

Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

Η Ελληνική Οικονομία

3/11

Τριμηνιαία Έκθεση

Αρ. Τεύχους 65, Σεπτέμβριος 2011

Οι Συγγραφείς

Η ανάλυση της πορείας της Ελληνικής Οικονομίας αποτελεί προϊόν συλλογικής εργασίας των ερευνητών του ΙΟΒΕ. Τα κείμενα αυτά είναι ανυπόγραφα και οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν τη συνισταμένη των διαφόρων αντιλήψεων και απόψεων. Επίσης, οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δεν ανταποκρίνονται κατ' ανάγκη προς αυτές των οργανισμών που υποστηρίζουν, χρηματοδοτούν ή συνεργάζονται με το Ίδρυμα.

Το ΙΟΒΕ

Το **Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών** είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωνικής ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε με σκοπό να προωθεί την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής

Copyright © 2011 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

ISSN 1106 – 4315

Απαγορεύεται η με οιοδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ)

Τσάμη Καρατάση 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ. (+30210 9211200-10), Fax:(+30210 9233977)
<http://www.iobe.gr>

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
«ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ»	7
1. Συνοπτική Επισκόπηση - Συμπεράσματα	15
Ανασχετική επίδραση στην παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη από τα δημοσιονομικά προβλήματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στις ΗΠΑ.....	15
Σταθεροποίηση σε υψηλά επίπεδα της ύφεσης στην Ελλάδα κατά το πρώτο εξάμηνο του 2011	16
Συνεχίζεται η σημαντική απόκλιση του προϋπολογισμού από τους στόχους του 2011- Απαιτείται άμεση μεταρρύθμιση της δημοσιονομικής πολιτικής.....	16
Παραμονή της ύφεσης στην ελληνική οικονομία σε υψηλά επίπεδα καθ' όλο το 2011– σταθερή δύναμη ανάσχεσής της ο εξωτερικός τομέας.....	17
Περαιτέρω εξασθένιση του πληθωρισμού μέχρι το τέλος του έτους	19
2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	21
2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας	21
Το Παγκόσμιο Περιβάλλον	21
Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης.....	30
2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα.....	38
A) Οικονομικό κλίμα.....	38
B) Δημοσιονομικές Εξελίξεις και Προοπτικές.....	45
3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.....	61
3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις.....	61
Εξελίξεις το α΄ εξάμηνο του 2011.....	61
3.2 Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας	73
3.3 Οι Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας	85
3.4 Απασχόληση - Ανεργία	89
3.5 Τιμές Καταναλωτή.....	96
Πρόσφατες εξελίξεις	96
Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις.....	98
3.6 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών	102
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών.....	102
Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων.....	103
Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών	105
Αποτίμηση	105
4. ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΥΓΕΙΑΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ ΜΝΗΜΟΝΙΟΥ.....	109
4.1 Η ζήτηση για υπηρεσίες Υγείας στην Ελλάδα	109
4.2 Στόχοι και Μέτρα Μνημονίου Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής για την Υγεία	110
4.3 Μέτρα και εξοικονομήσεις για το ΕΣΥ	110
4.4 Μέτρα και εξοικονομήσεις για τους ΦΚΑ	111
4.5 Κριτική Αποτίμηση Μέτρων και Διατύπωση Προτάσεων.....	114
4.6 Αναπτυξιακές Δυνατότητες της Βιομηχανίας Υγείας	116
5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ.....	117

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το ΙΟΒΕ εκδίδει την τρίτη έκθεσή του για το 2011 στο πλαίσιο των περιοδικών επισκοπήσεων της ελληνικής οικονομίας. Η δημοσίευσή της πραγματοποιείται στην κρισιμότερη ίσως καμπή της προσπάθειας δημοσιονομικής εξυγίανσης της Ελλάδας, αμέσως μετά την πολυκύμαντη έγκριση του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής από την Βουλή και στην εκκίνηση της προσπάθειας υλοποίησής του, ενώ συνεχίζονται παράλληλα οι διαπραγματεύσεις για το νέο χρηματοδοτικό πακέτο προς την Ελλάδα. Όπως όλες οι εκθέσεις του ΙΟΒΕ, έτσι και αυτή αναπτύσσεται σε **τέσσερις ενότητες** ενώ συνοδεύεται - όπως κάθε φορά - από το **Παράρτημα** των διαρθρωτικών δεικτών, στο πλαίσιο της ποσοτικής παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισαβόνας. Ωστόσο προηγείται **ένα κείμενο σχετικά με τις πρόσφατες εξελίξεις και τις επιλογές οικονομικής πολιτικής**. Οι υπόλοιπες ενότητες περιλαμβάνουν τα εξής:

Η **πρώτη ενότητα** αποτελεί τη **συνοπτική επισκόπηση** της έκθεσης, όπου παρουσιάζονται τα βασικά σημεία της όπως αυτά αναλύονται με λεπτομέρεια στο κείμενο. Η **δεύτερη ενότητα** εστιάζει στο γενικότερο οικονομικό περιβάλλον και περιλαμβάνει: α) την ανάλυση του **διεθνούς περιβάλλοντος**, με βάση τις πιο πρόσφατες εκθέσεις της Ευρ. Επιτροπής και του ΔΝΤ, β) την αποτύπωση του **οικονομικού κλίματος** στην Ελλάδα όπως αυτό σκιαγραφείται από τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας του ΙΟΒΕ, γ) την παρουσίαση του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής για την περίοδο 2012-2015, με έμφαση στο πρόσθετο πακέτο μέτρων για το 2011.

Η **τρίτη ενότητα** εστιάζει στις τρέχουσες επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας. Χαρτογραφείται καταρχήν το διαμορφωμένο αυτή την περίοδο **μακροοικονομικό περιβάλλον** και οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές του. Καταγράφονται οι **εξελίξεις** σε **βασικούς παραγωγικούς τομείς** κατά το πρώτο τρίμηνο φέτος, παρουσιάζονται οι **εξαγωγικές επιδόσεις** της ελληνικής οικονομίας στο ίδιο διάστημα και αποδελτιώνονται οι εξελίξεις σε όρους **απασχόλησης** και **ανεργίας** από τις αρχές της χρονιάς. Επίσης, αναλύεται η πορεία του **πληθωρισμού** στο πρώτο οκτάμηνο του 2011, ενώ η ενότητα ολοκληρώνεται με την παρουσίαση της πορείας του **ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών**.

Τέλος, στην **τέταρτη ενότητα** της έκθεσης παρουσιάζεται περίληψη μελέτης που εκπονείται από το Παρατηρητήριο Οικονομικών της Υγείας του ΙΟΒΕ, σε συνεργασία με εξειδικευμένους ανεξάρτητους ερευνητές και χρηματοδότηση του Συνδέσμου Φαρμακευτικών Εταιρειών Ελλάδος, με τίτλο «Δαπάνες και Πολιτικές Υγείας την περίοδο του Μνημονίου».

Σε μεθοδολογικό επίπεδο η έκθεση αναφέρεται και στηρίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι τις 26/09/2011.

Η επόμενη τριμηνιαία έκθεση του ΙΟΒΕ για την ελληνική οικονομία θα εκδοθεί στα τέλη Δεκεμβρίου του 2011.

«ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ»

Σήμερα, μετά την ένταξη στο μηχανισμό διάσωσης τον Μάιο του 2010, η κατάσταση της ελληνικής οικονομίας παραμένει εξαιρετικά κρίσιμη. Ενώ το 2010 η εφαρμογή της Συμφωνίας υπήρξε, σε γενικές γραμμές, επιτυχής, με μείωση του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης κατά 5% του ΑΕΠ και λήψη μέτρων για τη βιωσιμότητα του ασφαλιστικού συστήματος, οι εξελίξεις το 2011 δημιουργούν έντονο προβληματισμό. Στον δημοσιονομικό τομέα, οι αρνητικές εξελίξεις του πρώτου εξαμήνου συνεχίστηκαν και στο οκτάμηνο (Ιανουάριος-Αύγουστος). Ειδικότερα, σημειώθηκε σημαντική απόκλιση από τον ετήσιο στόχο των φορολογικών εσόδων (περίπου 11%), κυρίως ως αποτέλεσμα της χαμηλής αποτελεσματικότητας των μηχανισμών συλλογής εσόδων, των λαθών του φορολογικού νόμου του Απριλίου 2010 (π.χ. αποδείξεις) αλλά και ως αποτέλεσμα της μεγαλύτερης ύφεσης σε σχέση με τις αρχικές προβλέψεις. Απόκλιση όμως υπήρξε και από το στόχο των πρωτογενών δαπανών του Τακτικού Προϋπολογισμού, οι οποίες αυξήθηκαν κατά 4,5% στο οκτάμηνο έναντι στόχου μηδενικής περίπου αύξησης για όλο το έτος. Η απόκλιση που εμφανίστηκε στο κρατικό έλλειμμα ως προς τον ετήσιο στόχο (περίπου 26%) θα ήταν ακόμα μεγαλύτερη αν δεν γινόταν δραστική περικοπή, για δεύτερη συνεχή χρονιά, του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) κατά 30% περίπου κατά τη διάρκεια του οκταμήνου του 2011 σε σχέση με το αντίστοιχο οκτάμηνο του 2010. Όμως, με δεδομένο το μέγεθος του δημοσιονομικού πολλαπλασιαστή των Δημοσίων Επενδύσεων, η συνέχιση αυτής της πρακτικής έχει δυσμενείς συνέπειες στην οικονομική δραστηριότητα. Στο πλαίσιο αυτό, οι πρόσφατες δηλώσεις και οι προσπάθειες αξιωματούχων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τη δυνατότητα εμπροσθοβαρούς εκτέλεσης του ΕΣΠΑ με αυξημένη κοινοτική συμμετοχή δημιουργούν θετικές προσδοκίες ότι οι δημόσιες επενδύσεις δεν θα περικοπούν σημαντικά, χωρίς να αυξηθεί το έλλειμμα του ΠΔΕ. Αυτό όμως εξαρτάται και από τα έργα που προτείνει προς χρηματοδότηση η ελληνική πλευρά.

Στον τομέα των μεταρρυθμίσεων, σχεδόν δυο χρόνια μετά τις εκλογές του 2009, ουδεμία ιδιωτικοποίηση έχει πραγματοποιηθεί, πλην της άσκησης του δικαιώματος πώλησης μέρους των εναπομεινάντων μετοχών του δημοσίου στον ΟΤΕ προς την Deutsche Telecom.

Η ψήφιση τον περασμένο Ιούλιο από τη Βουλή των Ελλήνων του Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος Δημοσιονομικής Προσαρμογής 2011-2015, το οποίο προβλέπει έκτακτα μέτρα 6,7 δις. ευρώ περίπου για το δεύτερο εξάμηνο του 2011 προκειμένου να προσεγγιστεί ο αρχικός στόχος του ελλείμματος του τρέχοντος έτους και τελικό στόχο ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης 1,7% του ΑΕΠ για το 2015, αναμενόταν ότι θα σηματοδοτούσε την επανεκκίνηση της διαδικασίας προσαρμογής της ελληνικής οικονομίας, η οποία είχε διακοπεί τους πρώτους μήνες του έτους. Βέβαια, η ψήφιση του Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος δεν προδικάζει και την επιτυχία του, αφού η εφαρμογή του εξαρτάται από μια σειρά εσωτερικών πολιτικών και οργανωτικών παραμέτρων. Σε αυτές περιλαμβάνεται η υλοποίηση ενός φιλόδοξου (αλλά εφικτού) προγράμματος αποκρατικοποιήσεων και αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας, συνολικής αξίας 50 δις. ευρώ έως το 2015 (και περίπου 5 δις. ευρώ για το 2011), που αποτελεί τον

καταλύτη για τη σημαντική μείωση του δημοσίου χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ κάτω από 130% το 2015. Εξαρτάται επίσης και από τη στάση των εταίρων μας στην Ευρωζώνη, της ΕΚΤ, του ΔΝΤ, και, σε τελική ανάλυση, των διεθνών αγορών.

Οι αποφάσεις του Συμβουλίου Κορυφής της 21^{ης} Ιουλίου του τρέχοντος έτους δημιούργησαν αρχικά προσδοκίες ότι το πρόβλημα χρέους της Ελλάδας, και γενικότερα τα προβλήματα της Ευρωζώνης, τίθενται εντός ενός ορθολογικού πλαισίου επίλυσης. Ειδικά για την Ελλάδα, αποφασίστηκε ένα νέο πλαίσιο χρηματοοικονομικής βοήθειας θεωρητικά ίσης αξίας με το προηγούμενο (109 δισ. ευρώ) που θα εκταμιευθεί μέχρι το 2014, με μεγάλες περιόδους χάριτος (10 έτη) και αποπληρωμής (15-30 έτη) με χαμηλό κόστος (επιτόκιο χαμηλότερο του 4%) υπό την προϋπόθεση βεβαίως της υλοποίησης των στόχων του Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος. Επιπλέον, αποφασίστηκε η ευέλικτη χρήση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF), το οποίο θα μπορεί να παρεμβαίνει στην δευτερογενή αγορά ομολόγων, να ενισχύει τις εμπορικές τράπεζες και να επαναγοράζει κρατικά ομόλογα στη δευτερογενή αγορά σε χαμηλές τιμές.

Οι θετικές προσδοκίες που δημιουργήθηκαν για την επίλυση, σε βάθος χρόνου, του ελληνικού προβλήματος χρέους, ήταν δικαιολογημένες. Σενάρια που χρησιμοποιήθηκαν στο IOBE δείχνουν ότι το ελληνικό δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ προβλέπεται να μειωθεί από 156,5% το 2011 σε 86,4% το 2020 υπό τις εξής προϋποθέσεις:

- A)** 4% μέσο επιτόκιο δανεισμού, σύμφωνα με τις αποφάσεις της 21^{ης} Ιουλίου.
- B)** 4% μέσος ονομαστικός ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης (περίπου 2% πραγματικός ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης και περίπου 2% πληθωρισμός) την περίοδο 2011-2020.
- Γ)** 4% μέσο πρωτογενές πλεόνασμα ως ποσοστό του ΑΕΠ την περίοδο 2011-2020 (δηλαδή περίπου όσο ήταν το 1999, το έτος με τα στοιχεία του οποίου η Ελλάδα κρίθηκε να εισέλθει στην Ευρωζώνη).
- Δ)** Αυτόνομη μείωση του δημοσίου χρέους κατά 50 δισ. ευρώ την περίοδο 2011-2015 λόγω αποκρατικοποιήσεων, κατά 13,5 δισ. ευρώ λόγω του PSI (συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα μέσω της εθελοντικής ανταλλαγής ομολόγων) και κατά 10 δισ. ευρώ περίπου από την παρέμβαση του EFSF στη δευτερογενή αγορά ομολόγων με μέση τιμή επαναγοράς ομολόγων στο 60% περίπου της αρχικής τιμής τους.

Οι θετικές όμως προσδοκίες από τις αποφάσεις της 21^{ης} Ιουλίου έχουν αποδυναμωθεί σοβαρά σήμερα. Για τους ακόλουθους λόγους:

Πρώτον, η Ελλάδα εφησύχασε μετά την ψήφιση του Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος και τις θετικές αποφάσεις της 21^{ης} Ιουλίου, αφού, όπως ήδη αναφέρθηκε, μέχρι και το τέλος Αυγούστου διατηρήθηκε ο δημοσιονομικός εκτροχιασμός του πρώτου εξαμήνου του 2011 (σε σχέση τόσο με τους στόχους όσο και με τα δημοσιονομικά αποτελέσματα του 2010) και ουδεμία

ιδιωτικοποίηση πραγματοποιήθηκε πλην της πώλησης των μετοχών του ΟΤΕ, σε αντίθεση με τις δύο άλλες χώρες-μέλη της Ευρωζώνης που έχουν ενταχθεί σε προγράμματα στήριξης, δηλαδή την Ιρλανδία και την Πορτογαλία, όπου οι δημοσιονομικές και γενικότερα οι οικονομικές εξελίξεις κρίνονται από την τρόικα ότι βρίσκονται εντός των στόχων που έχουν τεθεί. Ανάλογη αδράνεια υπήρξε και στην υλοποίηση μιας σειράς μέτρων, τα οποία περιλαμβάνονται στο Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα.

Δεύτερον, η ύφεση στην Ελλάδα αποδεικνύεται βαθύτερη από τις υποθέσεις του Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος, εν μέρει και ως αποτέλεσμα της δραστηκής περικοπής του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.

Τρίτον, οι διεθνείς οικονομικές εξελίξεις εξελίσσονται λιγότερο ευνοϊκά από τις αρχικές υποθέσεις.

Τέταρτον, από την επομένη των αποφάσεων της 21^{ης} Ιουλίου άρχισαν να παρουσιάζονται προβλήματα υλοποίησης και στην Ευρωζώνη. Μείζον θέμα ανέκυψε με τις απαιτήσεις της Φιλανδίας για εγγυήσεις, το οποίο ακόμα δεν έχει διευθετηθεί. Επίσης, στις χώρες-μέλη του Ευρωπαϊκού Βορρά που καλούνται να συμβάλλουν στη χρηματοδότηση των χωρών-μελών υπό πίεση (Γερμανία, Αυστρία, Φιλανδία, Ολλανδία) και που συνήθως κυβερνώνται από συνασπισμούς κομμάτων, έχουν ανακύψει προβλήματα στην επικύρωση της Συμφωνίας από τα Κοινοβούλιά τους και διαφωνίες εντός των κυβερνήσεων συνασπισμών. Ως αποτέλεσμα, τίθεται ουσιαστικά υπό αμφισβήτηση από τις αγορές όχι μόνο η Συμφωνία της 21^{ης} Ιουλίου αλλά, κυρίως, η αποφασιστικότητα της Ευρωζώνης να διατηρήσει τη συνοχή της. Και αυτό, παρά το γεγονός ότι οι περισσότερες αναλύσεις καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι το κόστος της διάσωσης των χωρών-μελών υπό πίεση είναι πολύ μικρότερο από το κόστος μιας ενδεχόμενης διάλυσης της Ευρωζώνης, τόσο για τις χώρες της περιφέρειας (π.χ. η Ελβετική τράπεζα UBS εκτιμά ότι, για την Ελλάδα, το κόστος επιστροφής στη δραχμή ανέρχεται σε 50% του ΑΕΠ βραχυχρονίως) όσο και για τις χώρες-μέλη του πυρήνα (π.χ. για τη Γερμανία η UBS στην ίδια έρευνα εκτιμά το κόστος από την ενδεχόμενη επιστροφή στο μάρκο σε 25% του ΑΕΠ). Η πρόσφατη επικύρωση, και μάλιστα με σχετικά μεγάλη πλειοψηφία, από τη Γερμανική Βουλή της απόφασης για ενίσχυση των πόρων του EFSF δημιουργεί ελπίδες ότι τα προβλήματα αυτά θα ξεπεραστούν.

Πέμπτον, και ως αποτέλεσμα των παραπάνω, η χρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Νότου καθίσταται δυσκολότερη ακόμα και για χώρες-μέλη με σχετικά μικρό δημόσιο χρέος όπως η Ισπανία, ενώ και οι εμπορικές τράπεζες των χωρών-μελών του Ευρωπαϊκού Νότου δυσκολεύονται να αντλήσουν ρευστότητα από τις αγορές: Στις τρέχουσες συνθήκες, οι χώρες-μέλη του Ευρωπαϊκού Βορρά αντλούν χρηματοδότηση μέσω των ομολόγων τους με επιτόκιο χαμηλότερο του 2% (για δεκαετή ομόλογα), ενώ οι χώρες-μέλη του Ευρωπαϊκού Νότου, ακόμα και αυτές με χαμηλό δημόσιο χρέος, δυσκολεύονται να αντλήσουν πόρους με επιτόκια που να εξασφαλίζουν τη βιωσιμότητα του χρέους τους. Ταυτόχρονα, σημειώνεται και ανακατανομή

της ροής των τραπεζικών καταθέσεων από τις τράπεζες των χωρών-μελών του Ευρωπαϊκού Νότου προς τις τράπεζες των χωρών-μελών του Ευρωπαϊκού Βορρά. Επιπλέον, η πλεονάζουσα ρευστότητα των τραπεζών του Ευρωπαϊκού Βορρά οδεύει προς την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) παρά τα χαμηλά επιτόκια κατάθεσης σ' αυτήν, και όχι στη διατραπεζική αγορά. Κάτω από τις συνθήκες αυτές, η παρέμβαση της ΕΚΤ είναι καθοριστική για την ομαλή ροή ρευστότητας στην Ευρωζώνη. Όμως, οι διαφορετικές απόψεις των μελών του διοικητικού της συμβουλίου (ήδη παραιτήθηκαν δύο εκπρόσωποι της Γερμανίας) θέτουν εμπόδια στον σταθεροποιητικό ρόλο της ΕΚΤ, παρά το γεγονός ότι οι παρεμβάσεις της είναι πολύ πιο ήπιες από αυτές της Ομοσπονδιακής Τράπεζας των ΗΠΑ, ο πληθωρισμός στην Ευρωζώνη παραμένει για μακρύ διάστημα υπό έλεγχο (κάτω του 2%), όπως και η μεταβολή της προσφοράς χρήματος υπό την ευρεία έννοια (M3), η οποία κινείται με ρυθμό κοντά στο 2%.

Τα παραπάνω προβλήματα και οι διχογνωμίες για το δέον γενέσθαι στην Ευρωζώνη ευνοούν την εκδήλωση αποσταθεροποιητικής κερδοσκοπίας στις αγορές, η οποία καθιστά την κατάσταση ακόμα δυσκολότερη. Ενώ, σύμφωνα με τις περισσότερες αναλύσεις, το μακροπρόθεσμο συμφέρον της Ευρωζώνης εξυπηρετείται καλύτερα από τη δημοσιονομική ολοκλήρωση και ειδικά την έκδοση ευρωομολόγου, όπου όλες οι χώρες-μέλη θα εγγυώνται εξ ολοκλήρου τις υποχρεώσεις της καθεμιάς εξ αυτών, οι σημερινοί κυβερνητικοί συνασπισμοί των χωρών-μελών του Ευρωπαϊκού Βορρά αποκλείουν, προς το παρόν, αυτό το ενδεχόμενο.

Στο πλαίσιο αυτό, η αδυναμία της Ελλάδας να προσεγγίσει τους στόχους της δημοσιονομικής και διαρθρωτικής πολιτικής την καθιστούν «αποδιοπομπαίο τράγο», με αποτέλεσμα να της αποδίδονται σχεδόν όλα τα δεινά της Ευρωζώνης. Το πολιτικό σύστημα της χώρας γοητεύεται από την ιδέα της πολιτικής διαπραγμάτευσης του Μνημονίου, όταν αυτό είναι πολιτικά ανέφικτο στις συνθήκες που διαμορφώνονται, ειδικά όταν η χώρα βρίσκεται στο χείλος του γκρεμού. Επιπλέον, πέραν των γνωστών οργανωτικών και διοικητικών προβλημάτων που εμποδίζουν την υλοποίηση των αποφάσεων, προστίθενται και προβλήματα που σχετίζονται τόσο με την έλλειψη πολιτικής συναίνεσης ως προς την ενδεδειγμένη λύση (σε αντίθεση με ότι συμβαίνει στην Πορτογαλία, την Ισπανία, την Ιρλανδία, την Ιταλία), όσο και με τη διαφαινόμενη έλλειψη κατανόησης των καταστρεπτικών συνεπειών μιας ενδεχόμενης εγκατάλειψης της προσπάθειας προσαρμογής. Ακόμη χειρότερα, καλλιεργείται νοοτροπία τύπου «δεν πληρώνω» σε διάφορες εκφάνσεις του δημόσιου και ιδιωτικού βίου, η οποία, εάν τελικά επικρατήσει, θα οδηγήσει σε ολέθρια αποτελέσματα. Στο σημείο αυτό είναι χρήσιμο να αναφερθεί η διαφορετική εμπειρία των χωρών της Λατινικής Αμερικής από τη μια πλευρά και αυτών της Νοτιοανατολικής Ασίας από την άλλη: Στη Νοτιοανατολική Ασία, μετά το ξέσπασμα της κρίσης της δεκαετίας του '90, οι διάφορες κοινωνικές ομάδες επέδειξαν πνεύμα συνεργασίας και απορρόφησαν πολύ γρήγορα τους κραδασμούς. Αντίθετα, στις χώρες της Λατινικής Αμερικής οι κρίσεις της δεκαετίας του '80 διήρκησαν επί μακρόν. Αυτό κυρίως συνέβη διότι οι κοινωνικές ομάδες στις περισσότερες των χωρών αυτών προσπάθησαν, σε συρρικνούμενες οικονομίες, να διατηρήσουν τα «κεκτημένα» τους, προσπαθώντας με βίαιο πολλές φορές τρόπο να μεταβιβάσουν τις απώλειες η μία στην άλλη.

Στις δύσκολες αυτές συνθήκες, το πολιτικό σύστημα της χώρας καλείται να αρθεί στο ύψος των περιστάσεων. Η επίτευξη των στόχων του Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος είναι σήμερα ο ασφαλέστερος τρόπος προκειμένου να οδηγηθεί η Ελλάδα μακριά από τη ζώνη της ανεξέλεγκτης χρεοκοπίας, η οποία, εάν συμβεί, θα μειώσει δραματικά το επίπεδο ευημερίας της χώρας και ιδιαίτερα των χαμηλότερων, εισοδηματικά, τάξεων. Οι στόχοι αυτοί είναι επιτεύξιμοι, διότι, όπως εδώ και αρκετό καιρό επιχειρηματολογεί το IOBE:

Πρώτον, ο δημόσιος τομέας της διαθέτει αναξιοποίητα στοιχεία ενεργητικού, κυρίως ακίνητη περιουσία, πολύ μεγαλύτερης αξίας (ως ποσοστό του ΑΕΠ) σε σύγκριση με οποιαδήποτε άλλη χώρα της Ευρωζώνης. Αυτή η περιουσία μπορεί να γίνει καταλύτης τόσο για τη μείωση του λόγου «χρέος προς ΑΕΠ», όσο και για την οικονομική ανάπτυξη, με προσέλκυση εγχωρίων και ξένων επενδυτών.

Δεύτερον, πρωτογενή πλεονάσματα της τάξης του 3%-4% του ΑΕΠ δεν είναι πρωτόγνωρα για την Ελλάδα: Καταγράφηκαν, όπως ήδη αναφέρθηκε, κατά την περίοδο σύγκλισης στο τέλος της δεκαετίας του 1990. Εάν επιτευχθούν αυτά τα πρωτογενή πλεονάσματα θα είναι υπερεπαρκή για τη δραστική αποκλιμάκωση του λόγου του χρέους ως προς το ΑΕΠ, αρκεί να συνδυαστούν με αποκρατικοποιήσεις, αξιοποίηση ακίνητης περιουσίας, άνοιγμα αγορών στον ανταγωνισμό και κατάργηση των εμποδίων στην επιχειρηματικότητα και τις επενδύσεις.

Τρίτον, η Ελλάδα παρουσιάζει μεγάλες επενδυτικές ευκαιρίες: οδικοί άξονες, λιμάνια, μαρίνες, αεροδρόμια, τουριστική κατοικία, ενεργειακά δίκτυα και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, ορυκτός πλούτος, πρωτογενής τομέας.

Τέταρτον, διαθέτει αναπορρόφητα κονδύλια του ΕΣΠΑ για υποδομές, της τάξης των 15 δις. ευρώ τα οποία μπορούν να «μοχλευθούν» με κονδύλια από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων για την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης.

Πέμπτον, το άνοιγμα της πλέον κλειστής οικονομίας του ΟΟΣΑ στις δυνάμεις του ανταγωνισμού και η κατάργηση των εμποδίων-αντικινήτρων στην επιχειρηματικότητα και τις επενδύσεις, θα δημιουργήσει, σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, αναπτυξιακή δυναμική και θέσεις εργασίας. Αυτή ακριβώς είναι η εμπειρία σε Δύση και Ανατολή, από την Αμερική έως την Κίνα.

Έκτον, διαθέτει βοήθεια πρωτοφανούς, ιστορικά, μεγέθους από τους μηχανισμούς διάσωσης της Ευρωζώνης και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), αρκεί βεβαίως να επιτύχει τους στόχους του Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις, προκειμένου να οδηγήσουν σε οικονομικό αποτέλεσμα, μπορεί να στηριχτούν στους ακόλουθους άξονες πολιτικής:

1. 10ετές αναπτυξιακό πρόγραμμα: Πρέπει να εξηγηθεί με απλά λόγια ποιο είναι το όραμα και οι προοπτικές σε ορίζοντα δεκαετίας, γιατί λαμβάνονται όλα αυτά τα μέτρα, ποιο είναι το διακύβευμα και το κόστος από μια ανεξέλεγκτη στάση πληρωμών σε

σχέση με το κόστος των μέτρων που λαμβάνονται. Στο αναπτυξιακό αυτό πρόγραμμα πρέπει να δοθεί έμφαση στους τομείς με δυναμικό συγκριτικό πλεονέκτημα που αναφέρθηκαν, ενώ πρέπει να περιέχονται προβλέψεις για τα βασικά μεγέθη της οικονομίας και την εξέλιξη του δημόσιου χρέους σε 10-ετή ορίζοντα, λαμβάνοντας υπόψη τις μακροοικονομικές επιπτώσεις από τις διαρθρωτικές αλλαγές και την αξιοποίηση της κρατικής περιουσίας.

2. Σταδιακή μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος κάτω από το 2% του ΑΕΠ το 2015 κυρίως μέσω (α) περιορισμού των δαπανών και του μεγέθους του Κράτους, με περαιτέρω μείωση της μισθολογικής δαπάνης της γενικής κυβέρνησης, η οποία ξεπερνά το μέσο όρο της Ευρωζώνης κατά 2,5% του ΑΕΠ περίπου, και ορισμένων κοινωνικών δαπανών οι οποίες δεν έχουν κοινωνικό αντίκρισμα, όπως είναι οι παροχές αρκετών ταμείων, ιδιαίτερα των λεγόμενων «ευγενών», που δεν αντικρίζονται από αντίστοιχες εισφορές αλλά από πόρους υπέρ τρίτων, (β) περιορισμού των φοροαπαλλαγών, της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής. Στην τρέχουσα Τριμηνιαία Έκθεση περιλαμβάνονται, στο αντίστοιχο κεφάλαιο, (δημοσιονομικές εξελίξεις) λεπτομερείς προτάσεις προς την κατεύθυνση αυτή. Πρέπει στο σημείο αυτό να τονισθεί ότι τα μέτρα που λαμβάνονται τώρα από την Κυβέρνηση, υπό την πίεση, δυστυχώς, των σοβαρών καθυστερήσεων που έχουν ήδη σημειωθεί, είναι δυσάρεστα, αλλά σε γενικές γραμμές αναγκαία. Τα κρίσιμα ζητήματα παραμένουν αφενός η εφαρμογή τους, και αφετέρου η κατά το δυνατόν δικαιότερη κατανομή των βαρών. Και αυτή όμως η δικαιότερη κατανομή των βαρών αποτελεί ζήτημα επιμελούς εφαρμογής των μέτρων που έχουν ήδη ψηφιστεί για την πάταξη της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής καθώς και ανάλογης δραστηριοποίησης της Δικαιοσύνης. Τα πράγματα θα ήταν διαφορετικά αν, πριν από δυο χρόνια, με την ανάληψη των καθηκόντων της νέας τότε κυβέρνησης, είχαν ληφθεί εγκαίρως τα κατάλληλα μέτρα για τη δραστική περικοπή των δημοσίων δαπανών και του μεγέθους του Κράτους, για το άνοιγμα των αγορών προϊόντων, υπηρεσιών, επαγγελμάτων και εργασίας και την έγκαιρη καταγραφή και έναρξη αξιοποίησης της δημόσιας κινητής και ακίνητης περιουσίας.
3. Μεταρρυθμίσεις-αποκρατικοποιήσεις ευρέως φάσματος και αξιοποίηση της κρατικής ακίνητης περιουσίας. Υπ' αριθμόν ένα πρόβλημα σήμερα είναι το δημόσιο χρέος. Οτιδήποτε συμβάλλει στη μείωσή του μεγιστοποιεί την κοινωνική ευημερία. Στο πλαίσιο αυτό η μεγαλύτερη πρόκληση για την κυβέρνηση είναι, είναι όπως ήδη αναφέρθηκε, η αξιοποίηση της μεγάλης ακίνητης κρατικής περιουσίας, το μέγεθος της οποίας μπορεί να αποβεί καταλύτης για τη μείωση του δημοσίου χρέους αλλά και την οικονομική ανάπτυξη. Στο πλαίσιο αυτό ουδεμία λύση πρέπει να αποκλειστεί, παρά μόνον αυτή, της ανεξέλεγκτης χρεοκοπίας. Η δημόσια ακίνητη περιουσία μπορεί να ενοικιαστεί, να πουληθεί, να δοθεί ενέχυρο για μακροπρόθεσμα δάνεια με χαμηλό επιτόκιο. Σε συνδυασμό μάλιστα με τη δυνατότητα ενσωμάτωσης «ρητρών επαναγοράς στην αρχική τιμή» (call options) επιτρέπεται η επαναπόκτηση οποιουδήποτε τμήματος γης ενεχυ-

ριαστεί και απολεσθεί λόγω μη έγκαιρης εξόφλησης του αντίστοιχου δανείου. Με απλά λόγια: Η κρατική, αδρανής σήμερα, ακίνητη περιουσία μπορεί να γίνει καταλύτης για την εξόφληση μεγάλου μέρους του δημοσίου χρέους, για την αναχρηματοδότηση του υπολοίπου με ευνοϊκούς όρους, καθώς και για την προσέλκυση ξένων κεφαλαίων προσανατολισμένων σε αναπτυξιακές δραστηριότητες.

4. Μέτρα για την ενίσχυση της ρευστότητας στην οικονομία: α) Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων με χρηματοδότηση μέσω των αναπορρόφητων κοινοτικών κονδυλίων του ΕΣΠΑ και επιλογή μικρού αριθμού μεγάλων έργων που μπορούν να χρηματοδοτηθούν γρήγορα με απευθείας αναθέσεις σε συνεννόηση με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, β) Μόχλευση των πόρων του ΕΣΠΑ με δάνεια από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων γ) Υιοθέτηση διαδικασιών «fast track» για όλες τις ιδιωτικές επενδύσεις δ) Αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου μέσω των αγορών για το τραπεζικό σύστημα, και όπου αυτό δεν είναι εφικτό, άμεση χρήση του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, ε) Αποπληρωμή χρεών Δημοσίου προς τον ιδιωτικό τομέα.

5. Άρση των αντικινήτρων στην επιχειρηματικότητα και τις επενδύσεις. Λόγω αυτών των αντικινήτρων, η κατάταξη της Ελλάδας στο «Doing Business Report» είναι πολύ χαμηλή. Το υπολογιζόμενο όφελος σε όρους προστιθέμενης αξίας (προϊόντος), απασχόλησης και ανταγωνιστικότητας από τις απελευθερώσεις αγορών και την άρση των αντικινήτρων σύμφωνα με εκτιμήσεις του IOBE είναι σημαντικό, και συμποσούται σε 10% αύξηση του ΑΕΠ μέσα στην προσεχή πενταετία και 17% μακροπροθέσμως. Για την προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων μπορεί να γίνει χρήση ευέλικτων συμβάσεων παραχώρησης για οδικούς άξονες, αεροδρόμια, λιμάνια, μαρίνες κ.λ.π. Ειδικότερα για τους 5 μεγάλους οδικούς άξονες, η πρόοδος των οποίων έχει σταματήσει, πρέπει οι συμβάσεις να οδεύσουν στη Βουλή προκειμένου να γίνει άμεσα η επανεκκίνηση των έργων. Το σημαντικότερο από τα εμπόδια στις επενδύσεις είναι η έλλειψη εθνικού χωροταξικού σχεδίου, χρήσεων γης, ο μεγάλος αριθμός αδειών για πολλές δραστηριότητες από διαφορετικές κρατικές υπηρεσίες και ο μεγάλος χρόνος αναμονής για εγκρίσεις. Θα πρέπει, υιοθετώντας πρότυπα που ισχύουν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, να απλοποιηθεί και κωδικοποιηθεί αντιστοίχως η σχετική ελληνική νομοθεσία, να υπάρξει μια και μόνη άδεια και να υιοθετηθεί η αρχή της άπρακτης προθεσμίας.

1. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ανασχετική επίδραση στην παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη από τα δημοσιονομικά προβλήματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στις ΗΠΑ

Οι κλυδωνισμοί στην ΕΕ και στις ΗΠΑ από την εκ νέου κλιμάκωση των δημοσιονομικών προβλημάτων που εμφανίζονται στους κόλπους τους, καθώς και από τις παρενέργειες αυτών συνεχίζονται. Στην πλευρά της Ευρώπης, οι αμφιταλαντεύσεις των κρατών της Ευρωζώνης πριν τη Σύνοδο Κορυφής της 21^{ης} Ιουλίου, σχετικά με τη δημιουργία ενός μηχανισμού ο οποίος να καλύπτει όλα τα μέλη της που θα αντιμετωπίσουν δυσχέρεια στην αναχρηματοδότηση του χρέους τους, αλλά και μετά τη Σύνοδο, κατά τη διαδικασία επικύρωσης από τα εθνικά κοινοβούλια της απόφασής της, η οποία αφορούσε στο μεγαλύτερο μέρος της αποκλειστικά το ελληνικό ζήτημα, ανέδειξαν για ακόμα μια φορά τις αντίθετες θεωρήσεις εντός ΕΕ για το περιεχόμενο και τις προοπτικές της. Η ρευστότητα στο πεδίο των δημόσιων οικονομικών στην ΕΕ, οξύνθηκε από τις νέες σχετικές εξελίξεις στην Ελλάδα, με την αποχώρηση της τρόικας από τη χώρα στις αρχές Σεπτεμβρίου, τη φυμολογία-φιλολογία που αναπτύχθηκε γύρω από αυτή και τις έντονες διεργασίες σε πολιτικό επίπεδο εντός και εκτός ελληνικών συνόρων για τη λήψη της έκτης δόσης του δανείου στο πλαίσιο του Μνημονίου. Ανεξάρτητα από τα τεκταινόμενα σε αυτό το πεδίο, η μεγάλη πλειονότητα των χωρών της ΕΕ εφαρμόζει για την άρση των δημοσιονομικών αποκλίσεων που προκάλεσαν την περίοδο 2008-2009 οι πολιτικές αντιμετώπισης των επι-

πτώσεων της χρηματοπιστωτικής κρίσης, προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής, τα οποία περιορίζουν τους ρυθμούς ανάκαμψης των εθνικών οικονομιών.

Τα συμπτώματα της ολοκλήρωσης των πολιτικών για την αντιμετώπιση της χρηματοπιστωτικής κρίσης παραμένουν οξυμένα στις ΗΠΑ, με την ανεργία να επιδεικνύει παρατεταμένη ακαμψία σε υψηλό ποσοστό και την αγορά κατοικιών να παραμένει ιδιαίτερα υποτονική. Επιπρόσθετα, τα δημοσιονομικά ελλείμματα που προήλθαν από αυτές τις πολιτικές, η επακόλουθη σημαντική αύξηση του δημόσιου χρέους και η πολιτική διαχείριση αυτών των προβλημάτων, επέφεραν την υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της ομοσπονδιακής κυβέρνησης των ΗΠΑ από τον οίκο Standard & Poor's στη βαθμίδα AA+. Ανασχετικά σε μεγαλύτερη επιβράδυνση της οικονομικής μεγέθυνσης στις ΗΠΑ επενεργεί η πολύ καλή πορεία του εξωτερικού τομέα τους. Μικρή κάμψη των ρυθμών ανάπτυξης παρουσιάζουν και οι αναπτυσσόμενες οικονομίες, λόγω παραγόντων οι οποίοι απορρέουν και σχετίζονται με την ταχύρυθμη μεγέθυνσή τους, όπως ο υψηλός πληθωρισμός και η άνοδος των επιτοκίων, αλλά και εξαιτίας του αντίκτυπου σε αυτές της απώλειας δυναμικής στις ανεπτυγμένες οικονομίες. Συνισταμένη των παραπάνω τάσεων θα αποτελέσει η χαμηλότερη ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας το 2011 σε σύγκριση με το 2010, κατά 4,2% έναντι 4,9% το περασμένο έτος.

Σταθεροποίηση σε υψηλά επίπεδα της ύφεσης στην Ελλάδα κατά το πρώτο εξάμηνο του 2011

Η πτώση του ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας παρότι δεν διευρύνθηκε περαιτέρω, ήταν ισχυρή για τρίτο συνεχόμενο τρίμηνο στην περίοδο Απριλίου-Ιουνίου φέτος. Η έντασή της διατηρήθηκε από τη φθίνουσα κατανάλωση των νοικοκυριών, από τη σημαντική περικοπή των καταναλωτικών δαπανών στο δημόσιο τομέα, καθώς και από την αναιμική επενδυτική δραστηριότητα, η οποία αντικατοπτρίζεται στη συνεχή από τις αρχές του τρέχοντος έτους συρρίκνωση του ακαθάριστου σχηματισμού κεφαλαίου σε σύγκριση με πέρυσι, με ρυθμό που προσεγγίζει το 20%, παρότι υποχωρεί για τρίτο έτος. Προς το τέλος του δεύτερου τριμήνου, το κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον επιδεινώθηκε από τις καθυστερήσεις στην ετοιμασία του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ), τις παρατεταμένες πολιτικές διεργασίες για την επίτευξη όσο το δυνατόν ευρύτερης πολιτικής συναίνεσης γύρω από αυτό και την κοινωνική αντίδραση απέναντί του. Στον αντίποδα, περιοριστικά στην έκταση της ύφεσης, για ακόμα ένα τρίμηνο και γενικότερα στο πρώτο εξάμηνο, επέδρασαν οι συνεχώς βελτιούμενες επιδόσεις του εξωτερικού τομέα της ελληνικής οικονομίας. Η νέα μείωση του ελλείμματός του προήλθε από την πτώση των εισαγωγών, παρότι και οι εξαγωγές συνέχισαν να υποχωρούν, σε μικρότερο όμως βαθμό από ότι στο προηγούμενο τρίμηνο.

Συνεχίζεται η σημαντική απόκλιση του προϋπολογισμού από τους στόχους του 2011- Απαιτείται άμεση με-

ταρρύθμιση της δημοσιονομικής πολιτικής

Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία εκτέλεσης του Προϋπολογισμού της Γενικής Κυβέρνησης για το τρέχον έτος, το έλλειμμα της στο διάστημα Ιανουαρίου-Ιουλίου ανήλθε σε € 17,7 δισεκ., υπερβαίνοντας τον ετήσιο στόχο των € 16,4 δισεκ. που τέθηκε στο ΜΠΔΣ. Αυτή η απόκλιση των € 1,3 δισεκ. οφείλεται κατά € 0,8 δισεκ. στην Κεντρική Διοίκηση και κατά € 1,7 δισεκ. στους Οργανισμούς Κοινωνικής Ασφάλισης. Από την άλλη πλευρά, οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης εμφανίζουν πλεόνασμα το οποίο υπερκαλύπτει τον ετήσιο στόχο (+ € 1,2 δισεκ.). Ειδικότερα σε ότι αφορά την Κεντρική Κυβέρνηση (Κρατικός Προϋπολογισμός), το έλλειμμα στο πρώτο οκτάμηνο του 2011 ήταν, όπως και νωρίτερα φέτος, πάνω από 20% μεγαλύτερο εκείνου στην αντίστοιχη χρονική περίοδο του 2010, παρότι στο ΜΠΔΣ προβλέπεται ο περιορισμός του φέτος κατά 3,9%. Η πολύ μεγάλη διάσταση ανάμεσα στα αποτελέσματα εκτέλεσης και στους στόχους του Κρατικού Προϋπολογισμού οφείλεται κατά κύριο λόγο στην υστέρηση των καθαρών εσόδων. Όμως και στην πλευρά των δαπανών, η αύξηση είναι ταχύτερη από ότι προβλεπόταν. Πάραυτα, επισημαίνεται ότι τα παραπάνω μεγέθη δεν ενσωματώνουν την επίδραση μέτρων του ΜΠΔΣ με αναμενόμενη υψηλή απόδοση τα οποία επιβλήθηκαν αμέσως μετά την ψήφισή του, όπως η έκτακτη εισφορά στο εισόδημα και το τέλος επιτηδεύματος για τους ελεύθερους επαγγελματίες, τα οποία άρχισαν να εισπράττονται από τον Σεπτέμβριο.

Οι ιδιαίτερα χαμηλές επιδόσεις στο δημοσιονομικό πεδίο, ιδίως στο σκέλος των εσόδων, οδήγησαν στη λήψη και νέων, εκτεταμένων μέτρων στη διάρκεια του Σεπτεμβρίου, προκειμένου να διατηρηθεί ο προϋπολογισμός σε τροχιά επίτευξης των δημοσιονομικών στόχων που έχουν τεθεί για φέτος στο ΜΠΔΣ και για να τηρηθούν οι δεσμεύσεις απέναντι στους πιστωτές του ελληνικού κράτους. Ωστόσο, τα συγκεκριμένα μέτρα, ακόμα και αν αποδώσουν τα αναμενόμενα ή μεγάλο μέρος αυτών, δεν μπορούν να υποκαταστήσουν τα οφέλη που θα προέλθουν από σημαντικές, αναδιαρθρωτικές παρεμβάσεις στη δημοσιονομική πολιτική που επείγουν για την αντιμετώπιση χρόνιων προβλημάτων της, τα οποία έφεραν εν μέρει τη χώρα σε δημοσιονομικό αδιέξοδο. Οι κατευθύνσεις στις οποίες χρειάζεται να γίνουν άμεσα μεγάλες αλλαγές, καθώς και το περιεχόμενο αυτών παρουσιάζονται αναλυτικά στη σχετική ενότητα της παρούσας έκθεσης του IOBE (Ενότητα 2.2 Β). Επιγραμματικά, στο σκέλος των δημοσίων δαπανών αφορούν στα εξής: α) άμεση εισαγωγή νέου βαθμολογίου – κλαδολογίου – μισθολογίου στο δημόσιο, β) καταργήσεις ή συγχωνεύσεις φορέων, γ) σχολαστικός έλεγχος λειτουργικών και επενδυτικών δαπανών και επιχορηγήσεων, δ) ριζική αναθεώρηση του συστήματος αποδόσεων σε τρίτους, ε) ολοκλήρωση ασφαλιστικής μεταρρύθμισης και αναθεώρηση του συστήματος κοινωνικών παροχών, στ) επανεκκίνηση των δημοσίων επενδύσεων και ζ) διοχέτευση στην αγορά των οφειλών του δημοσίου προς τον ιδιωτικό τομέα. Στην πλευρά των εσόδων απαιτούνται: α) πλήρης αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος, β) δομική με-

ταρρύθμιση του συστήματος φορολογικής διοίκησης και γ) αποτελεσματική διαχείριση της παραχώρησης δικαιωμάτων και περιουσίας.

Παραμονή της ύφεσης στην ελληνική οικονομία σε υψηλά επίπεδα καθ' όλο το 2011 – σταθερή δύναμη ανάσχεσής της ο εξωτερικός τομέας

Η εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας στο δεύτερο εξάμηνο του τρέχοντος έτους διαμορφώνεται κατά κύριο λόγο, όπως είναι ευνόητο, από τα τεκταινόμενα στο δημοσιονομικό πεδίο. Η εφαρμογή πρόσθετων μέτρων από το φθινόπωρο και γενικότερα η προσπάθεια περιορισμού του δημοσιονομικού ελλείμματος στο επίπεδο που προβλέπεται στο ΜΠΔΣ θα συμπιέσουν περαιτέρω την συνολική εγχώρια ζήτηση, δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Πιο συγκεκριμένα οι νέες εισοδηματικές περικοπές σε συνταξιούχους και σε δημόσιους υπαλλήλους, τα καινούργια φορολογικά μέτρα (έκτακτες εισφορές, μείωση αφορολόγητου ορίου κ.λπ.), αλλά και η περαιτέρω άνοδος της ανεργίας, τουλάχιστον μετά τους καλοκαιρινούς μήνες, αναμένεται να συμπιέσουν σε μεγάλο βαθμό τα καταναλωτικά έξοδα των νοικοκυριών.

Πέραν της ελάττωσης των μεταβιβαστικών πληρωμών, η προσπάθεια μείωσης των δαπανών από την πλευρά του κράτους θα περιλαμβάνει την προς τα κάτω αναπροσαρμογή των καταναλωτικών αναγκών του, αλλά και την περαιτέρω περικοπή του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, καθώς ενδεχόμενη επιτάχυνση στην εκτέλεσή του από τους πολύ χαμηλούς ρυθμούς με τους οποίους αυτή γίνεται στο

πρώτο οκτάμηνο του 2011, θα επέφερε απότομη διεύρυνση των δαπανών του Κρατικού Προϋπολογισμού κατά περίπου € 4 δισεκ. μέχρι το τέλος του έτους και ισόποση επιβάρυνση στο έλλειμμά του. Πέρα ωστόσο από το δημοσιονομικό όφελος, οι πολύ χαμηλές δημόσιες επενδύσεις από την αρχή του 2011, έχουν ισχυρό αντίκτυπο στην αναπτυξιακή δυναμική της χώρας. Γενικότερα σε ότι αφορά την επενδυτική δραστηριότητα, η παρατεινόμενη ρευστότητα γύρω από τις δυνατότητες συνέχισης της δημοσιονομικής προσαρμογής και τη διευθέτηση του ελληνικού χρέους στο πλαίσιο της απόφασης της Συνόδου Κορυφής της 21^{ης} Ιουλίου, όπως επίσης και η αναιμική εγχώρια ζήτηση, έχουν επιδεινώσει αισθητά το επενδυτικό περιβάλλον. Για αυτό, είναι πιθανή η διεύρυνση της πτώσης των επενδυτικών δαπανών, παρά την ήδη μεγάλη έκτασή της μέχρι τη μέση το έτους.

Στον αντίποδα, ο εξωτερικός τομέας της ελληνικής οικονομίας, διατηρώντας την τάση που εμφανίζει περίπου τα δύο τελευταία χρόνια, θα συνεχίσει να επενεργεί ανασχετικά σε μεγαλύτερη υποχώρηση του ΑΕΠ της. Το έλλειμμά του αναμένεται να περιοριστεί εκ νέου στο δεύτερο εξάμηνο, όχι μόνο από τη μείωση των εισαγωγών, αλλά και από την άνοδο των εξαγωγών, εξαιτίας της αύξησης της προερχόμενης από το εξωτερικό τουριστικής κίνησης. Ωστόσο, παρά αυτή την επίδρασή του στο ΑΕΠ, **η ύφεση στο σύνολο του τρέχοντος έτους θα διαμορφωθεί στην περιοχή του 5,5%.**

Συνεχίζει να βρίσκεται σε ανοδική τροχιά η ανεργία το φθινόπωρο

Μετά την απότομη άνοδο που σημείωσε η ανεργία στα τέλη του 2010 και στο πρώτο τρίμηνο του 2011, η αύξησή της συνεχίστηκε στην περίοδο Απριλίου-Ιουνίου φέτος, με ηπιότερο πάντως ρυθμό. Ωστόσο η διατήρηση της ανεργίας στο πολύ υψηλό επίπεδο, κοντά στο 16%, στο οποίο βρέθηκε από την αρχή του έτους, καθώς και το γεγονός ότι αυτή προέρχεται από την έντονη συρρίκνωση της απασχόλησης, δείχνει ότι η αγορά εργασίας αφομοιώνει τα νέα, αρκετά επιδεινωμένα σε σύγκριση με πέρυσι, επίπεδα οικονομικής δραστηριότητας, με ότι αυτό συνεπάγεται για τις διαθέσιμες θέσεις εργασίας και τις προοπτικές θεαματικής αναστροφής των τάσεων που έχουν διαμορφωθεί στην ανεργία. Από την άλλη πλευρά, όπως είχε εκτιμηθεί και στην προηγούμενη έκθεση του IOBE, την άνοδο της ανεργίας στο τρίτο τρίμηνο αναμένεται να περιορίσει σημαντικά και ενδεχομένως να ανακόψει η εξέλιξη της απασχόλησης στις τουριστικές επιχειρήσεις, καθώς φέτος η τουριστική κίνηση ήταν αρκετά αυξημένη σε σχέση με πέρυσι. Ωστόσο μετά την παρέλευση αυτής της εποχικής επίδρασης, η πορεία της ανεργίας από το φθινόπωρο θα είναι και πάλι ανοδική, υπό την επίδραση κυρίως της ισχυρής ύφεσης. Ως αποτέλεσμα, θα διαμορφωθεί στο σύνολο του 2011 υψηλότερα από ότι στο πρώτο εξάμηνο, στην **περιοχή του 16,8%.**

Περαιτέρω εξασθένιση του πληθωρισμού μέχρι το τέλος του έτους

Η διατήρηση της ανεργίας σε υψηλά επίπεδα και η νέα όξυνσή της το φθινόπωρο, όπως επίσης και η μεγαλύτερη μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος από τα καινούργια εισοδηματικά-φορολογικά μέτρα, θα συνεχίσουν, όπως και νωρίτερα φέτος, να αποτελούν τις βασικές πηγές επιβράδυνσης του πληθωρισμού, ο οποίος υποχώρησε στο πρώτο οκτάμηνο του 2011 από το 5,2% στο 1,7%. Αντίρροπα στην αποκλιμάκωσή του κατά το τελευταίο τετράμηνο του 2011 θα επενεργήσουν η μετάταξη της εστίασης στον υψηλό συντελεστή Φ.Π.Α. που έχει ήδη λάβει χώρα και προσεχώς η αύξηση του φόρου πετρελαίου θέρμανσης. Εντούτοις, οι αυξητικές επιδράσεις των υψηλότερων φόρων στο επίπεδο τιμών δεν αναμένεται να υπερκεράσουν τις καθοδικές πιέσεις σε αυτό από τους παράγοντες που αναφέρθηκαν προηγουμένως. Έτσι, **ο πληθωρισμός στο σύνολο του 2011 δεν θα ξεπεράσει το 3,1%, κατά μέσο όρο.**

Ειδική μελέτη: «Δαπάνες και Πολιτικές Υγείας στην περίοδο του Μνημονίου».

Το Παρατηρητήριο Οικονομικών της Υγείας του IOBE, σε συνεργασία με εξειδικευμένους ανεξάρτητους ερευνητές, εκπόνησαν μελέτη με σκοπό την εξέταση των στόχων του Μνημονίου Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής (ΜΟΧΠ) για την παροχές υγείας από το κράτος. Σε αυτή παρουσιάζονται αρχικά τα αποτελέσματα από τις πολιτικές που έχουν ήδη εφαρμοστεί για τον περιορισμό των δημόσιων δαπανών στην υγεία. Παράλληλα, πραγματοποιείται κριτική αποτίμηση αυτών των πολιτικών, λαμβάνοντας τους στόχους που πρέπει να επιτευχθούν μέχρι την ολοκλήρωση του ΜΟΧΠ. Στη βάση πρακτικών που έχουν ακολουθήσει άλλες χώρες, καθώς και τη διεθνή βιβλιογραφία, πραγματοποιούνται προτάσεις για τη βελτίωση των ήδη ασκούμενων πολιτικών στο πεδίο της υγείας, αλλά και για την υιοθέτηση-εφαρμογή πρόσθετων, οι οποίες θα διευκολύνουν την υλοποίηση των σχετικών στόχων στο ΜΟΧΠ.

2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας

Το Παγκόσμιο Περιβάλλον

Το τέλος της θερινής περιόδου σημαδεύεται από την αισθητή επιδείνωση του παγκόσμιου οικονομικού κλίματος, απόρροια της σημαντικής επιβράδυνσης των ρυθμών ανάπτυξης σε όλες τις οικονομίες στο δεύτερο τρίμηνο του έτους. Η συντονισμένη προσπάθεια των ανεπτυγμένων χωρών με δημοσιονομικά προβλήματα και κυρίως των ΗΠΑ, του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ευρωζώνης να περιορίσουν τα ελλείμματά τους μέσω δραστικών περικοπών στις δημόσιες δαπάνες και αυξήσεων φόρων, οδηγεί σε σημαντική επιβράδυνση της ανάπτυξης στις χώρες αυτές. Ακολουθως επαναφέρει στο προσκήνιο σενάρια σημαντικής επιβράδυνσης της ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας, ακόμη και σενάρια μια νέας παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης. Η σημαντική αναθεώρηση των βασικών μακροοικονομικών δεικτών επί τα χείρω και η εντεινόμενη ανησυχία για τη διευθέτηση της κρίσης χρέους, που πλήττει πλέον και τις δυο πλευρές του Ατλαντικού, είχε ως αποτέλεσμα τη διάψευση των αρχικών προσδοκιών για δυναμική ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας και τη δημιουργία σοβαρών ανησυχιών αναφορικά με τη σταθερότητα των χρηματοπιστωτικών οργανισμών. Παράλληλα, φαίνεται ότι οι επιπτώσεις στο παγκόσμιο εμπόριο από τον καταστροφικό σεισμό της Ιαπωνίας είχαν αρχικά υποεκτιμηθεί. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο και σύμφωνα τις τε-

λευταίες εκτιμήσεις του ΟΟΣΑ¹, η παγκόσμια οικονομία αναμένεται να αναπτυχθεί με ρυθμό 4,2% το 2011 (από 4,9% το 2010) και κατά 4,6% το 2012, με την ανεργία ωστόσο να παραμένει σε υψηλά επίπεδα (7,9% το 2011 από 8,3% το 2010 στις χώρες του ΟΟΣΑ).

Οι πληθωριστικές πιέσεις αναμένεται να συνεχιστούν κυρίως στις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες, λόγω της ανόδου των τιμών της ενέργειας, των εμπορευμάτων και των τροφίμων (κατηγορίες αγαθών με μεγάλη βαρύτητα στην οικονομική δραστηριότητα των αναπτυσσόμενων χωρών). Στις αναπτυγμένες οικονομίες, η εξέλιξη του πληθωρισμού είναι διαφορετική, καθώς η υποτονική οικονομική ανάκαμψη διατηρεί χαμηλά τις προσδοκίες για την πορεία του, στο 2,8% για φέτος.

Η επίπτωση της ακολουθούμενης περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής για τον έλεγχο των ελλειμμάτων είναι πλέον εμφανής σε όλες τις οικονομίες, με τον ρυθμό μεγέθυνσης να παρουσιάζει κάμψη στην περίοδο Απριλίου – Ιουνίου σε όλες τις γεωγραφικές ζώνες. Η έκτακτη Σύνοδος Κορυφής των χωρών της Ευρωζώνης στις 21 Ιουλίου και η τελική συμφωνία μεταξύ της Γερουσίας και του Προέδρου των ΗΠΑ σχετικά με το ύψος του δημοσίου χρέους φαίνεται ότι τελικά δεν κατά-

¹ OECD Economic Outlook 89, Volume 1/2011, September 2011

φεραν να αναχαιτίσουν την αυξανόμενη αβεβαιότητα και νευρικότητα στις αγορές για την έκβαση της κρίσης, καταδεικνύοντας ουσιαστικά το έλλειμμα πολιτικής βούλησης για τη λήψη αποτελεσματικών αποφάσεων. Η υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας των ΗΠΑ από τον οίκο S&P στο AA+ με αρνητική προοπτική συνέβαλε επίσης στην ενίσχυση των ανησυχιών για τις προοπτικές της παγκόσμιας οικονομίας ενέτεινε τους φόβους για το ενδεχόμενο μιας διπλής ύφεσης.

Καθώς είναι πλέον βέβαιο ότι η ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας το 2010 και στις αρχές του 2011 στηρίχθηκε σε μεγάλο βαθμό στην αύξηση της εγχώριας ζήτησης και στην αύξηση των ελλειμμάτων πολλών ισχυρών οικονομιών μεταξύ των οποίων και οι ΗΠΑ, το γεγονός ότι οι τελευταίες δεσμεύτηκαν στη λήψη άμεσων μέτρων περικοπής δημόσιων δαπανών για μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων προκαλεί ανησυχία για την μέγεθος της επίπτωσης στους ρυθμούς ανάπτυξης παγκοσμίως. Έντονη επομένως είναι η πίεση προς τις πλεονασματικές χώρες, όπως η Κίνα, η Ιαπωνία, η Γερμανία και ορισμένες αναδυόμενες οικονομίες να αναλάβουν έναν ρόλο ενίσχυσης της εγχώριας ζήτησης στην οικονομία τους και επακόλουθα στην παγκόσμια οικονομία, με ταυτόχρονη μείωση των πλεονασμάτων στα εξωτερικά ισοζύγια αγαθών και υπηρεσιών τους. Στις αγορές συναλλάγματος, ο κίνδυνος από ανατιμητικές πιέσεις που θα προκύψουν από την χαλαρή νομισματική πολιτική των ΗΠΑ οδήγησε πολλές Κεντρικές Τράπεζες να ανακοινώσουν ότι θα διατηρήσουν τα παρεμβατικά επιτόκια σε χαμηλά επίπεδα.

Η επιβράδυνση των οικονομιών, η μείωση της κατανάλωσης και οι ευρύτερες επιπτώσεις της ακολουθούμενης περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής ασκούν επίδραση και στα μεγέθη του παγκόσμιου εμπορίου: ο ρυθμός αύξησης του όγκου του στο επτάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου φέτος έναντι του ίδιου διαστήματος πέρυσι έφτασε το 5,1% (από 15,8% το αντίστοιχο διάστημα το προηγούμενο έτος)². Μεταξύ των ανεπτυγμένων γεωγραφικών ζωνών, οι ΗΠΑ καταγράφουν την μεγαλύτερη ετήσια άνοδο στις εξαγωγές, της τάξης του 6,6%, ενώ η άνοδος είναι αναιμική στην Ευρωζώνη (μόλις 1,3%). Στην Ιαπωνία παρουσιάστηκε μείωση του όγκου των εξαγωγών κατά 1,1%. Από την άλλη μεριά, οι αναδυόμενες αγορές παρουσίασαν εξαγωγική επέκταση κατά 9,5% στο αρχικό επτάμηνο του έτους, με την Ασία και τις χώρες της Κεντρικής-Ανατολικής Ευρώπης να διαδραματίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο (12,3% και 6,4% αντίστοιχα), οι φετινοί ρυθμοί όμως ήταν σημαντικά χαμηλότεροι των αντίστοιχων περυσινών. Για το σύνολο του έτους, ο ΟΟΣΑ εκτιμά ότι η αύξηση του όγκου του παγκόσμιου εμπορίου θα επιβραδυνθεί από 12,5% το 2010 στο 8,1% το 2011, με την Κίνα (10,4%) την Ρωσία (11,8%) και την Βραζιλία (15,6%) να καταγράφουν διψήφιο ρυθμό ανάπτυξης, σαφώς υψηλότερο του μέσου όρου των χωρών του ΟΟΣΑ (6,9%).

Παράλληλα, τα αποτελέσματα των stress tests στα οποία υποβλήθηκαν 90 τραπεζικοί όμιλοι από 20 χώρες της ΕΕ με συνολικά περιουσιακά στοιχεία που αντιπροσω-

² CPB World Trade Monitor, July 2011, CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, 22/09/11

πεύουν το 65% του τραπεζικού κλάδου στην ΕΕ, έδειξαν ότι 8 τράπεζες αξιολογήθηκαν κάτω από το όριο κεφαλαιακής επάρκειας (Core Tier-I 5%). Σημειώνεται όμως ότι 20 τράπεζες θα είχαν αποτύχει στα stress tests εάν δεν είχαν προβεί έγκαιρα σε αυξήσεις κεφαλαίου ύψους € 50 δισεκ. τον Απρίλιο 2011. Επιπλέον, η έκθεση των ευρωπαϊκών τραπεζών σε ομολόγια της περιφέρειας και οι πιέσεις που ασκούνται πλέον σε χώρες όπως η Ιταλία και η Ισπανία, οδήγησαν τους αξιωματούχους του ΔΝΤ στην εκτίμηση ότι οι τράπεζες στην ΕΕ χρειάζονται επιπλέον κεφαλαιακή ενίσχυση ύψους € 20 δισεκ.

Αναφορικά με την κρίση δημοσίου χρέους στην Ευρωζώνη, οι επιτυχείς παρεμβάσεις της ΕΚΤ στη δευτερογενή αγορά ομολόγων της Ισπανίας και της Ιταλίας φαίνεται να δίνουν τον αναγκαίο χρόνο στις κυβερνήσεις των δυο χωρών να ανακοινώσουν και να θέσουν σε εφαρμογή τα κατάλληλα προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής που θα συμβάλλουν στη σταθεροποίηση των αγορών ομολόγων τους. Επίσης, οι κινήσεις της ΕΚΤ παρέχουν στις κυβερνήσεις των χωρών της Ζώνης του Ευρώ τη δυνατότητα να οριστικοποιήσουν τα διαθέσιμα χρηματοδοτικά μέσα και τις δυνατότητες παρέμβασης του EFSF, καθώς και να προχωρήσουν στην εγκαθίδρυση ενός πιο εποικοδομητικού πλαισίου οικονομικής διακυβέρνησης στην Ζώνη του Ευρώ. Σε κάθε περίπτωση, η κρίση χρέους της περιφέρειας της Ευρωζώνης αποτελεί έναν συστημικό κίνδυνο που, αν δεν αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά, ενδέχεται να απειλήσει την ανάκαμψη τόσο του πυρήνα της Ευρωζώνης όσο και της παγκόσμιας οικονομίας.

Σε αυτό το πλαίσιο εξελίξεων, συνεχίστηκαν οι υποβαθμίσεις και οι αναθεωρήσεις της πιστοληπτικής φερεγγυότητας των χωρών της Ευρωπαϊκής περιφέρειας (Ελλάδα, Ιταλία) συμβάλλοντας στη γενικότερη ρευστότητα του επενδυτικού κλίματος, εν μέσω συζητήσεων μεταξύ των κυβερνήσεων και των αρμόδιων θεσμικών οργάνων της Ευρωζώνης σχετικά με την εξεύρεση αποτελεσματικής λύσης στην κρίση χρέους, και τον τρόπο συμμετοχής των ιδιωτών σε ενδεχόμενα νέα πακέτα στήριξης των οικονομιών ('κούρεμα' ονομαστικής τιμής ομολόγων, επέκταση των χρόνων λήξης των ομολόγων, φόρος σε τραπεζικές συναλλαγές). Οι επενδυτές ανησυχούν ακόμη για τον κίνδυνο χρεοκοπίας και την κατάσταση των τραπεζών, την πολιτική αστάθεια λόγω των μέτρων λιτότητας, καθώς και για τα κόστη δανεισμού, τα οποία αναμένεται να διατηρηθούν σε υψηλά επίπεδα και για το υπόλοιπο του τρέχοντος έτους.

Σε ότι αφορά τις σημαντικότερες οικονομίες παγκοσμίως, αυτή των **ΗΠΑ** παρουσιάζει έντονες ενδείξεις επιβράδυνσης, ενισχύοντας τις ανησυχίες για το εύρος της ανάκαμψης της παγκόσμιας οικονομίας. Πιο συγκεκριμένα, ο ρυθμός ανάπτυξης του 1^{ου} τριμήνου του έτους αναθεωρήθηκε αρκετά προς τα κάτω, στο 0,4% (σε τριμηνιαία βάση) από 1,9% που ήταν οι αρχικές εκτιμήσεις, αποτελώντας πλέον το χειρότερο τρίμηνο από το δεύτερο του 2009, που ήταν το τελευταίο τρίμηνο συρρίκνωσης του πραγματικού ΑΕΠ. Αξίζει να σημειωθεί ότι η σημαντική αναθεώρηση των στοιχείων των εθνικών λογαριασμών ανέδειξε το ευρύτερο μέγεθος της ύφεσης στο οποίο βυθίστηκε η αμερικανική οικονομία κατά το 2009, όπου τελικά

το πραγματικό ΑΕΠ συρρικνώθηκε κατά 3,5% αντί 2,5%. Κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2011, ο ρυθμός μεγέθυνσης του πραγματικού ΑΕΠ κατέγραψε υποχώρηση της τάξης του 1,5% σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους (από 2,2% το 1^ο τρίμηνο του 2011), λόγω της επιβράδυνσης που σημειώθηκε στην ιδιωτική κατανάλωση (2,2% έναντι 2,8%), στις επενδύσεις (4,9% έναντι 7,1%) και της διεύρυνσης της υποχώρησης των δημοσίων δαπανών (-2,2% έναντι -1,1%). Θετική επίπτωση στην αύξηση του ΑΕΠ είχαν οι καθαρές εξαγωγές (αύξηση εξαγωγών 6% ετησίως έναντι αύξησης εισαγωγών κατά 1,3% ετησίως), ενώ το 1^ο τρίμηνο η αντίστοιχη επίπτωση ήταν αρνητική.

Επιπλέον, πολύ ανησυχητικά είναι τα στοιχεία που αφορούν την αγορά εργασίας στις ΗΠΑ, με το ποσοστό ανεργίας να παραμένει στα επίπεδα του 9%. Ο πληθωρισμός κινείται στο 3,6%, ελαφρώς ενισχυμένος σε σχέση με τις αρχές του έτους (3,2%). Η διατήρηση του πληθωρισμού σε αυτά τα επίπεδα δεν φαίνεται να εμπνέει ανησυχία στην Ομοσπονδιακή Τράπεζα, η οποία είναι πολύ πιθανό να προβεί σε περαιτέρω χαλάρωση της νομισματικής πολιτικής, μέσω ενός τρίτου προγράμματος ποσοτικής ενίσχυσης, το οποίο φαίνεται να αποτελεί πλέον τη μοναδική δυνατότητα ενίσχυσης της οικονομικής ανάπτυξης, δεδομένης της περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής για την συγκράτηση των ελλειμμάτων.

Παρόλα αυτά, υπάρχουν ορισμένα στοιχεία που δείχνουν ότι η πιθανότητα να περιέλθει η οικονομία των ΗΠΑ σε μια νέα ύφεση είναι πολύ χαμηλή. Η βιομηχανική

παραγωγή κατέγραψε ετήσια αύξηση 3,7% τον Ιούλιο, κυρίως λόγω της αύξησης παραγωγής αυτοκινήτων και βιομηχανικού εξοπλισμού. Επίσης, στον τομέα της κατανάλωσης, οι λιανικές πωλήσεις σημείωσαν τον Αύγουστο τη μεγαλύτερη μηνιαία αύξηση των τελευταίων 4 μηνών (κατά 0,5%). Παράλληλα, η σταδιακή διολίσθηση του δολαρίου έναντι των ευρώ, οδήγησε την Ομοσπονδιακή Τράπεζα στη διατήρηση του επιτοκίου παρέμβασης στο 0%-0,25% έως τα μέσα του 2013 (ανακοίνωση που αποτελεί ασυνήθιστη ενέργεια), ενώ δεν αποκλείστηκε το ενδεχόμενο νέας ενίσχυσης της ρευστότητας της οικονομίας, αν αυτό καταστεί αναγκαίο.

Σημαντικό παράγοντα κλιμάκωσης της ανησυχίας για την πορεία της οικονομίας αποτελεί φυσικά και η υποβάθμισή της από τον οίκο Standard & Poor's στο AA+ με αρνητική προοπτική (από AAA) για πρώτη φορά στην ιστορία της, εξαιτίας των υψηλών ελλειμμάτων του κρατικού προϋπολογισμού. Εντούτοις, οι αποδόσεις των μακροπρόθεσμων ομολόγων των ΗΠΑ διατηρούνται σταθερά σε χαμηλά επίπεδα, γεγονός που δείχνει ότι οι διεθνείς επενδυτές εξακολουθούν να βλέπουν τις ΗΠΑ ως ασφαλές καταφύγιο, ενώ η συμφωνία στην οποία κατέληξαν το Κογκρέσο και ο Πρόεδρος των ΗΠΑ για σημαντική αύξηση του μέγιστου επιτρεπτού ορίου δημοσίου χρέους (από \$14,29 τρισ. σε \$16,69 τρισ.) αποτρέπει οποιοδήποτε πρόβλημα στάσης πληρωμών στις ΗΠΑ.

Σύμφωνα με τις τελευταίες προβλέψεις του ΟΟΣΑ, η οικονομία των ΗΠΑ αναμένεται να αναπτυχθεί με ρυθμό 2,6% το 2011 (2,9% το 2010). Σημειώνεται πάντως ότι η εφαρμογή ενός αυστηρού προγράμματος

τος δημοσιονομικής προσαρμογής στο υπόλοιπο του 2011 και κατά το 2012 ενδεχομένως να ασκήσει πρόσθετες πιέσεις στην ανάκαμψη, με ορισμένες εκτιμήσεις να χαμηλώνουν τον πήχη της μεγέθυνσης των ΗΠΑ στο 1,8% για το 2011. Οι δυσοίωνες προβλέψεις απορρέουν από το γεγονός ότι η ανάπτυξη των προηγούμενων ετών στις ΗΠΑ προήλθε κυρίως από στα δημοσιονομικά πακέτα ενίσχυσης της οικονομίας, η έλλειψη των οποίων αναμένεται να έχει καταλυτικές επιπτώσεις. Η ιδιωτική κατανάλωση αναμένεται να αυξηθεί με ρυθμό μεγαλύτερο από το 2010 (2,9% έναντι 1,7% πέρυσι). Από την άλλη μεριά, οι δημόσιες δαπάνες, τόσο οι καταναλωτικές όσο και οι επενδυτικές, αναμένεται να υποχωρήσουν, στα πλαίσια της αντιμετώπισης των υψηλών δημοσιονομικών ελλειμμάτων και χρεών που πλήττουν την χώρα. Συγκεκριμένα, η δημόσια κατανάλωση αναμένεται να μειωθεί κατά 0,6% το 2011 (έναντι αύξησης 0,9% το 2010), ενώ οι δημόσιες επενδύσεις εκτιμάται ότι θα συρρικνωθούν κατά 3% (έναντι αύξησης 1,3% το περασμένο έτος). Τέλος, θετικά αναμένεται να επηρεάσει την οικονομική ανάπτυξη η δημιουργία εμπορικών πλεονασμάτων μέχρι τέλος του έτους, με τις εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών να αυξάνονται με μεγαλύτερο ρυθμό (7,5%) απ' ό,τι οι εισαγωγές (5,4%), καταγράφοντας ωστόσο σημαντική επιβράδυνση έναντι του προηγούμενου έτους (11,7% και 12,6% αντίστοιχα).

Το υψηλό ποσοστό ανεργίας θα συνεχίσει να αποτελεί ένα από τα σημαντικά προβλήματα της οικονομίας. Σύμφωνα με τις προβλέψεις του ΔΝΤ, το ποσοστό ανεργίας στις ΗΠΑ αναμένεται να διατηρηθεί σε υψηλά επίπεδα το 2011 (8,5% έναντι

9,6% το 2010). Ο πληθωρισμός αναμένεται να διατηρηθεί σε υψηλά σχετικά επίπεδα το 2011, στο 2,3%, γεγονός που ενισχύει την πιθανότητα διατήρησης του τρέχοντος χαμηλού επιπέδου του παρεμβατικού επιτοκίου (0,25%) έως το τέλος του έτους. Σε δημοσιονομικό επίπεδο, το έλλειμμα εκτιμάται ότι φτάσει το 10,7% του ΑΕΠ το 2011 (από 9% το προηγούμενο έτος) – το υψηλότερο μεταξύ των αναπτυγμένων οικονομιών – ενώ το χρέος εκτιμάται ότι θα υπερβεί το 116% του ΑΕΠ μέχρι το 2016, σύμφωνα με το ΔΝΤ.

Η οικονομία της **Ιαπωνίας** συρρικνώθηκε για δεύτερο συνεχόμενο τρίμηνο κατά 0,5% σε τριμηνιαία βάση (από -0,9% στο 1^ο τρίμηνο του έτους) ενώ σε ετήσια βάση η ύφεση έφτασε το 2,2%. Ο περιορισμός της ύφεσης προέρχεται από την προς τα επάνω αναθεώρηση των δημοσίων επενδύσεων και της δημόσιας κατανάλωσης ώστε να ενισχυθεί η ανοικοδόμηση της οικονομίας (π.χ. προσωρινές κατασκευές κατοικίας). Παρόλα αυτά, η διάχυτη αβεβαιότητα για την πορεία της παγκόσμιας οικονομίας και η αναιμική παγκόσμια ζήτηση οδήγησε τις επιχειρήσεις να συμπίεσουν τις κεφαλαιακές τους δαπάνες κατά 0,9%, γεγονός που επιβάρυνε τους αναπτυξιακούς δείκτες, καθώς η οικονομία της Ιαπωνίας εξαρτάται πολύ από τον εξαγωγικό τομέα. Οι εξαγωγές μειώθηκαν κατά 5,3% σε ετήσια βάση το 2^ο τρίμηνο του 2011 (έναντι αύξησης κατά 6,5% το προηγούμενο τρίμηνο), ενώ οι εισαγωγές αυξήθηκαν κατά 3,7% (από 8,5% το προηγούμενο τρίμηνο). Ως εκ τούτου, ο εξωτερικός τομέα είχε σημαντικά αρνητική συμβολή στην αύξηση του ΑΕΠ (κατά -1,4 εκατοστιαίες μονάδες), αφού ο σεισμός επηρέασε τις αλυσίδες εφοδιασμού και

κατά συνέπεια εμπόδισε ορισμένους Ιάπωνες κατασκευαστές να στείλουν τα προϊόντα τους στο εξωτερικό, ενώ οι διαρροές ραδιενέργειας στο πυρηνικό εργοστάσιο της Φουκουσίμα ανάγκασαν ορισμένες χώρες να σταματήσουν τις εισαγωγές αγαθών από την Ιαπωνία. Ο ΟΟΣΑ εκτιμά ότι το ΑΕΠ θα συρρικνωθεί κατά 0,9% το 2011 (έναντι αύξησης 4% το 2010), λόγω των επιπτώσεων του καταστροφικού σεισμού του Μαρτίου.

Από την άλλη πλευρά, οι δαπάνες ανοικοδόμησης αναμένεται να αντιστρέψουν το αρνητικό πρόσημο του 1^{ου} εξαμήνου και μέχρι το τέλος του έτους. Οι δαπάνες ανοικοδόμησης θα είναι μεγάλης κλίμακας, με την Κυβέρνηση να προωθεί ένα νέο πακέτο ενίσχυσης της οικονομίας ύψους ¥ 2,0 τρισ. (\$25 δισ). Το πακέτο αναμένεται να συμβάλλει στην αύξηση των επενδύσεων σε έργα ανασυγκρότησης, αλλά θα πρέπει να χρηματοδοτηθεί με νέο κρατικό δανεισμό, αυξάνοντας το δημόσιο χρέος που αναμένεται να ξεπεράσει το 200% του ΑΕΠ. Για την αποφυγή διεύρυνσης του χρέους απαιτείται αύξηση της φορολογίας (συζητείται αύξηση του ΦΠΑ), προκαλώντας όμως αρνητικές επιπτώσεις στην ανάκαμψη της οικονομίας. Οι δημόσιες επενδύσεις αναμένεται να μειωθούν κατά 6,5% το 2011 (από συρρίκνωση 3,5% το 2010), ενώ η δημόσια κατανάλωση εκτιμάται ότι θα αυξηθεί κατά 2,6%. Αρνητικά αναμένεται να συμβάλλουν στη διαμόρφωση του ΑΕΠ οι καθαρές εξαγωγές, με τις εισαγωγές να καταγράφουν ετήσιο ρυθμό αύξησης 5,2% το 2011 (από 9,7% το 2010) και τις εξαγωγές να αυξάνονται σημαντικά χαμηλότερα κατά 3,2%, μεταβολή που αποτελεί μεγάλη επιβράδυνση σε σχέση με το προηγούμενο έτος

(αύξηση 23,9%). Αυτές οι εκτιμήσεις καταδεικνύουν σαφώς ότι οι φυσικές καταστροφές έπληξαν ιδιαίτερα τον εξαγωγικό τομέα της οικονομίας, ο οποίος επιβαρύνθηκε επιπλέον και από την συνεχιζόμενη ανατίμηση του γιεν έναντι των ξένων νομισμάτων. Οι αποπληθωριστικές πιέσεις αναμένεται να συνεχιστούν και το 2012, με την ανεργία να παραμένει σε επίπεδα υψηλότερα αυτά της περιόδου πριν της κρίσης του 2008 (στο 5%). Δεδομένων των έκτακτων αναγκών και των αποπληθωριστικών πιέσεων, η Τράπεζα της Ιαπωνίας αναμένεται να διατηρήσει την επεκτατική νομισματική πολιτική που ήδη εφαρμόζει, προκειμένου να αποφευχθεί περαιτέρω καθίζηση της οικονομικής δραστηριότητας.

Στην οικονομία της **Κίνας**, ο ρυθμός ανάπτυξης το δεύτερο τρίμηνο επιβραδύνθηκε οριακά, στο 9,5% σε ετήσια βάση (από 9,7% το 1^ο τρίμηνο του 2011). Παρά την εντεινόμενη αβεβαιότητα για την επίπτωση της επιβράδυνσης της παγκόσμιας ανάκαμψης στην κινέζικη οικονομία, η βιομηχανική παραγωγή στη χώρα αυξήθηκε κατά 14,3% ετησίως στο πρώτο εξάμηνο του έτους, ενώ οι λιανικές πωλήσεις κατέγραψαν ετήσια αύξηση 16,8% την ίδια περίοδο. Στην εκτεταμένη διεύρυνση της βιομηχανικής παραγωγής συντέλεσε και η αύξηση κατά 25,6% ετησίως στις επενδύσεις παγίων περιουσιακών στοιχείων. Στο πεδίο του πληθωρισμού, τα τελευταία στοιχεία δείχνουν ότι οι τιμές συνεχίζουν την ανοδική τους πορεία, με τον πληθωρισμό του Ιουλίου να ανέρχεται στο 6,5% (στο υψηλότερο επίπεδο από τον Ιούνιο 2008). Η αύξηση των τιμών των ειδών διατροφής είναι η κύρια αιτία ανόδου του πληθωρισμού. Η Κεντρική Τράπεζα, σε μια

προσπάθεια να ελέγξει τις πληθωριστικές πιέσεις, έχει προβεί σε επανειλημμένες αυξήσεις επιτοκίου και σε αυξήσεις του ποσοστού υποχρεωτικών ρευστών διαθεσίμων των τραπεζών, δυσκολεύοντας σε κάποιο βαθμό την πρόσβαση των επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση. Επιπλέον, υπάρχουν αυξανόμενες ανησυχίες για το μεγάλο ύψος χρεών των τοπικών κυβερνήσεων. Για το σύνολο του έτους, ο ΟΟΣΑ εκτιμά ότι ο ρυθμός ανάπτυξης της κινέζικης οικονομία θα διαμορφωθεί στο 9% το 2011, από 10,3% το 2010. Η πολιτική αύξησης των επιτοκίων από την Κεντρική Τράπεζα για τον περιορισμό των πληθωριστικών πιέσεων αναμένεται να είναι ο κύριος λόγος για την παρατηρούμενη επιβράδυνση το 2011, παρόλο που ο ρυθμός ανάπτυξης παραμένει σε υψηλά επίπεδα. Ο πληθωρισμός αναμένεται να διαμορφωθεί στο σύνολο του τρέχοντος έτους στην περιοχή του 4,6% (από 3,2% το 2010). Παρόλα αυτά, καθώς η υπερβάλλουσα ζήτηση στην οικονομία και η καταναλωτική δαπάνη σταδιακά θα επιβραδυνθούν λόγω της εξασθένησης της επίπτωσης των δημοσιονομικών μέτρων στήριξης της οικονομίας, οι τιμές των εισαγωγών θα σταματήσουν την ανοδική τους πορεία, με αποτέλεσμα ο πληθωρισμός να αναμένεται να αποκλιμακωθεί το 2012. Όσον αφορά τον εξαγωγικό τομέα, οι προβλέψεις για το ρυθμό αύξησης των εξαγωγών το 2011 επιβραδύνονται στο 12,4% (από 18% το 2010). Η ηπιότερη αύξηση των εξαγωγών και οι υψηλότερες τιμές των εμπορευμάτων φέτος, θα έχουν ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του πλεονάσματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών στο 4,5% του ΑΕΠ το 2011 (από 5,2% το 2010 και πάνω του 10% του ΑΕΠ το 2007). Η επερχόμε-

νη επιβράδυνση των ρυθμών ανάπτυξης ενδέχεται να οδηγήσει τις αρχές σε αναστολή της αύξησης των επιτοκίων από τη μια μεριά, και περαιτέρω κρατικό έλεγχο της οικονομίας και των τιμών (εις βάρος του ανταγωνισμού) από την άλλη, γεγονός που μπορεί να υπονομεύσει τις μακροχρόνιες προοπτικές ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας μέσω της προώθησης διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στην οικονομία.

Στη **Ρωσία**, ο ρυθμός ανάπτυξης το τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου φέτος επιβραδύνθηκε στο 3,4% σε ετήσια βάση (από 4,1% το προηγούμενο τρίμηνο). Ο κυριότερος παράγοντας που επηρέασε αρνητικά την οικονομική δραστηριότητα κατά το β' τρίμηνο είναι η περιορισμένη επέκταση του κατασκευαστικού τομέα, κατά μόλις 0,1% (έναντι αύξησης 1% στο αρχικό τρίμηνο του 2011). Επίσης, η παραγωγή του βιομηχανικού κλάδου αυξήθηκε με ρυθμό συγκριτικά χαμηλότερο έναντι του 1^{ου} τριμήνου του έτους (4,8% έναντι 5,9% το 1^ο τρίμηνο του 2011). Ο υψηλός πληθωρισμός (9,4% τον Ιούνιο 2011) συνετέλεσε στον περιορισμό του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος κατά 2,5% και οδήγησε σε περιορισμό της καταναλωτικής δαπάνης. Από την άλλη μεριά, η αύξηση παραγωγής κατά 6,9% στον μεταποιητικό κλάδο αντιστάθμισε μερικώς τις απώλειες. Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι το 2^ο τρίμηνο του 2010 ήταν ιδιαίτερα ευνοϊκό για την ρωσική οικονομία, καθώς κατέγραψε ρυθμό ανάπτυξης 5%, ο οποίος δημιούργησε υψηλό επίπεδο σύγκρισης για φέτος. Σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις του ΟΟΣΑ, η οικονομική ανάκαμψη στη Ρωσία εκτιμάται ότι θα επιταχυνθεί το 2011 στο 4,9%, από 4,0% στο

περασμένο έτος, ενισχύοντας πάντως την αισιοδοξία για σταθεροποίηση της ανάπτυξης. Η άνοδος των τιμών των εμπορευμάτων, η ενίσχυση της εγχώριας ζήτησης και η ανάπτυξη του αγροτικού τομέα θα αποτελέσουν τους βασικούς τροφοδότες της ανάπτυξης στο προσεχές διάστημα. Η άνοδος της τιμής του πετρελαίου αναμένεται να οδηγήσει σε μεγαλύτερη των αρχικών εκτιμήσεων αύξηση των κρατικών εσόδων και τον κρατικό προϋπολογισμό σε δημοσιονομικό πλεόνασμα 0,2% του ΑΕΠ το 2011 (από έλλειμμα της τάξης του 4,3% του ΑΕΠ το 2010). Επιπλέον, η άνοδος της τιμής του πετρελαίου αναμένεται να οδηγήσει σε αύξηση του πλεονάσματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών στο 6,8% του ΑΕΠ το 2011 (από 4,8% το

2010). Παράλληλα όμως, οι ανωτέρω εξελίξεις θα εντείνουν τις πληθωριστικές πιέσεις και θα οδηγήσουν των πληθωρισμό στο 9,4% (από 6,9% το 2010). Για την αναχαίτιση αυτής της εξέλιξης, η Κεντρική Τράπεζα θα προχωρήσει σε περαιτέρω αύξηση του κεντρικού επιτοκίου από το 8,25% που βρίσκεται από τον περασμένο Μάιο. Σημαντικό ρόλο αναμένεται να διαδραματίσει και το πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων της κυβέρνησης, ως μέτρο περιορισμού της συμμετοχής του κράτους στην οικονομική δραστηριότητα, καθώς και της προώθησης των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων για την άρση των εμποδίων στην επιχειρηματικότητα και επακόλουθα, της βελτίωσης του επιχειρηματικού κλίματος.

Πίνακας 2.1

Διεθνές Περιβάλλον – ΟΟΣΑ (ετήσια % μεταβολή, σε πραγματικές τιμές)

	2010	2011	2012
ΑΕΠ			
ΗΠΑ	2,9	2,6	3,1
Ιαπωνία	4,0	-0,9	2,2
Ευρωζώνη	1,7	2,0	2,0
Κίνα	10,3	9,0	9,2
Ινδία	9,6	8,5	8,6
Ρωσία	4,0	4,9	4,5
Βραζιλία	7,5	4,1	4,5
Παγκόσμια οικονομία	4,9	4,2	4,6
Παγκόσμιο Εμπόριο			
Παγκόσμιες εισαγωγές (χώρες ΟΟΣΑ)	11,1	6,3	7,3
Παγκόσμιες εξαγωγές (χώρες ΟΟΣΑ)	11,3	7,5	7,7

Πηγή: OECD Economic Outlook 89, September 2011

Πίνακας 2.2

IFO - Εκτιμήσεις για την παγκόσμια οικονομία (Δείκτες, 2005=100)

Τρίμηνο / Έτος	III/09	IV/09	I/10	II/10	III/10	IV/10	I/11	II/11	III/11
Οικονομικό Κλίμα	79,6	91,4	99,5	104,1	103,2	98,6	106,8	107,7	97,7
Παρούσα Κατάσταση	43,0	54,2	67,3	80,4	93,5	95,3	102,8	108,4	99,1
Προσδοκίες	114,0	126,3	129,8	126,3	112,3	101,8	110,5	107,0	96,5

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES 03/2011

Πίνακας 2.3

IFO - Δείκτης οικονομικού κλίματος στις οικονομικές ζώνες (2005=100)

Τρίμηνο / Έτος	III/09	IV/09	I/10	II/10	III/10	IV/10	I/11	II/11	III/11
Βόρεια Αμερική	78,7	85,4	90,4	95,4	88,7	82,8	104,6	98,7	81,2
Δυτική Ευρώπη	76,4	89,3	98,3	99,3	102,2	105,2	113,2	115,1	105,2
Ασία	89,5	101,8	108,8	113,2	107,9	95,6	105,3	101,8	94,7

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES 03/2011

Η επιφυλακτικότητα που επικρατεί για την ένταση της ανάκαμψης της παγκόσμιας οικονομίας αντανακλάται στην εξέλιξη των δεικτών οικονομικού κλίματος. Σημειώνεται σε αυτούς επιδείνωση ύστερα από δυο συνεχόμενα τρίμηνα βελτίωσης, με τις προσδοκίες για το προσεχές διάστημα να συνεχίζουν την υποχώρησή τους. Οι σχετικοί δείκτες οικονομικού κλίματος, που περιέχονται στο "World Economic Survey", το οποίο διεξάγεται από το Ινστιτούτο IFO της Γερμανίας, κατέγραψαν μείωση το 3ο τρίμηνο του 2011, με τον δείκτη των προσδοκιών να συνεχίζει την πτωτική πορεία που ξεκίνησε από το 2ο τρίμηνο του 2010, διαφεύδοντας τις αρχικές προσδοκίες για ανάκαμψη που δημιουργήθηκαν στην αρχή του τρέχοντος έτους, ενώ για πρώτη φορά ύστερα από τουλάχιστον 2 χρόνια, η αξιολόγηση της τρέχουσας κατάστασης επιδεινώθηκε. Τα αποτελέσματα της έρευνας καταδεικνύουν ότι η ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας θα είναι πολύ ηπιότερη έναντι των αρχικών προσδοκιών.

Αναλυτικότερα, ο δείκτης οικονομικού κλίματος στην παγκόσμια οικονομία το 3ο τρίμηνο του έτους σημείωσε πτώση σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο (Πίνακας 2.2). Παρόλα αυτά, ο δείκτης εξακολουθεί να παραμένει υψηλότε-

ρα από τον μακροχρόνιο μέσο όρο του (96,9 μονάδες), επίπεδο που υποδηλώνει ότι διατηρούνται οι προσδοκίες για ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας. Η αξιολόγηση της τρέχουσας κατάστασης επιδεινώθηκε ύστερα από μια μακρά περίοδο θετικών ενδείξεων, ενισχύοντας τις ανησυχίες για επιβράδυνση των δεικτών ανάπτυξης. Όσον αφορά στις προσδοκίες για την πορεία της παγκόσμιας οικονομίας στο επόμενο διάστημα, αυτές κατέγραψαν νέα επιδείνωση το 3ο τρίμηνο του έτους, κυρίως λόγω της συνεχιζόμενης ανησυχίας για πληθωριστικές πιέσεις, καθώς και των προβλημάτων από τα δημοσιονομικά ελλείμματα και την αύξηση της ανεργίας, που θεωρούνται ως τα πιο σημαντικά οικονομικά προβλήματα σε παγκόσμιο επίπεδο. Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί ότι πλέον όλο και λιγότεροι αναλυτές (σε σχέση με τον Απρίλιο 2011) εκτιμούν ότι οι νομισματικές αρχές θα προβούν σε αύξηση των επιτοκίων τους επόμενους 6 μήνες.

Σε επίπεδο οικονομικών ζωνών (Πίνακας 2.3), ο δείκτης οικονομικού κλίματος εξασθένησε σε όλες τις γεωγραφικές περιοχές. Στη Βόρεια Αμερική, το οικονομικό κλίμα επιδεινώθηκε πέφτοντας κάτω από τον μακροχρόνιο μέσο όρο (92,2 μονάδες), εξαιτίας της σαφώς δυσμενέστερης αξιολόγησης της τρέχουσας οικονομικής

κατάστασης, ενώ οι προσδοκίες για τους επόμενους 6 μήνες επιδεινώθηκαν οριακά, λόγω της αβεβαιότητας που δημιουργήθηκε για τη διευθέτηση του χρέους των ΗΠΑ στα τέλη Ιουλίου. Στην Ασία, ο δείκτης οικονομικού κλίματος παραμένει οριακά υψηλότερα από τον μακροχρόνιο μέσο όρο του, παρά την επιδείνωση τόσο των προσδοκιών όσο και της αξιολόγησης της παρούσας κατάστασης. Παρόλα αυτά, οι προσδοκίες στην Ιαπωνία αναθεωρήθηκαν ανοδικά, παρέχοντας μια αισιοδοξία για την επόμενη περίοδο, καθώς οι επενδύσεις κεφαλαίου, η ιδιωτική κατανάλωση και ο εξαγωγικός τομέας αναμένονται να ανακάμψουν στο δεύτερο εξάμηνο του έτους, στον απόηχο των συνεχιζόμενων προσπαθειών της χώρας να ξεπεράσει τις συνέπειες των φυσικών καταστροφών στις αρχές του τρέχοντος έτους. Στη Δυτική Ευρώπη, ο δείκτης οικονομικού κλίματος μειώθηκε για πρώτη φορά από τις αρχές του 2009, κυρίως ως αποτέλεσμα των λιγότερο θετικών προσδοκιών για την επόμενη περίοδο, καθώς η κρίση χρέους στην Ευρωζώνη βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη, με τις πιέσεις να επεκτείνονται σε όλο και περισσότερες χώρες και να υπάρχει διάχυτη αβεβαιότητα για την λήψη αποτελεσματικών μέτρων αντιμετώπισής της.

Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης

Η ισχυροποίηση της ανάπτυξης στην Ευρωζώνη και στην ΕΕ ανακόπηκαν, τουλάχιστον προσωρινά, κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2011. Στην Ευρωζώνη το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 1,6% στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα σε σύγκριση με το ίδιο τρίμηνο του 2010, ενώ οριακά μεγαλύτερη ήταν η σχετική μεταβολή στην ΕΕ-27

(1,7%)³. Αυτοί οι ρυθμοί υπολείπονται έναντι των αντίστοιχων του α' τριμήνου φέτος (2,4% σε αμφότερες τις οικονομικές ζώνες) και είναι χαμηλότεροι σε σύγκριση με εκείνους κατά το ίδιο χρονικό διάστημα του 2010 (2,0% σε Ευρωζώνη και ΕΕ). Ωστόσο, δεν βρίσκονται σε απόσταση από τις εαρινές προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την οικονομική μεγέθυνση της Ευρωζώνης κατά 1,6% φέτος και της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνολικά κατά 1,8%⁴, εκτιμήσεις που ουσιαστικά δεν μεταβλήθηκαν στην πρόσφατη Ενδιάμεση Έκθεσή της⁵.

Η μεταστροφή των ανοδικών τάσεων και των βελτιούμενων προβλέψεων αντανάκλα τις λιγότερο θετικές οικονομικές εξελίξεις σε αυτή την περίοδο του 2011 παγκοσμίως, αλλά και στο εσωτερικό της ΕΕ-27: Η μεγέθυνση της παγκόσμιας οικονομίας παρουσιάζει σημάδια κόπωσης, σε επίπεδο αναπτυγμένων οικονομιών αλλά και από την πλευρά των αναπτυσσόμενων χωρών, γεγονός με αρνητικό αντίκτυπο στην εξαγωγική δραστηριότητα και την ανάπτυξη των πλέον εξωστρεφών ευρωπαϊκών οικονομιών, που είναι και οι μεγαλύτερες-ισχυρότερες της (Γερμανία, Γαλλία). Άλλωστε, η Γερμανία παρουσίασε τη δεύτερη μεγαλύτερη επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου του ΑΕΠ στο β' τρίμηνο μεταξύ των (14) χωρών της Ευρωζώνης που βρίσκονται φέτος σε αναπτυξιακή τροχιά, 1,8 εκατοστιαίες μονάδες.

³ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 127/2011, 06/09/11

⁴ European Economic Forecast, European Commission, May 2011

⁵ Interim Forecast, European Commission, September 2011

Εντός της ΕΕ, βασικός παράγοντας της ανάσχεσης της αναπτυξιακής της πορείας είναι η διαδικασία δημοσιονομικής προσαρμογής που βρίσκεται σε εξέλιξη στα περισσότερα κράτη-μέλη της, κατά κύριο λόγο στις τρεις χώρες που λαμβάνουν χρηματοδοτική στήριξη από την Τρόικα (Ελλάδα, Ιρλανδία, Πορτογαλία). Οι επιδράσεις της δημοσιονομικής προσαρμογής στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα δεν περιορίζονται μόνο στα άμεσα οικονομικά αποτελέσματα από τα μέτρα που λαμβάνονται στο πλαίσιο της. Επεκτείνονται στις προσδοκίες και τις προβλέψεις των οικονομικών μονάδων, νοικοκυριών και επιχειρήσεων, η βελτίωση των οποίων επίσης ανακόπηκε κατά το β' τρίμηνο του τρέχοντος έτους, όπως προκύπτει από την εξέλιξη των δεικτών οικονομικού κλίματος. Επιπρόσθετα, η αδυναμία της Ελλάδας να κινηθεί σε τροχιά επίτευξης των στόχων που είχαν τεθεί στο πλαίσιο του Μνημονίου για το 2011 και η αμφιταλάντευσή της στη λήψη πρόσθετων μέτρων με ευρεία πολιτική συναίνεση μέσω του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής, κλόνισαν την πολιτική συνοχή της Ευρωζώνης, καθώς διατυπώθηκαν από τα μέλη της διαφορετικές προσεγγίσεις αντιμετώπισης του ελληνικού ζητήματος, αντίθετες μεταξύ τους σε ορισμένα σημεία (πχ. το ζήτημα της καταβολής εγγυήσεων για τη σύναψη νέας δανειακής σύμβασης). Η αναβλητικότητα στην ολοκλήρωση του ΜΠΔΣ και η διάσταση μεταξύ των προτεινόμενων πολιτικών από τις ευρωπαϊκές χώρες, αύξησαν την αβεβαιότητα για τη σταθερότητα της Ευρωζώνης και τις προοπτικές της ΕΕ, επιδρώντας καθοδικά στην πορεία των χρηματιστηριακών δεικτών στις μεγαλύτερες ευρωπαϊκές οικονομίες

και στην Αμερική, λόγω των δημοσιονομικών προβλημάτων που και αυτή αντιμετωπίζει και της οικονομικής αλληλεξάρτησης των δύο οικονομικών περιοχών. Η πολιτική ρευστότητα διαχύθηκε και στις αγορές κρατικών ομολόγων, με αρνητικό αντίκτυπο στις αποδόσεις τους, κυρίως εκείνων από χώρες της ευρωπαϊκής περιφέρειας, ιδίως της Ελλάδας, ενώ επανέκαμψαν οι ανησυχίες για την κεφαλαιακή επάρκεια των ευρωπαϊκών τραπεζών.

Η επίδραση των παραπάνω εξελίξεων και παραγόντων αποτυπώνεται και στην πορεία των βασικών συνιστωσών του ΑΕΠ της ΕΕ και των χωρών της Ζώνης του Ευρώ: Η εξασθένηση των θετικών προβλέψεων και η αβεβαιότητα για την εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας και της ζήτησης, τόσο παγκοσμίως όσο και στην ΕΕ στη συνέχεια του τρέχοντος έτους, καθίστανται εμφανείς από τη σαφή κάμψη της ανόδου των επενδυτικών δαπανών. Επιπρόσθετα, η διεύρυνση των εξαγωγών σε αμφότερες τις οικονομικές περιοχές επιβραδύνθηκε περαιτέρω κατά το τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου, σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Μικρής έκτασης αύξηση παρουσίασαν οι καταναλωτικές δαπάνες του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, περιορισμένη σε σύγκριση με την αντίστοιχη στις αρχές του 2011.

Αναλυτικότερα, η κατανάλωση του δημόσιου τομέα ανήλθε μόλις κατά 0,3% στην Ευρωζώνη και 0,4% στην ΕΕ-27 το δεύτερο τρίμηνο φέτος έναντι της αντίστοιχης περυσινής περιόδου. Παρότι η αύξησή της ήταν μεγαλύτερη κατά τη διάρκεια του αμέσως προηγούμενου τριμήνου, δεν ξεπέρασε και τότε το 0,8% και στις δύο ζώ-

νες. Προφανώς, μετά την υλοποίηση των προγραμμάτων στήριξης των οικονομιών και των τραπεζών τους κατά τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης, τα κράτη της ΕΕ έχουν αποδοθεί σε μια συστηματική προσπάθεια τιθάσευσης του ελλείμματος τους και μεταστροφής της διεύρυνσης του δημοσιονομικού χρέους τους. Άλλωστε, η συντριπτική πλειοψηφία των μελών της ΕΕ εφαρμόζει τουλάχιστον από τις αρχές του 2010 Πρόγραμμα Σταθερότητας και Σύγκλισης (Stability and Convergence Programme), υπό τον έλεγχο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ωστόσο η άνοδος της δημόσιας κατανάλωσης στις αρχές του 2011 ήταν υψηλότερη των σχετικών εκτιμήσεων από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για φέτος, που δεν ξεπερνούν το 0,2% στην ΕΕ συνολικά και το 0,3% στην Ευρωζώνη. Καθώς η ικανοποίηση αυτών των μεγεθών είναι απαραίτητη για την επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων, είναι ιδιαίτερα πιθανή η σταθεροποίηση της δημόσιας κατανάλωσης στα περυσινά επίπεδα κατά το δεύτερο μισό του 2011, χωρίς να αποκλείεται και η οριακή υποχώρησή της.

Παραπλήσιες μεταβολές παρουσιάζει η καταναλωτική συμπεριφορά των νοικοκυριών. Οι καταναλωτικές δαπάνες των ιδιωτών διευρύνθηκαν ελαφρά τόσο στην Ευρωζώνη όσο και στην ΕΕ-27, κατά 0,5% και 0,3% αντίστοιχα, άνοδος ηπιότερη σε σύγκριση με εκείνη του α' τριμήνου (0,9% στην Ευρωζώνη, 0,7% στην ΕΕ). Η συντηρητική τακτική των νοικοκυριών ως προς τα έξοδά τους ήταν αναμενόμενη από τη φθίνουσα, με εξαίρεση το μήνα Μάιο, πορεία του δείκτη καταναλωτικής εμπιστοσύνης, που εκτιμά η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Μάλιστα, η υποχώρησή του επιταχύνθηκε στο δίμηνο Ιουλίου-

Αυγούστου, γεγονός που μπορεί να θεωρηθεί ένδειξη πτώσης της ιδιωτικής κατανάλωσης στο β' εξάμηνο φέτος. Η εξέλιξη της καταναλωτικής εμπιστοσύνης και κατ' επέκταση των καταναλωτικών δαπανών οφείλεται κατά κύριο λόγο στη σταθεροποίηση της ανεργίας σε υψηλά επίπεδα, γύρω από το 10% στην ΕΕ και το 9,5% στην Ευρωζώνη, επί σχεδόν δύο χρόνια, αλλά και από τις ανησυχίες για εκ νέου ανοδική πορεία της από το φθινόπωρο. Εφόσον αυτό συμβεί, είναι πιθανός ο περιορισμός της κατανάλωσης των νοικοκυριών προς τα τέλη του έτους. Ακόμα και αν δεν σημειωθεί αυτή η εξέλιξη, κρίνονται περιορισμένες οι πιθανότητες να διευρυνθεί η ιδιωτική κατανάλωση κατά 0,8%-0,9% στην ΕΕ, όπως προέβλεψε τον Μάιο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Η απώλεια μέρους τη δυναμικής της παγκόσμιας και της ευρωπαϊκής οικονομίας και η χαλάρωση της κινητικότητας στο διεθνές εμπόριο κατά το δεύτερο τρίμηνο φέτος, αποτυπώνονται στη χαμηλότερη επέκταση των επενδύσεων. Ο ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου διευρύνθηκε το τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου κατά 1,7% στην Ευρωζώνη, από 3,7% στο προηγούμενο τρίμηνο, και κατά 3,4% στην ΕΕ-27, από 1,9%. Λαμβάνοντας υπόψη ότι τα μεγέθη της Ευρωζώνης περιλαμβάνονται σε αυτά για ολόκληρη την ΕΕ και αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος τους, η διαφορά στην έκταση της επιβράδυνσης είναι σαφώς μεγαλύτερη στην πρώτη οικονομική περιοχή. Μέρος αυτής οφείλεται στην περιοριστική επίδραση της δημοσιονομικής προσαρμογής στις δημόσιες επενδύσεις. Ωστόσο, συνεχή πτώση παρουσίαζε και ο σύνθετος δείκτης παραγγελιών PMI της Ευρωζώνης καθ' όλη τη συγκεκριμένη

χρονική περίοδο, αποτυπώνοντας τις λιγότερο αισιόδοξες εκτιμήσεις του ιδιωτικού τομέα για την οικονομική δραστηριότητα. Η πτώση του συνεχίστηκε και στο τρίτο τρίμηνο, με αποτέλεσμα τον Αύγουστο το επίπεδό του να υποχωρήσει για πρώτη φορά τα τελευταία δύο χρόνια κάτω από τις 50 μονάδες, που αποτελούν το σημείο καμπής μεταξύ της ανάπτυξης και της ύφεσης⁶. Οι επενδυτικές πρωτοβουλίες αποθαρρύνονται από το καλοκαίρι και μετά από την πορεία των χρηματιστηριακών δεικτών, την αύξηση των επιτοκίων από την ΕΚΤ και τις παραμένουσες σε υψηλά επίπεδα τιμές του πετρελαίου καθώς μπαίνει το φθινόπωρο και οι επιχειρήσεις πρέπει να προχωρήσουν στον ενεργειακό εφοδιασμό τους.

Στο πεδίο του εξωτερικού τομέα, η υποχώρηση στο δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους των εμπορικών ροών παγκοσμίως, επέφερε χαμηλότερη αύξηση των εξαγωγών σε Ευρωζώνη και ΕΕ, της τάξης του 6,3% σε αμφότερες. Παρότι ο ρυθμός ανόδου παραμένει σε ικανοποιητικά επίπεδα και στις δύο ζώνες, υπολείπεται σημαντικά εκείνων κατά τους πρώτους τρεις μήνες του 2011 (9,6% και 9,9% αντίστοιχα), ενώ υπενθυμίζεται ότι η αύξηση των εξαγωγών τους το 2010 κινήθηκε στην περιοχή του 10%. Πάραυτα, οι καθαρές εξαγωγές βελτιώθηκαν, εξαιτίας της ταχύτερης αποκλιμάκωσης των εισαγωγών, η αύξηση των οποίων διαμορφώθηκε στο 4,7% στις χώρες της Ζώνης του Ευρώ και στο 4,9% στην ΕΕ-27, περίπου 3,5 εκατοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από ότι στο προηγούμενο τρίμηνο. Έτσι, το καθαρό αποτέλεσμα του εξωτερικού τομέα ήταν

οριακά θετικό και συνέβαλε κατά 0,7 εκατοστιαίες μονάδες στην αύξηση του ΑΕΠ, περισσότερο από κάθε άλλη συνισταμένη του. Η ενισχυτική επίδραση του εξωτερικού τομέα στο ΑΕΠ αναμένεται να συνεχιστεί και στους επόμενους μήνες του 2011, πιθανότατα θα μετριαστεί όμως από την αποδυναμωμένη ζήτηση διεθνώς, καθώς από την –εποχική– αύξηση της ζήτησης του πετρελαίου μετά τις αρχές του τέταρτου τριμήνου.

Στους σημαντικότερους παράγοντες που θα επηρεάσουν την οικονομική δραστηριότητα και το ΑΕΠ σε Ευρωζώνη και ΕΕ-27 στο δεύτερο εξάμηνο του 2011 συγκαταλέγονται αναμφίβολα, πέρα από εκείνους που διαμορφώνονται κατά κύριο λόγο εκτός Ευρώπης, οι δημοσιονομικές εξελίξεις στο εσωτερικό της, γύρω από α) τα αποτελέσματα υλοποίησης των δεσμεύσεων της Ελλάδας στο ΜΠΔΣ και β) την εφαρμογή της απόφασης της έκτακτης Συνόδου Κορυφής στις 21 Ιουλίου. Η απροθυμία που επέδειξαν ορισμένες χώρες τόσο για τη λήψη από τη Σύνοδο Κορυφής μιας απόφασης που να αφορά όλα τα μέλη της Ευρωζώνης που θα αντιμετωπίσουν πρόβλημα αναχρηματοδότησης του χρέους τους, όσο και κατά την έγκριση του μηχανισμού που αποφασίστηκε για την Ελλάδα από τα εθνικά τους κοινοβούλια, έχει αναδείξει τις σημαντικές διαφορές στις πολιτικές θεωρήσεις για το μέλλον και το περιεχόμενο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωζώνης. Η αβεβαιότητα στο δημοσιονομικό-πολιτικό πεδίο ενεργοποιεί την ανατροφοδοτούμενη σχέση μεταξύ των διακυμάνσεων στις αγορές κρατικών ομολόγων και της ευρωστίας του τραπεζικού συστήματος.

⁶ Eurozone Composite PMI, Markit-August 2011, 06/09/11

Δεδομένων αυτών των διαστάσεων σε θέματα δημοσιονομικής πολιτικής και των τριβών που δημιουργούν, τα μέλη της ΕΕ καλούνται στο τρέχον εξάμηνο να λάβουν σημαντικές αποφάσεις για τους κανόνες οικονομικής διακυβέρνησης που θα ισχύουν εφεξής. Στη σύσκεψη του ECOFIN της 16ης Σεπτεμβρίου οι Υπουργοί Οικονομικών ενέκριναν τα σχέδια έξι νομοθετικών πράξεων (πέντε Κανονισμοί και μια Οδηγία) επί αυτού του κομβικού ζητήματος, τα οποία είχαν προετοιμαστεί από το Συμβούλιο της ΕΕ και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ουσιαστικά, αποτελούν τροποποιήσεις κανόνων που τέθηκαν από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ⁷. Ήδη βρίσκεται σε εξέλιξη η συζήτηση των νομοσχεδίων στο Ευρωκοινοβούλιο. Την έγκρισή τους από αυτό, θα ακολουθήσει η επίσημη επικύρωση από το ECOFIN⁸.

Η πορεία των οικονομιών της ΕΕ θα επηρεαστεί και από τα τεκταινόμενα στην οικονομία των ΗΠΑ, όπου ο ρυθμός ανάπτυξης επιβραδύνθηκε περαιτέρω στο δεύτερο τρίμηνο, καθώς η ανεργία παρουσιάζεται άκαμπτη στην περιοχή του 9,0% από την αρχή του έτους, ενώ η αγορά κατοικιών παραμένει ιδιαίτερα υποτονική. Υπό αυτές τις συνθήκες στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον, η ανάπτυξη στην ΕΕ και στην Ευρωζώνη θα είναι χαμηλότερη στο δεύτερο μισό του τρέχοντος έτους, εκτίμηση στην οποία συγκλίνει και η πρόσφατη, Ενδιάμεση Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Στο σύνολο του έτους, η αύξηση του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη θα είναι της τάξης του 1,7%, ενώ δεν θα ξεπεράσει το 1,6% στην ΕΕ-27.

⁷ Περισσότερες πληροφορίες στο «Public Finances in the EMU-2011», European Commission, September 2011

⁸ Communication on the Agreement on Economic Governance Package for the EU, Presidency of the Council of the EU Statement, 16/09/11

Πίνακας 2.4
 Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη, ΕΕ27, Ευρωζώνη (ετήσιες % μεταβολές)

	ΕΕ-27			Ευρωζώνη		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
ΑΕΠ	1,8	1,7*	1,9	1,8	1,6	1,8
Ιδιωτική Κατανάλωση	0,8	0,9	1,3	0,8	0,8	1,2
Δημόσια Κατανάλωση	0,7	0,3	0,2	0,7	0,2	0,3
Επενδύσεις	-0,7	2,5	3,9	-0,8	2,2	3,7
Απασχόληση	-0,5	0,4	0,7	-0,5	0,4	0,7
Ανεργία	9,6	9,5	9,1	10,1	10,0	9,7
Πληθωρισμός	2,1	2,9*	2,0	1,6	2,5*	1,8
Εξαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	10,6	7,3	6,5	11,2	6,9	6,2
Εισαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	9,5	5,6	5,7	9,3	5,4	5,9
Ισοζύγιο Γεν. Κυβέρνησης (%)	-6,4	-4,7	-3,8	-6,0	-4,3	-3,5
Χρέος Γεν. Κυβέρνησης (%)	80,2	82,3	83,3	85,4	87,7	88,5
Ισοζύγιο Τρεχουσών. Συναλλαγών	-0,9	-0,6	-0,3	-0,1	0,1	0,2

*Interim Forecast, European Commission, September 2011

Πηγή: European Economic Forecast, Spring 2011, European Commission, May 2011

Η σταδιακή απώλεια της δυναμικής της ευρωπαϊκής οικονομίας δεν προοιωνίζεται ευνοϊκές εξελίξεις για την απασχόληση. Η αγορά εργασίας βρίσκεται σε στάση αναμονής για την πορεία της οικονομικής δραστηριότητας, γεγονός που επαληθεύεται αφενός από την παραμονή της ανεργίας στο πρώτο εξάμηνο του 2011 στο 9,5% στην Ευρωζώνη και στο 10,0% στην ΕΕ, επίπεδα στα οποία κινείται συνεχώς τα δύο τελευταία χρόνια, αφετέρου από την αναιμική διεύρυνση της απασχόλησης φέτος, η οποία δεν ξεπέρασε το 0,4% σε αμφότερες τις οικονομικές ζώνες⁹. Ανεξάρτητα από τις οικονομικές τάσεις στην ΕΕ και παγκοσμίως, η διαδικασία δημοσιονομικής προσαρμογής στην οποία βρίσκονται πολλά ευρωπαϊκά κράτη περιλαμβάνει και τη συρρίκνωση του δημόσιου τομέα, στο πλαίσιο του οποίου θα πραγματοποιηθούν το τρέχον εξάμηνο καταργήσεις δημόσιων φορέων και περιορισμός του προσωπικού. Η επιβράδυνση της ανάπτυξης

κατά κύριο λόγο και η συρρίκνωση του δημόσιου τομέα, θα οδηγήσουν σε πτώση της απασχόλησης και άνοδο της ανεργίας στο υπόλοιπο του 2011. Μια πρώτη ένδειξη που ενισχύει την πιθανότητα αυτών των εξελίξεων αποτελεί το γεγονός ότι η έντονη επιδείνωση των δεικτών καταναλωτικής εμπιστοσύνης στην Ευρωζώνη και στην ΕΕ κατά το δίμηνο Ιουλίου-Αυγούστου, προέρχεται από την ανησυχία των πολιτών για τα τεκταινόμενα στην οικονομία και τον αυξημένο φόβο τους για επανάκαμψη της ανεργίας. Δεδομένων των παραπάνω, το πιθανότερο είναι η **ανεργία** να διαμορφωθεί το 2011 ελαφρά υψηλότερα σε Ευρωζώνη και ΕΕ-27 από το 9,5% και 10% αντίστοιχα, που αποτελούν τις εαρινές εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Η ενίσχυση της ανεργίας θα πλήξει την ευρωστία της καταναλωτικής ζήτησης, εξέλιξη που κατά πάσα πιθανότητα θα λειτουργήσει περιοριστικά στην άνοδο των τιμών, με αποτέλεσμα την υποχώρηση

⁹ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, & 131/2011, 15/09/11

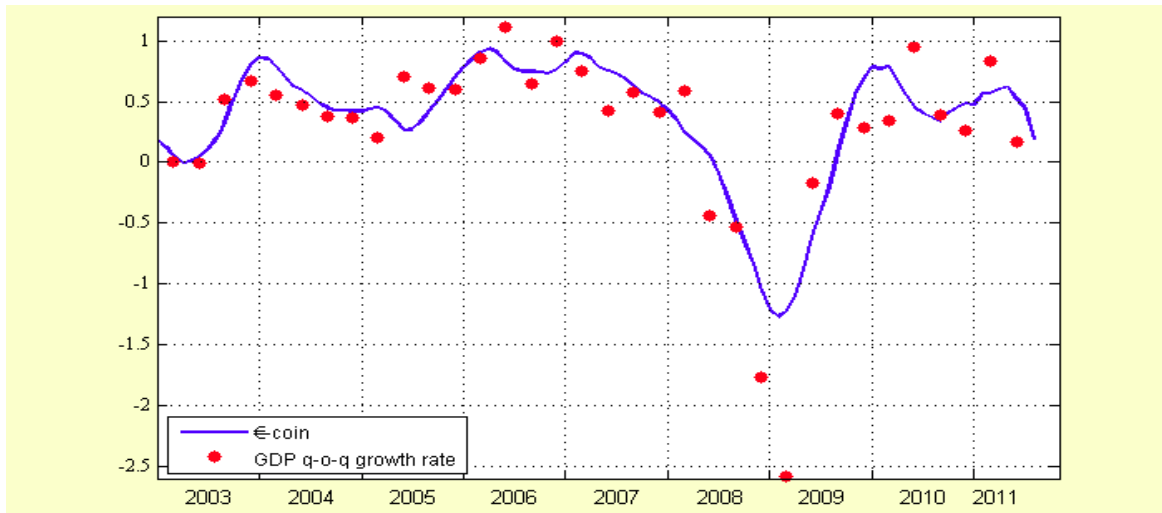
του **πληθωρισμού**. Ήδη, στο δεύτερο τρίμηνο φέτος, η ανοδική πορεία του πληθωρισμού ανακόπηκε, παρά τις υψηλές τιμές των ενεργειακών προϊόντων και την υψηλότερη έμμεση φορολογία σε ορισμένα κράτη-μέλη, στο πλαίσιο της προσπάθειας τιθάσευσης των ελλειμμάτων τους. Η οριακή, χαμηλότερη από ότι στο αρχικό τρίμηνο του 2011, διεύρυνση της κατανάλωσης των νοικοκυριών σε αυτό το διάστημα φανερώνει ότι αυτά αντέδρασαν στην άνοδο των τιμών περιορίζοντας τις ζητούμενες ποσότητες τους και ακολουθώντας τον πληθωρισμό, ο οποίος βρίσκεται από τον Μάιο σε πτωτική τροχιά σε αμφότερες ΕΕ και Ευρωζώνη. Στις αντιπληθωριστικές δυνάμεις που θα λειτουργήσουν το τρέχον εξάμηνο πρέπει να προστεθεί η δεύτερη από τις αρχές του έτους αύξηση του βασικού επιτοκίου από την ΕΚΤ τον Ιούλιο, κατά 25 μονάδες βάσης, που το διαμόρφωσε στο 1,5%, ενώ δεν αποκλείεται περαιτέρω αύξησή του μέχρι το τέλος του έτους. Προς την κατεύθυνση του πληθωρισμού κινούνται και οι τελευταίες προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που είναι οριακά προς τα κάτω αναθεωρημένες σε σχέση με εκείνες νωρίτερα φέτος. Έτσι, πλέον εκτιμάται ότι ο πληθωρισμός θα διαμορφωθεί στο 2,9% φέτος στην Ευρωζώνη και στο 2,5% στην ΕΕ-27, όταν το δεύτερο τρίμηνο βρισκόταν στο 3,1% και 2,7% αντίστοιχα.

Η υποχώρηση της αισιοδοξίας για την πορεία της ευρωπαϊκής οικονομίας και η επανάκαμψη της ανησυχίας για τις προοπτικές της κυριαρχούν στη διαμόρφωση της πορείας των πρόδρομων δεικτών, όπως ο **δείκτης οικονομικής δραστηριότητας €-COIN**¹⁰ και οι δείκτες οικονομικού κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG EGFIN). Αμφότεροι κινούνται πτωτικά από τα μέσα του δεύτερου τριμήνου. Πιο συγκεκριμένα, ο δείκτης οικονομικής δραστηριότητας του CEPR για την Ευρωζώνη υποχώρησε για τρίτο συνεχή μήνα τον Αύγουστο. Παρότι η τιμή του παραμένει θετική, κάτι που σημαίνει ότι το ΑΕΠ στην Ευρωζώνη θα κινηθεί ανοδικά κατά το τρίτο τρίμηνο έναντι του αμέσως προηγούμενου, εντούτοις είναι πλέον ελάχιστα μεγαλύτερη του μηδενός, στις 0,22 μονάδες. Λαμβάνοντας υπόψη και το επίπεδο του δείκτη τον Ιούλιο, η μεγέθυνση μεταξύ τριμήνων στην Ευρωζώνη δεν θα ξεπεράσει το 1%. Στους παράγοντες που ασκούν πιέσεις στο δείκτη συγκαταλέγονται οι φθίνουσες τιμές των μετοχών και η αποδυνάμωση των επιχειρηματικών και καταναλωτικών προσδοκιών.

¹⁰ Το ερευνητικό κέντρο Center of Economic Policy Research σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ιταλίας εκτιμά κάθε μήνα τον πρόδρομο δείκτη οικονομικής δραστηριότητας €-COIN για την Ευρωζώνη. Ο δείκτης συνιστά πρόβλεψη της μεταβολής του ΑΕΠ και προκύπτει από τη σύνθεση ποικίλων διαφορετικών δεδομένων, όπως η πορεία της βιομηχανικής παραγωγής, των τιμών, στοιχείων από την αγορά εργασίας, καθώς και χρηματοοικονομικών στοιχείων.

Διάγραμμα 2.1

Μηνιαίος Δείκτης €-COIN του CEPR

Πηγή: CEPR (www.cepr.org)

Πίνακας 2.5

Ευρ. Επιτροπή – Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ΕΕ-27 & Ευρωζώνης (1990-2010=100)

Μήνας	Ιάν-10	Φεβ-10	Μάρ-10	Απρ-10	Μάι-10*	Ιούν-10	Ιουλ-10	Άυγ-10	Σεπτ-10	Οκτ-10	Νοέ-10	Δεκ-10
ΕΕ-27	96,3	97,9	99,8	101,1	100,0	100,2	102,1	103,2	103,6	104,1	105,3	106,4
Ευρωζώνη	95,4	95,8	98,0	100,1	98,3	99,1	101,2	102,2	103,5	104,4	105,7	107,0

Μήνας	Ιάν-11	Φεβ-11	Μάρ-11	Απρ-11	Μάι-11*	Ιούν-11	Ιουλ-11	Άυγ-10	Σεπτ-11	Οκτ-11	Νοέ-11	Δεκ-11
ΕΕ-27	105,9	107,3	107,4	105,1	105,4	104,6	102,3	97,3	-	-	-	-
Ευρωζώνη	106,8	108,0	107,3	106,1	105,5	105,4	103,0	98,3	-	-	-	-

*Από τον Μάιο του 2010, τα στοιχεία των ερευνών των επιχειρήσεων για το οικονομικό κλίμα, ταξινομούνται πλέον σύμφωνα με την νέα NACE Rev. 2 της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αντιστοιχεί στην εθνική ΣΤΑΚΟΔ 08

Πηγή: European Commission (DG ECFIN), Αύγουστος 2011

Παρόμοια εικόνα προκύπτει από τους οι **δείκτες οικονομικού κλίματος** της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Ευρωζώνη και την ΕΕ-27, οι οποίοι στην Ελλάδα εκτιμώνται από το IOBE. Η ήπια υποχώρησή τους κατά το β' τρίμηνο επιταχύνθηκε στο δίμηνο Ιουλίου-Αυγούστου. Έτσι, τον Αύγουστο διαμορφώθηκαν για πρώτη φορά από τον Ιούνιο του 2010 κάτω τις 100 μονάδες, που αποτελούν το μέσο όρο τους της περιόδου 1990-2010. Η επιδείνωση του κλίματος προέρχεται από την εξασθένηση των προσδοκιών σε όλους τους τομείς, με εξαίρεση τις Κατασκευές, καθώς

και από την κατερχόμενη καταναλωτική εμπιστοσύνη. Σε επίπεδο κλάδων, στην Ευρωζώνη η μείωση είναι ευρύτερη το τελευταίο δίμηνο στη Βιομηχανία και στις Υπηρεσίες, με τον τελευταίο κλάδο να συγκαταλέγεται σε εκείνους με την ταχύτερη πτώση και στην ΕΕ συνολικά, μαζί με το Λιανικό Εμπόριο. Σταθεροποιητικές τάσεις κυριαρχούν στις Κατασκευές, σε επίπεδα πάντως χαμηλότερα των μακροχρόνιων μέσων όρων τους. Κοινό παρανομαστή της υποχώρησης στη Βιομηχανία και τις Υπηρεσίες αποτελεί η κάμψη των παραγελιών και των προσδοκιών για το ύψος

της δραστηριότητας στους προσεχείς μήνες. Σε πτωτική τροχιά κινείται, όπως ήδη αναφέρθηκε, η **καταναλωτική εμπιστοσύνη**, υπό την επίδραση δυσμενών εκτιμήσεων για την οικονομική κατάσταση στους επόμενους μήνες και για την πορεία της ανεργίας.

2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα

A) Οικονομικό κλίμα

Ο **Δείκτης Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα το θερινό τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου 2011 υποχωρεί και πάλι αν και ηπιότερα σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Διαμορφώνεται στις 72 μονάδες (από 76 μονάδες)**, ενώ και σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο το κλίμα έχει ελαφρώς επιδεινωθεί. Ο δείκτης παραμένει σε σημαντικά χαμηλότερα επίπεδα έναντι του μακροχρόνιου μέσου όρου του της περιόδου 2001-2010 (96,8 μονάδες). Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τόσο στην ΕΕ, όσο και στην Ευρωζώνη, το οικονομικό κλίμα σημειώνει ελαφρά κάμψη το υπό εξέταση τρίμηνο, φθάνοντας στις 101 και 102 μονάδες αντίστοιχα (από 106 μονάδες σε αμφότερες ζώνες), ενώ σε σχέση με το ίδιο διάστημα πέρυσι, έχει σημειωθεί οριακή ανάκαμψη στην Ευρωζώνη και οριακή πτώση στην ΕΕ.

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες παραμένουν σχετικά σταθερές σε χαμηλά επίπεδα το τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου σε σχέση με το τρίμηνο Μαρτίου – Μαΐου στη Βιομηχανία και τις Κατασκευές, ενώ στο Λιανικό Εμπόριο καταγράφουν μικρή πτώση και στις Υπηρεσίες άνοδο. Σε σχέση με την

αντίστοιχη περσινή περίοδο, οι σχετικοί μέσοι δείκτες έχουν βελτιωθεί ήπια στη Βιομηχανία και το Λιανικό Εμπόριο και οριακά στις Υπηρεσίες, ενώ ο κλάδος των Κατασκευών παρουσιάζει σημαντική επιδείνωση σε σύγκριση με το αντίστοιχο περσινό τρίμηνο. Από την πλευρά της ζήτησης, η καταναλωτική εμπιστοσύνη βρίσκεται σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα αυτήν την περίοδο, καταγράφοντας σημαντική πτώση σε σχέση με το προηγούμενο διάστημα και ακόμη μεγαλύτερη επιδείνωση σε σύγκριση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο. Αναλυτικότερα:

Ο **Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης** στην Ελλάδα υποχωρεί σημαντικά τον Ιούνιο και τον Ιούλιο και ανακάμπτει ελαφρά τον Αύγουστο, χωρίς να καταφέρει να αντισταθμίσει το συνολικό αρνητικό αποτέλεσμα. **Οι θερινοί μήνες και οι πολιτικές και κοινωνικές αναταράξεις που ακολούθησαν, επέτειναν τη δυσπιστία των Ελλήνων για τη δυνατότητα της χώρας να εξέλθει σύντομα από τη δύσκολη οικονομική κατάσταση και όξυναν το ήδη εξαιρετικά δυσμενές κλίμα, το οποίο εντείνεται άλλωστε και από το αυξανόμενο ποσοστό ανεργίας στον ιδιωτικό τομέα. Η απαισιοδοξία και η ανασφάλεια είναι διάχυτη σε αναφορά με τα οικονομικά του νοικοκυριού και της χώρας, ενώ οι συνεχείς μειώσεις του πραγματικού εισοδήματος αδυνατίζουν ολοένα και περισσότερο την αγοραστική δύναμη των καταναλωτών.** Το υπό εξέταση τρίμηνο, ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης διαμορφώνεται στις -74 μονάδες κατά μέσο όρο (από -68 μονάδες το προηγούμενο τρίμηνο), κατά εννιά μονάδες χαμηλότερα σε σχέση

με την αντίστοιχη περσινή μέση τιμή του. Οι Έλληνες καταναλωτές παραμένουν εδώ και ενάμισι σχεδόν έτος οι πιο απαισιόδοξοι Ευρωπαίοι. Οι μέσοι ευρωπαϊκοί δείκτες για το υπό εξέταση τρίμηνο διαμορφώνονται σημαντικά υψηλότερα έναντι του αντίστοιχου ελληνικού, στις -13 και -12 μονάδες αντίστοιχα σε ΕΕ και Ευρωζώνη, οριακά χαμηλότερα σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο του έτους και στις δύο ζώνες και σε ελαφρώς καλύτερο επίπεδο σε σύγκριση με την ίδια περίοδο πέρυσι στην Ευρωζώνη.

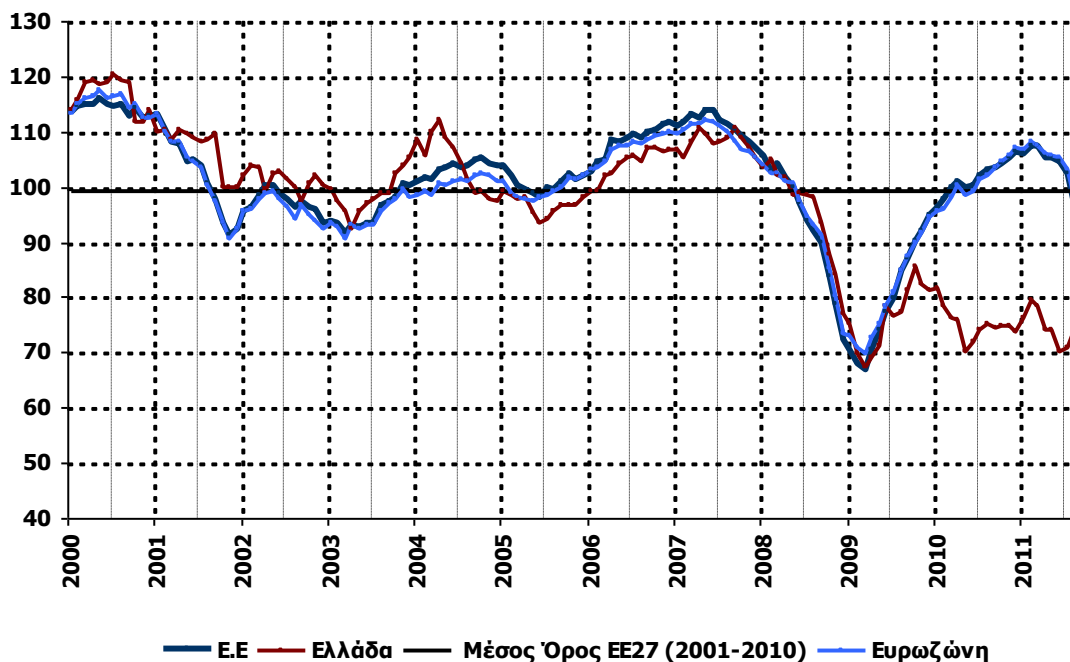
Σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα κινούνται κατά μέσο όρο οι προβλέψεις των Ελλήνων καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών τους το επόμενο 12μηνο, την οικονομική κατάσταση της χώρας, την πρόθεση για αποταμίευση και τις προβλέψεις για την εξέλιξη της ανεργίας, με το συντριπτικό ποσοστό των σχετικών προβλέψεων να είναι αρνητικό. Συγκεκριμένα, σχεδόν τέσσερα στα πέντε νοικοκυριά θεωρούν ότι η οικονομική τους κατάσταση θα επιδεινωθεί λιγότερο ή περισσότερο στο επόμενο 12-μηνο, ενώ πάνω από επτά στα δέκα νοικοκυριά προβλέπουν ελαφρά ή αισθητή επιδείνωση στην οικονομική κατάσταση της χώρας. Οι προβλέψεις για την εξέλιξη της ανεργίας το επόμενο 12-μηνο είναι εξαιρετικά δυσμενείς, αφού ομόφωνα σχεδόν οι Έλληνες καταναλωτές, σε ποσοστό άνω του 90%, αναμένουν απώλειες θέσεων εργασίας. Πολύ χαμηλή εμφανίζεται το υπό εξέταση τρίμηνο και η πρόθεση για αποταμίευση, αφού και εδώ πάνω από το 85% των νοι-

κοκυριών δηλώνει αρνητική πρόθεση να αποταμιεύσει το επόμενο 12μηνο. Το ποσοστό των καταναλωτών που δηλώνει «χρεωμένο» παραμένει στο 14% το τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου, ενώ το ποσοστό εκείνων που δηλώνουν ότι αποταμιεύουν λίγο ή πολύ περιορίζεται στο 14% (από 17% το προηγούμενο τρίμηνο). Τέλος, στο 57-58% παραμένει το ποσοστό των καταναλωτών που δηλώνουν ότι «μόλις τα βγάζουν πέρα», ενώ στο 13% (από 9%) διευρύνεται το ποσοστό εκείνων που δηλώνουν ότι «αντλούν από τις αποταμιεύσεις τους».

Στη **Βιομηχανία**, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών το υπό εξέταση τρίμηνο κινείται κατά μέσο όρο στις 78 μονάδες, στα ίδια περίπου επίπεδα με το μέσο όρο του προηγούμενου τριμήνου και ελαφρά υψηλότερα έναντι της ίδιας περιόδου το 2010 (76 μονάδες). **Η Βιομηχανία παραμένει ο τομέας που επιδεικνύει τις μικρότερες διακυμάνσεις στις προσδοκίες των επιχειρήσεων την τελευταία διετία, με σημαντικά εξασθενημένα όμως εγχώρια ζήτηση, αλλά ανοδική πορεία των εξαγωγών, οι οποίες εν τέλει υποστηρίζουν τις πωλήσεις του τομέα.** Η εικόνα στους επιμέρους δείκτες για την τρέχουσα δραστηριότητα του τομέα, είναι μικτή, αφού εκείνοι που αντιστοιχούν στις τρέχουσες εκτιμήσεις σημειώνουν στο σύνολό τους βελτίωση, ενώ οι δείκτες βραχυπρόθεσμων προβλέψεων παρουσιάζουν οι περισσότεροι μικρή κάμψη.

Διάγραμμα 2.2

Δείκτες Οικονομικού Κλίματος: Ε.Ε-27, Ευρωζώνη και Ελλάδα
(1990-2010=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN

Από τα βασικά στοιχεία δραστηριότητας, οι προβλέψεις για την εξέλιξη της παραγωγής τους προσεχείς 3-4 μήνες κινούνται αρνητικά και διαμορφώνονται κατά μέσο όρο στις -3 μονάδες, έχοντας απολέσει έξι μονάδες σε σχέση με το περασμένο τρίμηνο. Η εξέλιξη αυτή όμως αντισταθμίζεται από την ανάκαμψη του έντονα αρνητικού δείκτη στις εκτιμήσεις για το επίπεδο παραγγελιών και ζήτησης στις -40 μονάδες (από -46 μονάδες), σε καλύτερη επίδοση έναντι της αντίστοιχης περσινής (-49 μονάδες). Οι εκτιμήσεις για τα αποθέματα παραμένουν σχεδόν στα ίδια επίπεδα, αυξανόμενες μόνο οριακά, στις +17 μονάδες το υπό εξέταση τρίμηνο. Ως προς τις προβλέψεις απασχόλησης στον τομέα, το αρνητικό ισοζύγιο περιορίζεται οριακά στις -14 μονάδες, επίδοση ελαφρώς καλύτερη σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μέσο όρο της περσινής χρονιάς (-17 μονάδες). Σε

ό,τι αφορά το ποσοστό χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού, αυτό παραμένει σχεδόν στα ίδια επίπεδα με το μέσο όρο του έτους, στο 67,8%, οριακά κατώτερα έναντι της αντίστοιχης περσινής επίδοσης. Τέλος, οι μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής περιορίζονται ήπια στους 3,7 (από 4,2 μήνες), στα ίδια επίπεδα με τα αντίστοιχα περσινά.

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο **Λιανικό Εμπόριο** το τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου διαμορφώνεται στις 56 μονάδες, κατά 5 μονάδες χαμηλότερα έναντι της επίδοσης του προηγούμενου τριμήνου και ελαφρώς ανώτερα σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο (52 μονάδες). **Παρόλο που ο δείκτης ανακάμπτει ελαφρά από τον Ιούνιο και μετά λόγω των θερινών εκπτώσεων, είναι σαφές ότι είναι ο τομέας που**

«δέχεται» το ισχυρότερο πλήγμα υποχώρησης της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών. Έτσι οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για τις πωλήσεις τους παραμένουν σχεδόν στα ίδια, έντονα αρνητικά επίπεδα, με το σχετικό δείκτη να

διαμορφώνεται στις -51 μονάδες και το 65% των επιχειρήσεων να κρίνουν εκ νέου τις πωλήσεις τους ως χαμηλότερες σε σχέση με το προηγούμενο διάστημα.

Πίνακας 2.6
Βραχυχρόνιοι Δείκτες Οικονομικής Συγκυρίας

Μήνας/ Έτος	Δείκτες Οικονομικού Κλίματος ¹		Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών ² (Ελλάδα)				Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης ¹ (Ελλάδα)
	Ε.Ε-27	Ελλάδα	Βιομηχανία	Κατασκευές	Λιαν. Εμπόριο	Υπηρεσίες	
2001	101,0	107,6	101,9	114,0	92,2	105,8	-26
2002	94,9	98,9	101,2	114,0	93,3	82,8	-28
2003	93,2	93,2	97,9	115,0	102,0	85,5	-39
2004	102,5	102,9	99,1	81,5	104,8	94,6	-26
2005	99,4	89,3	92,6	63,0	96,8	93,6	-34
2006	108,4	103,1	101,5	91,1	110,8	103,7	-33
2007	110,8	108,0	102,8	92,5	120,8	106,6	-29
2008	90,7	89,0	91,9	95,2	102,5	97,8	-46
2009	79,9	70,6	72,1	65,5	80,4	70,1	-46
2010	101,6	75,1	76,2	45,2	59,5	62,9	-63
Ιαν-10	96,3	81,7	75,8	64,1	75,3	67,2	-47
Φεβ-10	97,9	78,5	72,6	48,5	71,6	63,1	-51
Μαρτ-10	99,8	76,3	75,3	39,6	54,5	61,7	-58
Απριλ-10	101,1	75,8	80,6	44,6	64,0	64,1	-61
Μάιος-10	100,0	70,2	74,9	44,0	64,3	56,8	-67
Ιούν-10	100,2	71,8	75,3	51,1	53,3	63,1	-67
Ιούλ-10	102,1	73,9	75,8	46,1	50,8	64,1	-67
Αυγ-10	103,2	75,1	76,9	48,0	53,2	67,0	-61
Σεπτ-10	103,6	74,3	78,4	35,5	53,4	66,7	-67
Οκτ-10	104,1	74,9	78,5	59,7	58,2	67,4	-72
Νοεμ-10	105,3	74,8	74,6	56,1	55,3	60,3	-69
Δεκ-10	106,4	73,7	71,3	32,2	56,6	61,5	-75
Ιαν-11	105,9	76,1	76,6	29,1	57,5	60,1	-72
Φεβ-11	107,3	79,4	80,6	34,6	64,8	57,5	-67
Μαρτ-11	107,4	78,4	80,5	26,3	66,7	59,2	-66
Απριλ-11	105,1	74,2	78,3	29,4	62,0	62,9	-70
Μάιος-11	105,4	74,0	78,1	36,4	52,9	61,9	-69
Ιούν-11	104,6	70,0	76,2	29,9	55,0	64,0	-75
Ιούλ-11	102,3	70,9	77,5	28,8	56,9	65,4	-77
Αυγ-11	97,3	73,7	81,0	33,7	57,2	69,1	-71

Πηγές: ¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN, ² IOBE

Διάγραμμα 2.3

Στοιχεία έρευνας καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους (μέσος όρος Ιουνίου – Αυγούστου 2011)

Πηγή: IOBE

Η μεγάλη πτώση σε σύγκριση με το τρίμηνο Μαρτίου – Μαΐου εκπορεύεται ωστόσο από τις έντονα αποδυναμωμένες προβλέψεις για τις βραχυπρόθεσμες πωλήσεις, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -46 μονάδες (από -33 μονάδες), ελαφρώς υψηλότερα έναντι της ίδιας περιόδου πέρυσι (-48 μονάδες). Στα ίδια σχεδόν, χαμηλά επίπεδα βρίσκονται και οι προβλέψεις για τις παραγγελίες προς προμηθευτές (-48 μονάδες κατά μέσο όρο), ενώ και στα αποθέματα, είναι υπερδιπλάσιο των ποσοστών των εκτιμήσεων (32%) που υποδηλώνουν διόγκωση, έναντι του ποσοστού που αναφέρεται χαμηλά για την εποχή αποθέματα. Σχετικά με την απασχόληση του τομέα, οι σχετικές προσδοκίες είναι ελαφρώς λιγότερο αρνητικές σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο του έτους, υποδηλώνοντας πλέον σημαντικά μειωμένη ικανότητα του τομέα δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας. Τέλος, σε όρους τιμών, οι αποπληθωριστικές προσδοκίες παραμένουν κυρίαρχες καθόλη τη διάρκεια του έτους έναντι των προσδοκιών ανόδου των τιμών.

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες στις **Κατασκευές** το υπό εξέταση τρίμηνο παραμένουν σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα όπως άλλωστε και στις αρχές του έτους, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται εκ νέου στις 31 μονάδες, σε επίδοση σημαντικά κατώτερη της αντίστοιχης περσινής (48 μονάδες). **Οι προοπτικές ανάκαμψης το επόμενο διάστημα είναι περιορισμένες, ενώ και σε όρους απασχόλησης ο τομέας έχει δεχθεί ισχυρό πλήγμα. Οι προσδοκίες στις Ιδιωτικές Κατασκευές επιδεινώνονται σημαντικά, ενώ και οι αντίστοιχες στις Κατασκευές Δημοσίων Έργων παραμένουν σε πολύ χαμηλά επίπεδα, ως αποτέλεσμα και του περιορισμού του ΠΔΕ.**

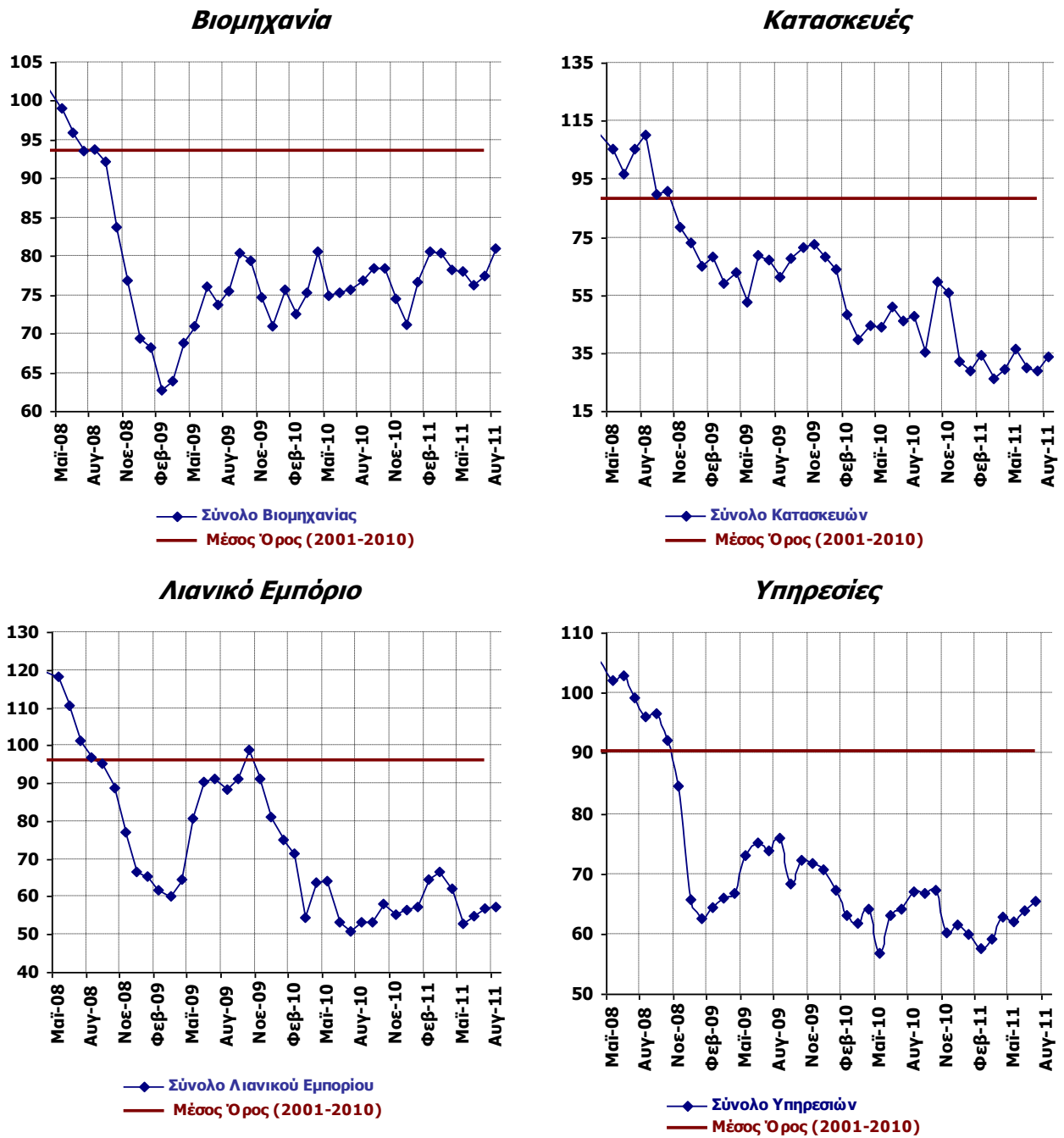
Οι δυσμενείς προβλέψεις των επιχειρήσεων για το επίπεδο προγράμματος εργασιών τους διευρύνονται το τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις -81 μονάδες (από -77 μονάδες). Οι έντονα αρνητικές εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για το τρέχον επίπεδο προγράμματος των εργασιών τους εξομαλύνονται ελαφρά το πρώτο δίμηνο του θέρους και διαμορφώνονται κατά μέσο όρο στις -59 μονάδες (από -67 μονά-

δες), επίδοση σημαντικά χαμηλότερη σε σχέση με το αντίστοιχη περσινό διάστημα (-34 μονάδες). Οι μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας περιορίζονται κατά μέσο όρο στους 11 (από 14 το προηγούμενο τρίμηνο), ενώ σε σχέση με τις προβλέψεις των τιμών, ο σχετικός τριμηνιαίος δείκτης παραμένει έντονα αρνητικός, ως αντιστάθμιση στην πολύ χαμηλή ζήτηση για τις εργασίες του κλάδου. Τέλος, σταθερά μόλις το 3% κατά μέσο όρο από τις αρχές του τρέχοντος έτους εκτιμά ότι δεν αντιμετωπίζει προσκόμματα στη λειτουργία του, με το 47% των επιχειρήσεων να κρίνει ως σημαντικότερο εμπόδιο την ανεπαρκή χρηματοδότηση, το 37% τη χαμηλή ζήτηση και ένα 13% τους παράγοντες που συνδέονται με τη γενική οικονομική κατάσταση της χώρας και την ύφεση, την υψηλή φορολογία, τη καθυστέρηση των πληρωμών από την πλευρά του Κράτους, την απουσία δημοπράτησης έργων, τη γραφειοκρατία, την αναστολή των μεγάλων έργων κ.α.

Στις **Υπηρεσίες**, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών το εξεταζόμενο τρίμηνο διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις 66 μο-

νάδες, καταγράφοντας μικρή άνοδο των πέντε μονάδων έναντι της επίδοσης του προηγούμενου τριμήνου, **Καθοριστικά σε αυτή τη βελτίωση λειτουργεί η ενίσχυση της τουριστικής δραστηριότητας που επηρεάζει κυρίως το δείκτης ξενοδοχείων – εστιατορίων, αν και ο δείκτης κινείται στα ίδια επίπεδα με το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι. Οι προσδοκίες στον τομέα δεν παρουσιάζουν έντονες διακυμάνσεις το τελευταίο έτος, ενώ κατά μέσο όρο διαμορφώνονται περί των 60-65 μονάδων, σε χαμηλά όμως επίπεδα σε σχέση με το μακροχρόνιο μέσο όρο του τομέα.** Από τους επιμέρους δείκτες δραστηριότητας, σημαντική είναι η ανάκαμψη του ισοζυγίου εκτιμήσεων των επιχειρήσεων για την τρέχουσα δραστηριότητά τους, το οποίο διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -19 μονάδες, έχοντας κερδίσει 14 μονάδες σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο, τιμή υψηλότερη συγκρινόμενη και με την αντίστοιχη περσινή (-29 μονάδες).

Διάγραμμα 2.4
Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών¹

1. Στον υπολογισμό των δεικτών χρησιμοποιείται περίοδος βάσης, αντί για έτος βάσης. Έτσι οι τομείς της Βιομηχανίας, των Κατασκευών και του Λιανικού εμπορίου αποκτούν κοινή περίοδο βάσης (1996-2006=100) και στις Υπηρεσίες χρησιμοποιείται η περίοδος (1998-2006=100) αφού δεν υπάρχουν μετρήσεις του τομέα πριν το 1998. Η αλλαγή αυτή επιτρέπει την ακριβέστερη αποτύπωση των διακυμάνσεων της επιχειρηματικών προσδοκιών σε μία μακρά περίοδο, ενώ παράλληλα δίνει τη δυνατότητα κατασκευής συγκρίσιμων επιμέρους κλαδικών δεικτών. **Πηγή:** IOBE

Οι προβλέψεις για τη μελλοντική πορεία της ζήτησης παραμένουν στα ίδια επίπεδα με εκείνα του προηγούμενου τριμήνου, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται εκ νέου στις -13 μονάδες, σε ελαφρώς καλύτερα επίπεδα σε σχέση με τα αντίστοιχα περσινά, ενώ ήπια άνοδο σε σύγκριση με το τρίμηνο Μαρτίου – Μαΐου εμφανίζουν και οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση. Οι προβλέψεις για την απασχόληση του κλάδου παραμένουν στα ίδια επίπεδα, με το 23% των επιχειρήσεων να αναμένει μείωση των θέσεων εργασίας και μόλις το 4% να προβλέπει άνοδο, ενώ ως προς τις τιμές, οι σχετικές προσδοκίες παραμένουν σταθερά αποπληθωριστικές και αυτό το τρίμηνο. Τέλος, δύο στις πέντε επιχειρήσεις δηλώνουν απρόσκοπτη λειτουργία, με το 34% να κρίνει την ανεπάρκεια ζήτησης ως βασικότερο πρόσκομμα στη δραστηριότητά του, το 18% την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης και ένα αντίστοιχο ποσοστό παράγοντες που εκπορεύονται από τη γενική οικονομική κατάσταση και την ύφεση, την ανεπάρκεια του κράτους και τη γραφειοκρατία, την καθυστέρηση εισπράξεων του δημοσίου, την υψηλή φορολογία, την ανεπαρκή τοπική αυτοδιοίκηση, τις καθυστερήσεις στην υλοποίηση του επενδυτικού νόμου, το υποβαθμισμένο κέντρο της πρωτεύουσας και την εγκληματικότητα, τις απεργιακές κινητοποιήσεις, την έλλειψη ανάπτυξης και επενδύσεων κ.α.

B) Δημοσιονομικές Εξελίξεις και Προοπτικές

ι. Η διαμόρφωση των στόχων

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα δημοσιονομικά στοιχεία εκτέλεσης του Προϋπολογισμού 2011, το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης για το διάστημα Ιανουαρίου-Ιουλίου ανήλθε σε € 17,7 δισ., υπερβαίνοντας ήδη τον ετήσιο στόχο των € 16,4 δισ., όπως αυτός τίθεται από το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ). Η απόκλιση αυτή των € 1,3 δισ. προήλθε από την Κεντρική Διοίκηση (- € 0,8 δισ.) και τους ΟΚΑ (- € 1,7 δισ.), ενώ οι ΟΤΑ παρουσιάζουν σημαντικό πλεόνασμα, το οποίο υπερκαλύπτει τον ετήσιο στόχο (+ € 1,2 δισ.).

Η πιθανότητα σημαντικής απόκλισης από τους στόχους δημιούργησε αβεβαιότητες για τη χρηματοδότηση από την τρόικα, επέσπευσε την εφαρμογή του ΜΠΔΣ και οδήγησε σε νέα μέτρα.

Ο κίνδυνος της μη πραγματοποίησης των στόχων είχε γίνει ορατός ήδη μετά το πρώτο τρίμηνο του έτους με αποτέλεσμα την εκπόνηση του ΜΠΔΣ. Ο σχεδιασμός αυτός διευκόλυνε τη λήψη των αποφάσεων της 21^{ης} Ιουλίου για την χρηματοδότηση των δανειακών αναγκών της χώρας, με κύριο χαρακτηριστικό την εθελοντική αναχρηματοδότηση από τον ιδιωτικό τομέα (PSI). Στο διάστημα που εν τω μεταξύ διέρρευσε, φάνηκε ότι μεταξύ κάποιων εταιρών άρχισαν να επικρατούν δεύτερες σκέψεις, οι οποίες ενισχύθηκαν από τον μη ικανοποιητικό ρυθμό εφαρμογής του ΜΠΔΣ, λαμβάνοντας υπ' όψη την αυξανόμενη στενότητα των χρονικών περιθωρίων μέχρι το τέλος του έτους. Η διστακτικότητα

τα της τρόικας για τη χορήγηση της 6^{ης} δόσης του δανείου προς την Ελλάδα και ο κίνδυνος να οδηγηθεί η χώρα σε ανεξέλεγκτες και μη αναστρέψιμες καταστάσεις οδήγησε σε κινητοποίηση για την εφαρμογή των μέτρων του ΜΠΔΣ, καθώς και στη λήψη συμπληρωματικών μέτρων, όπως η φορολογία στα ακίνητα.

ii. Προσχέδιο Προϋπολογισμού 2012

Σύμφωνα με το προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού που κατατέθηκε στη Βουλή στις 3 Οκτωβρίου 2011, η ύφεση στην Ελληνική οικονομία αναμένεται να διαμορφωθεί στο 5,5% το 2011 (έναντι αρχικών προβλέψεων για ύφεση 3,8%) ενώ το 2012 ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ θα εξακολουθήσει να είναι αρνητικός στο -2,5% (έναντι αρχικών προβλέψεων για οριακά θετική ανάπτυξη 0,6%). Τα παραπάνω στοιχεία καταδεικνύουν τις αστοχίες του αρχικού προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής, που βασίστηκε σε πιο αισιόδοξες εκτιμήσεις αναφορικά με το εξωτερικό περιβάλλον και την επίπτωση των δημοσιονομικών μέτρων στην πραγματική οικονομία, καθώς προβλεπόταν ηπιότερη ύφεση το 2011 και ανάκτηση θετικών ρυθμών ανάπτυξης το 2012. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Υπουργείου Οικονομικών, η οικονομία θα επανέλθει σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης το 2013. Παρόλα αυτά θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι τέτοιου είδους προγράμματα προσαρμογής είναι δυναμικά και θα πρέπει να προσαρμόζονται κάθε φορά στις εκάστοτε συνθήκες (οικονομικές, κοινωνικές) της οικονομίας, αποσκοπώντας στην επίτευξη των μακροπρόθεσμων στόχων. Η στενή παρακολούθηση της εφαρμογής του προγράμματος και η λήψη πρόσθετων διορ-

θωτικών μέτρων για την επίτευξη των στόχων, καθώς και η κατάρτιση μεσοπρόθεσμης δημοσιονομικής στρατηγικής και η έγκαιρη κατάθεση του κρατικού προϋπολογισμού στη Βουλή για συζήτηση και ψήφιση αποτελούν θετικά σημάδια για την άσκηση υπεύθυνης δημοσιονομικής διαχείρισης. Από την άλλη πλευρά, οι δυσκολίες στην υλοποίηση των αποφάσεων και των ψηφισθέντων μέτρων προσθέτουν στην αβεβαιότητα και στη λήψη πιο επώδυνων αποφάσεων για την επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων.

Αποτέλεσμα της βαθύτερης της αναμενόμενης ύφεσης είναι το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης να αναθεωρηθεί προς τα πάνω. Πιο συγκεκριμένα, το έλλειμμα αναμένεται να διαμορφωθεί στο 8,5% του ΑΕΠ το 2011 (έναντι αρχικών εκτιμήσεων για 7,8% του ΑΕΠ) και στο 6,8% του ΑΕΠ το 2012 (έναντι αρχικών εκτιμήσεων για 6,5% του ΑΕΠ). Αξίζει να σημειωθεί ότι οι νέοι δημοσιονομικοί στόχοι φαίνονται πιο ρεαλιστικοί και η αναθεώρησή τους σε καμία περίπτωση δεν υποβαθμίζει την προσπάθεια δημοσιονομικής προσαρμογής που καταβάλλει η χώρα, καθώς σε συνθήκες πρωτοφανούς ύφεσης, το έλλειμμα προβλέπεται να μειωθεί κατά 8,6 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ (ή €21,6δισ.) σε περίοδο 3 ετών. Σημειώνεται επίσης, ότι η δημοσιονομική προσαρμογή σε ονομαστικούς όρους την περίοδο 2009-2012 παραμένει αμετάβλητη (σύμφωνα με το αρχικό πρόγραμμα, η μείωση του ελλείμματος προβλεπόταν να φτάσει τα €21,4δισ.), υπογραμμίζοντας με αυτόν τον τρόπο την βούληση της Κυβέρνησης να ανταποκριθεί στις δεσμεύσεις της.

Σημαντικό στοιχείο του κρατικού προϋπολογισμού του 2012 αποτελεί η εκτίμηση ότι το επόμενο έτος πρωτογενές πλεόνασμα ύψους €3,2δισ. (ή 1,5% του ΑΕΠ), έναντι αρχικών εκτιμήσεων για πρωτογενές πλεόνασμα €3δισ. (ή 1,3% του ΑΕΠ). Η δημιουργία πρωτογενών πλεονασμάτων αναμένεται να συμβάλλει στην ανάκτηση της διεθνούς αξιοπιστίας της χώρας, καθώς πλέον θα γίνει η εφικτή η αποπληρωμή μέρους του δημοσίου χρέους από ιδίους πόρους. Με αυτόν τον τρόπο, ο ρυθμός αύξησης του χρέους θα αρχίσει να εισέρχεται σε μια πτωτική πορεία. Παρά την ανατροπή των αρχικών υποθέσεων του προγράμματος για το μέγεθος της ύφεσης, θεωρούμε ότι η δημιουργία πρωτογενών πλεονασμάτων αποτελεί εξίσου σημαντικό παράγοντα επιτυχίας του προγράμματος και αντιστροφής του αρνητικού κλίματος, και θα πρέπει να επιτευχθεί με κάθε τρόπο, ώστε να αντιστραφεί η ανοδική πορεία του δημόσιου χρέους από το 2013 και μετά.

Σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις, το δημόσιο χρέος αναμένεται να διαμορφωθεί στο 161,8% του ΑΕΠ το 2011 (έναντι αρχικών εκτιμήσεων για 156,7% του ΑΕΠ) και να κορυφωθεί το 2012 στο 172,7% του ΑΕΠ (έναντι αρχικών εκτιμήσεων για 161,3% του ΑΕΠ). Η αναθώρηση του δείκτων του χρέους προς τα πάνω οφείλεται στην επίπτωση της ύφεσης, καθώς τα ονομαστικά μεγέθη του χρέους δεν διαφέρουν από τις αρχικές εκτιμήσεις του προγράμματος. Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι οι προβλέψεις για την πορεία του χρέους δεν λαμβάνουν υπόψη τις επιπτώσεις από την εφαρμογή των αποφάσεων της Συνόδου Κορυφής της 21ης Ιουλίου (PSI – EFSF), ενώ πιθανότατα δεν υπολογίζονται και τα έσοδα από το πρόγραμμα των αποκρατικοποιήσεων. Στον πίνακα 2.7 παρουσιάζονται οι πρόσφατες προβλέψεις για τα βασικά μεγέθη της οικονομίας. Επιπλέον, στο προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού αναφέρονται μια σειρά από νέες δημοσιονομικές παρεμβάσεις συνολικού ύψους €7,1δισ. για το 2011 και 2012 (βλ. Πίνακα 2.8).

Πίνακας 2.7
Βασικά Μεγέθη της Ελληνικής Οικονομίας

	2009	2010	2011		2012	
			Νέες Προβλέψεις	Στόχοι Προγράμματος	Νέες Προβλέψεις	Στόχοι Προγράμματος
(% ετήσιες μεταβολές, σταθερές τιμές)						
ΑΕΠ	-2,0	-4,5	-5,5	-3,8	-2,5	0,6
Ιδιωτική Κατανάλωση	-2,2	-4,5	-6,2	-4,8	-3,8	-1,2
Δημόσια Κατανάλωση	10,3	-6,5	-8,0	-8,4	-7,5	-5,0
Επενδύσεις	-11,2	-16,5	-12,9	-8,9	-4,0	-1,5
Εξαγωγές αγαθών & υπηρεσιών	-20,1	3,8	3,9	6,4	6,4	6,7
Εισαγωγές αγαθών & υπηρεσιών	-18,6	-4,8	-6,3	-4,2	-2,8	-3,2
Εναρμονισμένος ΔΤΚ (%)	1,3	4,7	2,8	2,9	0,6	1,0
Ανεργία (%)	9,1	11,5	15,2	14,5	16,4	15,0
Πρωτογενές αποτέλεσμα γενικής κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)	-10,3	-4,9	-1,1	-0,8	1,5	1,3
Πρωτογενές αποτέλεσμα γενικής κυβέρνησης (€δισ)	-24,1	-11,4	-2,4	-1,8	3,2	3,0
Αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)	-15,4	-10,5	-8,5	-7,8	-6,8	-6,5
Αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης (€ δισ)	36,3	24,2	-18,7	17,1	14,7	14,9
Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)	127,1	142,7	161,8	156,7	172,7	161,3
Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (€ δισ)	298,7	328,6	356,5	352,6	371,9	367,5

Πηγή: Προσχέδιο Προϋπολογισμού 2012

Πίνακας 2.8

Νέες Δημοσιονομικές Παρεμβάσεις

€ εκ.	2011	2012
Φοροαπαλλαγές από το φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων	0	1.950
Αναβολή πληρωμής έκτακτης παροχής δικαστικών	0	280
Ειδικό τέλος ηλεκτροδοτούμενων δομημένων επιφανειών	1.700	100
Νέο μισθολόγιο	150	950
Εργασιακή εφεδρεία	0	200
Κύριες & επικουρικές συντάξεις, ταμεία πρόνοιας	260	480
Αύξηση της κοινοτικής συμμετοχής σε συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα	0	800
Προσαρμογή ειδικού φόρου κατανάλωσης πετρελαίου θέρμανσης-κίνησης	0	250
Σύνολο	2.110	5.010

Πηγή: Προσχέδιο Προϋπολογισμού 2012

Τα στοιχεία εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού για το διάστημα Ιανουαρίου-Αυγούστου αποκαλύπτουν ότι τα καθαρά έσοδα του Τακτικού Προϋπολογισμού σημείωσαν μείωση 5,3% σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2010 (βλ. Πίνακα 2.9).

Τα έσοδα προ φόρων ήταν κατά περίπου € 1,3 δισ. χαμηλότερα του 2010 (χαμηλότερα και από του 2009). Εκ πρώτης όψεως διαφαίνεται ότι πρόβλημα σημειώνεται και στην πλευρά των δαπανών του Τακτικού Προϋπολογισμού, οι οποίες παρουσίασαν συνολική αύξηση 8,1%, η οποία υποχωρεί στο 4,5% μετά την αφαίρεση των τόκων και 3,9% μετά την αφαίρεση και της επιχορήγησης των νοσοκομείων για εξόφληση παλιών οφειλών τους.

Η ανάλυση των δαπανών, όμως, αποκαλύπτει ότι η αύξησή τους προέρχεται κυρίως από την αύξηση κατά 33,2% στις επιχορηγήσεις στα ασφαλιστικά ταμεία, τα οποία λόγω της ύφεσης έχουν μειωμένα έσοδα (βλ. Πίνακα 2.10). Συγχρόνως, οι δαπάνες κοινωνικής περιθαλψής αυξήθηκαν κατά 15,5%, σχεδόν αποκλειστικά λόγω του υπερδιπλασιασμού της επιχορήγησης στον ΟΑΕΔ για την αντιμετώπιση της αύξησης στα επιδόματα ανεργίας. Σημαντικό είναι επίσης το αποδιδόμενο ποσό στην ασφάλιση των εργαζομένων της ΔΕΗ.

Πίνακας 2.9

Η Εκτέλεση του Κρατικού Προϋπολογισμού 2011 (Ιανουάριος-Αύγουστος)

€ εκατομμύρια		2009	2010	2011	2010/09	2011/10
ΤΑΚΤΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	1. Καθαρά έσοδα (α-β)	31.333	32.397	30.680	3,4%	-5,3%
	α. Έσοδα προ επιστροφών φόρων	34.432	35.416	34.087	2,9%	-3,8%
	β. Επιστροφές φόρων	3.099	3.019	3.407	-2,6%	12,9%
	2. Δαπάνες (α+β+γ)	47.104	43.845	47.399	-6,9%	8,1%
	α. Πρωτογενείς δαπάνες	37.084	32.933	34.216	-11,2%	3,9%
	β. Επιχορήγηση νοσοκομείων	0	230	434	-	-
	γ. Τόκοι	10.020	10.682	12.749	6,6%	19,4%
ΠΔΕ	3. Έσοδα	1.347	1.309	1.877	-2,8%	43,4%
	4. Δαπάνες	6.958	4.675	3.259	-32,8%	-30,3%
ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟ- ΛΟΓΙΣΜΟΣ	Α. ΕΣΟΔΑ (1+3)	32.680	33.706	32.557	3,1%	-3,4%
	Β. ΔΑΠΑΝΕΣ (2+4)	54.062	48.520	50.658	-10,3%	4,4%
	Β.1 Πρωτογενείς δαπάνες (2+4-2γ)	44.042	37.838	37.909	-14,1%	0,2%
	Γ. ΚΑΘΑΡΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ (Α-Β)	-21.382	-14.814	-18.101	-30,7%	22,2%
	Δ. ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΣ ΕΛΛΕΙΜΜΑ (Α-Β.1)	-11.362	-4.132	-5.352	-63,6%	29,5%

Πηγή: Εκτέλεσης Προϋπολογισμού-Αύγουστος2011, Υπ. Οικονομικών-ΓΛΚ

Πίνακας 2.10

Η Πορεία των Δαπανών (Ιανουάριος-Αύγουστος)

	2010	2011	2011/2010
Αποδοχές και συντάξεις	15.040	14.504	-3,6%
Επιχορηγήσεις ασφαλιστικών ταμείων	7.087	9.438	33,2%
Λοιπές επιχορηγήσεις	1.405	1.071	-23,7%
Δαπάνες περιθαλψης και κοινωνικής προστασίας	2.173	2.509	15,5%
Λειτουργικές και άλλες δαπάνες	3.634	3.301	-9,2%
Αποδιδόμενοι πόροι	3.358	3.323	-1,0%
Αντιπαροχή στους τομείς ασφάλισης ΔΕΗ	467	504	8,0%
Σύνολο	33.163	34.649	4,5%

Πηγή: Υπ. Οικονομικών-ΓΛΚ

Η μείωση των δαπανών περιορίζεται από την ύφεση και την ανεργία

Από την άλλη πλευρά οι δαπάνες για αποδοχές μειώθηκαν κατά 7,6%, ενώ για συντάξεις αυξήθηκαν κατά 3,9% (προφανώς λόγω της εξόδου δημοσίων υπαλλήλων στη σύνταξη), διαμορφώνοντας το συνολικό κονδύλι σε ύψος 3,6% χαμηλότερο από το αντίστοιχο περυσινό (βλέπε Πίνακα 2.8). Επίσης, σημαντική μείωση 23,7% παρουσιάστηκε στις υπόλοιπες επιχορηγήσεις (αν και ειδικά για τους συγκοινωνιακούς φορείς σημειώθηκε αύξηση 24,3%). Οι λειτουργικές δαπάνες σημείωσαν μείωση 9,2%, ενώ οι αποδιδόμενοι πόροι ση-

μείωσαν μείωση μόλις 1%. Από τα παραπάνω προκύπτουν δύο συμπεράσματα: α) ότι η αύξηση των πρωτογενών δαπανών οφείλεται κυρίως στις ανάγκες που δημιουργεί η ύφεση στα ασφαλιστικά ταμεία και τον ΟΑΕΔ και β) η μείωση των υπολοίπων δαπανών είναι σημαντική μεν, αλλά ίσως να μην είναι επαρκής για το επιδιωκόμενο μέγεθος της δημοσιονομικής προσαρμογής. Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί η συνεχιζόμενη μείωση των δημοσίων επενδύσεων, οι οποίες βρίσκονται πλέον σε επίπεδο κάτω του μισού από ότι ήταν το οκτάμηνο του 2009

Το κόστος μισθοδοσίας στο επίκεντρο της πολιτικής δαπανών

Ειδικότερα, όσον αφορά στις δαπάνες μισθοδοσίας και δεδομένου ότι η παρατηρηθείσα μείωση οφείλεται εν μέρει στην επευσμένη συνταξιοδότηση δημοσίων υπαλλήλων, καθίσταται επιβεβλημένη η άμεση εφαρμογή του νέου μισθολογίου, ώστε να υπάρξει αποτελεσματικός έλεγχος και πιο δίκαιη διαχείριση του μισθολογικού κόστους. Συγχρόνως, η μείωση του συνολικού αριθμού των αμειβόμενων από το δημόσιο έχει ίσως ακόμη μεγαλύτερη σημασία, δεδομένου ότι αποτελεί πιο αποτελεσματικό τρόπο μείωσης του μισθολογικού κόστους και ίσως επιτρέψει στο μέλλον τη μερική αποκατάσταση των εισοδημάτων των δημοσίων υπαλλήλων που θα συνεχίσουν να υπηρετούν. Η μείωση του αριθμού των εργαζομένων στο δημόσιο μπορεί να γίνει μέσω της μη ανανέωσης συμβάσεων έργου ή ορισμένου χρόνου, καθώς και με την κατάργηση ή συγχώνευση πολλών φορέων (μια δράση που προς το παρόν εξελίσσεται αργά και με προσκόμματα), τηρώντας ίσως την αρχή last in-first out. Επίσης, στη βάση της αρχής αυτής θα πρέπει να επανεξεταστούν όλες οι προσλήψεις των τελευταίων ετών σε όλο το δημόσιο, περιλαμβανομένων τόσο των ΔΕΚΟ και των ΟΤΑ, όσο και της Κεντρικής Διοίκησης. Τέλος, η βελτίωση της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης θα πρέπει να σχεδιαστεί σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα και να περιλαμβάνει την ορθολογική αναδόμηση των οργανογραμμάτων όλων των φορέων και υπηρεσιών του δημοσίου και την ουσιαστική ανακατανομή του προσωπικού.

iii. Δημοσιονομικοί προσανατολισμοί

Αποφασιστικός προσανατολισμός της δημοσιονομικής πολιτικής

Η απολύτως κρίσιμη κατάσταση της οικονομίας απαιτεί την επίλυση του δημοσιονομικού προβλήματος με αποφασιστικές κινήσεις και προσήλωση στην ταχεία και αποτελεσματική εφαρμογή των πολιτικών. Η δημοσιονομική πολιτική θα πρέπει να κινηθεί στους εξής άξονες: α) μείωση δαπανών, β) ανακατανομή δαπανών, γ) επέκταση της φορολογικής βάσης και περιορισμός της φοροδιαφυγής και της εισφοροδιαφυγής, δ) δικαιότερη διανομή εισοδήματος και φορολογικών βαρών, και ε) αποτελεσματική δημοσιονομική διοίκηση και διαχείριση, μέσω διαρθρωτικών πολιτικών. Η πολιτική περιορισμού των δαπανών θα πρέπει να έχει τον πρώτο λόγο το 2011 και 2012, μέχρι να αποδώσουν οι προσπάθειες για τη μείωση της φοροδιαφυγής και την ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας.

Οι επί μέρους πολιτικές και τα μέτρα της περιόδου 2011-2014 περιγράφονται στο ΜΠΔΣ. Στο πλαίσιο αυτό μπορούν να γίνουν οι εξής παρατηρήσεις:

Πολιτικές δαπανών:

Νέο μισθολόγιο χωρίς επιδόματα και με έμφαση στο έργο

Μετά τις οριζόντιες περικοπές του 2010, οι μισθολογικές δαπάνες θα πρέπει να εξορθολογιστούν σε μόνιμη βάση. Για το λόγο αυτό είναι αναγκαία η άμεση εισαγωγή νέου μισθολογίου - κλαδολογίου - βαθμολογίου του δημοσίου. Το νέο μισθολόγιο θα πρέπει να βασίζεται σε ένα σύ-

στημα επαγγελματικής και ιεραρχικής κατηγοριοποίησης των υπαλλήλων. Ως γενικές αρχές μπορούμε να ορίσουμε τα εξής:

- Το προσωπικό να κατατάσσεται σε ένα σχετικά μικρό αριθμό γενικών κλάδων, π.χ. διοικητικό, επιστημονικό/ τεχνικό, ιατρονοσηλευτικό, εκπαιδευτικό, δικαστικό, ενόπλων δυνάμεων και σωμάτων ασφαλείας, ελεγκτικό και βοηθητικό.
- Η πρόσληψη του προσωπικού (και η ένταξη του τρέχοντος προσωπικού) να γίνεται σε επίπεδο κλάδου και όχι φορέα.
- Η μετακίνηση μεταξύ κλάδων να είναι πολύ δύσκολη και η μετακίνηση μεταξύ φορέων πολύ εύκολη.
- Όλα τα επιδόματα (πλην ελαχίστων, π.χ. τέκνων) να καταργηθούν και οι λόγοι για τους οποίους παρέχοντο να ληφθούν υπ' όψη, ώστε να ενσωματωθούν στο νέο μισθολόγιο, εφ' όσον κριθούν απαραίτητα και σέβονται τις γενικές αρχές.
- Το μισθολογικό κλιμάκιο να αντανάκλα τη θέση ευθύνης, τα τυπικά προσόντα και την εμπειρία.
- Η κατανομή του προσωπικού σε μισθολογικά κλιμάκια να ακολουθεί συγκεκριμένες ποσοστώσεις ή, εναλλακτικά, η αύξηση του μισθού λόγω χρόνου υπηρεσίας να γίνεται σε σχετικά αραιά χρονικά διαστήματα (π.χ. 5 φορές στη διάρκεια του εργασιμου βίου) και κατόπιν αξιολόγησης.

- Περιορισμός του αριθμού θέσεων ευθύνης (με την προϋπόθεση νέων οργανογραμμάτων, όπως εκτέθηκε παραπάνω). Να είναι δυνατή η κίνηση όχι μόνο προς τα πάνω, αλλά και προς τα κάτω (π.χ. αν κάποιος πάψει να κατέχει διευθυντική θέση). Απαραίτητη προϋπόθεση η αποτελεσματική αξιολόγηση του έργου του προσωπικού.

Οι εκτιμήσεις του δημοσιονομικού οφέλους από τον περιορισμό του μισθολογικού κόστους, μέσω της μείωσης των αποδοχών ή/και του προσωπικού, θα πρέπει να λαμβάνουν υπ' όψη ότι ένα μέρος της ωφέλειας χάνεται από την αντίστοιχη μείωση του ΦΕΦΠ και των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, καθώς και από το γεγονός ότι οι αποδοχές εν μέρει αντικαθίστανται από επιδόματα ανεργίας, μισθούς εφεδρείας ή συντάξεις. Αν δεν γίνεται αυτό τότε είναι μοιραίο να παρουσιάζονται αποκλίσεις σε ένα πολύ σημαντικό κονδύλι και να μπαίνουμε στη διαδικασία αναζήτησης συμπληρωματικών μέτρων.

Έλεγχος των λειτουργικών και επενδυτικών δαπανών και των επιχορηγήσεων

Η περαιτέρω μείωση των δαπανών μπορεί να προέλθει από τον δραστικό έλεγχο των προμηθειών τόσο των κεντρικών υπηρεσιών (π.χ. Άμυνα) και φορέων του δημοσίου (το ΜΠΔΣ προβλέπει μείωση των λειτουργικών δαπανών κατά 7%, ποσοστό που θα μπορούσε τουλάχιστον να διπλασιαστεί), όσο και των ελλειμματικών ΔΕΚΟ (στην έκταση που δεν περιλαμβάνονται στην περικοπή των επιχορηγήσεων € 291 προς φορείς εκτός Γεν. Κυβέρνησης). Οι

περικοπές αυτές θα πρέπει να γίνουν έχοντας κατά νου ότι προβλεπόμενες πολύ σημαντικές μειώσεις δαπανών, όπως των ΟΚΑ (€ 1.008 εκατ.) ή των καταργούμενων φορέων (€ 200 εκατ.) είναι πιθανό να υποληφθούν των στόχων, τουλάχιστον για το 2011. στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να γίνει αναθεώρηση όλων των επιχορηγήσεων και χρήση των διαθεσίμων των φορέων που λιμνάζουν. Ειδικά για τις επιχορηγήσεις, θα έπρεπε να γίνει επανέλεγχος ως προς τη σκοπιμότητα και την αποτελεσματικότητα των δαπανών αυτών (στο επίπεδο του τελικού δικαιούχου) από το ΓΛΚ και ανεξάρτητους ελεγκτικούς φορείς.

Επίσης, θα πρέπει να προχωρήσουμε άμεσα στην πλήρη εφαρμογή μέτρων, όπως

- Συστήματα ελέγχου δαπανών για προμήθειες αγαθών και υπηρεσιών καταναλωτικού ή επενδυτικού χαρακτήρα. Έλεγχος σκοπιμότητας, νομιμότητας, αποτελεσματικότητας (π.χ. για υπερτιμολογήσεις) και αποδοτικότητας (ποιότητα και απόδοση των αποκτημένων).
- Άμεση εισαγωγή του διπλογραφικού συστήματος σε όλη τη Γενική Κυβέρνηση.
- Άμεση εισαγωγή συγχρόνων συστημάτων εφοδιαστικής σε όλη τη Γενική Κυβέρνηση (και τις ΔΕΚΟ).

Κατάργηση ή συγχώνευση φορέων

Η διαδικασία κατάργησης ή συγχώνευσης φορέων πρέπει να προχωρήσει πιο γρήγορα και τολμηρά. Στην παρούσα φάση, για παράδειγμα, η ύπαρξη τεσσάρων δημόσι-

ων τηλεοπτικών σταθμών (τρία της ΕΡΤ και ένα της Βουλής, συν τα δορυφορικά προγράμματα) πρέπει να θεωρείται μάλλον ως πολυτέλεια. Απαραίτητη προϋπόθεση η κατάρτιση πλήρους μητρώου όλων των φορέων, εποπτευόντων και εποπτευομένων σε όλα τα επίπεδα του δημοσίου (Κεντρική Διοίκηση, ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ, ΟΤΑ, ΟΚΑ και ΔΕΚΟ).

Πλήρης αναθεώρηση του συστήματος αποδόσεων εσόδων σε τρίτους

Στην οικονομία υπάρχει ένα δαιδαλώδες και αδιαφανές σύστημα επιβολής επιβαρύνσεων σε εισροές (π.χ. κρατήσεις σε μισθούς) ή εκροές (π.χ. λιανικές τιμές ή συμβάσεις) και απόδοσης αυτών των εσόδων σε τρίτους. Παρόμοιο σύστημα υπάρχει και για ορισμένα φορολογικά έσοδα. Το 1996 και το 2002 έγινε προσπάθεια καταγραφής των αποδόσεων αυτών, των οποίων ο αριθμός κυμαίνεται μεταξύ 600 και 1.000). Το σύστημα αυτό έχει γίνει επανειλημμένα αντικείμενο κριτικής και προτάσεων αναθεώρησής του (π.χ. βλέπε την «Έκθεση για την Αναμόρφωση του Φορολογικού Συστήματος», 2002). Η τελευταία παρέμβαση που εξαγγέλθηκε ήταν το 2008, χωρίς αποτέλεσμα.

Στο σημείο αυτό, ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει στο σύστημα χρηματοδότησης της τοπικής και περιφερειακής διοίκησης και την ανάγκη αποσύνδεσης των δαπανών της Αποκεντρωμένης Διοίκησης από τα φορολογικά έσοδα. Το σύστημα ειδικού πορισμού εσόδων που προβλέπει (και) ο Καλλικράτης πρέπει να καταργηθεί και να αντικατασταθεί με ολοκληρωμένο σχέδιο εσόδων. Το σκεπτικό σε γενικές γραμμές είναι το εξής: Ο αυτόματος προσδιορισμός

εσόδων δυνητικά δημιουργεί σύγκρουση μεταξύ της εθνικής δημοσιονομικής πολιτικής και των πολιτικών σε τοπικό επίπεδο. Σε περιόδους δημοσιονομικής πειθαρχίας, κάθε προσπάθεια αύξησης των εσόδων θα συνοδεύεται από αντίστοιχη αυτόματη αύξηση των αποκεντρωμένων δαπανών, ενώ σε περιόδους οικονομικής δυσπραγίας οι πόροι προς την αποκεντρωμένη διοίκηση δεν είναι αρκετοί. Η πολιτική αυτή έχει αποτελέσει σημείο τριβής μεταξύ της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και της Κεντρικής Διοίκησης, με τους Δήμους να διεκδικούν «χρωστούμενα» ποσά που δεν τους έχουν αποδοθεί από το παρελθόν. Ακόμα και ο χαρακτήρας των φόρων που «αποδίδονται» (φόροι εισοδήματος, ΦΠΑ) δεν στηρίζει το σκεπτικό αυτό. Ίσως θα είχε περισσότερο νόημα αν οι αποδιδόμενοι φόροι περιοριζόντουσαν σε τμήμα φόρων που έχουν σαφή γεωγραφικό χαρακτήρα (π.χ. στα ακίνητα ή στα τέλη κυκλοφορίας). Επίσης, υπάρχουν περίπου 17 επιβαρύνσεις πέραν των ΚΑΠ, εκ των οποίων μόνον οι 4 αποδίδουν τα $\frac{3}{4}$ των συνολικών εσόδων. Οι φόροι αυτοί παρουσιάζουν υψηλή μεταβλητικότητα, ενώ πέραν αυτών υπάρχει και μία πλειάδα άλλων αποδόσεων εσόδων από φόρους, τοπικά τέλη, πρόστιμα και άλλα έσοδα του δημοσίου, πολλές φορές ανενεργά, ενώ υπάρχει αμφιβολία κατά πόσον η ύπαρξή τους δικαιολογείται από την εισπρακτική τους συμβολή ή την οικονομική τους αποτελεσματικότητα. Η πανσπερμία τελών, φόρων και διαφόρων άλλων εσόδων που παρατηρείται στη χρηματοδότηση της Τ.Α., καθώς και το είδος αυτών, καθιστούν τη χρηματοδότηση οικονομικά αναποτελεσματική, ανεπαρκή και δημοσιονομικά αδιαφανή και υψηλού διαχειριστικού κό-

στους. Συμπερασματικά, το σύστημα της χρηματοδότησης θα πρέπει να επαναπροσδιοριστεί στη βάση των αναγκών της αποκεντρωμένης διοίκησης και των αρμοδιοτήτων της, καθώς και της αποτελεσματικότητας των δαπανών. Τα τέλη κ.λπ. θα πρέπει να ενοποιηθούν σε ένα μικρό διαχειρίσιμο αριθμό και οι μεν συγχρηματοδοτούμενες επενδύσεις να αναληφθούν από το ΠΔΕ, για τις δε εθνικές επενδύσεις να οριστεί οροφή ως ποσοστό του ΑΕΠ.

Ολοκλήρωση της ασφαλιστικής μεταρρύθμισης και αναθεώρηση του συστήματος κοινωνικών παροχών.

Μετά την πρώτη φάση μεταρρύθμισης του ασφαλιστικού, που αφορούσε τους γενικούς κανόνες, θα πρέπει να προχωρήσουμε στην ολοκλήρωση αυτής και στον ανασχεδιασμό όλου του ασφαλιστικού συστήματος στη βάση των τριών «πυλώνων». Οι παροχές των επικουρικών ταμείων θα πρέπει να εξορθολογιστούν στην κατεύθυνση του συστήματος προκαθορισμένων εισφορών και όχι προκαθορισμένων παροχών, δηλαδή ένα είδος υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η κατάργηση «κοινωνικών» πόρων (βλέπε έσοδα υπέρ τρίτων παραπάνω) και να επανεξεταστεί η συμμετοχή της εργοδοσίας στο σύστημα, τόσο στην Κεντρική Διοίκηση, όσο και στις ΔΕΚΟ.

Η Ελλάδα έχει ένα από τα πλέον αναποτελεσματικά συστήματα κοινωνικών παροχών, όπως δηλώνουν τα σχετικά στοιχεία της Eurostat, όπου η μείωση του ποσοστού φτώχειας μετά την παροχή των επιδομάτων είναι ελάχιστη. Ως εκ τούτου,

απαιτείται η επανεξέταση όλων των κοινωνικών παροχών σε ενοποιημένο επίπεδο (όλων των φορέων συγχρόνως). Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να εξεταστεί η δυνατότητα για τη μεταφορά όσο το δυνατόν περισσότερων κοινωνικών παροχών που δίνονται μέσω του φορολογικού συστήματος με τη μορφή φοροαπαλλαγών κ.λπ. να μεταφερθούν στο σύστημα άμεσων μεταβιβάσεων, αποκτώντας μεγαλύτερη διαφάνεια και δυνατότητα ελέγχου.

Επανεκκίνηση των δημοσίων επενδύσεων

Οι επενδυτικές δαπάνες (ΠΔΕ) θα πρέπει να αποκατασταθούν το συντομότερο δυνατόν, σε μία νέα βάση πιο αποτελεσματική και χαμηλότερου κόστους (περισσότερες επενδύσεις με τα ίδια ποσά), ώστε να στηριχτεί η αναπτυξιακή προσπάθεια. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να εκμεταλλευτούμε τη μείωση του ποσοστού συγχρηματοδότησης του ΕΣΠΑ και σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να θεσπιστούν διαδικασίες ταχείας ωρίμανσης των έργων, ελάχιστης γραφειοκρατικής καθυστέρησης και διευκόλυνσης μόχλευσης κεφαλαίων.

Διοχέτευση των οφειλών του δημοσίου στην αγορά

Το δημόσιο και οι ΔΕΚΟ της Γενικής Κυβέρνησης οφείλουν περί τα 6,5 δισ. στον ιδιωτικό τομέα (ποσά τα οποία, όμως, έχουν εν πολλοίς ήδη εγγραφεί στο ύψος του ελλείμματος). Ο δανεισμός ενός τέτοιου ποσού και η διάθεσή του στην αγορά θα τόνωνε σημαντικά τη ρευστότητα και θα είχε ευεργετικά αποτελέσματα, παρά τη συνεπαγόμενη αύξηση του χρέους (≈3%

του ΑΕΠ). Συγχρόνως, πριν την εξόφλησή τους θα πρέπει να εξεταστεί η δυνατότητα της επαναδιαπραγμάτευσης πολλών τέτοιων οφειλών από ένα κεντρικό όργανο με τη σχετική αρμοδιότητα και τη νομοθετική κάλυψη για μη δίωξη σε περιπτώσεις συμβιβασμών (περίπτωση που πιθανό φοβούνται διοικητές φορέων), καθώς και της δημιουργίας από τις φορολογικές αρχές ενός συστήματος factoring, ώστε να υπάρχει η δυνατότητα συμψηφισμού με οφειλές στην εφορία (ήδη υπάρχει μια τέτοια ιδιότυπη σχέση στο πλαίσιο της περαίωσης με την παρακράτηση ποσών από την εξόφληση τιμολογίων για την παροχή φορολογικής ενημερότητας).

Πολιτικές εσόδων

Πλήρης αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος

Η αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος έχει εξαγγελθεί πολλές φορές από το απώτατο μέχρι το πολύ κοντινό παρελθόν. Όλες οι προσπάθειες όμως χαρακτηρίζονται από αποσπασματικότητα και ατολμία, με αποτέλεσμα το φορολογικό σύστημα να έχει τα ίδια χαρακτηριστικά εδώ και δεκαετίες. Η πλέον πρόσφατη σφαιρική προσέγγιση του θέματος είχε γίνει από την Επιτροπή Αναμόρφωσης του Φορολογικού Συστήματος του 2002 (Επιτροπή Γεωργακόπουλου), αλλά η σχετική Έκθεση γρήγορα ξεχάστηκε.

Το νέο φορολογικό σύστημα θα πρέπει να έχει χαρακτηριστικά, όπως τα παρακάτω:

- Να αναθεωρηθούν δραστικά και να περιοριστούν σημαντικά όλες οι φορολογικές δαπάνες, περιλαμβανομένου του αφορολόγητου ορίου και των

- απαλλαγών ΦΠΑ (ιδιαίτερα σε γεωγραφικό επίπεδο), ιδιαίτερα αυτές που δεν είναι αποτελεσματικές ως κίνητρα ή παρέχονται αδιακρίτως, ή απλώς δεν έχουν πλέον λόγο ύπαρξης. Να αντικατασταθούν, όπου κριθεί αναγκαίο (π.χ. για παιδιά, υγεία κ.λπ.), με άμεσες δαπάνες σε συνδυασμό με την αναθεώρηση του πλέγματος των κοινωνικών δαπανών. Αυτό θα προσδώσει διαφάνεια και αποτελεσματικότητα στο σύστημα. Η αναθεώρηση των φορολογικών δαπανών να είναι γενικευμένη και να περιλαμβάνει όλα τα είδη φορολογίας (εισοδήματος ΦΕΦΠ και ΦΕΝΠ, κατοχής και μεταβίβασης κινητών και ακινήτων περιουσιακών στοιχείων, ΦΠΑ, φόρων κατανάλωσης κ.ά.). Εδώ θα χρειαστεί αρκετή προσοχή, ώστε η αναθεώρηση των φορολογικών δαπανών να είναι ριζική και όχι απλώς στην κατεύθυνση της αναδιευθέτησής τους (βλέπε επόμενο Πλαίσιο Κειμένου).
- Να επεκταθεί σε όλους τους κλάδους της οικονομίας η υποχρέωση τήρησης βιβλίων και στοιχείων (π.χ. οικοδομές, αγροτική παραγωγή).
 - Περιορισμός του αριθμού και απλούστευση της ταξινόμησης των νομικών μορφών των επιχειρήσεων, τουλάχιστον για φορολογικούς λόγους (υπάρχουν πολλές διαφοροποιήσεις στη φορολογική μεταχείριση, αναλόγως του είδους της νομικής μορφής, οι οποίες οδηγούν σε φοροαποφυγή, αδιαφάνεια, πολυπλοκότητα και, τελικά, αναποτελεσματικότητα του συστήματος). Οι ατομικές/ προσωπικές επιχειρήσεις θα πρέπει να φορολογούνται ως νομικά και όχι φυσικά πρόσωπα. Στο παραπάνω πλαίσιο μπορεί να επανεξεταστεί το ύψος των φορολογικών συντελεστών.
 - Να απλοποιηθούν σημαντικά ή και να καταργηθούν με την παρούσα μορφή τους οι φορολογικοί κώδικες (ΚΦΕ, ΚΒΣ, ΦΠΑ) και τα παρεπόμενά τους (π.χ. εξωλογιστικός προσδιορισμός).
 - Όταν εισάγεται νέος φορολογικός νόμος, να κατατίθεται πριν ή μαζί με τον Προϋπολογισμό και, ει δυνατόν, με την ίδια διαδικασία (ολομέλεια με δημοσιότητα, ονομαστική ψηφοφορία). Τροποποιήσεις του φορολογικού νόμου να επιτρέπεται να εισαχθούν μόνο στον επόμενο και όχι ξεχωριστά.

Πλαίσιο Κειμένου: Φορολογικές δαπάνες

Όπως έχει ήδη γίνει γνωστό, η κυβέρνηση προτίθεται να αλλάξει και πάλι το σύστημα φορολογίας φυσικών προσώπων. Οι περυσινές αλλαγές με το ν.3842/2010 ήταν προς τη σωστή κατεύθυνση (π.χ. κατάργηση της κατ' αποκοπή φορολογίας για κέρδη κεφαλαίου, τεκμήρια διαβίωσης κ.λπ.), αλλά η μεταρρύθμιση δεν έχει ολοκληρωθεί.

Το φορολογικό σύστημα διακρίνεται για τον υψηλό αριθμό φορολογικών δαπανών που δικαιολογεί. Συνολικά, και πριν την περυσινή μεταρρύθμιση, καταγραφόντουσαν περί τις 1.000 φορολογικές δαπάνες, εκ των οποίων περί το ¼ αφορούσε στο ΦΕΦΠ. Οι φορολογικές δαπάνες πρακτικά καλύπτουν όλα τα είδη φορολογίας (εισοδήματος, περιουσίας, δαπάνης) και απευθύνονται σε φυσικά και νομικά πρόσωπα, με κριτήρια οικογενειακά, προσωπικά, γεωγραφικά, επαγγελματικά κ.λπ. Η παροχή φοροαπαλλαγών συχνά γίνεται αδιακρίτως και χωρίς να λαμβάνονται υπ' όψη σημαντικοί παράγοντες, ή μέσω κριτηρίων που πολλές φορές είναι αδιαφανή ή αμφίβολης αποτελεσματικότητας ως προς το σκοπό που επιδιώκουν. Επί πλέον, οι φορολογικές δαπάνες έχουν συσσωρευθεί διαχρονικά, εφ' όσον δεν υπάρχει σύστημα τακτικής επανεξέτασής τους, δεδομένου μάλιστα ότι καθιερώνονται μέσω ξεχωριστής κάθε φορά νομοθεσίας, χωρίς να περιλαμβάνονται στη διαδικασία του προϋπολογισμού. Κατ' αυτόν τον τρόπο το φορολογικό σύστημα καθίσταται χαμηλής απόδοσης, ενώ πιθανότατα δεν βελτιώνεται όπως θα έπρεπε (και σε αρκετές περιπτώσεις ίσως επιδεινώνεται) η διανομή του εισοδήματος.

Δεδομένων των παραπάνω και λαμβάνοντας υπ' όψη τη σχέση που πολλές φορές υπάρχει μεταξύ διαφορετικών ειδών φόρων (π.χ. εισοδήματος και ΦΠΑ), η νέα αναθεώρηση του φορολογικού συστήματος και ιδιαίτερα των φορολογικών δαπανών θα πρέπει να σχεδιαστεί συγχρόνως για τα διάφορα είδη φορολογίας, έστω και αν η εφαρμογή γίνει σε διαφορετικό χρόνο.

Η αναθεώρηση των φορολογικών δαπανών θα πρέπει, επίσης, να γίνει με γνώμονα όχι απλώς την κατάργηση όσων θεωρούνται μη δίκαιες ή αποτελεσματικές, αλλά και την αντικατάσταση όσο το δυνατόν περισσότερων με άμεσες δαπάνες, οι οποίες θα είναι επικεντρωμένες και διαφανείς.

Όσον αφορά στην ταμιακή απόδοση των ΦΕΦΠ, αξίζει να παρατηρήσουμε ότι το 55% των φορολογουμένων δηλώνουν ετήσιο εισόδημα κάτω από € 10.000. Αυτό αντιστοιχεί στο 17% του συνολικού δηλωθέντος και αποδίδει λιγότερο από 1% του συνολικού φόρου. Αυτό εκ πρώτης όψεως φαίνεται λογικό, δεδομένου ότι ένα μηνιαίο εισόδημα μέχρι € 800 χαρακτηρίζει πολλούς φορολογουμένους (χαμηλοσυνταξιούχους και χαμηλόμισθους, κυρίως νέους). Εξετάζοντας, όμως, το εισόδημα κατά πηγή, αποκαλύπτεται ότι ενώ το ποσοστό των μισθωτών και συνταξιούχων, που δηλώνουν χαμηλά ή πολύ χαμηλά εισοδήματα, είναι μικρό (13% και 38%, αντιστοίχως), στις άλλες πηγές είναι σημαντικά υψηλότερο (π.χ. από οικοδομές και γαίες 71% και 87%, ελευθέρια επαγγέλματα 56% και 70%, γεωργικές επιχειρήσεις 91% και 97% κ.ο.κ.).

Από την άλλη πλευρά, θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι τα αφορολόγητα όρια έχουν τεθεί εδώ και αρκετά χρόνια και αναπροσαρμόζονται μάλλον αυθαίρετα. Σε κάθε περίπτωση αξίζει να αναφερθεί ότι σύμφωνα με την ΕΛ.ΣΤΑΤ. το κατώφλι φτώχειας (2009) ήταν € 6.900 για ένα άτομο και κλιμακώνεται προς τα πάνω στη συνέχεια (€ 14.500 για ζευγάρι με δύο παιδιά). Τα μεγέθη αυτά είναι αρκετά υψηλότερα από τα μέχρι πρόσφατα ισχύοντα αφορολόγητα όρια (π.χ. €12.000+€12.000 για ζευγάρι χωρίς παιδιά), από τα οποία, μάλιστα ο φορολογούμενος αποκόμιζε υψηλότερο όφελος, όσο υψηλότερο εισόδημα/ οριακό συντελεστή είχε! Τα παραπάνω μας οδηγούν στη σκέψη ότι το αφορολόγητο όριο θα πρέπει να εξορθολογιστεί (π.χ. στο ύψος του ορίου διαβίωσης και λαμβάνοντας σοβαρά υπ' όψη τη διαφορετική οικογενειακή κατάσταση). Αυτό σημαίνει περιορισμό του, ο οποίος όμως θα πρέπει να συνδυαστεί με άμεσες δαπάνες προς όσους αντικειμενικά χρειάζονται ενίσχυση και πλήττονται υπέρμετρα από το νέο σύστημα.

Τέλος, θα ήταν επιθυμητό ο νέος φορολογικός νόμος να κατατεθεί στη Βουλή πριν ή μαζί με τον Προϋπολογισμό. Επιθυμητό θα ήταν, επίσης, να βρεθεί τρόπος ώστε να περιοριστούν θεσμικά οι αλλαγές στο σύστημα για τα επόμενα έτη, ώστε να σταθεροποιηθεί και να γίνει πιο αξιόπιστο και αποτελεσματικό στη διοίκησή του.

Το παράδειγμα με τους αγρότες

Αν καταργηθούν οι απαλλαγές των αγροτών σε ΕΦΚ και ΦΠΑ, καθώς και η κατ' αποκοπή φορολογία και υποχρεωθούν να τηρούν βιβλία και στοιχεία (το μορφωτικό τους επίπεδο έχει πάψει προ πολλού να αποτελεί σοβαρό επιχείρημα για να το αποφεύγουν), αυτό σημαίνει ότι 1) Όσοι έχουν υψηλά εισοδήματα θα πληρώνουν φόρο, όπως όλοι οι φορολογούμενοι, και θα περιοριστούν οι αδικαιολόγητες επιστροφές φόρων, 2) Θα είναι ευκολότερο να συλληφθούν εισοδήματα και ΦΠΑ, όχι απλώς των αγροτών, αλλά των εμπόρων αγροτικών προϊόντων, 3) Το σύστημα επιδοτήσεων θα μπορεί να παρακολουθείται καλύτερα και 4) Θα μειωθεί το λαθρεμπόριο, π.χ. των (φοροαπαλασσομένων) καυσίμων.

Το παράδειγμα με τα παιδιά

Αυτή τη στιγμή παρέχεται αφορολόγητο αναλόγως του αριθμού των παιδιών. Επίσης παρέχεται ένας αριθμός τριτεκνικών και πολυτεκνικών επιδομάτων από διάφορους φορείς, καθώς και η σύνταξη της πολύτεκνης μητέρας. Η δαπάνη αυτή κατευθύνεται σε όλους ανεξαιρέτως, ανεξαρτήτως αντικειμενικών ή υποκειμενικών κριτηρίων (π.χ. περί τις 12.000 οικογένειες έχουν εισόδημα πάνω από € 60.000). Οι δαπάνες αυτές από κανένα δεν θεωρούνται σοβαρό κίνητρο για την αύξηση της γεννητικότητας, ενώ, όπως είδαμε, μπορούν άνετα να ενισχύουν και υψηλά εισοδήματα. Το «συμμάζωμα» όλων αυτών των άμεσων και φορολογικών δαπανών θα μπορούσε να αφορά σε ένα υψηλό ποσό, μέρος του οποίου μπορεί να αναδιανεμηθεί βάσει σχεδιασμού και στοχευμένα, π.χ. σε νέα ζευγάρια με χαμηλά εισοδήματα για να κάνουν το πρώτο και μετά το δεύτερο παιδί (αν δεν κάνουν αυτά πώς θα κάνουν τα περισσότερα);).

Πλήρης αναμόρφωση του συστήματος φορολογικής διοίκησης

Αν και πρόσφατα εξαγγέλθηκε ένα πενταετές στρατηγικό πρόγραμμα για τη φορολογική διοίκηση, θα πρέπει να προσεχτούν ιδιαίτερα οι βασικές κατευθύνσεις που θα ακολουθηθούν και οι οποίες, σε γενικές γραμμές περιγράφονται ως εξής:

- Ριζική απλοποίηση και δραστική βελτίωση των διαδικασιών: Μέγιστη δυνατή αυτοματοποίηση και κεντρικός συντονισμός του συστήματος, καθώς και ελαχιστοποίηση του αριθμού των απαιτούμενων διαδικασιών, των απαιτούμενων υπαλλήλων και του απαιτούμενου χρόνου για την είσπραξη εσόδων.
- Επικέντρωση της φορολογικής διοίκησης στην είσπραξη, όχι απλώς στη βεβαίωση.
- Αλλαγές στον τρόπο και το χρόνο διευθέτησης των φορολογικών διαφορών, ιδιαίτερα σε σχέση με τη δικαστική διαδικασία (εσωτερικοποίηση των διαδικασιών, φορολογικά δικαστήρια, αλλαγές προθεσμιών και διαδικασιών).
- Καθορισμός των κριτηρίων αξιολόγησης του συστήματος στη βάση των εκροών και όχι των εισροών (π.χ. πόσα επί πλέον έσοδα εισπράχθηκαν από ελέγχους και όχι πόσοι υπάλληλοι απασχολήθηκαν σε ελέγχους ή πόσοι έλεγχοι έγιναν).
- Αυστηρός εσωτερικός έλεγχος με ανακαθορισμό και πλήρη διαχωρισμό των ρόλων ελεγχόμενου και ελέγχοντος και επιβολή παραδειγματικών ποινών.

- Ανακατανομή και ευελιξία στη διάταξη των δυνάμεων του συστήματος φορολογικής διοίκησης.
- Εφαρμογή στο έπακρο της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης με αξιοποίηση του ΕΣΠΑ.

Παρόμοιες διαδικασίες με της φορολογικής διοίκησης θα πρέπει να προβλεφθούν και για τα ασφαλιστικά ταμεία.

Ειδικότερα, σε σχέση με τα παραπάνω θα πρέπει να δοθεί έμφαση στα εξής:

- Αντικειμενικοποίηση του συστήματος: Αλλαγή της νομοθεσίας με στόχο την αφαίρεση δυνατότητας λήψης αποφάσεων από μονοπρόσωπα όργανα για τον καθορισμό φορολογητέας ύλης, φορολογικής επιβάρυνσης, τρόπο καταβολής οφειλών κ.λπ. Όλα αυτά πρέπει να καθορίζονται είτε από το νόμο, είτε από πολυπρόσωπα όργανα.
- Εκσυγχρονισμός και επέκταση των συστημάτων πληροφορικής: Οι πόροι του ΕΣΠΑ είναι πολύτιμο εργαλείο για την ανάπτυξη και την επέκταση της πληροφορικής σε όλα τα στάδια και τις εκφάνσεις της φορολογικής διοίκησης. Καμία δραστηριότητα (π.χ. δικαστικό τμήμα) δεν πρέπει να μείνει εκτός συστήματος πληροφορικής. Όσο το δυνατόν περισσότερες δραστηριότητες θα πρέπει να εκτελούνται αυτόματα και αποκλειστικά μέσω των συστημάτων.
- Βεβαίωση –Έλεγχος –Είσπραξη: Οργάνωση και συντονισμός των φάσεων από την αρχή μέχρι το τέλος της φορολογικής διαδικασίας.

Α' Φάση: Υποχρεωτικοί εσωτερικοί έλεγχοι από ορκωτούς ή πιστοποιημένους λογιστές κατά τη διάρκεια του έτους (π.χ. για τήρηση υποχρεώσεων υποβολής δηλώσεων, παραστατικών κ.λπ.) και πριν την οριστικοποίηση των αποτελεσμάτων χρήσης (π.χ. για ΑΕ και ΕΠΕ ή για επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών πάνω από κάποιο ποσό ή/και για επιχειρήσεις που προμηθεύουν το δημόσιο και ΔΕΚΟ). Πόρισμα ελέγχου. Βεβαίωση φορολογικής υποχρέωσης. Ηλεκτρονική διαβίβαση πορίσματος ελέγχου και βεβαίωσης στο κεντρικό σύστημα.

Β' Φάση: Κεντρικός καθορισμός δειγματοληπτικού ελέγχου επιχειρήσεων (βάσει ανάλυσης κινδύνου) από τις φορολογικές αρχές. Ο έλεγχος θα μπορεί να έχει επιπτώσεις τόσο στις επιχειρήσεις, όσο και στους ελεγκτές της Α' φάσης.

Γ' Φάση: Κεντρική επεξεργασία αποτελεσμάτων Α' και Β' φάσεων και καταλογισμός διαφορών.

Δ' Φάση: Είσπραξη εντός μικρών χρονικών περιθωρίων με χρήση διασταυρώσεων τραπεζικών λογαριασμών και ενεργοποίηση εισπρακτόρων του δημοσίου.

Θα ήταν χρήσιμο οι έλεγχοι να ξεκινούν από το πλέον πρόσφατο έτος και να προχωρούν προς το παρελθόν, εφ' όσον υφίσταται λόγος. Αυτό θα απαιτήσει ανάλογη προσαρμογή των κανόνων παραγραφής κ.λπ.

- Εξυπηρέτηση του πολίτη με τη δημιουργία κέντρων φορολογικής εξυπηρέτησης μέσα ή έξω από τα ΚΕΠ, δημιουργία Συνηγόρου του Φορολογουμένου και εξυπηρέτηση με προσωπική χρέωση υποθέσεων σε υπαλλήλους.

Πιο αποτελεσματική έμμεση φορολόγηση

Σημαντική πηγή εσόδων μπορεί να είναι η αλλαγή στη διάρθρωση της φορολογίας προϊόντων καπνού. Εκτιμάται ότι η σύμφωνα με πληροφορίες σχεδιαζόμενη αύξηση της ελάχιστης φορολογίας κάθε άλλο παρά αρκετή είναι για να αναπληρώσει τις σημαντικές απώλειες από την υποκατάσταση ακριβότερων τσιγάρων με φθηνά. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, η Ελλάδα έχει τη μεγαλύτερη απόκλιση μεταξύ της τυπικής χαμηλής τιμής και της Πλέον Ζητούμενης Τιμής τσιγάρων στην Ευρώπη, καθώς και από τις χαμηλότερες πάγιες φορολογίες (είναι στις πέντε χαμηλότερες). Στη συγκεκριμένη περίπτωση, πέραν της αύξησης του ελάχιστου συντελεστή φορολογίας, το ζητούμενο είναι η σημαντική αύξηση του πάγιου στοιχείου της φορολογίας (τουλάχιστον στο τριπλάσιο) με παράλληλη αντίστοιχη μείωση του αναλογικού στοιχείου (Φόρος κατ' αξία+ΦΠΑ) και κατάργηση του συντελεστή συνολικής φορολογίας. Εκτιμάται ότι με τον τρόπο αυτό η απόδοση του σχετικού μέτρου του ΜΠΔΣ θα ενισχυθεί σημαντικά. Συγχρόνως, προστατεύεται και το έσοδο του 2012, δεδομένου ότι η απλή αύξηση της ελάχιστης φορολογίας επιτρέπει πολύ πιο εύκολα πόλεμο τιμών. Αν μάλιστα η μείωση τιμών συνυπάρχει με υψηλή αναλογική φορολογία σε σχέση με την πάγια, αυτή θα οδηγήσει σε σημαντική μείωση των φορολογικών εσόδων (στην Ισπανία συνέβη κάτι ανάλογο με σημαντική επίπτωση στα φορολογικά έσοδα).

Επίσης όσον αφορά στον ΕΦΚ καυσίμων, η εξίσωση της φορολογίας του πετρελαίου θέρμανσης με το πετρέλαιο κίνησης, όπως προβλέπεται ήδη από τον περυσινό Προϋπολογισμό, θα πρέπει να προχωρήσει άμεσα, όχι μό-

νο λόγω των προφανών εισπρακτικών αποτελεσμάτων, αλλά κυρίως για την εξάλειψη του κινήτρου για νοθεία και λαθρεμπόριο.

Αποτελεσματική διαχείριση της παραχώρησης δικαιωμάτων και περιουσίας

Δεδομένου ότι η «παραδοσιακή» διαδικασία αποκρατικοποιήσεων φαίνεται να καθυστερεί, ίσως θα ήταν σκόπιμο να συμπληρωθεί με δράσεις, όπως:

- Σύστημα παροχής πιστοποίησης σε ελεύθερους επαγγελματίες και επιτηδευματίες. Προς το παρόν τέτοια πιστοποίηση είτε δεν υπάρχει, είτε παρέχεται σε κάποια μορφή (προαιρετικά ή μη) από επιμελητήρια.
- Στην Ελλάδα λειτουργεί ένα μεγάλος αριθμός ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών χωρίς κάποιο σύστημα αδειοδότησης. Μόνο στην Αθήνα και τη Θεσ/νίκη καταγράφονται περί τους 100 ραδιοφωνικούς σταθμούς, ενώ λειτουργούν και τουλάχιστον 70 τηλεοπτικοί σταθμοί σε εθνικό και τοπικό επίπεδο. Το κράτος θα πρέπει να οργανώσει το σύστημα χορήγησης αδειών, το οποίο θα μπορούσε να αποφέρει αξιόλογα έσοδα (εκχωρώντας, ίσως, την αδειοδότηση τοπικών σταθμών και τα αντίστοιχα έσοδα στις περιφέρειες).
- Η αξιοποίηση γης και ακινήτων του δημοσίου μπορεί να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης και εισ-

ροής εσόδων. Η ανεκμετάλλευτη αγροτική γη θα μπορούσε να αποφέρει τουλάχιστον € 5,5 δισ., ενώ γήπεδα και εκτάσεις μπορούν να εκχωρηθούν από την Κεντρική Διοίκηση σε Δήμους για αξιοποίηση. Σε κάθε περίπτωση, βεβαίως, είναι αναγκαίος ο σαφής ορισμός χρήσεων γης και η απλοποίηση των διαδικασιών. Τέτοιου είδους δραστηριότητες θα ελαφρύνουν τις ανάγκες χρηματοδότησης της αποκεντρωμένης διοίκησης, ενώ συγχρόνως θα μειώσουν σημαντικά τόσο το χρέος, όσο και το έλλειμμα.

- Δεδομένου ότι το μέτρο της απαγόρευσης του καπνίσματος σε κλειστούς δημόσιους χώρους καταστρατηγείται πλήρως, καθιστώντας έτσι και την όποια αντικαπνιστική πολιτική αναξιόπιστη, θα ήταν προτιμότερη η επιβολή ενός τέλους κατανάλωσης καπνού σε χώρους αναψυχής και εστίασης (μπαρ, καφέ, εστιατόρια) σε συνδυασμό με πολύ υψηλά πρόστιμα για όσους δεν έχουν άδεια, αλλά επιτρέπουν το κάπνισμα στο κατάστημά τους. Η επιβολή ενός ετήσιου τέλους θα μπορούσε να στοχεύει στην απόδοση τουλάχιστον € 100 εκατ. περισσότερων από ό,τι προβλέπει το ΜΠΔΣ. Παρόμοια απόδοση μπορεί να έχει και ανάλογο τέλος για την κατανάλωση οινοπνεύματος (γιατί, αλήθεια, επιτρέπεται το οινόπνευμα και όχι το τσιγάρο;).

3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις

Εξελίξεις το α' εξάμηνο του 2011

Ο σχεδιασμός και η οριστικοποίηση του Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ), και οι διεργασίες στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη δημιουργία ενός νέου μηχανισμού στήριξης χωρών οι οποίες δεν μπορούν να αναχρηματοδοτήσουν το χρέος τους, με πεδίο άμεσης εφαρμογής την περίπτωση της Ελλάδας, αποτέλεσαν τις σημαντικότερες εξελίξεις για τη χώρα σε οικονομικό επίπεδο κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2011. Προς το τέλος αυτής της χρονικής περιόδου, η αναβλητικότητα στην ολοκλήρωση του ΜΠΔΣ, η παρατεταμένη αντίδραση μέρους της κοινωνίας σε αυτό και οι αλληπάλληλες διαβουλεύσεις μεταξύ των κομμάτων χωρίς κάποιο αποτέλεσμα, προκάλεσαν ισχυρούς κλυδωνισμούς στην εγχώρια πολιτική ζωή και είχαν αρνητικό αντίκτυπο στην ομαλή κοινωνική και οικονομική δραστηριότητα. Ακολούθως, αυξήθηκε σημαντικά εντός και εκτός συνόρων η αβεβαιότητα για την ικανότητα της Ελλάδας να υλοποιήσει τις δεσμεύσεις της στο πλαίσιο του Μνημονίου και του επερχόμενου ΜΠΔΣ. Σε αντίθεση με το εγχώριο, επιβαρημένο οικονομικό περιβάλλον, θετικά οικονομικά αποτελέσματα σημειώθηκαν για ακόμα ένα τρίμηνο στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας.

Υπό αυτές τις εξελίξεις, **η ύφεση της ελληνικής οικονομίας δεν οξύνθηκε περαιτέρω στο β' τρίμηνο φέτος, η έντασή της όμως παρέμεινε ισχυρή, φθάνοντας το 7,4% του ΑΕΠ. Αυτό το μέγεθος, σε συνδυασμό με το αντίστοιχο για το πρώ-**

το τρίμηνο του τρέχοντος έτους, διαμόρφωσαν την πτώση του ΑΕΠ κατά το πρώτο εξάμηνο του 2011 στο 7,7%, όταν στο ίδιο διάστημα του 2010 δεν ξεπερνούσε το 1,8%, σύμφωνα με τα πρόσφατα, εκ νέου αναθεωρημένα στοιχεία Εθνικών Λογαριασμών από την ΕΛ.ΣΤΑΤ.¹¹.

Σε συνέχεια των τάσεων στα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη κατά τα προηγούμενα τρίμηνα και έτη, **παράγοντες που καθορίζουν την ύφεση στο μεγαλύτερο μέρος της παραμένουν η συρρίκνωση των επενδύσεων και ο περιορισμός των καταναλωτικών εξόδων των νοικοκυριών.** Σημαντική πτώση παρουσιάζουν και οι καταναλωτικές δαπάνες του δημόσιου. Στον αντίποδα, συνεχί βελτίωση παρουσιάζουν οι επιδόσεις του εξωτερικού τομέα, με το έλλειμμα του να περιορίζεται ιδιαίτερα, ακόμα και αν ληφθούν υπόψη οι εποχικοί παράγοντες που διαχρονικά

¹¹ Στο δελτίο τύπου των Τριμηνιαίων Εθνικών Λογαριασμών για το β' τρίμηνο του 2011, αναφέρεται ότι «λόγω της διακοπής της χρονολογικής σειράς των στοιχείων της Γενικής Κυβέρνησης και της διαθεσιμότητας στοιχείων για μια πολύ μικρή χρονική περίοδο (1ο τρίμηνο 2009-2ο τρίμηνο 2011), στα οποία πρέπει να εφαρμοστεί η εποχική διόρθωση,... η εφαρμογή της δεν παρέχει ικανοποιητικά αποτελέσματα. Για αυτό το λόγο, τα στοιχεία για το ΑΕΠ που θα δημοσιευτούν πλέον είναι τα μη εποχικά διορθωμένα». Ωστόσο, στο αντίστοιχο δελτίο τύπου για το πρώτο τρίμηνο φέτος, αφού παρουσιαζόταν το ίδιο πρόβλημα, στη συνέχεια αναφερόταν πως «η ΕΛ.ΣΤΑΤ. σε συνεργασία με τη Eurostat εφάρμοσε νέα μέθοδο διόρθωσης της εποχικότητας, που λαμβάνει υπόψη της τυχόν διακοπές στις χρονολογικές σειρές και εκτιμάται ότι παρέχει περισσότερο αξιόπιστα αποτελέσματα. Παρόλα αυτά, οι χρήστες θα πρέπει να είναι επιφυλακτικοί κατά τη χρησιμοποίηση των στοιχείων αυτών μέχρι να υπάρξει εκτενέστερη χρονολογική σειρά». Στο δελτίο τύπου για το β' τρίμηνο δεν υπάρχει κάποια αναφορά στη συγκεκριμένη μέθοδο διόρθωσης, στο εάν εγκαταλείφθηκε ή χρησιμοποιείται ακόμα.

κρατούν τις εισαγωγές σε χαμηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια του δεύτερου τριμήνου.

Προχωρώντας στην ανάλυση της πορείας καθεμίας από τις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ, η **συνολική καταναλωτική δαπάνη στο πρώτο εξάμηνο του 2011 ήταν κατά 7,1% χαμηλότερη σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2010**, όταν η αντίστοιχη πτώση δεν ξεπερνούσε το 2,8%. Ο ρυθμός περιορισμού των καταναλωτικών εξόδων είναι ελαφρά υψηλότερος στο δημόσιο τομέα από ότι στον ιδιωτικό, 8,4% έναντι 7,1%. Διαφορά μεταξύ των δύο τομέων σημειώνεται στην εξέλιξη της τάσης, με την υποχώρηση της κατανάλωσης στο β' τρίμηνο να κλιμακώνεται στον πρώτο και να εξασθενεί στον δεύτερο, σε σύγκριση με το αρχικό τρίμηνο του 2011. Έτσι, ενώ το τρίμηνο Ιανουαρίου-Μαρτίου φέτος η κατανάλωση των νοικοκυριών μειωνόταν ταχύτερα από ότι του κράτους, η μεταξύ τους κατάταξη αντιστράφηκε στο επόμενο τρίμηνο.

Έντονη και παρατεταμένη καθίζηση παρουσιάζει η επενδυτική δραστηριότητα. **Οι ακαθάριστες επενδυτικές δαπάνες συρρικνώθηκαν κατά σχεδόν 20% στο εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου του τρέχοντος έτους**, ενώ η υποχώρησή τους στο ίδιο διάστημα του 2010 δεν ξεπερνούσε το 5,1%. Μάλιστα, η πτώση των επενδύσεων διευρύνεται από την αρχή της χρονιάς, καθώς από 17,5% στο πρώτο τρίμηνο έφτασε το 21,8% στο δεύτερο. Ως αποτέλεσμα του περιορισμού τους επί τέσσερα έτη συνεχώς, οι επενδύσεις στο α' εξάμηνο βρισκόταν στο 60% του επιπέδου τους το 2007, που ήταν το υψηλότερο από το 2000 και μετά. **Σε επίπεδο κατηγοριών πάγιου κεφαλαίου, τη μεγαλύτερη υποχώρηση παρουσίασαν οι μεταφορές (-40,9%) και οι κατοικίες (-21%)**. Πτώση της τάξης του 16,3% εμφάνισαν οι λοιπές κα-

τασκευές, ενώ μικρότερη ήταν η μείωση στα μεταλλικά προϊόντα-μηχανήματα (-8,7%) και οριακή στα αγροτικά μηχανήματα (-1,7%).

Σε τροχιά βελτίωσης διατηρήθηκαν οι επιδόσεις του εξωτερικού τομέα της ελληνικής οικονομίας. **Ωστόσο, ο περιορισμός του ελλείμματός του το 2011 προέρχεται από τη μικρότερη μείωση στις εξαγωγές από ότι στις εισαγωγές, ενώ πέρυσι στην ίδια περίοδο του έτους οι εξαγωγές αυξάνονταν και οι εισαγωγές υποχωρούσαν**. Αναλυτικότερα, **στο σκέλος των εισαγωγών, η πτώση διευρύνθηκε στο 10,5% κατά το αρχικό εξάμηνο του τρέχοντος έτους, από 3,7% πέρυσι**. Σε συνάφεια με την πορεία της ιδιωτικής κατανάλωσης, η συρρίκνωση των εισαγωγών επιβραδύνθηκε στο δεύτερο τρίμηνο σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο. Ο περιορισμός της ζήτησης για εισαγωγές δεν παρουσιάζει μεγάλη διαφορά μεταξύ αγαθών (-11,1%) και υπηρεσιών (-8,1%).

Στο πεδίο των εξαγωγών, η πτώση ήταν ήπια, της τάξης του 1,9%, διαδεχόμενη την περυσινή αντίστοιχη άνοδο κατά 2,7%. Προήλθε αποκλειστικά από τις χαμηλότερες κατά 6,5% εξαγωγές υπηρεσιών, ενώ οι εξαγωγές αγαθών διευρύνθηκαν κατά 3,8%. Συνισταμένη των μεταβολών στις εισαγωγές και στις εξαγωγές αποτελεί η διαμόρφωση του ελλείμματος του εξωτερικού τομέα της οικονομίας στο 11,2% του ΑΕΠ στο εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου φέτος, επίπεδο που είναι 2,2 εκατοστιαίες μονάδες μικρότερο από ότι στην ίδια περίοδο του 2010.

Προσεγγίζοντας το ΑΕΠ σε παραγωγικούς όρους, **η εγχώρια ακαθάριστη προστιθέμενη αξία παραγωγής ήταν 7,6% χαμηλότερη στο πρώτο εξάμηνο του 2011** από ότι σε αυτό το χρονικό διάστημα πέρυσι, όταν η αντίστοιχη υποχώρηση έφθανε το 2,3%. **Οι**

τομείς που πλήττονται περισσότερο από τη φθίνουσα οικονομική δραστηριότητα είναι οι κατασκευές (-18,7%) και εκείνος στον οποίο περιλαμβάνονται εμπόριο-ξενοδοχεία-εστιατόρια-μεταφορές(-11,8%). Έπεται η βιομηχανία (-5,3%), ενώ ίδιας έκτασης πτώση παρουσιάζουν οι λοιπές υπηρεσίες και η γεωργία-δασοκομία-αλιεία (-3,9%). Η φετινή σειρά κατάταξης διαφέρει σημαντικά από εκείνη του 2010, όπου η πτώση ήταν μεγαλύτερη στη βιομηχανία (-11,3%) και ακολουθούσαν σε απόσταση οι κατασκευές (-2,4%) και το εμπόριο-ξενοδοχεία-εστιατόρια-μεταφορές (-1,4%), ενώ η γεωργία-δασοκομία-αλιεία κινούταν έντονα ανοδικά (+16,1%). Ήπια πτωτική είναι η τάση το τρέχον έτος στις χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες-δραστηριότητες συναφείς με την ακίνητη περιουσία (-2,9%), μετά την περυσινή μικρή άνοδο (+1,4%). Όπως είχε επισημανθεί και στην προηγούμενη τριμηνιαία έκθεση του IOBE, στις παραπάνω ανακατατάξεις αποτυπώνονται η διαδρομή και η διάχυση της ύφεσης στην ελληνική οικονομία, η οποία ξεκίνησε το 2009 από τις κατασκευές, μετατοπίστηκε πέρυσι στο δευτερογενή τομέα και τώρα εκδηλώνεται με μεγάλη ένταση και πάλι στις κατασκευές αλλά και στις υπηρεσίες, οι οποίες επέδειξαν πέρυσι σχετική ανθεκτικότητα.

Η σταθεροποίηση της ύφεσης σε υψηλά επίπεδα στο πρώτο μισό του 2011, μετά την απότομη βάρυνσή της στα τέλη του 2010, είχε έντονα αρνητικό αντίκτυπο στην αγορά εργασίας. **Η ανεργία ανήλθε στο εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου φέτος στο 16,1%, 4,3 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερα σε σύ-**

γκριση με το ίδιο διάστημα του 2010 και 2,8 εκατοστιαίες μονάδες επάνω από το αμέσως προηγούμενο εξάμηνο. Η ταχεία διεύρυνσή της αποτελεί ένα από τα βασικά αίτια της συρρίκνωσης των καταναλωτικών δαπανών και κατ' επέκταση, της αποκλιμάκωσης του πληθωρισμού: Το επίπεδο του κατήλθε από το 5,2% τον Ιανουάριο στο 3,3% τον Ιούνιο, ενώ επιβραδύνθηκε έντονα στο επόμενο δίμηνο και έτσι τον Αύγουστο δεν ξεπέρασε το 1,7%.

Ανακεφαλαιώνοντας, η εγχώρια οικονομική δραστηριότητα δέχτηκε πιέσεις για ακόμα ένα τρίμηνο και γενικότερα, στο πρώτο εξάμηνο του 2011, όχι μόνο από τον οικονομικό αντίκτυπο της δημοσιονομικής προσαρμογής, αλλά και από τη διαρκή, έντονη αβεβαιότητα και επιφυλακτικότητα που προκαλούνται από α) την αναβλητικότητα οριστικοποίησης και υλοποίησης των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, που θα επέτρεπαν την ταχύτερη αποκρυστάλλωση των νέων δεδομένων στην ελληνική οικονομία και κοινωνία, αλλά και τη σημαντική βελτίωση της διεθνούς αξιοπιστίας της χώρας β) την απροθυμία συμφωνίας σε επίπεδο Ευρωζώνης επάνω σε δραστικές πολιτικές σχετικά με χώρες που αντιμετωπίζουν πρόβλημα αναχρηματοδότησης του χρέους τους, οι οποίες να μην είναι περιστασιακές και κατά περίπτωση, αλλά να αφορούν όλα τα μέλη της Ευρωζώνης. Το παρατεταμένα ρευστό εγχώριο και διεθνές περιβάλλον δημιουργεί παρόμοιο κλίμα στα διεθνή χρηματιστήρια και τις αγορές ομολόγων, που με τη σειρά τους επιτείνουν και ενισχύουν με τις έντονες διακυμάνσεις τους την αστάθεια.

Πίνακας 3.1

Εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών –Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί (σταθερές τιμές 2000)

Τρίμηνο	ΑΕΠ		Τελική Κατανάλωση		Επενδύσεις		Εξαγωγές		Εισαγωγές	
	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής
2001	142.001	4,2%	127.980	4,1%	33.025	3,9%	33.878	0,0%	52.882	1,2%
2002	146.884	3,4%	134.663	5,2%	33.441	1,3%	31.034	-8,4%	52.219	-1,3%
2003	155.614	5,9%	137.952	2,4%	39.627	18,5%	31.940	2,9%	53.768	3,0%
2004	162.411	4,4%	143.158	3,8%	38.686	-2,4%	37.470	17,3%	56.814	5,7%
2005	166.114	2,3%	148.625	3,8%	35.073	-9,3%	38.408	2,5%	55.974	-1,5%
α' 2006	39.787	4,7%	40.053	6,4%	6.586	-1,2%	7.809	5,8%	14.906	7,6%
β' 2006	43.673	5,9%	40.002	6,2%	8.862	9,6%	10.243	12,4%	15.498	13,4%
γ' 2006	46.256	5,7%	39.530	5,6%	8.484	18,5%	13.464	2,0%	15.195	8,5%
δ' 2006	44.980	4,4%	37.802	5,4%	14.245	8,2%	8.941	2,6%	15.785	9,2%
2006*	174.696	5,2%	157.387	5,9%	38.176	8,8%	40.457	5,3%	61.384	9,7%
α' 2007	41.922	5,4%	41.603	3,9%	8.807	33,7%	8.217	5,2%	16.919	13,5%
β' 2007	45.507	4,2%	41.545	3,9%	9.829	10,9%	10.651	4,0%	16.574	6,9%
γ' 2007	48.151	4,1%	41.043	3,8%	10.094	19,0%	13.961	3,7%	16.910	11,3%
δ' 2007	46.592	3,6%	39.258	3,9%	14.652	2,9%	9.956	11,4%	17.053	8,0%
2007*	182.172	4,3%	163.449	3,9%	43.382	13,6%	42.786	5,8%	67.455	9,9%
α' 2008	42.641	1,7%	42.999	3,4%	8.169	-7,2%	9.321	13,4%	18.214	7,7%
β' 2008	46.252	1,6%	42.856	3,2%	8.825	-10,2%	11.828	11,0%	17.430	5,2%
γ' 2008	48.679	1,1%	42.225	2,9%	9.806	-2,9%	13.636	-2,3%	16.985	0,4%
δ' 2008	46.463	-0,3%	40.044	2,0%	14.435	-1,5%	9.718	-2,4%	17.517	2,7%
2008*	184.035	1,0%	168.124	2,9%	41.234	-5,0%	44.503	4,0%	70.146	4,0%
α' 2009	40.736	-4,5%	41.791	-2,8%	7.310	-10,5%	7.391	-20,7%	16.133	-11,4%
β' 2009	45.807	-1,0%	42.998	0,3%	7.307	-17,2%	9.532	-19,4%	14.266	-18,2%
γ' 2009	47.233	-3,0%	41.821	-1,0%	8.283	-15,5%	10.835	-20,5%	13.783	-18,8%
δ' 2009	45.954	-1,1%	42.662	6,5%	8.252	-42,8%	7.813	-19,6%	12.913	-26,3%
2009*	179.730	-2,3%	169.272	0,7%	31.152	-24,5%	35.571	-20,1%	57.095	-18,6%
α' 2010	41.036	0,7%	41.721	-0,2%	7.567	3,5%	7.551	2,2%	16.213	0,5%
β' 2010	43.962	-4,0%	40.703	-5,3%	6.304	-13,7%	9.833	3,2%	13.062	-8,4%
γ' 2010	44.977	-4,8%	39.300	-6,0%	7.478	-9,7%	10.740	-0,9%	12.558	-8,9%
δ' 2010	41.930	-8,8%	38.350	-10,1%	7142	-13,5%	8813	12,8%	12494	-3,2%
2010*	171.905	-4,4%	160.074	-5,4%	28.492	-8,5%	36.937	3,8%	54.326	-4,8%
α' 2011	37.697	-8,1%	38.649	-7,4%	6.247	-17,5%	7.359	-2,6%	14.132	-12,8%
β' 2011	40.736	-7,3%	37.918	-6,8%	4.931	-21,8%	9.699	-1,4%	12.073	-7,6%

*προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί, Σεπτέμβριος 2011

Μεσοπρόθεσμες προοπτικές

Η εφαρμογή του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ) μέσω της εξειδίκευσης των μέτρων του, οι διεργασίες για την έγκριση από τα κοινοβούλια των χωρών της Ευρωζώνης της απόφασης της Συνόδου Κορυφής της 21^{ης} Ιουλίου, εν-

δεχομένως και για την τροποποίησή της σε ορισμένα σημεία και ακολούθως η υλοποίησή της, θα διαμορφώσουν κατά κύριο λόγο τις εγχώριες αλλά σε σημαντικό βαθμό και τις διεθνείς κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις στο δεύτερο εξάμηνο του 2011, και ευρύτερα, στα προσεχή χρόνια. Στο εσωτερικό της Ελλάδας, η καθυστερημένη και για αυτό α-

πότομη εκκίνηση υλοποίησης των δημοσιονομικών μέτρων και των μεταρρυθμίσεων του ΜΠΔΣ, σε συνδυασμό με την επιβολή ειδικού τέλους στα ακίνητα, αναμένεται να έχουν άμεσα αντίκτυπο στο εγχώριο προϊόν, λόγω κυρίως α) της περαιτέρω περικοπής των καταναλωτικών δαπανών τόσο των νοικοκυριών, όσο και του κράτους, καθώς και β) του σημαντικού περιορισμού του Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων, κοντά στα -χαμηλά- επίπεδα εκτέλεσής του στο πρώτο οκτάμηνο του έτους, προκειμένου να μην επιβαρυνθούν περαιτέρω οι αυξημένες από πέρυσι δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού. Από την άλλη πλευρά, στήριξη στην ελληνική οικονομία προσφέρει η αύξηση της τουριστικής κίνησης στην Ελλάδα, εξέλιξη αναμενόμενη λόγω της αστάθειας σε χώρες της Βορείου Αφρικής. Το οικονομικό αποτύπωμά της δεν θα περιοριστεί μόνο στην καλοκαιρινή περίοδο, αλλά θα επεκταθεί και τους χειμερινούς μήνες, ιδίως σε περιοχές με βασική πηγή εισοδήματος τις τουριστικές δραστηριότητες.

Σε ότι αφορά τις επιδράσεις στο εσωτερικό της χώρας από το διεθνές περιβάλλον, η λήψη των νέων δημοσιονομικών μέτρων αποκαθιστά εν μέρει την αξιοπιστία της, η οποία πλήγηκε εκ νέου μετά το καλοκαίρι α) από την ολιγωρία στην εφαρμογή του ΜΠΔΣ, ιδίως των δράσεων του που αφορούν στην αναδιάρθρωση του δημόσιου τομέα, β) από την αποχώρηση στις αρχές Σεπτεμβρίου του κλιμακίου της τρόικας από την Ελλάδα και γ) την επί μακρόν κυοφορία των οριστικοποιημένων μέτρων οικονομικής πολιτικής για το 2011 και το 2012, στο πλαίσιο του ΜΠΔΣ και την τμηματική ανακοίνωσή τους. Η ανακοίνωση των νέων μέτρων και η αναμενόμενη λήψη της έκτης δόσης του αρχικού δανείου της τρόικας, θα

βελτιώσουν τη διεθνή εικόνα της Ελλάδας, επιδρώντας καταλυτικά στην επικύρωση των αποφάσεων της 21^{ης} Ιουλίου από τα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης. Όμως, για τη σημαντική άρση της δυσπιστίας απέναντι στην Ελλάδα θα χρειαστεί η πιστή εφαρμογή των μέτρων και η επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων, τουλάχιστον των απόλυτων μεγεθών τους. Η βελτίωση της αξιοπιστίας, θα αποκαταστήσει σταδιακά την ελκυστικότητα της χώρας ως επενδυτικού προορισμού, κάτι που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάκαμψή της. Ωστόσο, ακόμα και όταν αυτό επιτυγχάνεται, τα απτά αποτελέσματά του δεν είναι συνήθως άμεσα. Σε επίπεδο τρεχουσών και προσεχών εξελίξεων στους βασικούς οικονομικούς δείκτες της ελληνικής οικονομίας, η πορεία των περισσότερων παραμένει φθίνουσα, με ελαφρά χαμηλότερους ρυθμούς από ότι νωρίτερα πέρυσι, σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία. Υπάρχουν όμως και ορισμένες διαφοροποιήσεις σε αυτή τη γενική τάση. Έτσι, η υποχώρηση της βιομηχανικής παραγωγής περιορίστηκε τον Ιούλιο στο 2,8%, από το 11% περίπου, γύρω από το οποίο κυμάνθηκε καθ' όλη τη διάρκεια του δεύτερου τριμήνου. Αυτή η εξέλιξη μάλλον τροφοδοτήθηκε από την ανάγκη ανανέωσης των αποθεμάτων, καθώς η αύξηση των νέων παραγγελιών ήταν υποτονική στο προηγούμενο χρονικό διάστημα. Μεγαλύτερη ήταν η εξασθένηση της υποχώρησης στον τουρισμό το β' τρίμηνο, καθώς η μείωση του κύκλου εργασιών του δεν ξεπέρασε το 2,2%, όταν το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο ξεπερνούσε οριακά το 20%. Η τάση θα μεταστραφεί πιθανότατα σε θετική στο τρίτο εξάμηνο, καθώς οι αφίξεις τουριστών στα 13 μεγαλύτερα αεροδρόμια το δίμηνο Ιουλίου-Αυγούστου ήταν φέτος 11% περισσότερες από ότι πέρυσι. Από την άλλη πλευρά, η

παραγωγή στον κατασκευαστικό κλάδο πο- ντίστηκε κατά περίπου 40%, καθώς οι δεί- κτες οικοδομικών έργων και έργων πολιτι- κού μηχανικού που τη διαμορφώνουν υπο- χώρησαν αμφότεροι στα ιστορικά ελάχιστο επίπεδό τους, τουλάχιστον από το 2005.

Σε ότι αφορά την πορεία μεγεθών από την πλευρά της εγχώριας ζήτησης, ο δείκτης όγκου στο λιανικό εμπόριο διαμορφώθηκε στο δεύτερο τρίμηνο του 2011 10,2% χα- μηλότερα από ότι σε αυτή την περίοδο πέ- ρυσι, υποχώρηση πάντως που είναι μικρό- τερη αυτής στο τρίμηνο Ιανουαρίου- Μαρτίου φέτος (-14,7%) και συνάδει με την επιβράδυνση της πτώσης των καταναλωτι- κών εξόδων των νοικοκυριών στο β' τρίμη- νο. Η συρρίκνωση της ζήτησης για κατανα- λωτικά αγαθά, αλλά και η μικρή άμβλυση αυτής της τάσης στο διάστημα Απριλίου- Ιουνίου, αποτυπώνονται στην πορεία του πληθωρισμού: παρέμεινε σε πτωτική τροχιά το δίμηνο Απριλίου-Μαΐου και διατηρήθηκε τον Ιούνιο στο επίπεδο του προηγούμενου μήνα, στο 3,3% από 4,5% στα τέλη του α' τριμήνου. Ηπιότερη μείωση σημειώθηκε και στον κύκλο εργασιών στο χονδρικό εμπόριο, της τάξης του 10,8%, από 13,3%. Σε ότι αφορά τη ζήτηση από το εξωτερικό για ελ- ληνικά προϊόντα και υπηρεσίες, η άνοδος της σταθεροποιήθηκε στο β' τρίμηνο και τον Ιούλιο στην περιοχή του 7%. Όμως, η μικρή μείωση που παρουσίαζαν στο πρώτο τρίμη- νο οι εισαγωγές εξανεμίστηκε στη συνέχεια του έτους, με αποτέλεσμα στο σύνολο του πρώτου επταμήνου να αυξάνονται οριακά, κατά 0,5%. Ακολούθως, η συρρίκνωση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου αγα- θών-υπηρεσιών περιορίστηκε στο πρώτο μισό του 2011 στο 15,1%, από 18,5% στο αρχικό τρίμηνό του.

Η μικρής έκτασης εξασθένιση των πτωτικών τάσεων στο β' τρίμηνο και μέχρι τους πρώ- τους καλοκαιρινούς μήνες θα ανακοπεί κατά πάσα πιθανότητα από το Σεπτέμβριο. Οι χα- μηλές επιδόσεις στη νέα αξιολόγηση της τρόικας, με αντικείμενο πλέον την πρόοδο υλοποίησης του ΜΠΔΣ, κυρίως στα πεδία της αναδιάρθρωσης-περιορισμού του μεγέ- θους του κράτους, όπως επίσης και στους στόχους για τις ιδιωτικοποιήσεις και επακό- λουθα, η επιτάχυνση υλοποίησης του ΜΠΔΣ, με τα μέτρα που ήδη ανακοινώθη- καν, αλλάζουν άρδην το εγχώριο κοινωνικο- οικονομικό περιβάλλον από τα μέσα Σε- πτεμβρίου. Η αβεβαιότητα ως προς τη λήψη και άλλων μέτρων μέχρι το τέλος του έτους, αλλά και στα προσεχή χρόνια, προκειμένου να επιτευχθούν οι δημοσιονομικοί στόχοι του Μεσοπρόθεσμου Δημοσιονομικού Πλαι- σίου, επενεργεί αποθαρρυντικά στις προσ- δοκίες, κυρίως των καταναλωτών, οξύνει την επιφυλακτικότητα και αυξάνει την κοι- νωνική δυσαρέσκεια. Τα θετικά αποτελέ- σματα από την επίτευξη της δημοσιονομικής εξυγίανσης, που παρατέθηκαν παραπάνω, δεν μπορούν να γίνουν αισθητά άμεσα, ού- τως ώστε η ανάδειξή τους να μετριάσει δραστικά τις αντιδράσεις απέναντι στα ανα- κοινωθέντα μέτρα, ενώ η μέχρι τώρα σημα- ντική απόκλιση από τους δημοσιονομικούς στόχους του 2011 δημιουργεί ισχυρές αμφι- βολίες για την δυνατότητα ικανοποίησής τους.

Η εφαρμογή των νέων μέτρων θα επιφέρει σημαντική περικοπή των κρατικών δαπανών μέχρι το τέλος του 2011. Μεγάλο μέρος αυ- τής αφορά μεταβιβαστικές πληρωμές, μι- σθούς και συντάξεις. Όμως, με δεδομένη τη διεύρυνση των δημοσίων δαπανών στο πρώτο οκτάμηνο του έτους ταχύτερα από ότι προβλεπόταν στο ΜΠΔΣ, παρά το χαμη-

λό βαθμό εκτέλεσης του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, και εξαιτίας κυρίως της σημαντικής υστέρησης των εσόδων και της μεγάλης αβεβαιότητας γύρω από την επίτευξη των εκτιμώμενων εισπράξεων, αναμένεται περαιτέρω περιστολή των καταναλωτικών-λειτουργικών δαπανών του δημοσίου, καθώς επίσης και περιορισμός του ΠΔΕ.

Η ανάγκη άμεσης, εκτεταμένης περιστολής της **δημόσιας κατανάλωσης** προκειμένου να μην ξεπεράσουν οι δημόσιες δαπάνες το επίπεδο που έχει οριστεί στο ΜΠΔΣ θα επιτείνει και πιθανότατα θα επιταχύνει την ήδη υψηλή πτώση της στο εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου του τρέχοντος έτους. Τον περιορισμό της δημόσιας κατανάλωσης θα μεγεθύνει η τεχνική επίδραση του σχετικά υψηλού επιπέδου της στο τελευταίο τρίμηνο του 2010. Τη συμπίεση των κρατικών καταναλωτικών εξόδων δεν επιτρέπει εν μέρει η υψηλή συσσώρευση ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων του κράτους στο πρώτο επτάμηνο του έτους, οι οποίες πρέπει να καλυφθούν προκειμένου να μην προκαλέσουν πρόσθετη δημοσιονομική επιβάρυνση. Συνεκτιμώντας όλα τα παραπάνω, αναμένεται ο ρυθμός υποχώρησης των δημοσίων καταναλωτικών δαπανών να κινηθεί σαφώς υψηλότερα από το 8,0% στη συνέχεια και μέχρι το τέλος του 2011.

Τα εισοδηματικά-φορολογικά μέτρα του ΜΠΔΣ που έχουν ήδη επιβληθεί (έκτακτη εισφορά στο εισοδήματα, τέλος επιτηδεύματος, ΛΑΦΚΑ) και όσα θα εφαρμοστούν προσεχώς (περικοπές συντάξεων, ενιαίο μισθολόγιο, ειδικό τέλος στα ακίνητα), καθώς και η άνοδος της ανεργίας μετά τη λήξη της θερινής περιόδου, αναμένεται να αποτελέσουν τους βασικούς παράγοντες συμπίεσης των **καταναλωτικών δαπανών των νοικο-**

κυριών στο δεύτερο εξάμηνο του 2011, ιδίως στο τελευταίο τρίμηνό του. Τις καταναλωτικές αγορές επηρεάζει και περιορίζει η διευρυνόμενη συρρίκνωση των τραπεζικών χορηγήσεων για καταναλωτικούς σκοπούς, με το ρυθμό της να φθάνει τον Ιούλιο το 5,9%. Από την άλλη πλευρά, η μείωση της κατανάλωσης στο τρέχον εξάμηνο θα μετριάσει από το γεγονός ότι στο ίδιο εξάμηνο του 2010, οπότε και ξεκίνησε η εφαρμογή των μέτρων του Μνημονίου, τα νοικοκυριά αναπροσάρμοσαν αισθητά προς τα κάτω τα καταναλωτικά τους έξοδα, συνεπώς η περυσινή βάση σύγκρισης είναι χαμηλή. Επίσης, η φθίνουσα ζήτηση θα συνεχίσει να επιβραδύνει τον πληθωρισμό, λειτουργώντας ανασχετικά σε εντονότερη εξασθένηση της αγοραστικής δύναμης. Αυτό το ενδεχόμενο ενισχύεται από το ότι δεν περιλαμβάνονται στα νέα μέτρα αυξήσεις φόρων ή νέοι φόροι στην κατανάλωση αγαθών.

Στο πεδίο των **επενδύσεων**, οι κατά πάσα πιθανότητα χαμηλότερες σε σχέση με τα προβλεπόμενα στο ΜΠΔΣ χρηματοδοτήσεις μέσω του ΠΔΕ για φέτος, η υψηλή ρευστότητα σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο στο εσωτερικό της χώρας και η αναμονή, ιδίως από δυνητικούς επενδυτές του εξωτερικού, των οριστικών αποφάσεων στην ΕΕ σχετικά με την υλοποίηση της απόφασης της 21^{ης} Ιουλίου και τα σενάρια τροποποίησής της, θα αποδυναμώσουν περαιτέρω την ήδη αναιμική επενδυτική δραστηριότητα. Ειδικότερα σε ότι αφορά το ΠΔΕ και τις **δημόσιες επενδύσεις**, οι διατεθειμένοι πόροι του στο πρώτο οκτάμηνο του 2011 ήταν 30% λιγότεροι από ότι στην αντίστοιχη περίοδο του 2010, με αποτέλεσμα ο βαθμός εκτέλεσής του με βάση το αναθεωρημένο στο ΜΠΔΣ συνολικό επίπεδό του για φέτος (7,55 δισεκ.) να μην ξεπερνά το 43,2%. Η αξιοποι-

ηση όλων των δυνατοτήτων για τη διαμόρφωση του δημοσιονομικού ελλείμματος στο ύψος που έχει τεθεί ως στόχος για το 2011, αλλά και η καθυστέρηση εφαρμογής της σχεδόν πλήρους χρηματοδότησης του ΕΣΠΑ από κοινοτικούς πόρους, αφού αυτή αποτελεί μέρος της απόφασης της 21^{ης} Ιουλίου, δεν αφήνουν περιθώρια διάθεσης του υπολοίπου 60% περίπου του προϋπολογισμού του ΠΔΕ στο τελευταίο τετράμηνο του έτους.

Οξυμένοι παραμένουν για ακόμα ένα τρίμηνο οι παράγοντες που λειτουργούν αποτρεπτικά ή περιορίζουν το μέγεθος των **ιδιωτικών επενδύσεων**. Το επενδυτικό περιβάλλον στην Ελλάδα, παρά την πραγματοποίηση ορισμένων σημαντικών νομικών παρεμβάσεων για την καλύτερευση των επενδυτικών συνθηκών (fast-track, νέος Αναπτυξιακός Νόμος κ.λπ.), πλήττεται έντονα και θα συνεχίσει να επιβαρύνεται από τη χαμηλή, συνεχώς φθίνουσα εγχώρια ζήτηση, την παρατεταμένη αβεβαιότητα σχετικά με τη δυνατότητα και τη διάθεση συνέχισης της δημοσιονομικής εξυγίανσης, σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο και τις αμφιταλαντεύσεις των κρατών-μελών της ΕΕ σχετικά με την χορήγηση νέου δανείου στο ελληνικό κράτος και τους όρους αυτού. Για ακόμα μια φορά, σε μικρό χρονικό διάστημα από την προηγούμενη στα τέλη Ιουνίου, τα τεκταινόμενα γύρω από τα δημοσιονομικά προβλήματα της Ελλάδας βρίσκονται στο επίκεντρο της διεθνούς ειδησεογραφίας και προβάλλονται κυρίως με αρνητικούς τόνους, επηρεάζοντας τις χρηματιστηριακές και πολιτικές εξελίξεις παγκοσμίως και αποθαρρύνοντας σημαντικά κυρίως το διεθνές επενδυτικό κοινό.

Ευνόητα, ο σχεδιασμός και η πραγματοποίηση επενδύσεων εξαρτώνται από την ομαλοποίηση των συνθηκών (πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών) εντός και εκτός ελληνικών συνόρων. Αυτή η εξέλιξη περιλαμβάνει και επιτρέπει, πέραν της άμβλυνσης των παραπάνω ανασχετικών για τις επενδύσεις επιδράσεων, την ισχυροποίηση του εγχώριου τραπεζικού συστήματος, η εύρυθμη λειτουργία του οποίου αποτελεί βασική προϋπόθεση για την εκκίνηση της οικονομικής ανάκαμψης. Στην παρούσα κατάσταση, η επιφυλακτικότητα των τραπεζών παραμένει ιδιαίτερα αυξημένη, με αποτέλεσμα τη μη διεύρυνση των πιστώσεων προς τις επιχειρήσεις, καθώς ο ρυθμός μεταβολής τους δεν ξεπέρασε το 0,4% στο δίμηνο Ιουνίου-Ιουλίου. Συνεκτιμώντας όλα τα παραπάνω δεδομένα, καθώς και το ότι οι βιομηχανικές επιχειρήσεις μπορούν να ανταποκριθούν με τον υφιστάμενο κεφαλαιουχικό εξοπλισμό τους ακόμα σε μια απότομη, σημαντική άνοδο της ζήτησης, αφού η υπάρχουσα παραγωγική τους δυναμικότητα υποαξιοποιείται (67,4% τον Ιούλιο), θεωρείται πιθανότερη η διεύρυνση της πτώσης του σχηματισμού κεφαλαίου από τον Ιούλιο μέχρι το τέλος του έτους, πάνω από την διάστασή της στο πρώτο εξάμηνο, με ανάλογο αντίκτυπο στην ύφεση της ελληνικής οικονομίας.

Στον αντίποδα, τη βασική και πιθανότατα μοναδική περιοριστική επίδραση στο μέγεθος της ύφεσης κατά τη διάρκεια του εξαμήνου Ιουλίου-Δεκεμβρίου φέτος αναμένεται να ασκήσει η υποχώρηση του ελλείμματος του **εξωτερικού τομέα**. Σε συνέχεια των τάσεων στο πρώτο εξάμηνο του 2011, η περαιτέρω συρρίκνωσή του αναμένεται να προέλθει από τη μεγαλύτερη αποδυνάμωση των **εισαγωγών**. Ο εκ νέου περιορισμός

του διαθέσιμου εισοδήματος ατόμων και νοικοκυριών, από τα πρόσθετα σε αυτά που εφαρμόστηκαν κατά την έγκριση του ΜΠΔΣ φορολογικά-εισοδηματικά μέτρα που ανακοινώθηκαν πρόσφατα, θα συμπιέσει κατά κύριο λόγο τη ζήτηση για εισαγωγές. Οι εισαγωγές αγαθών, που παρουσίασαν ταχύτερη αποκλιμάκωση από εκείνες των υπηρεσιών στο αρχικό εξάμηνο του τρέχοντος έτους, επηρεάζονται και από την καθίζηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας και επακόλουθα, το χαμηλό επίπεδο αγορών κεφαλαιουχικού εξοπλισμού από το εξωτερικό. Την κάθετη πτώση των εισαγωγών στο τρέχον εξάμηνο θα συγκρατήσει μόνο το σχετικά χαμηλό επίπεδο τους στο αντίστοιχο εξάμηνο του 2010, που διαμορφώνει χαμηλή βάση σύγκρισης για φέτος.

Εκτός όμως από τη συρρίκνωση των εισαγωγών, η βελτίωση των επιδόσεων του εξωτερικού τομέα αναμένεται να υποστηριχτεί και από την αρκετά καλύτερη πορεία των **εξαγωγών**. Η διαρκής από τις αρχές μέχρι τη μέση του 2011 άνοδος των εξαγωγών αγαθών πιθανότατα θα επιβραδυνθεί στο υπόλοιπο του έτους, λόγω της διευρυνόμενης κάμψης στη μεγέθυνση του παγκόσμιου εμπορίου¹², κάτι που άλλωστε έγινε και μεταξύ των δύο πρώτων τριμήνων φέτος. Όμως την απώλεια της ανοδικής δυναμικής στις εισαγωγές αγαθών αναμένεται να αναπληρώσει ή και να υπεραντισταθμίσει η πορεία των εξαγωγών υπηρεσιών. Οι ενισχυμένες κατά 11% αφίξεις αλλοδαπών στα μεγαλύτερα διεθνή αεροδρόμια της χώρας στους κύριους μήνες της τουριστικής περιόδου (Ιούλιος-Αύγουστος) θα μεταβάλλουν την τάση στις εξαγωγές υπηρεσιών από ήπια πτωτική στο πρώτο μισό του 2011 σε ανο-

δική, οδηγώντας πιθανότατα σε αύξηση του συνόλου των εξαγωγών, τουλάχιστον κατά το τρίτο τρίμηνο, για πρώτη φορά στο τρέχον έτος.

Συνεπώς, συνοψίζοντας τις εκτιμώμενες μεταβολές στις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ για το υπόλοιπο του 2011 που παρουσιάστηκαν παραπάνω, η εκτεταμένη υποχώρηση της ιδιωτικής κατανάλωσης στο πρώτο εξάμηνο θα κλιμακωθεί, όπως επίσης και της δημόσιας κατανάλωσης. Η ήδη αναιμική επενδυτική δραστηριότητα θα αποδυναμωθεί περαιτέρω. Την περιοριστική επίδραση της φθίνουσας συνολικής εγχώριας ζήτησης στο ΑΕΠ θα αναχαιτίσουν μερικώς οι καλύτερες των περυσινών επιδόσεις του εξωτερικού τομέα, του οποίου το έλλειμμα συρρικνώνεται σε μεγάλο βαθμό για τρίτη χρονιά. Συνεκτιμώντας τις παραπάνω τάσεις, **η έκταση της ύφεσης της ελληνικής οικονομίας το 2011 αναμένεται να είναι σαφώς μεγαλύτερη από ότι εκτιμούταν νωρίτερα φέτος και να φθάσει το 5,5% του ΑΕΠ**, ενώ δεν αποκλείεται να είναι τελικά ελαφρά ισχυρότερη. Η αναθεωρημένη επί τα χείρω εκτίμηση δεν διαφέρει σημαντικά από την πρόσφατη εκτίμηση του ΔΝΤ (πτώση ΑΕΠ 5,0%), ενώ βρίσκεται σε απόσταση από τις προβλέψεις της ΕΕ και του Υπουργείου Οικονομικών που είχαν γίνει κατά τη διαμόρφωση του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής (3,8% και 3,5% αντίστοιχα - Πίνακας 3.2).

Σε ότι αφορά το 2012, οι εκτιμήσεις διεθνών και εγχώριων φορέων διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους, καθώς ΕΕ και ΟΟΣΑ προβλέπουν ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας, περιορισμένης ωστόσο έκτασης (+0,6%), όμως το ΔΝΤ, του οποίου η πρόβλεψη είναι η πλέον πρόσφατη, αναμένει

¹² World Trade Monitor, July 2011, CPB Netherlands, September 2011

και πάλι ύφεση, της τάξης του 2,0%. **Το IOBE, εκτιμά ότι το επόμενο έτος και θα είναι χρονιά σταθεροποίησης της ελληνικής οικονομίας.** Στους κύριους παράγοντες που οδήγησαν στον έντονα αρνητικό ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ το 2011 συγκαταλέγονται, όπως ήδη αναλύθηκε, η κάθεται υποχώρηση των δημόσιων επενδύσεων, η συρρίκνωση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης αλλά και της επιχειρηματικής εμπιστοσύνης, η φθίνουσα πορεία των οποίων αποτυπώθηκε στην άνοδο του ποσοστού αποταμίευσης του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας. Ειδικότερα η συρρίκνωση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης προξένησε μείωση της ιδιωτικής κατανάλωσης σε ποσοστό πέραν αυτού που δικαιολογεί η πτώση του ρυθμού ανόδου του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών.

Το IOBE, λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, εκτιμά ότι αν οι δημόσιες επενδύσεις το 2012 κινηθούν με ελαφρά θετικούς ρυθμούς ανόδου και επιπλέον έχουμε μια σταδιακή αποκατάσταση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης με σταθεροποίηση του ποσοστού αποταμίευσης, τότε μαζί με τη μικρή αλλά θετική συμβολή του εξωτερικού τομέα της οικονομίας, ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ μπορεί να είναι οριακά θετικός το 2012. Η πρόβλεψη αυτή περιβάλλεται από αβεβαιότητες, ωστόσο αν προωθηθούν οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που ενισχύουν το μεσοπρόθεσμο δυναμικό ρυθμό ανόδου της οικονομίας αλλά και την επιχειρηματική εμπιστοσύνη πιο βραχυπρόθεσμα, τότε η πρόβλεψη αυτή μπορεί να αποδειχθεί συντηρητική.

Πίνακας 3.2

Εγχώρια Δαπάνη και Ακαθάριστο Εγχώριο – Προϊόν – Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής
(σε σταθερές αγοραίες τιμές έτους 2000)

	2009	2010	2011	2012
<i>Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές</i>				
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	-2,0	-4,5	-3,5	1,1
Ιδιωτική Κατανάλωση	-2,2	-4,5	-6,4	-2,2
Δημόσια Κατανάλωση	10,3	-6,5	-2,6	0,1
Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου	-11,2	-16,5	-16,6	-1,9
Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	-20,1	3,8	10,7	6,9
Εισαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	-18,6	-4,8	-8,4	-3,1
Απασχόληση	-0,7	-2,1	-2,6	0,1
Αποδοχές Εργαζομένων κατά Κεφαλή	3,6	-3,5	-1,0	0,1
Πραγματικό Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας	3,7	-3,5	-0,4	-1,3
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	1,3	4,7	2,4	0,5
<i>Συμβολή στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ</i>				
Τελική Εγχώρια Ζήτηση	-1,8	-7,7	-8,0	-1,8
Καθαρές Εξαγωγές	2,0	2,3	5,0	2,6
Αποθέματα	-2,3	0,9	-0,5	0,3
<i>Σε ποσοστό του ΑΕΠ</i>				
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	-15,4	-10,5	-9,5	-9,3
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-14,0	-11,8	-8,3	-6,1
Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	127,1	142,8	157,7	166,1
<i>Σε ποσοστό</i>				
Ανεργία (% του εργατικού δυναμικού)	9,5	12,6	15,2	15,3

Πηγή: European Economic Forecast, Spring 2011, European Commission, May 2011

Πίνακας 3.3

Σύγκριση προβλέψεων για επιλεγμένους Οικονομικούς Δείκτες για τα έτη 2010- 2012
(σε σταθερές αγοραίες τιμές 2000, ετήσιες % μεταβολές)

	ΥΠΟΙΚ			ΕΕ			ΟΟΣΑ			ΔΝΤ		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
ΑΕΠ	-4,5	-3,5	0,8	-4,5	-3,8	0,6	-3,9	-2,9	0,6	-4,4*	-5,0	-2,0
Τελική Ζήτηση	:	:	:	-6,8	-6,0	-1,9	-6,9	-6,5	-0,9	:	:	:
Ιδιωτ. Κατανάλωση	-4,5	-4,8	-1,2	-4,5	-4,8	-1,2	-4,5	-5,4	-0,2	-4,6	-4,9	-1,2
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (%)	4,7	2,9	1,0	4,7	2,9	1,0	4,7	2,9	0,7	4,7*	2,9	1,0
Ακαθ. Επενδ. Παγίου Κεφαλαίου	-16,5	-7,1	-2,2	-16,5	-8,9	-1,5	-16,5	-10,4	0,3	-16,5	-8,8	-1,5
Ανεργία (%)	11,5	14,5	15,0	11,5	14,5	15,0	12,5	16,0	16,4	12,5*	16,5	18,5
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-10,5 ¹	-7,4 ¹	-5,9 ¹	-10,5	-7,6	-6,5	-10,4	-7,5	-6,5	-10,4	-7,6	-6,5
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	-10,6	-8,0	-6,6	-11,8	-9,9	-7,7	-10,4	-8,6	-7,2	-10,5*	-8,4	-6,7
Ακαθ. Δημόσιο Χρέος (% ΑΕΠ)	142,8 ¹	155,5 ¹	159,8 ¹	142,7	156,7	161,3	:	:	:	143	166	172

*Οι τιμές για αυτά τα μεγέθη προέρχονται από World Economic Outlook, IMF, September 2011

¹ Σενάριο με παρεμβάσεις και αποκρτικοποιήσεις

Πηγές: Αιτιολογική Έκθεση Σχεδίου Νόμου για το «Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015», Υπουργείο Οικονομικών, Ιούνιος 2011 – The Economic Adjustment for Greece, Fourth Review-Spring 2011, European Commission, July 2011 – OECD Economic Outlook No. 89, May 2010 – Greece, Fourth Review Under the Stand-By Arrangement and Request for Modification and Waiver of Applicability of Performance Criteria, IMF, July 2011

Η συνέχιση της ύφεσης στο δεύτερο εξάμηνο του 2011, με ισχυρή ένταση, θα έχει αναπόφευκτα νέο αρνητικό αντίκτυπο στην **αγορά εργασίας**, στην οποία έχουν ασκηθεί σημαντικές πιέσεις σωρευτικά τα τελευταία δύομισι χρόνια. Στη βελτίωση των δεδομένων σε αυτή δεν έχει συνδράμει η εφαρμογή από την αρχή του έτους των περισσότερο ευέλικτων εργασιακών σχέσεων στον ιδιωτικό τομέα, καθώς η εφαρμογή τους υπόκειται σε περιορισμούς και προϋποθέσεις, οι οποίοι έχουν οδηγήσει σε περιορισμένη μόνο υιοθέτησή τους. Έτσι, η ανεργία ανήλθε στο 16,3% στο δεύτερο τρίμηνο του 2011, 4,5 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερα σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2010, εξαιτίας της συρρίκνωσης της απασχόλησης κατά 6,1%. Το συγκεκριμένο ποσοστό ανεργίας είναι υπερδιπλάσιο εκείνου μόλις πριν τρία χρόνια, στο δεύτερο τρίμηνο του 2008 (7,2%). Η διεύρυνση της ανεργίας θα επιβραδυνθεί ή ίσως και να ανακοπεί από την εποχική αύξηση της απασχόλησης κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, καθώς η τουριστική κίνηση ήταν φέτος αρκετά αυξημένη σε σχέση με πέρυσι. Ωστόσο μετά την παρέλευση αυτής της επίδρασης, η εκ νέου άνοδος της ανεργίας θα είναι μάλλον απότομη. **Έτσι, παραμένει αμετάβλητη η πρόβλεψη για διαμόρφωση του ποσοστού της ανεργίας στο σύνολο του 2011 στην περιοχή του 16,4%. Το 2012, καθώς δεν αναμένεται επιστροφή στην ανάπτυξη, η ανεργία θα συνεχίσει να ανέρχεται, με ηπιότερο ωστόσο ρυθμό από ότι φέτος, φθάνοντας στο 17,7%.**

Όπως είχε αναλυθεί στην προηγούμενη έκθεση του IOBE, η διατήρηση της ανεργίας σε ανοδική τροχιά και κυρίως, η μείωση του δια-

θέσιμου εισοδήματος, αποτελούν τις βασικές πηγές επιβράδυνσης του πληθωρισμού από την αρχή του έτους. Δεδομένης της επιδείνωσης των τάσεων στα συγκεκριμένα μεγέθη στη συνέχεια του 2011, οι περιοριστικές επιδράσεις τους στην άνοδο του δείκτη τιμών αναμένεται να κλιμακωθούν. Ωστόσο, η ταχεία αποκλιμάκωση του πληθωρισμού από το 5,2% τον περασμένο Ιανουάριο στο 1,7% τον Αύγουστο οφείλεται εν μέρει, από τον Μάρτιο και μετά, στην τεχνική επίδραση του υψηλού επιπέδου-βάση σύγκρισής του ένα χρόνο πριν. Αντίθετα στην αποκλιμάκωση του πληθωρισμού στο τελευταίο τετράμηνο του 2011 αναμένεται να επενεργήσουν η μετάταξη της εστίασης στον υψηλό συντελεστή Φ.Π.Α. από το Σεπτέμβριο και προσεχώς η αύξηση του φόρου πετρελαίου θέρμανσης. Ωστόσο, ο αντίκτυπός τους δεν αναμένεται να υπερκεράσει τις καθοδικές πιέσεις από τους παράγοντες που αναφέρθηκαν προηγουμένως. **Έτσι, ο πληθωρισμός στο σύνολο του 2011 δεν θα ξεπεράσει το 3,1%, κατά μέσο όρο.**

Ανακεφαλαιώνοντας, από την ανάλυση των τάσεων στα βασικά μεγέθη του ΑΕΠ και της ελληνικής οικονομίας γενικότερα, αναδεικνύεται, όπως είναι αναμενόμενο και συμβαίνει επί τουλάχιστον ενάμισι χρόνο, ο πρωταρχικός ρόλος των δημοσιονομικών εξελίξεων στη διαμόρφωσή τους. Η επίδραση των τεκταινόμενων στα δημοσιονομικά πραγματοποιείται σε δύο ευρεία επίπεδα: α) με το αποτέλεσμα των λαμβανόμενων δημοσιονομικών μέτρων στην επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων και στην οικονομική δραστηριότητα β) με την επίδραση του συνόλου των μέτρων (φορολογικών, δημοσιονομικών, μεταρρυθμίσεων κ.λπ.) στο κλίμα, τις διαθέσεις και τις εκτιμήσεις για

την ελληνική οικονομία, εγχώρια, αλλά κυρίως διεθνώς.

Η τρέχουσα αναταραχή γύρω από το ελληνικό ζήτημα αναδεικνύει για άλλη μια φορά τις επιπτώσεις σε δεύτερο επίπεδο, στο διεθνές κύρος της χώρας, από τις καθυστερήσεις και τις ολιγωρίες στην εφαρμογή κυρίως των διαρθρωτικών μέτρων του ΜΠΔΣ (περιορισμός / αναδιάρθρωση δημόσιου τομέα – ιδιωτικοποιήσεις - αξιοποίηση περιουσίας του δημοσίου), αφού τα περισσότερα από τα άμεσα εφαρμοστέα εισοδηματικά-φορολογικά μέτρα του βρίσκονται ήδη σε ισχύ (έκτακτη εισφορά στο εισοδήματα, τέλος επιτηδεύματος, ΛΑΦΚΑ). Όμως, οι συνέπειες των καθυστερήσεων μεγεθύνονται από τη συνεχιζόμενη αμφιταλάντευση στην Ευρωζώνη και απροθυμία ορισμένων μελών της για την υλοποίηση των αποφάσεων της 21^{ης} Ιουλίου και την παροχή νέου δανείου στο ελληνικό κράτος, τουλάχιστον χωρίς την ανάληψη από την πλευρά του ορισμένων πρόσθετων δεσμεύσεων. Αυτή η επίδραση επαληθεύεται από το γεγονός ότι παρά την ανακοίνωση πρόσθετων μέτρων από την ελληνική κυβέρνηση, με ισχυρό, εν πολλοίς εγγυημένο δημοσιονομικό όφελος καθώς αυτά εστιάζουν στο σκέλος των δαπανών, η αξιοπιστία της χώρας διεθνώς παραμένει υπό έντονη αμφισβήτηση και δεν δείχνει να βελτιώνεται, τουλάχιστον άμεσα. Από αυτή την εξέλιξη αναδεικνύεται το ότι η έλλειψη μιας ενιαίας, αποκρυσταλλωμένης πολιτικής και θέσης στην Ευρωζώνη για χώρες με προβλήματα αναχρηματοδότησης του χρέους τους, που να διασφαλίζει υπό προϋποθέσεις την απρόσκοπτη στήριξή τους, δεν επιτρέπει την ανάδειξη και την αναγνώριση των δημοσιονομικών προσπαθειών που καταβάλλουν.

3.2 Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι τριμηνιαίοι δείκτες δραστηριότητας που καταρτίζει η ΕΛΣΤΑΤ και οι οποίοι αποτυπώνουν την πορεία της παραγωγής στη Βιομηχανία, καθώς και του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων στους τομείς των Κατασκευών, του Εμπορίου και των Υπηρεσιών. Ταυτόχρονα παρουσιάζονται αντίστοιχοι κλαδικοί δείκτες που κατασκευάζει το IOBE με βάση τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας τις οποίες διεξάγει στην Ελλάδα από το 1981 και έπειτα. Ο συνδυασμός των δεικτών αυτών και η συνεκτίμηση των τάσεων που προκύπτουν, συνεισφέρουν σε μια ευρύτερη απεικόνιση της πλευράς της προσφοράς της οικονομίας, αποτυπώνοντας την ένταση της εγχώριας ζήτησης.

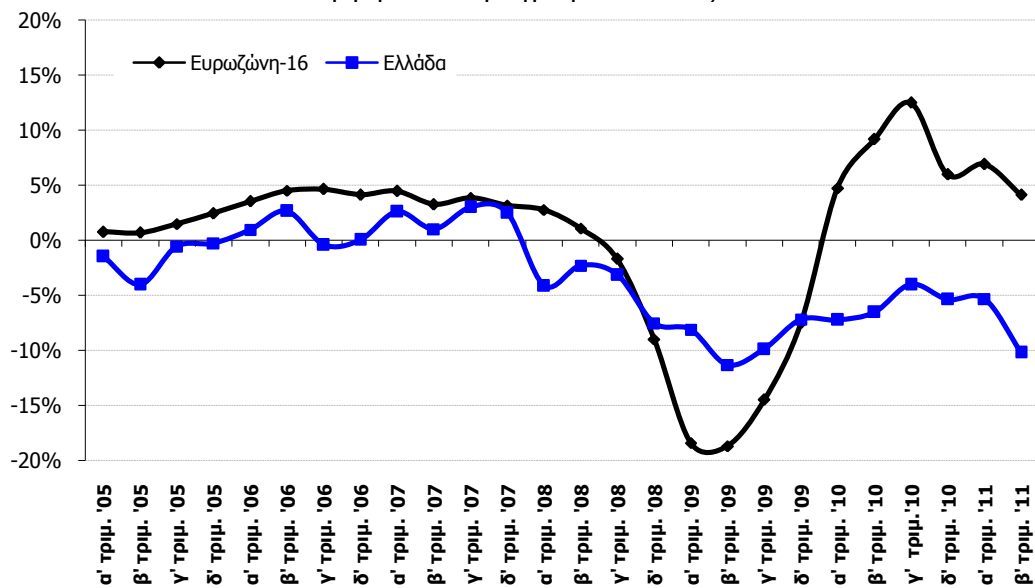
Βιομηχανία

Κατά το δεύτερο τρίμηνο του έτους, **η βιομηχανική παραγωγή εντείνει εκ νέου την πτωτική της πορεία** με θεαματική διαφορά της τάξης του -10,1% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι, ενώ ο δείκτης παραμένει ουσιαστικά αμετάβλητος έναντι του πρώτου τριμήνου. **Συνολικά στο πρώτο επτάμηνο του έτους, η βιομηχανική παραγωγή στην Ελλάδα συρρικνώθηκε με ρυθμό της τάξης του 7,9% σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2010, στο οποίο η πτώση του δείκτη ήταν ηπιότερη (-6,3%).**

Αντιθέτως, σε ανοδική τροχιά παρέμεινε στο δεύτερο τρίμηνο η βιομηχανική παραγωγή στην Ευρωζώνη, με ηπιότερο ρυθμό ωστόσο σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2010, 4,1% έναντι 6,9%. Συνολικά σε επίπεδο επταμήνου, η ευρωπαϊκή βιομηχανία αναπτύσσεται με ρυθμό της τάξης του 5,1%.

Διάγραμμα 3.1

Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής στην Ελλάδα και την Ευρωζώνη -16 Π.Μ. (%) ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Σε επίπεδο βασικών βιομηχανικών τομέων στην Ελλάδα, η μεγαλύτερη υποχώρηση της παραγωγής στο πρώτο επτάμηνο του έτους καταγράφεται στην **παροχή ηλεκτρικού ρεύματος**, στην οποία ο σχετικός δείκτης μειώνεται κατά 8,6% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι (πτώση 9,9%). Η πτώση του δείκτη παραγωγής στη **Μεταποίηση** εντείνεται και ξεπερνά το 8,5%, έναντι μείωσης 5,0% στην αντίστοιχη περίοδο του 2010. Ακολουθεί ο τομέας **παροχής νερού** με απώλειες επταμήνου 3,3% (έναντι οριακής ανόδου 0,7% πέρυσι) και τέλος στα **Ορυχεία – Λατομεία**, οι απώλειες του δείκτη παραγωγής περιορίζονται σημαντικά σε σχέση με το αντίστοιχο επτάμηνο πέρυσι (-1,8% αντί -5%).

Αναλυτικά, το πρώτο επτάμηνο του έτους, τα **Ορυχεία-Μεταλλεία** παρουσιάζουν σημαντική πτώση της παραγωγής. Από τους επιμέρους κλάδους τους, η μεγαλύτερη υποχώρηση από πέρυσι καταγράφηκε στον κλάδο άντλησης αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου (-30,3% έναντι αντίστοιχης

ανόδου κατά 116,2% πέρυσι) και στις λοιπές εξορυκτικές δραστηριότητες (-14,7%, από +4,0% το 2010). Στον αντίποδα, αύξηση της παραγωγής σημειώνεται στην εξόρυξη μεταλλούχων μεταλλευμάτων (+13,8%) και στην εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη (+3,7% αντί -13,4% το 2010).

Στη **Μεταποίηση**, η πλειοψηφία των κλάδων (18 στους 24) κινείται πτωτικά στη διάρκεια του πρώτου επταμήνου του 2011, με εξαίρεση αυτούς με εξαγωγική δραστηριότητα, που ευνοούνται από την ενίσχυση της βιομηχανικής παραγωγής στην Ευρώπη. Ανοδικά ή σταθεροποιητικά κινήθηκαν η παραγωγή βασικών μετάλλων ενισχύεται με ρυθμό +10,2%, σε συνέχεια της περυσινής αύξησής της κατά 12,3%, ενώ ακολουθεί ο κλάδος των ειδών καπνού με αύξηση παραγωγής της τάξης του +10,1%, μετά τη μείωσή της κατά 16,4% στο ίδιο χρονικό διάστημα του 2010. Ανάκαμψη παραγωγής εμφανίζει η παραγωγή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού κατά 4,7% σε σχέση με πέρυσι, όταν περιοριζόταν σημαντικά, κατά

25,8%. Άνοδο, η οποία όμως είναι σημαντικά μικρότερη από ότι το 2010, εμφανίζει ο κλάδος ξύλου-φελλού, κατά 2,1% (αντί 23,4%). Ουσιαστικά αμετάβλητος από τα περσινά χαμηλά επίπεδα παραμένει ο κλάδος των Η/Υ - ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων, ενώ οριακή αύξηση παραγωγής σημειώνεται στα βασικά φαρμακευτικά προϊόντα και σκευάσματα κατά 0,2%.

Τη σημαντική εξασθένηση του συνολικού δείκτη της Μεταποίησης προκάλεσε η βαθιά ύφεση σε βασικούς κλάδους της εγχώριας βιομηχανίας. Τα μη μεταλλικά ορυκτά κατέγραψαν απώλειες της τάξης του -33,8% (αντί -9,9% πέρυσι), ενώ τη δεύτερη μεγαλύτερη συρρίκνωση μεταξύ των κλάδων της μεταποίησης παρουσίασε η παραγωγή ειδών εξοπλισμού μεταφορών, -27,6%, ηπιότερη πάντως της αντίστοιχης το 2010 (-48,8%). Η ύφεση συνεχίζεται στον κλάδο των ειδών ένδυσης (-25,3%, από -24,5% στο επτάμηνο Ιαν.-Ιουλ. πέρυσι), στα έπιπλα (-19,2%, έναντι -14,3%) και στις κλωστοϋφαντουργικές ύλες (-17,7% φέτος, -18,4% το 2010). Ταυτόχρονα, εντάθηκαν οι απώλειες στον κλάδο των ποτών (-8,7%, από -7,6% το 2010) ενώ η μείωση του δείκτη παραγωγής στα τρόφιμα αγγίζει το -3%.

Γενικότερα, οι κλάδοι που σχετίζονται με την παραγωγή μη διαρκών καταναλωτικών αγαθών εξακολουθούν να καταγράφουν πτωτική πορεία, με υψηλότερο ρυθμό σε σχέση με το πρώτο επτάμηνο του 2010 (-16,6% αντί -9,0%). Παράλληλα, περαιτέρω

συρρίκνωση της βιομηχανικής παραγωγής παρουσιάζεται στον κλάδο της ενέργειας (-9,5% αντί -6,3% πέρυσι), στα ενδιάμεσα αγαθά (-8,0% έναντι οριακής ενίσχυσης της τάξης του +1,0% το 2010) καθώς και στα μη διαρκή καταναλωτικά αγαθά (-5,4% αντί -6,0%).

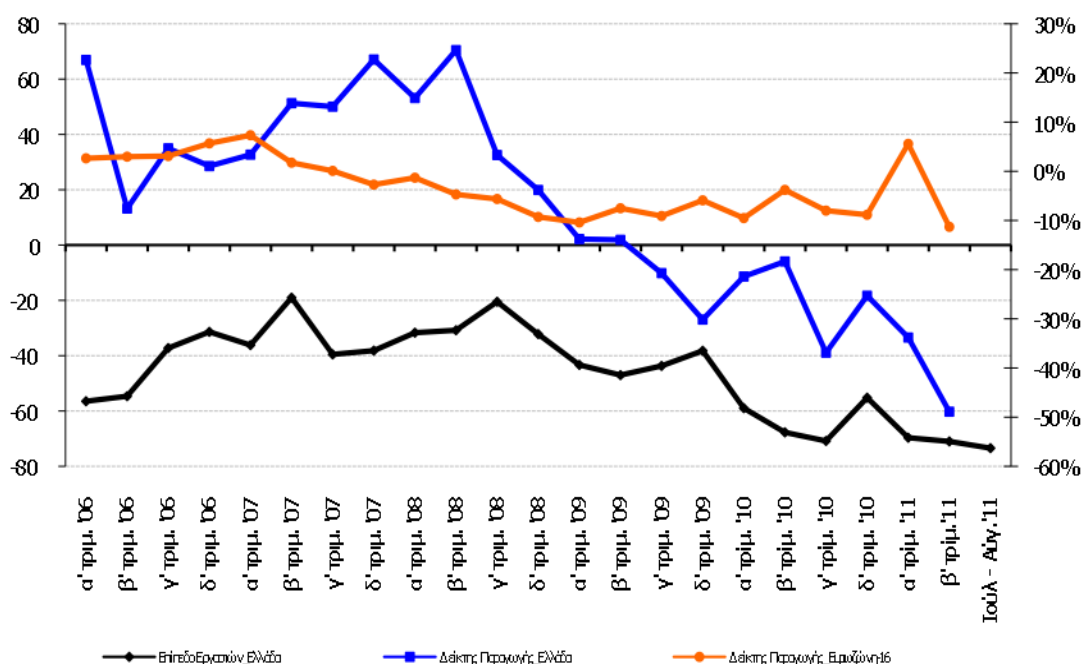
Κατασκευές

Με βάση τα στοιχεία για το δεύτερο τρίμηνο του 2011, ο γενικός δείκτης παραγωγής στον τομέα των Κατασκευών, **υποχωρεί σημαντικά κατά 48,9% σε σχέση με το ίδιο τρίμηνο πέρυσι, όταν και σημείωνε απώλειες της τάξης του 21,4%**. Σε πτωτική τροχιά βρίσκεται και ο δείκτης κατασκευών στην Ευρωζώνη-16, καθώς μειώνεται κατά 11,3% (αντί 3,8% πέρυσι). Στην πλειονότητα των κρατών-μελών καταγράφονται απώλειες του δείκτη σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο του 2010, με εξαίρεση τη Γερμανία (+12,8%), το Βέλγιο (+3,7%), την Ολλανδία (+2,2%), τη Μάλτα (+0,9%), τη Γαλλία (+0,5%) και την Αυστρία (+0,3%).

Στους επιμέρους δείκτες για την Ελλάδα, ο δείκτης παραγωγής οικοδομικών έργων σημείωσε εκ νέου μείωση της τάξης του 44,4% (έναντι -36,1% στο β' τρίμηνο του 2010) ενώ και ο δείκτης παραγωγής έργων πολιτικού μηχανικού περιορίσθηκε σημαντικά σε σχέση με πέρυσι (-37,6% όταν πέρυσι μειώθηκε κατά 28,7% σε σχέση με το 2009).

Διάγραμμα 3.2

Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές –ετήσια ΠΜ(%)- στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη-16 και Δείκτης Επιπέδου Εργασιών στην Ελλάδα (1996-2006=100).

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Σε όρους αδειών, η συνολική οικοδομική δραστηριότητα (ιδιωτική και δημόσια) το α' εξάμηνο του 2011 δεν ξεπέρασε τις 20.556 άδειες, σημειώνοντας υπερδιπλάσια πτώση από ότι στο πρώτο εξάμηνο του 2010 (-37,5% αντί -17,3%). Ως προς την επιφάνεια οικοδομικής δραστηριότητας, ο σχετικός δείκτης υποχωρεί περίπου στο μισό των περυσινών επιπέδων (-49,7%). Παρόμοια είναι η εικόνα και σε επίπεδο περιφερειών, καθώς σε όλες ανεξαιρέτως καταγράφεται σημαντική πτώση του αριθμού των νέων αδειών, με εντονότερη πτώση στην περιφέρεια της Ηπείρου (-48,0% σε σχέση με το πρώτο εξάμηνο του 2010), στην Πελοπόννησο (-47,6%) και στην Κεντρική Μακεδονία (-43,7%).

Το β' τρίμηνο του 2011, οι συναλλαγές οικιστικών ακινήτων με τη διαμεσολάβηση των πιστωτικών ιδρυμάτων κατέγραψαν απώλειες της τάξης του 9,1% σε σχέση με την α-

ντιστοιχη περίοδο πέρυσι όπου ο δείκτης είχε επίσης υποχωρήσει, κατά 36,0%. Ο όγκος των συναλλαγών περιορίστηκε κατά 36,3% έναντι του β' τριμήνου του 2010. Άλλωστε τα μέσα επιτόκια στεγαστικών δανείων (με σταθερό επιτόκιο άνω του ενός και έως πέντε έτη) ήδη κινούνται ανοδικά (στο 4,33% τον Ιούλιο από 4,05% τον Μάιο) γεγονός που σε συνδυασμό με την παρατεταμένη, βαθιά οικονομική ύφεση και την υψηλή ανεργία, ασκούν πιέσεις στη ζήτηση δανείων για αγορά κατοικίας. Στο σκέλος της προσφοράς δανείων, τα τραπεζικά ιδρύματα παραμένουν ιδιαίτερα επιφυλακτικά στην παροχή πιστώσεων καθώς το ποσοστό των επισφαλειών τους ανέρχεται συνεχώς, τακτική που ακολουθείται και στα στεγαστικά δάνεια, τα οποία μειώνονταν τον Ιούλιο κατά 2,1% σε σχέση με πέρυσι.

Λιανικό Εμπόριο

Η κλιμακούμενη εισοδηματική στενότητα και η ανασφάλεια για τις οικονομικές εξελίξεις προσεχώς των νοικοκυριών και των καταναλωτών γενικότερα αποτυπώνονται χαρακτηριστικά στους δείκτες που σχετίζονται με το λιανικό εμπόριο. Ο δείκτης όγκου λιανικού εμπορίου (κύκλος εργασιών σε σταθερές τιμές, με καύσιμα και λιπαντικά αυτοκινήτων¹³) σημείωσε σημαντική πτώση το β' τρίμηνο του 2011 κατά 6,4%, αντί πτώσης 5,7% πέρυσι ενώ πλέον κινείται σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα τουλάχιστον της τελευταίας πενταετίας. Στο σύνολο του α' εξαμήνου φέτος, ο δείκτης καταγράφει απώλειες της τάξης του 12,6% σε σχέση με το 2010.

Στις κυριότερες κατηγορίες του λιανικού εμπορίου, η μεγαλύτερη πτώση κατά το πρώτο εξάμηνο του 2011 παρουσιάζεται στις πωλήσεις Επίπλων και Ηλεκτρικών ειδών κατά 19,9%, (έναντι - 2,9% στο α' εξάμηνο του 2010), στην Ένδυση/Υπόδυση (-19,7% αντί -5,4% πέρυσι), στα Καύσιμα και Λιπαντικά (-17,3%, από -8,5% το 2010), στα Φάρμακα (-15,5% έναντι αύξησης 9,0% πέρυσι). Οι πωλήσεις στα Τρόφιμα καταγράφουν απώλειες της τάξης του 14,4% (έναντι αύξησης 1,4% πέρυσι), ενώ σε πωτική τροχιά βρίσκονται και τα Μεγάλα Καταστήματα και Τρόφιμα (-6,7%), καθώς και οι πωλήσεις Βιβλίων και Ειδών Χάρτου (απώλειες 4,9% αντί αύξησης +1,3% το 2010). Αντίθετα, ανακόπτεται η μείωση των πωλήσεων στα Πολυκαταστήματα και έτσι το πρώτο εξάμηνο του 2011 σημειώνεται οριακή αύξηση της τάξης του 1,1% σε σχέση με

το αρκετά δυσμενές α' εξάμηνο του 2010 όπου οι σχετικές πωλήσεις περιορίζονταν κατά 11,1%.

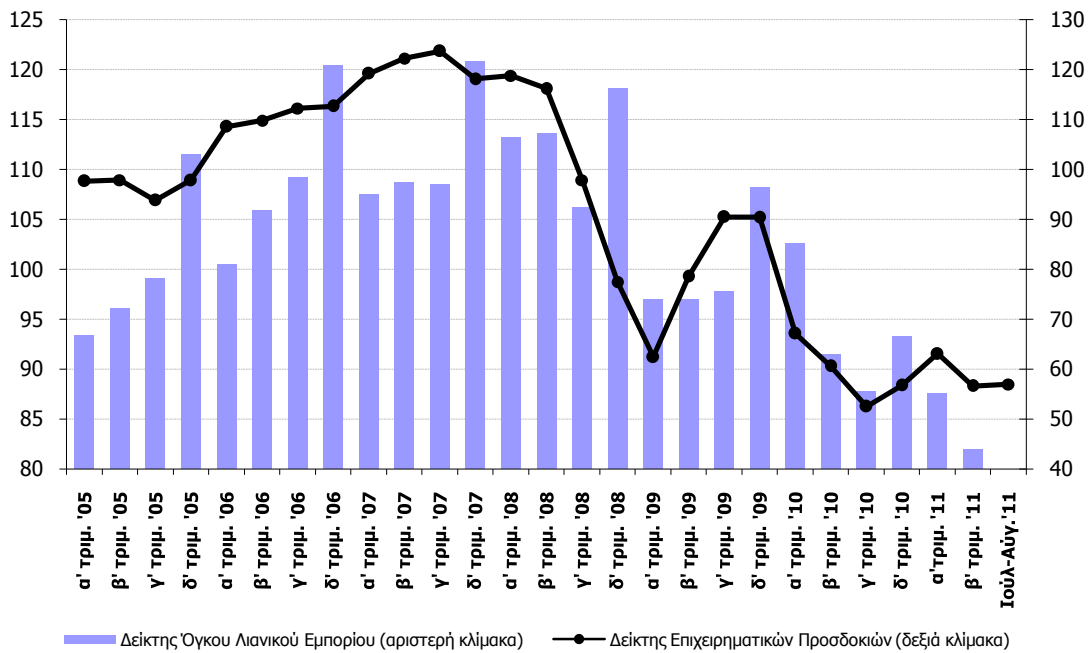
Ο Δείκτης Κύκλου Εργασιών στο Εμπόριο, Συντήρηση και Επισκευή Αυτοκινήτων και Μοτοσικλετών (κλάδος 45 της NACE Rev.2) ενισχύεται κατά 2,2% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο. Ο δείκτης εμπορίας αυτοκινήτων σημείωσε απώλειες της τάξης του 1,6% το δεύτερο τρίμηνο φέτος σε σχέση με αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, ενώ συνεχίζει να υποχωρεί κάθετα έναντι του 2010, καθώς η σχετική πτώση σε σύγκριση με το β' τρίμηνο πέρυσι έφτασε 35,5%.

Άλλωστε από τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE ειδικά ως προς τα Αυτοκίνητα – Οχήματα, προκύπτει ότι ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών, βρίσκεται υψηλότερα από το 2010, λόγω κυρίως του προγράμματος της απόσυρσης. Οι ραγδαίες εξελίξεις στην οικονομία έχουν διαμορφώσει ένα «εχθρικό» περιβάλλον, ειδικά για τις μείζονες αγορές, με αποτέλεσμα την πτώση της αγοράς. Οι πωλήσεις επιβατικών καταγράφουν πτώση 38,2% στο πρώτο οκτάμηνο, ενώ για το σύνολο του 2011, οι πωλήσεις αναμένεται να προσεγγίσουν οριακά τις 100 χιλ. οχήματα. Η έκπτωση στο Τέλος Ταξινόμησης αλλά και οι προσφορές των εταιρειών, δεν φαίνεται να ενισχύουν την αγορά αυτοκινήτου, εν μέσω δραστηρικής μείωσης των εισοδημάτων και αύξησης της φορολογίας.

¹³ Σύμφωνα με τη νέα στατιστική ταξινόμηση οικονομικών δραστηριοτήτων NACE Rev.2 ο κλάδος «Λιανικής πώλησης καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων» κατατάσσεται στο **Λιανικό εμπόριο** και πλέον δεν ανήκει στην κατηγορία «Εμπόριο, συντήρηση και επισκευή αυτοκινήτων και μοτοσικλετών».

Διάγραμμα 3.3

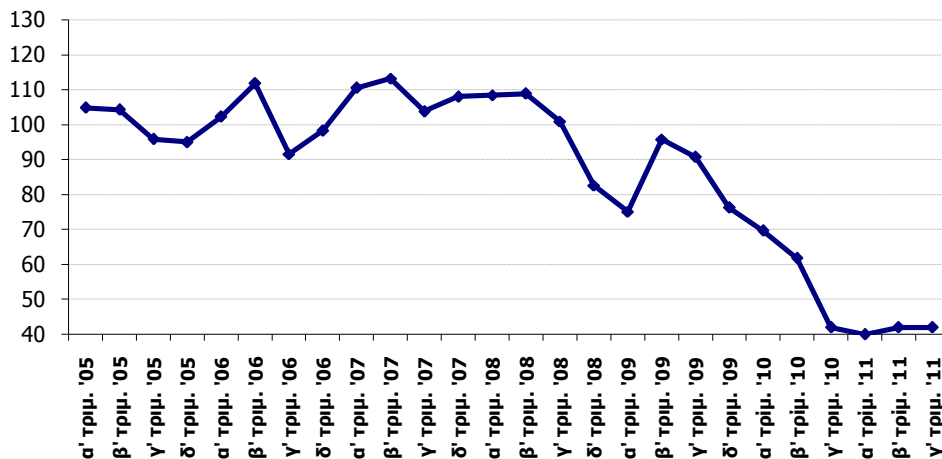
Δείκτης Όγκου Λιανικού Εμπορίου (2005=100) και Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

Πηγή: ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 3.4

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Εμπόριο, Συντήρηση και Επισκευή αυτοκινήτων και μοτοσυκλετών, και εμπόριο συναφών ανταλλακτικών και εξαρτημάτων. Κλάδος 45 (2005=100)

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ

Πίνακας 3.4
Ετήσιες Μεταβολές Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο, Ιανουάριος-Ιούνιος

Κατηγορίες καταστημάτων λιανικού εμπορίου	Δείκτης Όγκου (2005=100)				
	Ιαν-Ιούν 2009	Ιαν-Ιούν 2010	Ιαν-Ιούν 2011	ΠΜ (%) '10/'09	ΠΜ (%) '11/'10
Γενικός Δείκτης	97,0	97,0	84,8	0,1%	-12,6%
Γενικός Δείκτης (εκτός καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων)	95,5	95,5	84,3	0,0%	-11,7%
Επιμέρους κατηγορίες καταστημάτων					
Μεγάλα καταστήματα τροφίμων	103,65	104,4	97,5	0,8%	-6,7%
Πολυκαταστήματα	114,7	93,5	94,6	-18,4%	1,1%
Καύσιμα και Λιπαντικά Αυτοκινήτων	69,7	84,5	69,9	21,2%	-17,3%
Τρόφιμα - Ποτά - Καπνός	90,1	91,3	78,1	1,3%	-14,4%
Φαρμακευτικά-Καλλυντικά	111,2	117,9	99,7	6,0%	-15,5%
Ένδυση-Υπόδηση	99,5	92,0	73,9	-7,6%	-19,7%
Έπιπλα-Ηλεκτρικά Είδη-Οικιακός Εξοπλισμός	97,9	91,7	73,4	-6,4%	-19,9%
Βιβλία-Χαρτικά-Λοιπά είδη δώρων	73,0	77,7	73,9	6,5%	-4,9%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.5
Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

	Ιαν.-Αύγ. 2009	Ιαν.-Αύγ. 2010	Ιαν.-Αύγ. 2011	ΠΜ % '10/'09	Π.Μ. % '11/'10
Τρόφιμα - Ποτά - Καπνός	83,2	76,4	79,3	-8,2%	3,8%
Υφάσματα - Ένδυση - Υπόδηση	85,8	70,3	58,8	-18,1%	-16,4%
Είδη Οικιακού Εξοπλισμού	63,0	58,1	47,6	-7,8%	-18,1%
Οχήματα - Ανταλλακτικά	69,3	44,8	59,5	-35,3%	32,8%
Πολυκαταστήματα	103,7	93,3	58,2	-10,0%	-37,6%
Σύνολο Λιανικού Εμπορίου	75,3	60,9	59,1	-19,1%	-3,0%

Πηγή: IOBE

Στο σύνολο του Λιανικού Εμπορίου, η μείωση του γενικού δείκτη **Επιχειρηματικών Προσδοκιών του IOBE** για το οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου είναι αρκετά ήπια, καθώς δεν ξεπερνά το 3,0% (αντί 19,1% το 2010). Στις επιμέρους ωστόσο κατηγορίες έντονη απαισιοδοξία επικρατεί στα Πολυκαταστήματα (-37,6%) και στα Είδη Οικιακού Εξοπλισμού (-18,1%), με την εξασθένιση των προσδοκιών να επιταχύνεται σημαντικά και στις δύο επιμέρους κατηγορίες σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Συνεχίζεται με την ίδια ένταση η κλιμάκωση της απαισιοδοξίας στον κλάδο των Υφασμάτων-Ένδυσης-Υπόδησης (-16,4%) ενώ αντίθετα, σημαντική άνοδος των επιχειρηματικών προσδοκιών διαφαίνεται στα Οχήματα-Ανταλλακτικά

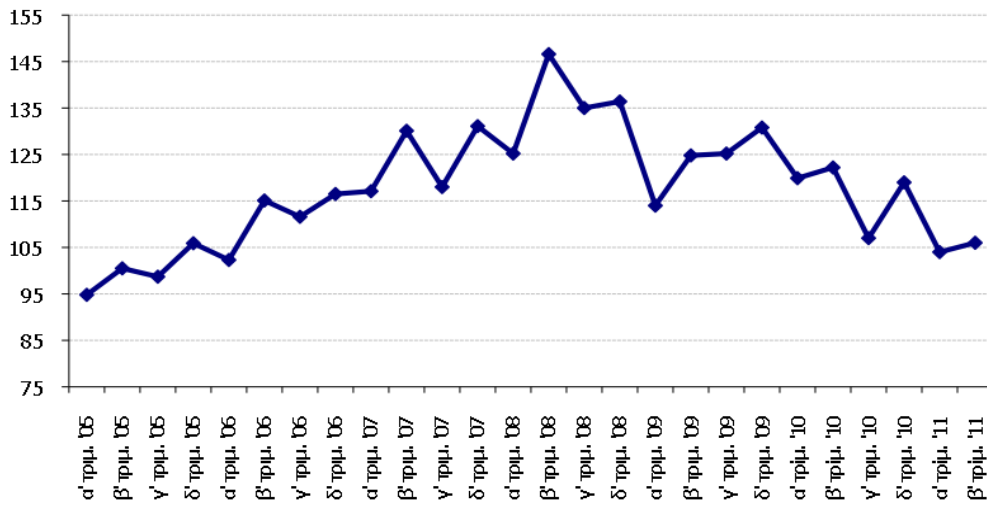
(+32,8%) λόγω των προσδοκιών που δημιουργήσε το μέτρο της απόσυρσης.

Χονδρικό Εμπόριο

Όπως συμβαίνει κάθε χρόνο, ο δείκτης κύκλου εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο¹⁴ ενισχύεται το β' τρίμηνο. Σε σχέση με το πρώτο με ρυθμό 1,6%. Σε ετήσια βάση όμως, ο δείκτης υποχωρεί με απώλειες της τάξης του 13,6%, σημειώνοντας ιστορικά χαμηλό επίπεδο πενταετίας. Ουσιαστικά ο κύκλος εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο έχει υποχωρήσει στα επίπεδα του 2005.

¹⁴ Ο δείκτης στο χονδρικό εμπόριο υπολογίζεται χωρίς το Φ.Π.Α. και περιλαμβάνει τα συνολικά ποσά που έχει τιμολογήσει η επιχείρηση στη διάρκεια της περιόδου αναφοράς (τριμήνου).

Διάγραμμα 3.5
Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο (2005=100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

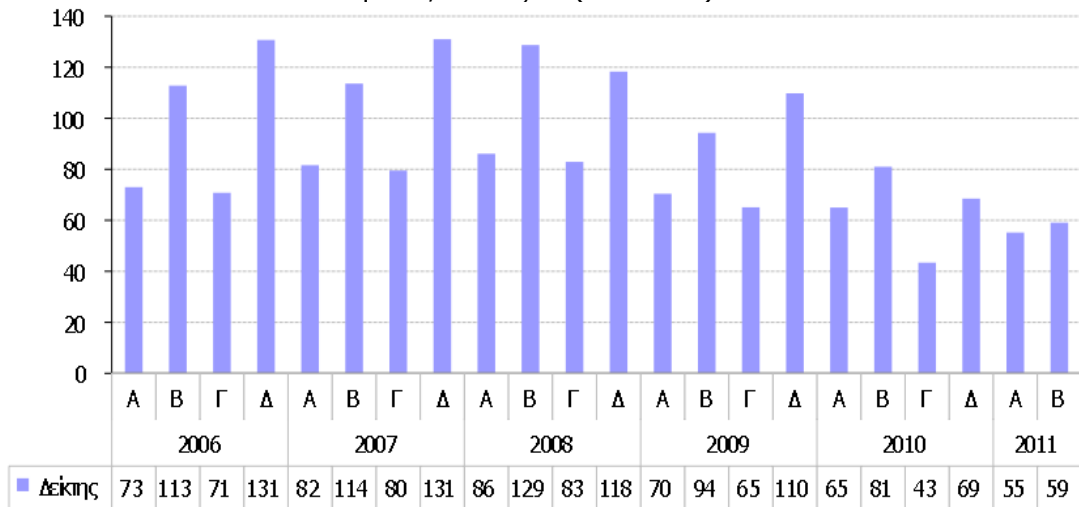
Υπηρεσίες

Η ταχεία υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας σχεδόν στο σύνολο των κλάδων των υπηρεσιών αποτυπώνεται εύγλωττα στους σχετικούς δείκτες που δημοσιεύει η ΕΛΣΤΑΤ. Αναλυτικότερα το β' τρίμηνο του τρέχοντος έτους, επιταχύνεται η ύφεση στην πλειονότητα των 14 κλάδων στον τομέα των Υπηρεσιών, ενώ για τους περισσότερους κλάδους, το φετινό τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου είναι το χειρότερο δεύτερο τρίμηνο τουλάχιστον της τελευταίας πενταετίας. Κατά τη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου του 2011, η πλειονότητα των κλάδων καταγράφει μεγαλύτερες απώλειες σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι. Αναλυτικότερα, η μεγαλύτερη πτώση καταγράφεται στον κλάδο **υπηρεσιών διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων (κλάδος 73)** με απώλειες της τάξης 26,6%, έναντι 11,4% το α' εξάμηνο πέρυσι, ενώ ακολουθεί ο κλάδος των υπηρεσιών **εκδοτικών δραστηριοτήτων (κλάδος 58)** ο οποίος συρρικνώνεται κατά 22,1% (αντί 11,7% στο α' εξάμηνο του 2010).

Ο κύκλος εργασιών στις **υπηρεσίες διοικητικών δραστηριοτήτων γραφείου και υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις (κλάδος 82)** μειώνεται κατά 18,8% (αντί -8,1% την ίδια περίοδο πέρυσι) ενώ και οι **υπηρεσίες πληροφορικής (κλάδος 62)** κινούνται πτωτικά, με ρυθμό 17,7% (από -19,4% το 2010). Οι **υπηρεσίες αρχιτεκτόνων και μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων (κλάδος 71)** καταγράφουν απώλειες 16,1% (αντί -22,6% πέρυσι), επηρεαζόμενες από την καθοδική πορεία των κατασκευών. Ο κλάδος των **υπηρεσιών τηλεπικοινωνιών (κλάδος 61)** υποχωρεί με ρυθμό παραπλήσιο με αυτόν στο πρώτο εξάμηνο του 2010 (-12,3%) ενώ τέλος ο αθροιστικός δείκτης των κλάδων υπηρεσιών **νομικών, λογιστικών δραστηριοτήτων και υπηρεσιών παροχής συμβούλων (κλάδος 69+70.2)** επιβραδύνει τις απώλειές του σε σχέση με το περσινό πρώτο εξάμηνο και κινείται σταθεροποιητικά στο πρώτο εξάμηνο του 2011, με οριακή μείωση 1,2% (αντί -7,1%).

Διάγραμμα 3.6

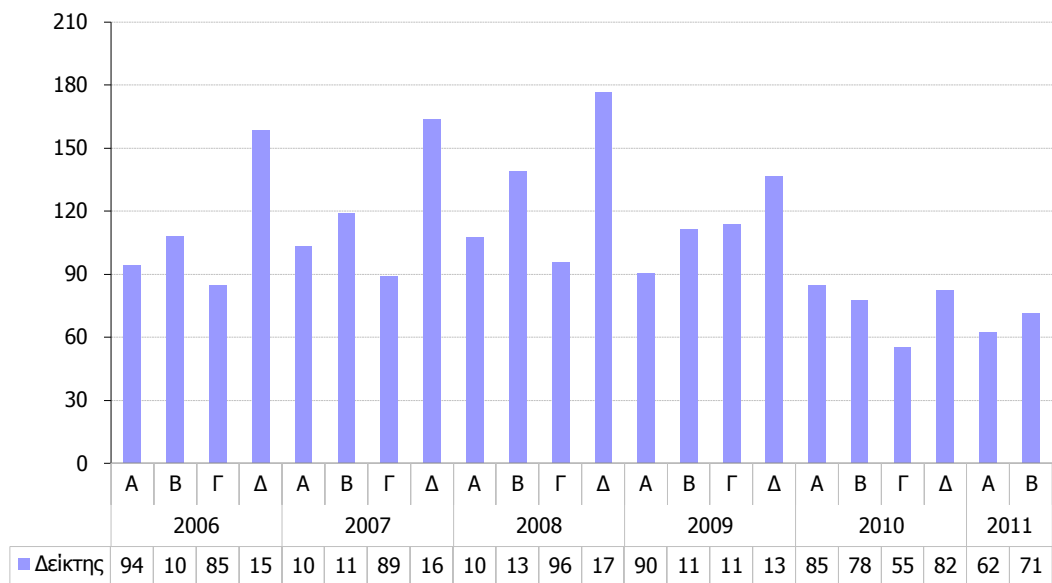
Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον τομέα υπηρεσιών διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων, κλάδος 73 (2005=100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.7

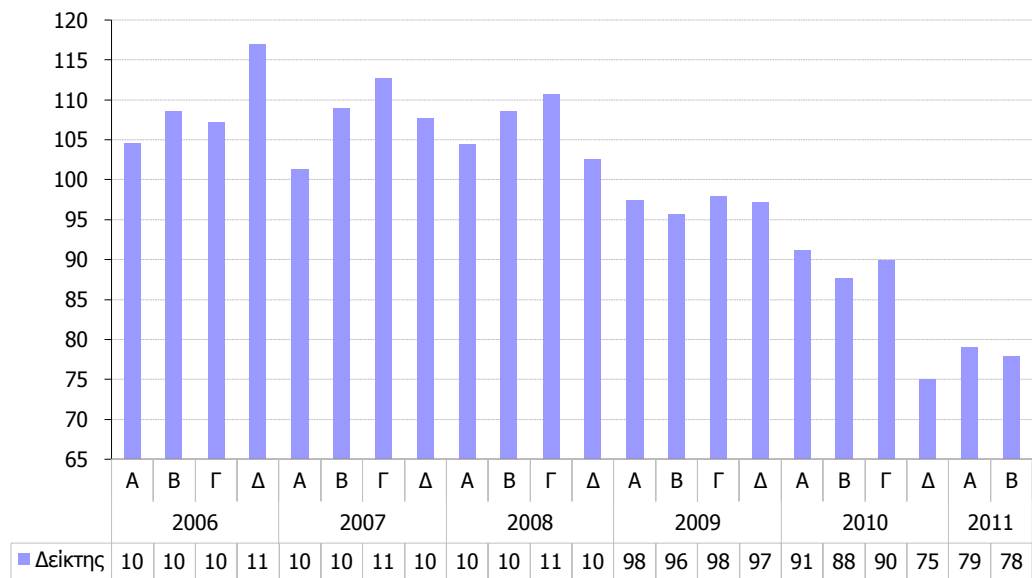
Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον τομέα υπηρεσιών Πληροφορικής, κλάδος 62, (2005=100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.8

Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον τομέα υπηρεσιών Τηλεπικοινωνιών, κλάδος 61, (2005=100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

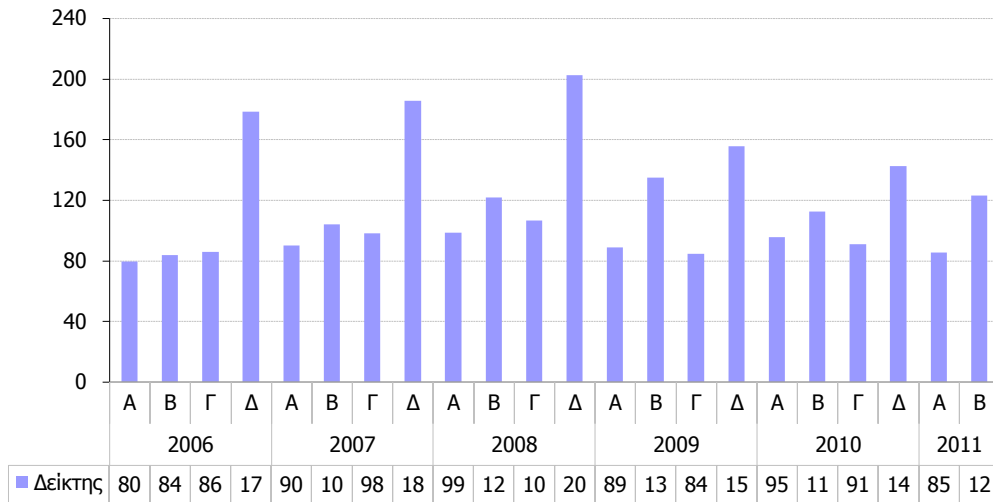
Σε ότι αφορά τους κλάδους **Υπηρεσιών Καταλύματος και Εστίασης (κλάδοι 55 και 56)**, ο δείκτης κύκλου εργασιών παραδοσιακά αυξάνεται κάθε δεύτερο τρίμηνο του έτους έναντι του αμέσως προηγούμενου τριμήνου. Πράγματι, ο δείκτης σχεδόν διπλασιάζεται σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο, κάτι το οποίο αποδίδεται εν μέρει και στην πολιτική και κοινωνική αναταραχή που επικρατεί σε ταξιδιωτικούς προορισμούς χωρών της Βόρειας Αφρικής. Ωστόσο, στο σύνολο του πρώτου εξαμήνου, ο κύκλος εργασιών καταγράφει απώλειες της τάξης του 9,2% σε σχέση με το ίδιο εξάμηνο του 2010.

Οι παραπάνω δυσμενείς εξελίξεις στους κλάδους των Υπηρεσιών έχουν ήδη αποτυπωθεί στις **έρευνες οικονομικής συγκυ-**

ρίας του ΙΟΒΕ, τα αποτελέσματα των οποίων προμηνύουν ακόμα δυσμενέστερες εξελίξεις με εξαίρεση τον Τουρισμό. Πράγματι, συνολικά στις Υπηρεσίες προκύπτει υποχώρηση των επιχειρηματικών προσδοκιών κατά 1,4% σε σχέση με το πρώτο εξάμηνο του προηγούμενου έτους. Παρόλα αυτά, σε σχέση με τις περυσινές μεταβολές η υποχώρηση του δείκτη επιβραδύνεται. Ειδικότερα, ο δείκτης του κλάδου της πληροφορικής εξακολουθεί μεν να καταγράφει απώλειες (-8,9%) με σαφώς ηπιότερο όμως ρυθμό από το 2010 (-30,8%). Αντίθετα καλύτερη είναι η εικόνα στον κλάδο του Τουρισμού (Ξενοδοχεία- Εστιατόρια) όπου το κλίμα αισιοδοξίας ενισχύεται σημαντικά.

Διάγραμμα 3.9

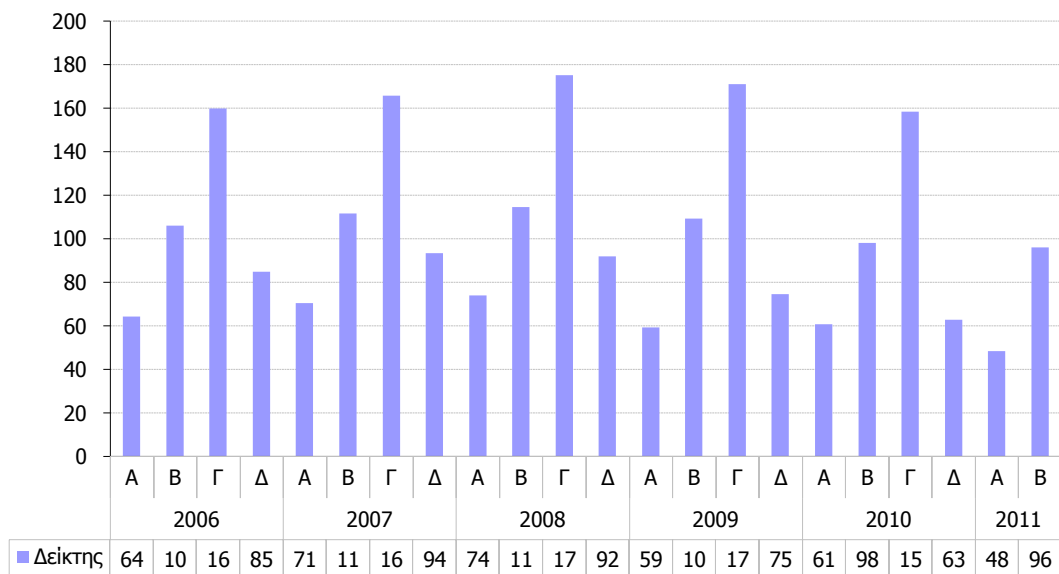
Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον τομέα Νομικών, Λογιστικών και Παροχής Συμβούλων Διαχείρισης Δραστηριοτήτων, κλάδος 69 & 70.2 (2005=100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.10

Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον τομέα Τουρισμού (δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης), κλάδοι 55&56 (2005=100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.6

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (1998-2006=100)

	Ιαν.- Αυγ. 2009	Ιαν.- Αυγ. 2010	Ιαν.- Αυγ. 2011	ΠΜ% '10/'09	ΠΜ% '11/'10
Ξενοδοχεία - Εστιατόρια	75,1	74,5	77,2	-0,8%	3,6%
Τουριστικά Γραφεία - Πρακτορεία	71	66	75,9	-7,0%	15,0%
Διάφορες Υπηρεσίες προς Επιχειρήσεις	57,4	61,9	52,2	7,8%	-15,7%
Χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	68,7	74,3	70,5	8,2%	-5,1%
Πληροφορική	65	45	49	-30,8%	8,9%
Σύνολο Υπηρεσιών	69,7	63,4	62,5	-9,0%	-1,4%

Πηγή: IOBE

Συμπερασματικά, η **βιομηχανική παραγωγή** στην Ελλάδα κατά το πρώτο επτάμηνο του 2011, εξακολουθεί να βρίσκεται σε τροχιά βαθιάς ύφεσης, η οποία μάλιστα επιταχύνεται συγκριτικά με την αντίστοιχη περσινή περίοδο. Μεταξύ των κλάδων, ηπιότερη ύφεση παρουσιάζουν εκείνοι με εξαγωγικό προσανατολισμό, η οποία όμως δεν επαρκεί για να ανακόψει την έντονη πτωτική πορεία στο σύνολο της βιομηχανίας. Ακόμα δυσμενέστερη είναι η εικόνα και στον τομέα των **Κατασκευών**, όπου όλοι οι σχετικοί δείκτες υποχωρούν σημαντικά, τόσο σε επίπεδο μεταβολής τριμήνου όσο και σε σχέση με το 2010. Σε γενικές γραμμές, η κατασκευαστική δραστηριότητα το πρώτο εξάμηνο του έτους υποχωρεί στο ήμισυ της περυσινής με την αβεβαιότητα των νοικοκυριών-ατόμων και το ευρύτερο, μη προβλέψιμο σε μεγάλο βαθμό οικονομικό περιβάλλον, να περιορίζουν σημαντικά τις κατασκευές-πωλήσεις ακινήτων.

Ο σημαντικός περιορισμός του διαθέσιμου εισοδήματος αντανakλάται άμεσα και στο δείκτη όγκου στο **Λιανικό Εμπόριο**, ο οποίος περιορίζεται εκ νέου κατά το πρώτο εξάμηνο του έτους. Η πλειονότητα των σχετικών υποκλάδων καταγράφει σημαντικές απώλειες, ενώ οριακή άνοδο παρουσιάζουν μόνο στα πολυκαταστήματα. Είναι φανερό ότι κάθε επιθυμία για καταναλωτικές αγορές επισκιάζεται από το ευρύτερο κλίμα αβεβαιότητας στο οποίο έχουν περιέλθει τα ελληνικά νοικοκυριά.

Αρνητική τέλος είναι η επίδραση της οικονομικής ύφεσης και στις **Υπηρεσίες**, καθώς στην πλειοψηφία των κλάδων καταγράφεται μείωση του κύκλου εργασιών τους.

3.3 Οι Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας

Η αξία των ελληνικών εξαγωγών κατά το πρώτο εξάμηνο του 2011 διαμορφώνεται στο μεγαλύτερο ύψος της τελευταίας δεκαετίας, στα € 10,5 δισεκ. περίπου, καταγράφοντας κατακόρυφη άνοδο κατά 40,4% από το ίδιο εξάμηνο του 2010, όταν η αντίστοιχη μεταβολή ήταν 4,6%. Ταυτόχρονα, οι εισαγωγές υποχώρησαν κατά 14,2%, έναντι αύξησης της τάξης του 1,2% πέρυσι. Έτσι, η τάση συρρίκνωσης του εμπορικού ελλείμματος ενισχύθηκε (πτώση κατά 37,7%), ενώ το ποσοστό κάλυψης των εισαγωγών από τις εξαγωγές ανήλθε στο 49,2%, αυξημένο κατά 19 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2010.

Η αύξηση της αξίας των εξαγωγών το πρώτο εξάμηνο του 2011 κατά €3 δισεκ. είναι κυρίως αποτέλεσμα της άνοδου των εξαγωγών καυσίμων (αντιπροσωπεύουν περίπου τα δύο τρίτα της αύξησης), οι οποίες υπερτριπλασιάστηκαν σε σχέση με το α' εξάμηνο του 2010, με τη συνολική τους αξία να ανέρχεται στα €2.909,5 εκατ.. Η εξέλιξη αυτή έχει ως αποτέλεσμα η αναλογία των πετρελαιοειδών στις συνολικές εξαγωγές να διαμορφωθεί στο 27,6%, που είναι υπερτριπλάσια της αντίστοιχης περυσινής 8,8%. Αντίστοιχα, η αξία των εισαγωγών τους έξι πρώτους μήνες του 2011 μειώθηκε κατά € 3,5 δισεκ. ή κατά €2,8 δισεκ. εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών.

Στα βιομηχανικά προϊόντα, οι εξαγωγές καταγράφουν άνοδο κατά 12,3% (ή €538,5 εκατ.), ανακάμπτοντας έτσι σημαντικά μετά την περιορισμένη μεγέθυνση που είχαν σημειώσει πέρυσι (2,3%). Παρόλα αυτά, η μεγάλη άνοδος από την πλευρά των καυσίμων, συνετέλεσε στην υποχώρηση του με-

ριδίου των βιομηχανικών προϊόντων στη συνολική αξία των εξαγωγών κατά 11,6 εκατοστιαίες μονάδες (46,5%). Η πορεία των εξαγωγών στα βιομηχανικά προϊόντα, είναι κυρίως αποτέλεσμα της άνοδου στα «Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά α' ύλη» (+32,6% ή €512,3 εκατ.). Σημαντική είναι όμως και η αύξηση στα «Μηχανήματα και υλικό μεταφορών» (16,6% ή €144,5 εκατ.), η οποία αντισταθμίζει σε μεγάλο βαθμό την πτώση στα «Χημικά προϊόντα» (-7,6%), τα οποία μέχρι πρότινος παρουσίαζαν αυξητική τάση, αλλά και τα «Διάφορα Βιομηχανικά Είδη» (-3,9%), με τη συνολική μείωση της αξίας στους δύο αυτούς κλάδους να ανέρχεται στα €118,4 εκατ..

Άνοδο κατά 5,3% καταγράφουν και οι εξαγωγές των αγροτικών προϊόντων, αν και το μερίδιό τους στη συνολική αξία των ελληνικών εξαγωγών υποχώρησε κατά 6 σχεδόν εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με πέρυσι (18,7%). Στα «Τρόφιμα και ζώα ζωντανά», που καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο μερίδιο των εξαγωγών της συγκεκριμένης κατηγορίας, η άνοδος κατά 6,4% (ή €95 εκατ.) στο αρχικό εξάμηνο του 2011 αντιστάθμισε τη μείωση που καταγράφεται στα «Ποτά και καπνός», όπου η αξία των εξαγωγών υποχώρησε κατά €18,2 εκατ. σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2010 (-7,4%). Σημαντική είναι επίσης η αύξηση που σημειώνεται στα «Λάδια και λίπη ζωικής και φυτικής προέλευσης» (+15,3%), που ανακάμπουν έπειτα από την περσινή μείωση, με την αξία τους να διαμορφώνεται στα €166,4 εκατ. Στις υπόλοιπες κατηγορίες μεγάλη αύξηση σημειώνεται στα μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες αγαθά, καθώς η αξία τους ανήλθε σε σχέση με πέρυσι κατά €149,2 εκατ.

Πίνακας 3.7

Εξαγωγές κατά μονοψήφια κατηγορία σε τρέχουσες τιμές (εκατ. €)

Ιανουάριος – Ιούνιος

	Αξία (εκατ. €)		Π.Μ. (%)		Σύνθεση (%)		
	2011*	2010*	'11/'10	'10/'09	2011	2010	2009
Αγροτικά προϊόντα	1.969,6	1.870,7	5,3%	1,0%	18,7%	24,9%	24,9%
Τρόφιμα και ζώα ζωντανά	1.574,7	1.479,6	6,4%	5,6%	15,0%	19,7%	19,0%
Ποτά & καπνός	228,5	246,7	-7,4%	-12,6%	2,2%	3,3%	3,9%
Λάδια και λίπη ζωικής ή φυτικής προέλευσης	166,4	144,3	15,3%	-15,0%	1,6%	1,9%	2,1%
Πρώτες ύλες	405,7	415,0	-2,2%	16,3%	3,9%	5,5%	4,9%
Πρώτες ύλες μη εδωδιμες εκτός από καύσιμα	405,7	415,0	-2,2%	16,3%	3,9%	5,5%	4,9%
Καύσιμα	2.909,5	656,3	343,4%	0,0%	27,6%	8,8%	9,1%
Ορυκτά, καύσιμα, λιπαντικά, κ.λπ.	2.909,5	656,3	343,4%	0,0%	27,6%	8,8%	9,1%
Βιομηχανικά προϊόντα	4.900,8	4.362,3	12,3%	2,3%	46,5%	58,2%	58,9%
Χημικά προϊόντα & συναφή (μ.α.κ.)	1.082,9	1.171,7	-7,6%	14,2%	10,3%	15,6%	14,2%
Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη	2.082,3	1.569,9	32,6%	7,3%	19,8%	20,9%	20,3%
Μηχανήματα & υλικό μεταφορών	1.013,8	869,2	16,6%	-13,9%	9,6%	11,6%	14,0%
Διάφορα βιομηχανικά είδη	721,9	751,4	-3,9%	-1,9%	6,9%	10,0%	10,5%
Άλλα	345,1	195,8	76,2%	30,4%	3,3%	2,6%	2,1%
Είδη & συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες	345,1	195,8	76,2%	30,4%	3,3%	2,6%	2,1%
Συνολικές εξαγωγές	10.530,7	7.500,0	40,4%	3,0%	100,0%	100,0%	100,0%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΠΣΕ-ΚΕΕΜ-ΕΛΣΤΑΤ

Σε όρους γεωγραφικής κατεύθυνσης, οι εξαγωγές των ελληνικών προϊόντων στην Ευρωπαϊκή Ένωση κινήθηκαν ανοδικά το α' εξάμηνο του 2011, καταγράφοντας αύξηση της τάξης του 12,6% σε σχέση με πέρυσι (ή κατά €518,5 εκατ.). Το γεγονός αυτό είναι αποτέλεσμα της αύξησης κυρίως από τις χώρες της Ευρωζώνης και ιδιαίτερα προς την Ιταλία (κατά 27,4% ή €224,2 εκατ.), προς την οποία οι εξαγωγές της χώρας αποτελούν πλέον σχεδόν το 10% των συνολικών εξαγωγών, καθιστώντας τη το μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο της Ελλάδας, αλλά και προς την Κύπρο, η οποία καλύπτει πάνω από το 6,5% των εξαγωγών της χώρας, με αύξηση της τάξης του 14,3% ή € 78,8 εκατ. το υπό εξέταση εξάμηνο. Σημαντική επίσης, είναι η διεύρυνση εξαγωγών προς το Λουξεμβούργο, καθώς αυτές υπερδιπλασιάστηκαν σε σχέση με πέρυσι (συνολική αξία €

11,5 εκατ.), την Φινλανδία (+82%, στα €83,3 εκατ.) αλλά και την Ισπανία, όπου οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά €20,3 εκατ. (+23,5%), την Ολλανδία (16,5%) και την Γαλλία (11,2%). Αντιθέτως, στη Γερμανία, έναν από τους μεγαλύτερους εμπορικούς εταίρους της χώρας, καταγράφεται πτώση το πρώτο εξάμηνο τους έτους κατά 3,8% σε σχέση με πέρυσι, με την αξία των εξαγωγών να έχει διαμορφωθεί στα €849,3 εκατ..

Στις χώρες της νέας διεύρυνσης, οι οποίες αποτελούν –μαζί με την Κύπρο– το 9,5% της αξίας των συνολικών εξαγωγών, καταγράφεται άνοδος σε όλες ανεξαιρέτως με εξαίρεση τη Λετονία η οποία παρουσιάζει μικρή πτώση. Η συνολική αύξηση προς αυτούς τους προορισμούς φθάνει το 15,7% (ή €136,1 εκατ.). Επιπλέον, στο Ηνωμένο Βασίλειο, σημειώνεται οριακή άνοδος (0,6%), με τη συνολική αξία των εξαγωγών να φθά-

νουν τα €436 εκατ. Σημαντικός για την Ελλάδα εμπορικός εταίρος αναδεικνύεται και αυτό το εξάμηνο η Τουρκία, προς την οποία η αύξηση των εξαγωγών είναι υπερδιπλάσια σε σύγκριση με πέρυσι, με αποτέλεσμα αυτή να απορροφά το 8,2% των ελληνικών εξαγωγών ή σε απόλυτους όρους €866,6 εκατ. Το γεγονός αυτό καθιστά την Τουρκία στο πρώτο εξάμηνο φέτος το δεύτερο σημαντικό εμπορικό εταίρο της Ελλάδας μετά την Ιταλία, με την Γερμανία να έρχεται τρίτη στη σχετική κατάταξη.

Στις χώρες των Βαλκανίων, οι εξαγωγές εμφανίζουν άνοδο 17,1% στο εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου του τρέχοντος έτους, έναντι πολύ μικρότερης ανόδου στο ίδιο διάστημα πέρυσι (κατά 1,5%). Πάραυτα, το μερίδιό τους στο σύνολο των εξαγωγών διαμορφώνεται χαμηλότερα, στο 14,6% (από 17,5%). Στην Βουλγαρία, τη χώρα με τις μεγαλύτερες εισαγωγές ελληνικών προϊόντων στην περιοχή και έκτο μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο, καθώς απορροφά το 5,4% των συνολι-

κών εξαγωγών, καταγράφεται άνοδος κατά 21%, ενώ αντίθετα στην Ρουμανία, η αξία των σχετικών εξαγωγών μειώνεται €288,9 εκατ. (από €312,5 εκατ. πέρυσι). Η μεγαλύτερη άνοδος ωστόσο, παρατηρείται στην Σερβία-Μαυροβούνιο-Κόσοβο (+46,6) και την Κροατία (+44,7%), τα μερίδιά τους όμως στο σύνολο της βαλκανικής περιφέρειας είναι μικρά. Ακολουθεί η αύξηση των εξαγωγών προς την Βοσνία-Ερζεγοβίνη (+34,4) και την ΠΓΔΜ, όπου η άνοδος κατά 33,3% μεταφράζεται σε απόλυτο ύψος εξαγωγών €200 εκατ. το πρώτο εξάμηνο του έτους, ξεπερνώντας έτσι την αξία των εξαγωγών προς την Αλβανία (άνοδος 7,7%).

Σημαντική είναι και η διεύρυνση των εξαγωγών στις χώρες της Βόρειας Αμερικής, με την αξία τους να υπερδιπλασιάζεται και να διαμορφώνεται στα €662,2 εκατ., ως αποτέλεσμα της κατακόρυφης αύξησης εξαγωγών προς τις ΗΠΑ κατά 130% (στα €581,1 εκατ.).

Πίνακας 3.8

Εξαγωγές ανά προορισμό την περίοδο Ιανουάριος-Ιούνιος 2011 και 2010

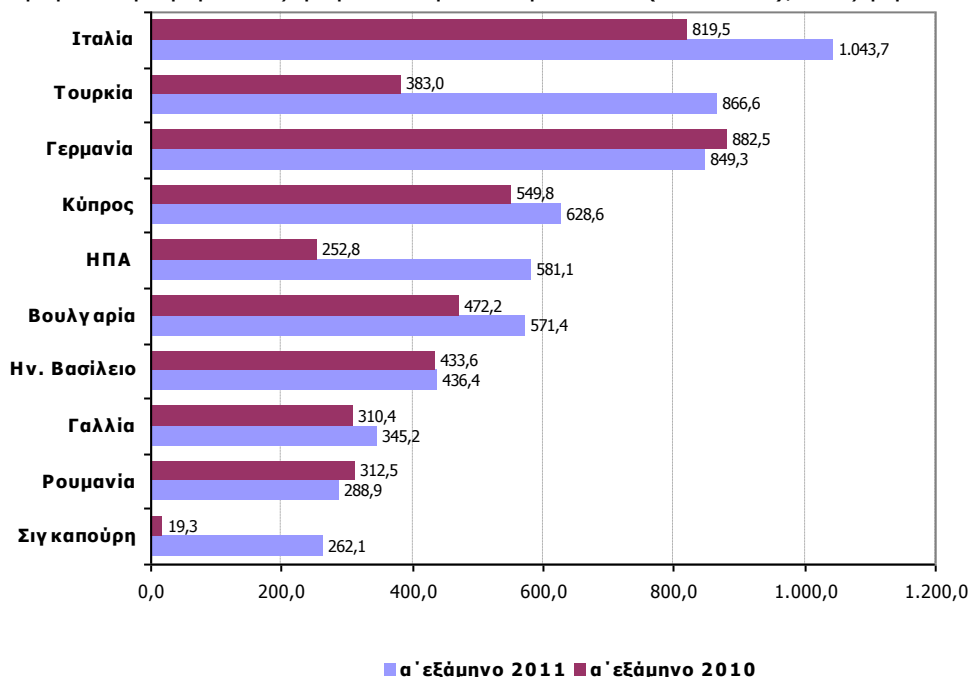
	Αξία (εκατ. €)			Σύνθεση	
	2011*	2010*	Π.Μ. (%) '11/'10	2011	2010
ΟΟΣΑ (29 χώρες)	5.638,8	4.361,0	29,3%	53,5%	58,1%
ΕΕ-27	4.617,3	4.098,8	12,7%	43,8%	54,7%
Ευρωζώνη-17	3.613,8	3.231,4	11,8%	34,3%	43,1%
Β. Αμερική	662,2	321,7	105,8%	6,3%	4,3%
Άλλες ανεπτυγμένες χώρες	60,2	57,7	4,3%	0,6%	0,8%
Υπόλοιπες ΟΟΣΑ (εκτός Ν.Κορέας)	950,0	477,2	99,1%	9,0%	6,4%
Βαλκάνια	1.533,6	1.309,2	17,1%	14,6%	17,5%
Κοινοπολ. Ανεξάρτ. Κρατών (ΚΑΚ)	255,5	196,7	29,9%	2,4%	2,6%
Β. Αφρική & Μ. Ανατολή	1.093,7	527,8	107,2%	10,4%	7,0%
Χώρες Αφρικής (εκτός Β. Αφρικής)	54,6	50,1	9,0%	0,5%	0,7%
Ν.Α. Ασία	379,5	95,7	296,6%	3,6%	1,3%
Λατ. Αμερική	44,4	24,4	82,0%	0,4%	0,3%
Λοιπές Χώρες	879,8	340,7	158,2%	8,4%	4,5%
Σύνολο	10.530,7	7.500,0	40,4%	100,0%	100,0%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ-ΚΕΕΜ

Διάγραμμα 3.11

Χώρες με το μεγαλύτερο μερίδιο εξαγωγών ελληνικών προϊόντων (σε εκατ. €), α' εξάμηνο 2010 και 2011

Πηγή: ΠΣΕ Επεξεργασία: IOBE

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι ΗΠΑ να αποτελούν τον πέμπτο μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο της Ελλάδας, καταλαμβάνοντας μερίδιο της τάξης του 5,5% των συνολικών εξαγωγών. Αύξηση κατά 49,4% ή €10,2 εκατ. καταγράφεται στις εξαγωγές με κατεύθυνση το Μεξικό, ενώ και στον Καναδά, η αξία των εξαγωγών αυξάνεται κατά 4,1% (ή €2 εκατ.).

Υπερδιπλάσια από πέρυσι είναι η άνοδος που καταγράφεται στις εξαγωγές προς τη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή (+107,2% ή κατά €566 εκατ.) σε σχέση με το α' εξάμηνο του 2010, παρά την πολιτική αστάθεια στις χώρες της περιοχής κατά το τρέχον έτος.

Σε ό,τι αφορά τις εξαγωγές προς τις χώρες της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών, η άνοδος το α' εξάμηνο του 2011 κατά € 58,7 εκατ. (+29,8%) είναι αποτέλεσμα κυρίως της αύξησης των εξαγωγών προς την Ρωσία (+29,4%), με τη συνολική αξία τους να διαμορφώνεται στα €164,5 εκατ., ενώ σημα-

ντική είναι η αύξηση και προς την Γεωργία και την Μολδαβία, οι οποίες ωστόσο απορροφούν ένα πολύ μικρό μερίδιο των συνολικών εξαγωγών της Ελλάδας.

Τέλος, άνοδος καταγράφεται στις εξαγωγικές ροές προς την Κίνα, κατά 56,6% (€ 112,2 εκατ. συνολική αξία εξαγωγών), ενώ αντίθετα παρατηρείται πτώση των εξαγωγών προς την Ινδία (-3,5%). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ασίας παρουσιάζει η εκρηκτική άνοδος των εξαγωγών στη Σιγκαπούρη, αφού η αξία τους ανήλθε στα €262,1 εκατ., έναντι μόλις €19,3 εκατ. πέρυσι, κατατάσσοντάς την έτσι πλέον δέκατη στις συνολικές εξαγωγές της χώρας, με μερίδιο της τάξης του 2,5% (από 0,3% πέρυσι).

Οι κλάδοι που παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη εξωστρέφεια στην ελληνική οικονομία λειτουργούν αντισταθμιστικά στην υφεσιακή πορεία του εγχώριου προϊόντος, γεγονός το οποίο έχει με τη σειρά του θετική συμβολή στον κύκλο εργασιών ενός σημαντικού α-

ριθμού επιχειρήσεων. Αν και η πορεία των εξαγωγών θα είναι ηπιότερη στο β' μισό του 2011 εκτιμάται ότι σε ετήσια βάση μπορούν να επιτύχουν **αύξηση της τάξης του 27%**.

3.4 Απασχόληση - Ανεργία

Το ήδη οξυμένο πρόβλημα της ανεργίας γίνεται εντονότερο στην πορεία του 2011, με όλες τις πιθανές αρνητικές παρενέργειες που αυτή η εξέλιξη μπορεί να έχει. Το β' τρίμηνο του 2011, το ποσοστό ανεργίας ανήλθε στο 16,3%, σημειώνοντας άνοδο κατά 4,5 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το β' τρίμηνο του 2010 και **τους ανέργους να ανέρχονται στους 810,8 χιλ.** (+216,8 χιλ. σε σχέση με πέρυσι), αριθμός που έχει υπερδιπλασιαστεί εντός της τελευταίας τριετίας. Ωστόσο, σε επίπεδο τριμήνου, ο ρυθμός αύξησης της ανεργίας εμφανίζει επιβράδυνση, καθώς αυξήθηκε κατά 2,3% σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο του 2011 (έναντι 11,3% το α' τρίμηνο του 2011 και 14,5% το δ' τρίμηνο του 2010 αντίστοιχα). Σε επίπεδο Ευρωζώνης-17 το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε στο 10%, με την Ελλάδα να σημειώνει τη δεύτερη υψηλότερη επίδοση έπειτα από εκείνη της Ισπανίας (21%).

Ο αριθμός των απασχολουμένων διαμορφώθηκε στους 4.156,3 χιλ. – επίπεδο σχεδόν παραπλήσιο αυτού στα μέσα του 2000 – καταγράφοντας πτώση κατά 6,2% (ή κατά 273,7 χιλ.) σε σχέση με πέρυσι και κατά 1% (ή 41,1 χιλ.) ως προς το προηγούμενο τρίμηνο του τρέχοντος έτους. Στο σύνολο της Ευρωζώνης-17, σημειώθηκε οριακή άνοδος (+0,4%) ως αποτέλεσμα της αυξητικής πορείας σε 11 χώρες μέλη, ενώ στην Ιρλανδία και την Πορτογαλία η απασχόληση υποχώρησε κατά 2% και 0,8% αντίστοιχα.

Το εργατικό δυναμικό – δηλαδή το άθροισμα απασχολουμένων και ανέργων – υποχώρησε στους 4.967,2 χιλ. σημειώνοντας μικρή πτώση κατά 1,1% σε ετήσια βάση, γεγονός που είναι αποτέλεσμα του αυξημένου αριθμού ατόμων που συνταξιοδοτούνται.

Στα επιμέρους στοιχεία του εργατικού δυναμικού, **η ανεργία των γυναικών** το β' τρίμηνο του 2011 ανήλθε στο 20% - το υψηλότερο από το 1998 τουλάχιστον – έχοντας αυξηθεί κατά 4,7 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με πέρυσι. Παραπλήσια άνοδος καταγράφεται και στο ποσοστό ανεργίας των ανδρών, που έφτασε το 13,7%, ενώ παρουσιάζεται σχεδόν ισοκατανομή των ανέργων ανάμεσα στα δύο φύλα (49% αυτών άνδρες και 51% γυναίκες). Ως προς τη χρονική διάρκεια της ανεργίας, ο 1 στους 4 ανέργους εισέρχεται για πρώτη φορά στην αγορά εργασίας, με τον αριθμό τους να έχει αυξηθεί κατά 58 χιλ. (ή 41%) σε σχέση με πέρυσι. Ενδεικτικό της έντονης αδυναμίας της ελληνικής οικονομίας να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας, αποτελεί το γεγονός ότι οι μισοί από το σύνολο των ανέργων παραμένουν χωρίς εργασία για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 12 μηνών, ενώ ο αριθμός τους έχει αυξηθεί κατά 128,8 χιλ. από το ίδιο διάστημα πέρυσι (ή 45,4%) και το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας έχει ανέλθει στο 8,3% από 5,6% το β' τρίμηνο του 2010. **Στα άτομα με ξένη υπηκοότητα**, το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε στο 18%, έναντι 16,2% στους ημεδαπούς.

Με βάση το μορφωτικό επίπεδο, στα άτομα με απολυτήριο μέσης εκπαίδευσης, που αποτελούν το 1/3 των απασχολουμένων της χώρας, το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε κατά 4,9 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με πέρυσι (17,7%), ενώ παρόμοια είναι η άνοδος στους απόφοιτους ανώτερης τεχνικής επαγ-

γελματικής εκπαίδευσης (19%). Στους πτυχιούχους ανωτάτων σχολών το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε στο 11,6% (από 8,1%), ενώ αριθμός απασχολουμένων αυτής της εκπαιδευτικής βαθμίδας ανήλθε στους 770,6 χιλ. (ή 18,5% του συνόλου των απασχολουμένων). Από την ανεργία πλήττονται έντονα τα άτομα με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης, ιδιαίτερα τα άτομα που δεν έχουν λάβει ούτε την δημοτική εκπαίδευση, καθώς το ποσοστό ανεργίας τους είναι διπλάσιο από τον εθνικό μέσο όρο. Αντίθετα, οι μεταπτυχιακοί ή διδακτορικοί τίτλοι σπουδών αναδεικνύονται σε σημαντικό εφόδιο στην ανεύρεση μιας θέσης εργασίας, καθώς στους κατόχους τους σημειώνεται το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας (9,7%) αν και αυξημένο σε σχέση με πέρυσι (κατά 2,3 εκατοστιαίες μονάδες).

Σε επίπεδο περιφερειών, τα μεγαλύτερα προβλήματα εξακολουθούν να καταγράφονται στην Μακεδονία με τον αριθμό των ανέργων να έχει αυξηθεί κατά 76,1 χιλ. σε σχέση με το β' τρίμηνο του 2010 και να ανέρχεται στους 237,8 χιλ. Στην Κεντρική Μακεδονία το ποσοστό ανεργίας ανήλθε στο 18,8% (156,5 χιλ. άνεργοι), ενώ ελαφρώς μεγαλύτερο είναι στην Ανατολική Μακεδονία-Θράκη (52,6 χιλ. άνεργοι). Εντονότερη είναι ωστόσο η πίεση στην αγορά εργασίας της Δυτικής Μακεδονίας όπου το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε κατά 8,5 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το β' τρίμηνο του 2010 (23,1%). Στην Αττική, χάθηκαν 81,3 χιλ. θέσεις εργασίας σε σύγκριση με πέρυσι, με συνέπεια το ποσοστό ανεργίας να διαμορφωθεί στο 15,6%. Κοντά στον εθνικό μέσο όρο κινείται το ποσοστό ανεργίας στην Ήπειρο, την Δυτική και την Στερεά Ελλάδα, έχοντας όμως καταγράψει αύξηση μεγαλύτερη των 4 εκατοστιαίων μονάδων μέσα σε ένα έτος. Μικρότερα ποσοστά ανεργίας –

περί το 14% - παρατηρούνται στις νησιωτικές περιοχές της χώρας, με την Κρήτη και τα Ιόνια Νησιά να καταγράφουν τις μικρότερες απώλειες σε θέσεις απασχόλησης.

Αναφορικά **με τις εξελίξεις στους κύριους τομείς της οικονομίας**, η απασχόληση υποχωρεί και στους τρεις. Στον πρωτογενή τομέα, ο αριθμός των απασχολουμένων διαμορφώθηκε στο επίπεδο του γ' τριμήνου του 2007 (509,8 χιλ.) σημειώνοντας πτώση κατά 7,6% σε σχέση με το β' τρίμηνο του 2010, όταν η σχετική στην Ευρωζώνη-17 η πτώση κυμάνθηκε στο 1,7% κατά μέσο όρο. Στο δευτερογενή τομέα η υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας συνεχίζεται με υψηλό ρυθμό, με αντίκτυπο στον αριθμό των απασχολούμενων, ο οποίος υποχώρησε κατά 146 χιλ. (-16,5%) σε σχέση με πέρυσι και κατά 30,5 χιλ. (-4,0%) ως προς το α' τρίμηνο του τρέχοντος έτους.

Η πτώση αυτή είναι αποτέλεσμα της ισοποσοστιαίας σχεδόν συρρίκνωσης της απασχόλησης στον κατασκευαστικό τομέα, αλλά και στη βιομηχανία. Στις κατασκευές είναι διπλάσια σε σχέση με πέρυσι (-20,5%) και επταπλάσια της αντίστοιχης μείωσης στις χώρες της Ευρωζώνης με αποτέλεσμα να έχουν χαθεί 67,8 χιλ. θέσεις εργασίας μέσα σε ένα έτος. Αντίστοιχα στη Μεταποίηση, η μείωση της απασχόλησης ανέρχεται στις 66,1 χιλ. θέσεις εργασίας έναντι οριακής άνοδου κατά 0,3% στην Ευρωζώνη-17.

Στον τριτογενή τομέα τέλος, η απασχόληση υποχώρησε κατά 2,8% (ή 82,7 χιλ. θέσεις εργασίας) ως προς το β' τρίμηνο του 2010, αν και σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο του έτους εμφάνισε οριακή άνοδο. Στο επίπεδο των βασικών του κλάδων, σημειώνεται στο Χονδρικό-Λιανικό Εμπόριο μείωση της απασχόλησης παρόμοια με πέρυσι (-3,5%),

στην Εκπαίδευση κατά 5,5% και στη Δημόσια Διοίκηση και Άμυνα κατά 2,3%. Στον αντίποδα, οριακή άνοδο παρουσιάζουν οι κλάδοι Εστίασης-Καταλύματος και Μεταφοράς-Αποθήκευσης. Υπό αυτές τις εξελίξεις, το ποσοστό απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα διαμορφώθηκε στο 12,3% (12,5% πέρυσι), στον δευτερογενή στο 17,8% (έναντι 20%) και στον τριτογενή στο 69,9% (από 67,5%).

Οι αρνητικές εξελίξεις στην αγορά εργασίας θα συνεχισθούν, καθώς η ένταση της ύφεσης στην ελληνική οικονομία θα είναι ισχυρή και στη συνέχεια του 2011 και πιθανότατα στις αρχές του 2012. Επιπλέον, πιέσεις στην αγορά εργασίας θα προέλθουν και από τις εξελίξεις που δρομολογούνται στο δημόσιο τομέα με την εργασιακή εφεδρεία αρχικά, αλλά και τις πιθανολογούμενες απολύσεις μετέπειτα. Διαμορφώνεται επομένως ένα νέο τοπίο, διαφορετικό από το ισχύον όπου οι προσλήψεις που πραγματοποιούνταν στο Δημόσιο συντελούσαν στην ηπιότερη πορεία της ανεργίας.

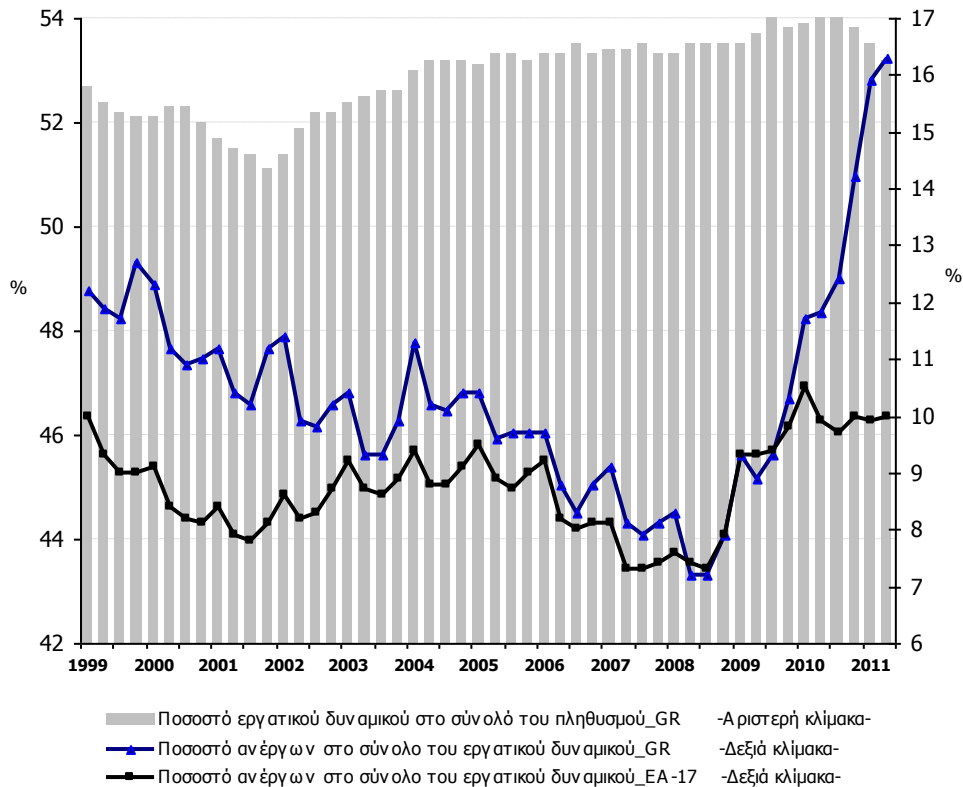
Γενικότερα, κατά τη διαδικασία μετάβασης και προσαρμογής μιας οικονομίας σε ένα νέο αναπτυξιακό πρότυπο, δεν είναι εφικτή η ταχύρυθμη δημιουργία θέσεων εργασίας, οι οποίες θα καλύψουν τις απώλειες από κλάδους οι οποίοι στο παρελθόν οδηγούσαν την οικονομική ανάπτυξη. Παραδείγματα τέτοιων κλάδων στην Ελλάδα αποτελούν οι κατασκευές και το λιανικό εμπόριο, στους

οποίους ή ήδη εκτεταμένη μείωση της απασχόλησης πιθανότατα θα συνεχισθεί. Πρωταρχικό επομένως στόχο, ιδίως στο άμεσο μέλλον, θα πρέπει να αποτελέσει η αποτελεσματική εφαρμογή ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης (επιδότηση θέσεων εργασίας, επίδομα εργασίας αντί ανεργίας, προγράμματα εργασίας για μακροχρόνια ανέργους, νέους και γυναίκες) για τη διατήρηση υφιστάμενων, αλλά και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας με την αξιοποίηση των διαθέσιμων εργαλείων χρηματοδότησης, όπως το ΕΣΠΑ.

Για το 2011 το ποσοστό ανεργίας αναμένεται να κινηθεί στην περιοχή του 16,4%, **υπό την προϋπόθεση ότι οι θετικές εξελίξεις στον τουρισμό από την αύξηση των αφίξεων θα αποτυπωθούν τουλάχιστον εν μέρει στην απασχόληση κατά το γ' τρίμηνο του έτους.** Σε ότι αφορά το ποσοστό ανεργίας το 2012, εκτιμάται ότι θα αυξηθεί τουλάχιστον κατά 2 εκατοστιαίες μονάδες, **εξέλιξη που θα μπορούσε να μετριαστεί από την επανεκκίνηση της ελληνικής οικονομίας, έστω σε μικρό βαθμό, μέσα από την πραγματική εφαρμογή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που θα διευκολύνουν την είσοδο σε κλάδους και επαγγέλματα με σημαντικούς έως τώρα περιορισμούς, καθώς και από την πραγματοποίηση ώριμων προς υλοποίηση επενδύσεων.**

Διάγραμμα 3.12

Εξέλιξη του Ποσοστού του Εργατικού Δυναμικού στο Σύνολο του Πληθυσμού και του Ποσοστού των Ανέργων στο σύνολο του Εργατικού Δυναμικού

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Πρόσθετα στοιχεία για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης προσφέρουν οι Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας του ΙΟΒΕ.

Το τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου του 2011, οι προσδοκίες για την απασχόληση σε σχέση με το τρίμηνο Μαρτίου – Μαΐου, βελτιώνονται ήπια στο Λιανικό Εμπόριο και τις Κατασκευές, παραμένοντας όμως σε πολύ δυσμενή επίπεδα, ενώ στη Βιομηχανία και τις Υπηρεσίες καταγράφουν σχετική σταθερότητα. Συγκριτικά με την ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους, σημειώνεται μικρή

ανάκαμψη στις σχετικές προβλέψεις για τις θέσεις εργασίας στη Βιομηχανία και τις Υπηρεσίες, με τους σχετικούς δείκτες όμως να παραμένουν σε έντονα αρνητικά επίπεδα κατά μέσο όρο. Ο τομέας των Κατασκευών έχει υποστεί το μεγαλύτερο πλήγμα σε όρους απασχόλησης σε σχέση με τις αντίστοιχες περσινές επιδόσεις, ενώ στο Λιανικό Εμπόριο, τομέας ο οποίος παραδοσιακά τροφοδοτούσε με θέσεις εργασίας την οικονομία, ο σχετικός δείκτης διαμορφώνεται σε ελαφρώς χαμηλότερα επίπεδα έναντι των αντίστοιχων περσινών. Αναλυτικότερα:

Πίνακας 3.10

Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης (σε χιλ.)

Περίοδος αναφοράς	Γενικό Σύνολο	Εργατικό Δυναμικό					
		Σύνολο	% του πληθυσμού	Απασχολούμενοι	% εργατικού δυναμικού	Άνεργοι	% εργατικού δυναμικού
1998	8.680,4	4.525,8	52,1	4.017,9	88,8	507,9	11,2
1999	8.764,5	4.586,1	52,3	4.031,4	87,9	554,7	12,1
2000	8.839,8	4.611,9	52,2	4.088,5	88,6	523,5	11,4
2001	8.906,4	4.580,3	51,4	4.086,3	89,2	493,9	10,8
2002	8.964,3	4.656,0	51,9	4.175,8	89,7	480,2	10,3
2003	9.014,9	4.734,4	52,5	4.274,5	90,3	460,0	9,7
2004	9.063,5	4.818,8	53,2	4.313,2	89,5	505,7	10,5
2005	9.108,1	4.846,5	53,2	4.369,0	90,1	477,5	9,9
2006	9.157,4	4.886,4	53,4	4.452,3	91,1	434,5	8,9
2007	9.207,4	4.916,8	53,4	4.509,9	91,7	406,9	8,3
2008	9.234,1	4.937,3	53,5	4.559,4	92,4	377,9	7,6
α' τρίμ. 2009	9.252,7	4.948,1	53,5	4.485,8	90,7	462,3	9,3
β' τρίμ. 2009	9.262,4	4.974,5	53,7	4.531,9	91,1	442,6	8,9
γ' τρίμ. 2009	9.272,3	5.005,3	54,0	4.540,1	90,7	465,1	9,3
δ' τρίμ. 2009	9.282,4	4.991,2	53,8	4.476,8	89,7	514,4	10,3
2009	9.267,5	4.979,8	53,8	4.508,7	90,6	471,1	9,5
α' τρίμ. 2010	9.292,2	5.012,4	53,9	4.425,6	88,3	586,8	11,7
β' τρίμ. 2010	9.301,5	5.021,0	54,0	4.427,0	88,2	594,0	11,8
γ' τρίμ. 2010	9.311,5	5.024,9	54,0	4.402,9	87,6	621,9	12,4
γ' τρίμ. 2010	9.320,6	5.011,1	53,8	4.299,0	85,8	712,1	14,2
2010	9.306,3	5.017,4	53,9	4.388,6	87,5	628,7	12,5
α' τρίμ. 2011	9.329,4	4.987,0	53,5	4.194,4	84,1	792,6	15,9
β' τρίμ. 2011	9.337,6	4.967,2	53,2	4.156,3	83,7	810,8	16,3

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Στη Βιομηχανία, οι προβλέψεις για την απασχόληση το διάστημα Ιουνίου – Αυγούστου παραμένουν στα ίδια επίπεδα σε σχέση με το τρίμηνο Μαρτίου – Μαΐου και ελαφρώς ανώτερα σε σύγκριση με την αντίστοιχη περσινή επίδοση. Το ισοζύγιο των σχετικών προβλέψεων παραμένει αρνητικό και διαμορφώνεται εκ νέου στις -14 μονάδες, όταν το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους κατέγραφε -17 μονάδες. Το ποσοστό των επιχειρήσεων που προβλέπει άνοδο της απασχόλησης το επόμενο διάστημα διαμορφώνεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα, στο 6% κατά μέσο όρο, ενώ αντίθετα το 19% αναμένει περαιτέρω πτώση στον αριθμό των θέσεων εργασίας του τομέα το επόμενο διάστημα. Τέσσερις στις

πέντε επιχειρήσεις προβλέπουν σταθερότητα στη ζήτηση εργασίας το επόμενο τρίμηνο.

Στον τομέα των Κατασκευών, οι σχετικές προβλέψεις το τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου παραμένουν εξαιρετικά δυσμενείς, σημειώνοντας μικρή μόνο άνοδο σε σχέση με την επίδοση Μαρτίου – Μαΐου. Σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι, ο μέσος δείκτης του υπό εξέταση τριμήνου έχει σημειώσει κατακόρυφη πτώση, αφού διαμορφώνεται στις -60 μονάδες (από -42 πέρυσι και -64 το προηγούμενο τρίμηνο). Από τις επιχειρήσεις του κλάδου, μόλις το 6-7% των επιχειρήσεων το τελευταίο εξάμηνο προβλέπει αύξηση στις

θέσεις εργασίας του τομέα, ενώ αντίθετα το 67% (από 70% το περασμένο τρίμηνο) κάνει λόγο για βραχυπρόθεσμη πτώση της απασχόλησης. Η εικόνα του τριμήνου στα Δημόσια Έργα δεν μεταβάλλεται (στις -74 μονάδες ο σχετικός μέσος όρος), αν και παραμένει σημαντικά δυσμενέστερη σε σύγκριση με τις Ιδιωτικές Κατασκευές, όπου το σχετικό αρνητικό ισοζύγιο καταγράφει μικρή βελτίωση σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο.

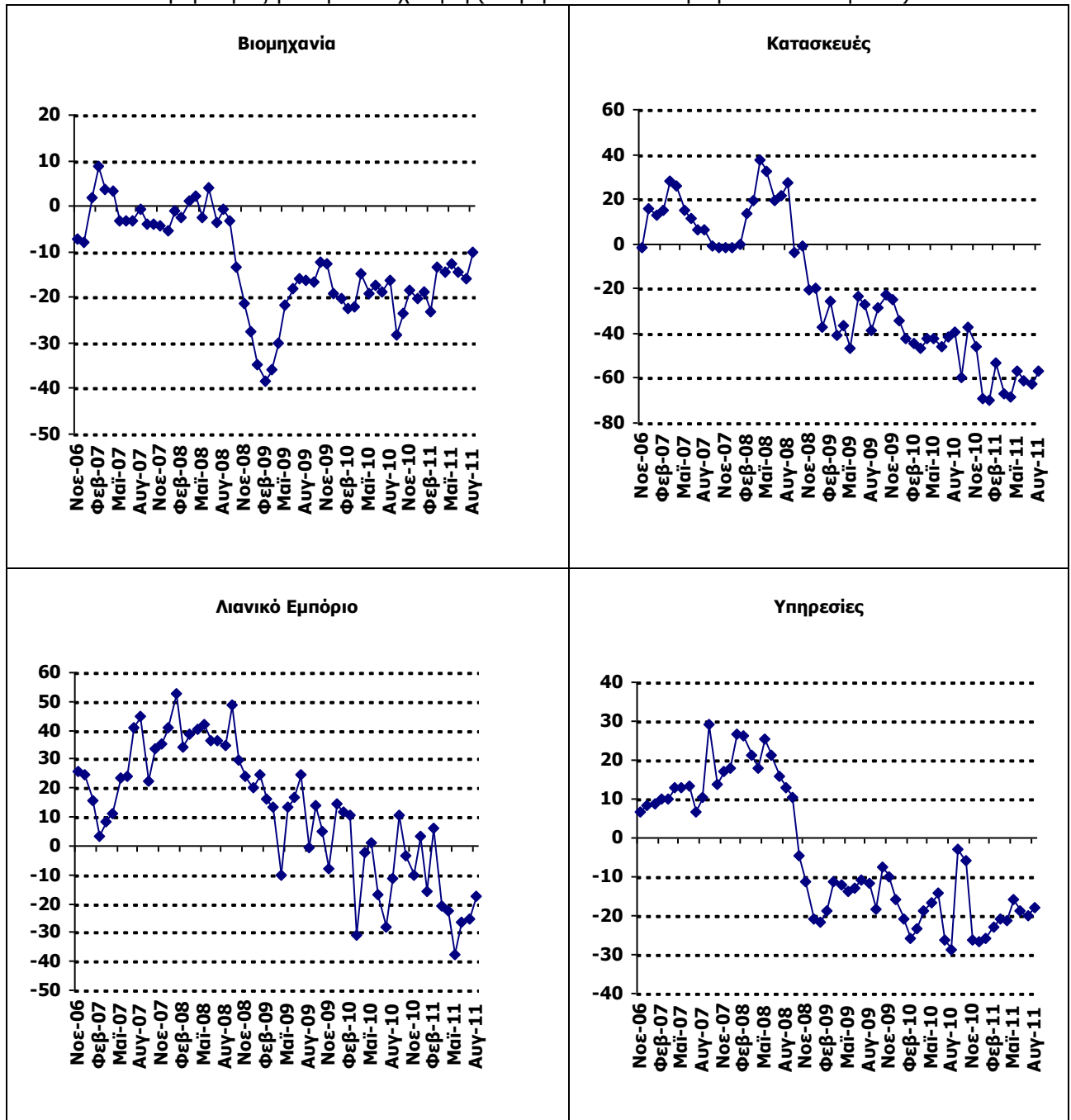
Στις Υπηρεσίες, οι προβλέψεις για την απασχόληση δεν μεταβάλλονται το υπό εξέταση τρίμηνο, παραμένοντας όμως σε αρνητικά επίπεδα στο σύνολό τους, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται εκ νέου στις -19 μονάδες. Η επίδοση αυτή είναι ελαφρώς υψηλότερη από την αντίστοιχη περσινή (-23 μονάδες), ενώ από τις επιχειρήσεις του τομέα, το πολύ χαμηλό 4% των επιχειρήσεων (από 7% το προηγούμενο τρίμηνο) αναμένει άνοδο, με το ποσοστό εκείνων που προβλέπουν πτώση να περιορίζεται ελαφρά στο 23% (από 26%). Η πλειονότητα των επιχειρήσεων του τομέα αναμένει και πάλι (73%) σταθερότητα σχετικά με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας το επόμενο διάστημα. Από τους επιμέρους κλάδους που εξετάζονται, στους περισσότερους από αυτούς οι σχετικές προβλέψεις το συγκεκριμένο τρίμηνο είναι ευνοϊκότερες σε σχέση με το προηγούμενο. Συγκεκριμένα, θετική μεταβολή καταγράφεται στις προβλέψεις στα Ξενοδοχεία και Εστιατόρια (-5 μονάδες ο σχετικός δείκτης), στα Τουριστικά Πρακτορεία (-23 μονάδες), στον κλάδο της Πληρο-

φορικής (-24 μονάδες) και τους Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς Οργανισμούς (-4 μονάδες), με τις Διάφορες επιχειρηματικές δραστηριότητες να σημειώνουν πτώση στις σχετικές προβλέψεις τους (-36 μονάδες).

Μικρή άνοδο σημειώνουν οι προσδοκίες για την απασχόληση στο Λιανικό Εμπόριο το τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, με το σχετικό δείκτη να βελτιώνεται διαδοχικά από τον Ιούνιο, μετά το ιστορικό χαμηλό του Μαΐου. Έτσι, το σχετικό ισοζύγιο διαμορφώνεται στις -23 μονάδες (από -27 μονάδες κατά μέσο όσο το τρίμηνο Μαρτίου – Μαΐου), σε επίδοση ελαφρώς καλύτερη έναντι της αντίστοιχης περσινής (-19 μονάδες). Από τις επιχειρήσεις του τομέα το υπό εξέταση τρίμηνο, το 24% (από 28% το προηγούμενο τρίμηνο) αναμένει συρρίκνωση των θέσεων εργασίας βραχυπρόθεσμα και μόλις το 1% των επιχειρήσεων, όπως και το προηγούμενο διάστημα, αναμένει άνοδο. Η πλειονότητα (74%) προσδοκά εκ νέου σταθερότητα, ενώ από τους επιμέρους τομείς, οι ευνοϊκότερες προβλέψεις καταγράφονται στα Τρόφιμα – Ποτά – Καπνός, όπου το σχετικό ισοζύγιο είναι σχεδόν ισοσκελισμένο το τελευταίο εξάμηνο, με τα Είδη οικιακού εξοπλισμού να σημειώνουν θεαματική θετική μεταβολή (-23 μονάδες). Αρνητική είναι τέλος η εξέλιξη του σχετικού δείκτη στα Οχήματα & Ανταλλακτικά (-63 μονάδες) και τα Υφάσματα-Ενδυση-Υπόδηση (-46 μονάδες).

Διάγραμμα 3.13

Προβλέψεις για την απασχόληση (διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: IOBE

3.5 Τιμές Καταναλωτή

Πρόσφατες εξελίξεις

Θετικές εξελίξεις καταγράφονται στον πληθωρισμό κατά το τρίτο τρίμηνο φέτος, καθώς σημειώθηκε περαιτέρω, σημαντική αποκλιμάκωσή του. Τον Αύγουστο του 2011 διαμορφώθηκε στο 1,7%, που είναι το χαμηλότερο επίπεδο του σχεδόν στην τελευταία διετία, ενώ συνολικά στο πρώτο οκτάμηνο του έτους κινήθηκε στο 3,5%, σημειώνοντας πτώση κατά 1,2 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με πέρυσι.

Περαιτέρω αποκλιμάκωση του πληθωρισμού αποτρέπεται κυρίως από την πορεία των τιμών στην πλευρά των αγαθών, καθώς ο ρυθμός μεταβολής του δείκτη τιμών τους, παρότι κινείται πτωτικά σε σχέση με πέρυσι, βρίσκεται σε σχεδόν διπλάσιο επίπεδο από τον αντίστοιχο για τις υπηρεσίες. Συγκεκριμένα, ο δείκτης αγαθών καταναλωτή διαμορφώθηκε στο 4,2% το α' οκτάμηνο του 2011 έναντι 5,4% πέρυσι, όταν στις υπηρεσίες ο αντίστοιχος δείκτης παρουσιάζει επιβράδυνση σε σχέση με το α' οκτάμηνο του 2010 (2,4% έναντι 3,8% πέρυσι). Αντίθετα, οι τιμές των οπωροκηπευτικών ανέκαμψαν σημαντικά (6,4%) έπειτα από τη μεγάλη υποχώρηση που παρουσίασαν πέρυσι (-7,1%).

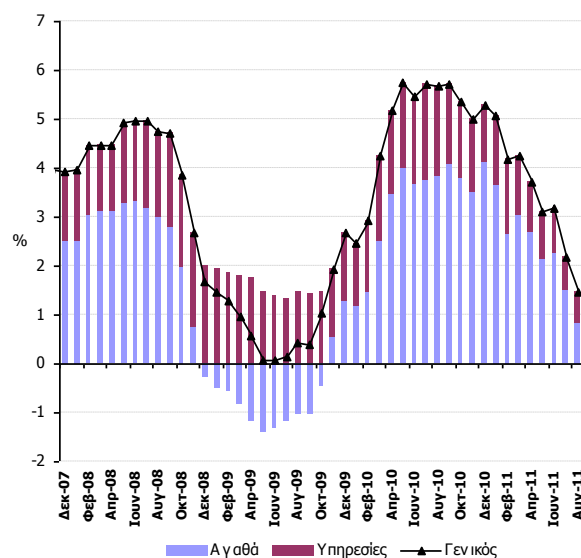
Επιβράδυνση καταγράφεται επίσης στην ανοδική πορεία των τιμών των καυσίμων, καθώς το α' οκτάμηνο του 2011, η μέση ετήσια αύξηση στο Δείκτη Καυσίμων διαμορφώθηκε στο 21,8% (έναντι 38,8% πέρυσι), ενώ αντίστοιχη τάση καταγράφεται και στο Δείκτη ενέργειας (19% έναντι αύξησης 30,3% πέρυσι).

Ο δομικός πληθωρισμός διαμορφώθηκε το πρώτο οκτάμηνο του έτους στο 1,8%, από

2,3% στο ίδιο διάστημα του 2011. Μάλιστα, τον Αύγουστο του 2011 παρέμεινε αμετάβλητος σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα πέρυσι.

Διάγραμμα 3.14

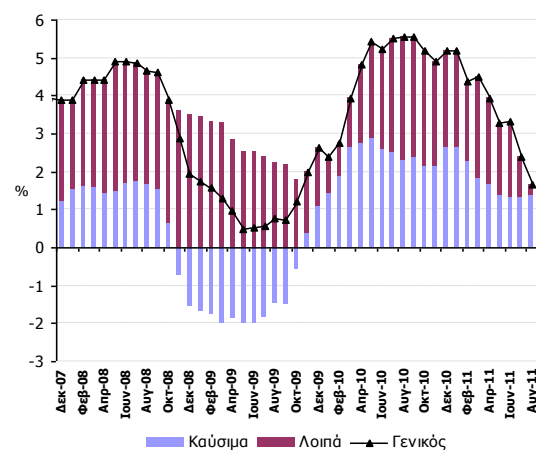
Εξέλιξη ΓΔΤΚ και επιπτώσεις από επιμέρους δείκτες (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Επεξεργασία: IOBE

Διάγραμμα 3.15

Συμβολή των Καυσίμων στη διαμόρφωση του ΓΔΤΚ (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

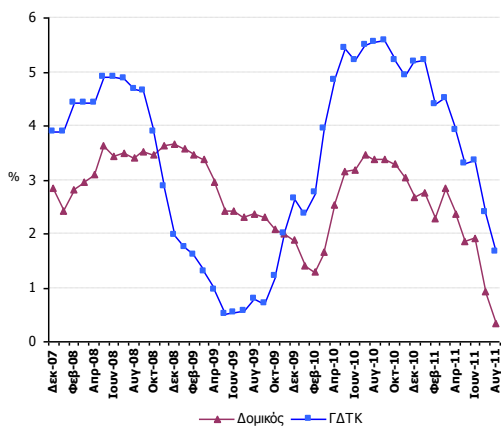
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Επεξεργασία: IOBE

Στις υπόλοιπες ομάδες αγαθών και υπηρεσιών, η πορεία των τιμών είναι ανοδική, αν και ηπιότερη σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο, με εξαίρεση τα είδη Έν-

δυσης και Υπόδησης (-2,2%) και την Υγεία (-0,4%). Μάλιστα, η μείωση στα είδη Ένδυσης και Υπόδησης τον Αύγουστο του 2011 (κατά 11%) ερμηνεύει σε μεγάλο βαθμό την υποχώρηση του πληθωρισμού το συγκεκριμένο μήνα, καθώς άσκησε περιοριστική επίδραση σε αυτόν κατά 0,8 εκατοστιαίες μονάδες. Η μεγαλύτερη αύξηση στο πρώτο οκτάμηνο του έτους καταγράφεται στα Αλκοολούχα Ποτά-Καπνός (9,7%), ενώ παραπλήσια (9%) είναι η άνοδος στην Στέγαση. Στις Μεταφορές, ο δείκτης τιμών αυξήθηκε με υπο-διπλάσιο ρυθμό σε σχέση με πέρυσι (8%). Στη Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά όπως και στις Επικοινωνίες, η άνοδος κινείται περίπου στα ίδια επίπεδα με το 2010 (3% και 2,3% αντίστοιχα), ενώ στην Εκπαίδευση το επίπεδο των τιμών παρέμεινε αμετάβλητο.

Διάγραμμα 3.16

Εξέλιξη δομικού πληθωρισμού και ΓΔΤΚ (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

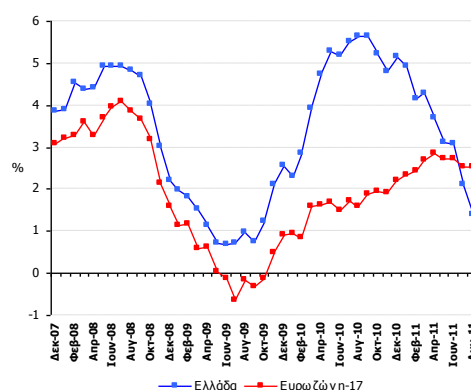
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Επεξεργασία: IOBE

Ο εναρμονισμένος πληθωρισμός διαμορφώθηκε στο 3,4% το α' οκτάμηνο του 2011 από 4,4% την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι, επίπεδο υψηλότερο κατά 0,8 εκατοστιαίες μονάδες από το μέσο όρο της Ευρωζώνης-17. Σε αντίθεση ωστόσο με το παρελθόν, ο πληθωρισμός (βάσει ΕνΔΤΚ) στην Ελλάδα έχει υποχωρήσει στη διάρκεια του τρέχο-

ντος έτους αρκετά ούτως ώστε να βρίσκεται σε επίπεδο παρόμοιο με άλλες χώρες-μέλη της Ευρωζώνης, όπως το Βέλγιο, η Πορτογαλία, η Αυστρία, η Ισπανία και η Φιλανδία. Είναι ενδεικτικό ότι τον Αύγουστο του 2011 διαμορφώθηκε σε επίπεδο χαμηλότερο κατά 1 εκατοστιαία μονάδα σε σχέση με το μέσο όρο της Ευρωζώνης, παρόμοιο σχεδόν με εκείνο της Ιρλανδίας.

Διάγραμμα 3.17

Εξέλιξη ΕνΔΤΚ στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη-17 (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία: IOBE

Αρνητική επίδραση στη διαμόρφωση της τελικής τιμής των αγαθών ασκεί και το αυξανόμενο κόστος παραγωγής. Το α' επτάμηνο του 2011, ο γενικός δείκτης εγχώριας αγοράς στη βιομηχανία εμφανίζει αύξηση κατά 7,6% (έναντι 6,7%), που είναι η τέταρτη υψηλότερη ανάμεσα στα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης-17, όπου πάντως επίσης σημειώθηκε υψηλή μέση άνοδος, της τάξης του 6,3% σε σχέση με την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου του 2010. Οι κλάδοι με τη μεγαλύτερη άνοδο είναι: Προϊόντα Οπών-Αυθρακας και Λιγνίτης (+28,6%), Ενεργειακά Αγαθά χωρίς ηλεκτρική ενέργεια (27,6%), Άνθρακας και Λιγνίτης (19,6%), Ενεργειακά Αγαθά (15,3%) και Ηλεκτρικός Εξοπλισμός (14,7%). Σημαντική πτώση καταγράφεται μόνο σε δύο κλάδους, στα Βασικά Φαρμακευτικά Προϊόντα (-10,6%) και στα Βασικά

Φαρμακευτικά Προϊόντα (-12,5%). Αναμφίβολα, το εγχώριο κόστος παραγωγής συνεχίζει να επηρεάζεται αρνητικά από τις τιμές των εισαγόμενων πρώτων υλών, καθώς ο σχετικός δείκτης εξακολουθεί να ανέρχεται με υψηλούς ρυθμούς, παρόμοιους με τους περυσινούς στην ίδια περίοδο (7,5%).

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Η μεταφορά των ειδών εστίασης κυρίως στον υψηλό συντελεστή ΦΠΑ (3%) σε συνδυασμό με την εξίσωση της τιμής του πετρελαίου θέρμανσης με το πετρέλαιο κίνησης από το φθινόπωρο για τις επιχειρήσεις, αναμένεται να ασκήσουν αυξητική επίδραση στο επίπεδο του ΓΔΤΚ.

Από την άλλη πλευρά, οι μειώσεις μισθών και συντάξεων, η υψηλή ανεργία και η αβεβαιότητα για περαιτέρω αύξησή της, σε συνδυασμό με τις έκτακτες εισφορές που έχουν επιβληθεί για τον περιορισμό του δημοσιονομικού ελλείμματος, μειώνουν δραστικά το διαθέσιμο οικογενειακό εισόδημα και κατά συνέπεια την καταναλωτική ζήτηση. Συνισταμένη των προηγούμενων επιδράσεων αναμένεται να αποτελέσει η διατήρηση του πληθωρισμού σε πτωτική τροχιά στη συνέχεια του 2011. Έτσι, **ο πληθωρισμός βάσει ΓΔΤΚ για το σύνολο 2011 εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί στην περιοχή του 3,1%, 1,6 εκατοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από ότι το 2010.**

Σε γενικότερο επίπεδο, τα παραπάνω κοινωνικοοικονομικά δεδομένα, υποδεικνύουν την αναγκαιότητα ανάληψης πρωτοβουλιών για την άμεση υποχώρηση των τιμών σε ένα μεγάλο εύρος αγαθών και υπηρεσιών, η οποία μπορεί να επιτευχθεί παρά τους υψηλούς συντελεστές φορολόγησης. Άλλωστε, με βάση τα συγκριτικά αποτελέσματα για το επίπεδο τιμών, βάσει της Ισοδυναμίας Αγο-

ραστικής Δύναμης (Purchasing Power Parity)¹⁵, η Ελλάδα καταλαμβάνει υψηλότερη θέση ακόμη και από αναπτυγμένα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης-17 σε διάφορες κατηγορίες (στο διάγραμμα αναφέρονται τέσσερις από αυτές για σύγκριση μεταξύ των χωρών-μελών). Οι διαφορές αυτές υποδεικνύουν, μεταξύ άλλων, την αναγκαιότητα άμεσης υιοθέτησης και εφαρμογής του κατάλληλου νομοθετικού πλαισίου που επιτρέπει την ανάπτυξη του ανταγωνισμού σε κύριες αγορές αγαθών και υπηρεσιών. Η νομοθετική παρέμβαση για την απελευθέρωση των αποκαλούμενων «κλειστών» επαγγελματιών σαφώς αποτελεί μία σημαντική κίνηση προς αυτή την κατεύθυνση. Ωστόσο, διατηρούνται με αυτή ορισμένες αγκυλώσεις του παρελθόντος, ενώ καθυστερεί η εφαρμογή ορισμένων από τις διατάξεις της.

Εξάλλου, σημαντική πληροφόρηση για την εξέλιξη των τιμών στο επόμενο διάστημα παρέχουν και τα αποτελέσματα των μηνιαίων ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE, τα οποία συνιστούν πρόδρομες ενδείξεις για την εξέλιξή τους από την πλευρά της προσφοράς.

Οι προβλέψεις για περαιτέρω πτώση των τιμών το τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου διευρύνονται σε σχέση με το τρίμηνο Μαρτίου – Μαΐου στη Βιομηχανία, όπου το σχετικό ισοζύγιο διαμορφώνεται σε αρνητικά επίπεδα. Στις

¹⁵ Η ισοδυναμία αγοραστικής δύναμης (Purchasing Power Parity) χρησιμοποιείται για να δηλώσει τιμές αγαθών μεταξύ χωρών σε μια κοινή νομισματική μονάδα. Με τη συγκεκριμένη μέθοδο μετατρέπεται η δαπάνη για ένα αγαθό ή μια υπηρεσία στο εθνικό νόμισμα σε μια νέα κοινή μονάδα (την αποκαλούμενη ισοτιμία αγοραστικής δύναμης) προκειμένου να περιορίζεται η επίδραση από το διαφορετικό επίπεδο τιμών μεταξύ των χωρών.

Ιδιωτικές Κατασκευές, ο σχετικός δείκτης σημειώνει ανάκαμψη, μετά από την έντονη πτώση του περασμένου τριμήνου, παραμένοντας όμως σε πολύ χαμηλά επίπεδα λόγω χαμηλής αναμενόμενης ζήτησης, ενώ ελαφρά άνοδος καταγράφεται και στον αντίστοιχο δείκτη του Λιανικού Εμπορίου, όπου όμως και εδώ κυριαρχούν οι αποπληθωριστικές προσδοκίες. Ο τομέας των Υπηρεσιών παρουσιάζει σταθερότητα στις προσδοκίες έναντι του επιπέδου των τιμών του κλάδου, με το μέσο δείκτη να υποδηλώνει και εδώ τις κυρίαρχες προβλέψεις αποκλιμάκωσης. Σε σύγκριση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο, οι σχετικές προσδοκίες βαίνουν μειούμενες στη Βιομηχανία, τις Ιδιωτικές Κατασκευές και το Λιανικό Εμπόριο, ενώ στις Υπηρεσίες το σχετικό ισοζύγιο διαμορφώνεται σε ελαφρώς υψηλότερα, αλλά πάντα αρνητικά επίπεδα. Αναλυτικότερα:

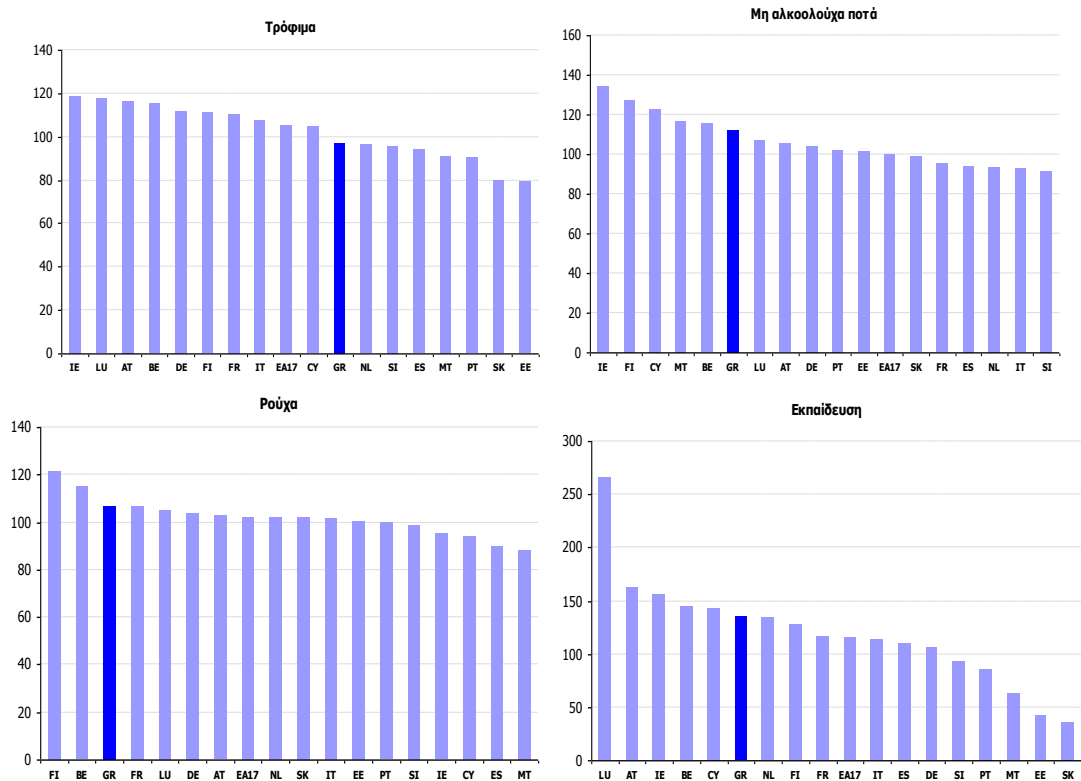
- **Στη Βιομηχανία, οι προβλέψεις αποκλιμάκωσης των τιμών διευρύνονται το τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου έναντι του προηγούμενου τριμήνου,** με το σχετικό ισοζύγιο να κυμαίνεται πλέον σε αρνητικά επίπεδα, στις -7 μονάδες κατά μέσο όρο (από +4 μονάδες το προηγούμενο τρίμηνο). Η επίδοση αυτή βρίσκεται χαμηλότερα από τα αντίστοιχα περσινά επίπεδα (-2 μονάδες). Έτσι, το ποσοστό των επιχειρήσεων που προβλέπει άνοδο των τιμών το διάστημα Ιουνίου – Αυγού-

στου περιορίζεται σχεδόν κατά το ήμισυ, στο 8%, ενώ αντίθετα ένα διπλάσιο σχεδόν ποσοστό αναμένει αποκλιμάκωση το υπό εξέταση τρίμηνο. Και πάλι όμως, η συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων (78% από 74%) αναμένει σταθερότητα των τιμών το επόμενο διάστημα.

Στο Λιανικό Εμπόριο το τελευταίο τρίμηνο, οι προβλέψεις υποχώρησης του επιπέδου των τιμών παραμένουν σχεδόν στα επίπεδα του προηγούμενου τριμήνου, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις -22 μονάδες (από -24 μονάδες), επίδοση σημαντικά χαμηλότερη σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή (-12 μονάδες). Το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναμένουν πτώση το επόμενο διάστημα διαιμορφώνεται στο 28% (από 32% κατά μέσο όρο την περίοδο Μαρτίου – Μαΐου), ενώ όσοι αναμένουν άνοδο φθάνουν μόλις στο 6% (από 8%). Από τους επιμέρους κλάδους, οι εντονότερες προβλέψεις μειώσεων τιμών εμφανίζονται την περίοδο αυτή στα Πολυκαταστήματα, με τα Υφάσματα – Ένδυση – Υπόδηση και τα Οχήματα – Ανταλλακτικά να ακολουθούν. Σημαντική είναι η πτώση στις προσδοκίες εξέλιξης των τιμών και στα Τρόφιμα- Ποτά – Καπνός, όπου το σχετικό ισοζύγιο διαμορφώνεται σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα, στις -13 μονάδες κατά μέσο όρο

Διάγραμμα 3.18

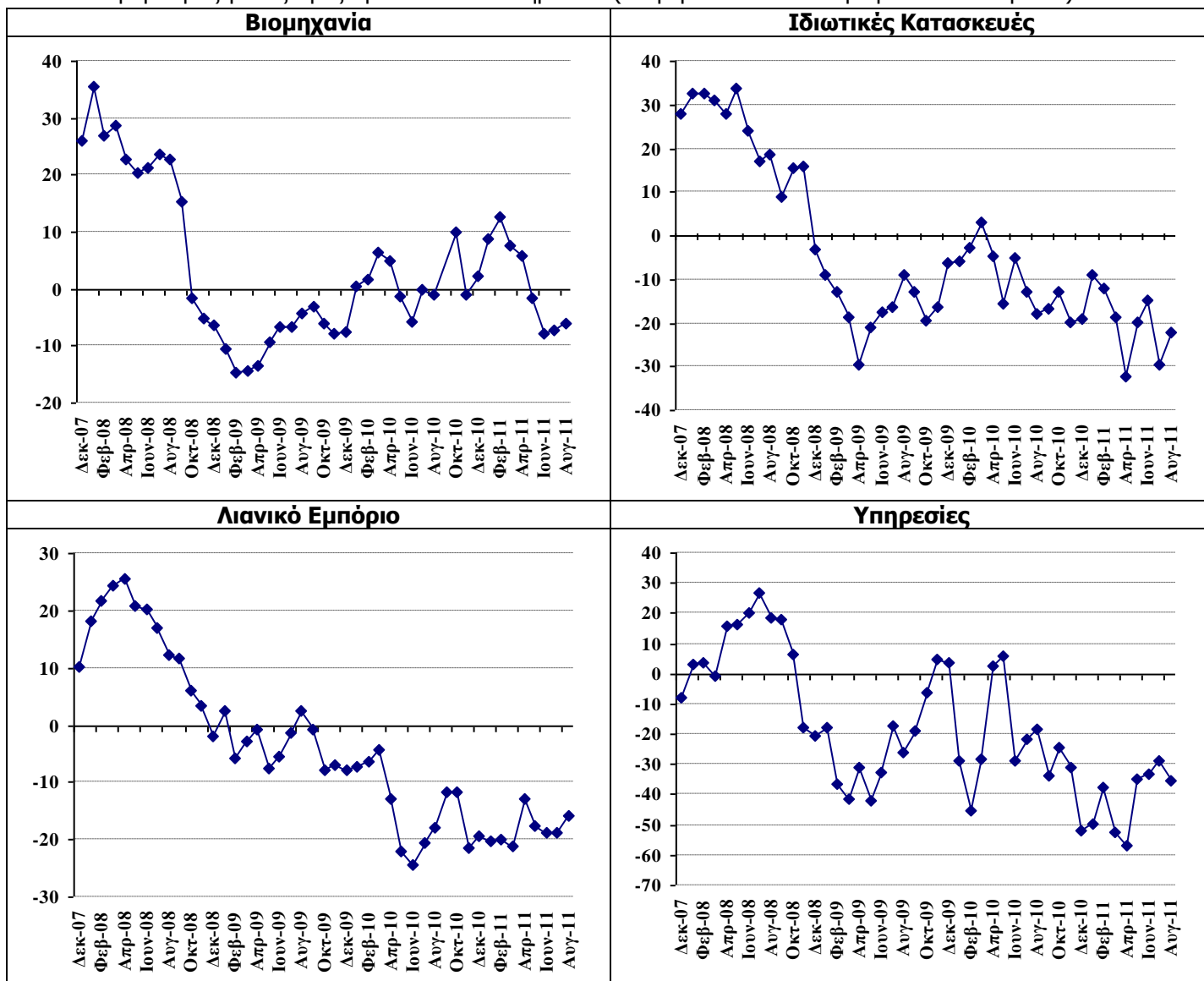
Συγκριτικό επίπεδο τιμών βάσει Ισοδυναμίας Αγοραστικής Δύναμης στην Ευρωζώνη-17 (2010)

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 3.19

Προβλέψεις για τις τιμές Προϊόντων και Υπηρεσιών (διαφορά % θετικών αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: IOBE

- **Στον τομέα των Υπηρεσιών, το αρνητικό ισοζύγιο του τριμήνου Μαρτίου – Μαΐου παραμένει στα ίδια επίπεδα το διάστημα Ιουνίου – Αυγούστου, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -18 μονάδες, ελαφρώς υψηλότερα έναντι της αντίστοιχης περσινής περιόδου (-21 μονάδες). Το υπό εξέταση τρίμηνο, μία στις πέντε επιχειρήσεις του τομέα αναμένει υποχώρηση των τιμών το επόμενο διάστημα (από 22%), ενώ η μεγάλη πλειονότητα (78% από 74%) προβλέπει σταθε-**

ρότητα. Από τους επιμέρους κλάδους που εξετάζονται, οι αποπληθωριστικές προσδοκίες κυριαρχούν σε όλους εκτός από τους Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς Οργανισμούς, όπου το σχετικό ισοζύγιο παραμένει θετικό σχεδόν από τις αρχές του έτους. Στα Ξενοδοχεία – Εστιατόρια ο σχετικός τριμηνιαίος δείκτης κλιμακώνεται (στις -2 μονάδες), λόγω όμως της αυξημένης ζήτησης της θερινής περιόδου.

- **Τέλος, στις Ιδιωτικές Κατασκευές οι κυρίαρχες αποπληθωριστικές προσδοκίες από τις αρχές του έτους, λόγω της έντονα υφεσιακής πορείας του κλάδου, εξομαλύνονται ελαφρά το υπό εξέταση τρίμηνο.** Έτσι, το σχετικό ισοζύγιο κερδίζει 16 μονάδες και διαμορφώνεται στις -32 μονάδες, εξέλιξη η οποία εκπορεύεται και από τη διόρθωση των πολύ αρνητικών εκτιμήσεων για την τρέχουσα πορεία των εργασιών των επιχειρήσεων. Την περίοδο Ιουνίου – Αυγούστου, η αποπληθωριστική τάση είναι σημαντικά εντονότερη έναντι της αντίστοιχης περσινής περιόδου (στις -23 μονάδες ο σχετικός μέσος δείκτης). Από τις επιχειρήσεις του κλάδου, το 35% προβλέπει περαιτέρω αποκλιμάκωση των τιμών το επόμενο διάστημα (από 49%), με μόλις το 2% να αναμένει άνοδο.

3.6 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Στο **επτάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2011** το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών συρρικνώθηκε κατά 9% και διαμορφώθηκε στα €14,2 δισεκ., χαμηλότερα κατά €7,2 δισεκ. σε σχέση με τα επίπεδα του 2008 (€21,4 δισεκ.)¹⁶. Αυτή η μεγάλη υποχώρηση του ισοζυγίου οφείλεται στη σημαντική συρρίκνωση του εμπορικού ισοζυγίου, αλλά και στην τόνωση του ισοζυγίου υπηρεσιών. Ταυτόχρονα, το έλλειμμα του ισοζυγίου εισοδημάτων εμφάνισε άνοδο, έπειτα από την οριακή πτώση του 2010, ενώ το ισοζύγιο τρεχου-

σών μεταβιβάσεων συγκράτησε το πλεόνασμα του, σε αντίθεση με τις κεφαλαιακές μεταβιβάσεις, όπου καταγράφεται σημαντική πτώση για δεύτερο συνεχές έτος.

Το έλλειμμα του **εμπορικού ισοζυγίου** συρρικνώθηκε στο επτάμηνο του 2011 κατά 6,6% (€1,2 δισεκ.), ενώ σε σχέση με το 2008 έχει περιοριστεί κατά €10 δισεκ. Το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου (χωρίς καύσιμα και πλοία) σημειώνει πτώση κατά 21,5%, αντανakλώντας κυρίως τη μεγάλη αύξηση των εξαγωγών (λοιπών αγαθών), κατά 15,6% (€987 εκ.), αλλά και τη μείωση των εισαγωγών κατά 7,3% (€1,2 δισεκ.). Στο αντίστοιχο διάστημα του 2010 οι εξαγωγές είχαν καταγράψει πτώση κατά 4,1%, ενώ οι εισαγωγές είχαν και πάλι μειωθεί κατά 9,9%. Οι εξαγωγές καυσίμων βρίσκονται στο υψηλότερο επίπεδο της τελευταίας 10ετίας, στα €3,5 δισεκ., καταγράφοντας αύξηση 35,7%, ενώ και οι εισαγωγές αυξάνονται, κατά 26,4%, με αποτέλεσμα το σχετικό ισοζύγιο να διογκωθεί κατά €1,2 δισεκ. στο επτάμηνο.

Το πλεόνασμα του **ισοζυγίου υπηρεσιών** αυξήθηκε κατά 7% (€483 εκ.), κυρίως λόγω της αύξησης των εισπράξεων από τον τουρισμό κατά 14,2% (€680 εκ.), έναντι μικρής αύξησης των πληρωμών, μόλις κατά €19 εκ. Το ισοζύγιο υπηρεσιών θα κατέγραφε ακόμα μεγαλύτερη αύξηση, αλλά η μεγάλη πτώση των εισπράξεων από μεταφορές (κυρίως από την εμπορική ναυτιλία) κατά €1,1 δισεκ., αναχαίτισε μεγαλύτερη επέκταση του πλεονάσματος. Έτσι, πέρα από τις θετικές επιδράσεις λόγω αύξησης του τουρισμού το 2011, καθαρυστικό παράγοντα στη διαμόρφωση του ισοζυγίου είχαν οι μεταφορές, όπου πέρα από τη δραστική μείωση των εισπρά-

¹⁶ Τα ποσά σε παρένθεση εκφράζουν την απόλυτη μεταβολή σε σχέση με το 2010, εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά.

ξων, σημειώθηκε ταυτόχρονα και υποχώρηση των πληρωμών κατά €446 εκ.

Το έλλειμμα του **ισοζυγίου εισοδημάτων** επεκτάθηκε στο πρώτο επτάμηνο του 2011, κατά 4,9% (€273 εκ.), έπειτα από ελαφρά πτώση το 2010 κατά 0,7%. Η αύξηση του ελλείμματος οφείλεται κυρίως στη μείωση των εισπράξεων από τόκους, μερίσματα και κέρδη, που περιορίστηκαν κατά 11,1% (€236 εκ.), ενώ οι πληρωμές, κυρίως για μισθούς και αμοιβές αυξήθηκαν κατά 15,6% (€35 εκ.).

Το πλεόνασμα του **ισοζυγίου τρεχουσών μεταβιβάσεων** διατηρήθηκε σχεδόν στα ίδια επίπεδα με πέρυσι, παρουσιάζοντας αύξηση κατά μόλις €12 εκ., έναντι πτώσης της τάξης των €505 εκ. που είχε καταγραφεί στο πρώτο επτάμηνο του 2010. Οι συνολικές εισπράξεις¹⁷ μειώθηκαν κατά 5,5% (€201 εκ.), κυρίως λόγω πτώσης των μεταναστευτικών εμβασμάτων κατά €193 εκ. Στο άλλο σκέλος του ισοζυγίου, οι πληρωμές¹⁸, μειώθηκαν κατά 8,2% (€212 εκ.), αντισταθμίζοντας τη μείωση των εισπράξεων.

Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων

Το πλεόνασμα του **ισοζυγίου κεφαλαιακών μεταβιβάσεων** συνεχίζει την πτωτική του πορεία, καθώς μειώθηκε κατά 29,5% (€236 εκ.), έπειτα από τη μείωση κατά €456 εκ. το 2010. Έτσι, το ισοζύγιο διαμορφώθηκε στα €564 εκ., με βασικό παράγοντα της υποχώρησής του πλεονάσματός του τη μείωση των εισπράξεων¹⁹ κατά 27% (€259 εκ.), με τις πληρωμές από την άλλη πλευρά να καταγράφουν μείωση κατά 14,5% (€23 εκ.).

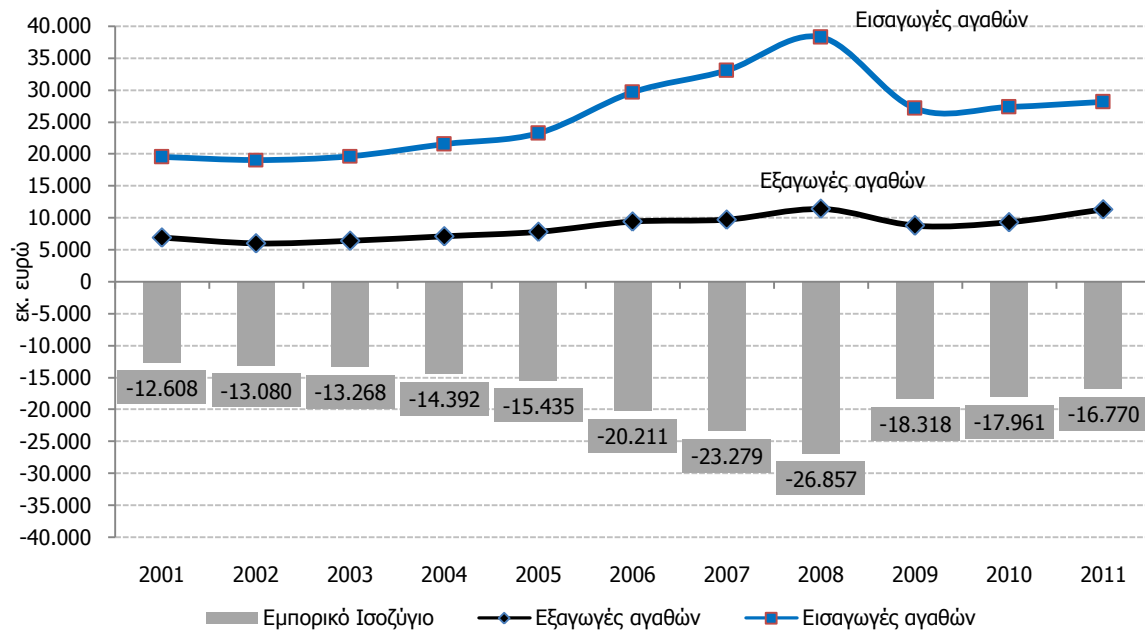
Τέλος, το έλλειμμα του **Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών και Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων**, που αντανακλά ως ένα βαθμό τις δανειακές ανάγκες της οικονομίας από το εξωτερικό, διαμορφώθηκε στα €13,6 δισεκ. από €14,8 δισεκ. το 2010, μειωμένο κατά 7,9% ή €1,2 δισεκ. Οι δανειακές ανάγκες σε σχέση με το 2008 είναι μειωμένες κατά €5,2 δισεκ.

¹⁷ Οι εισπράξεις αφορούν καταβολές από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΓΤΕ) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)

¹⁸ Οι πληρωμές αφορούν κυρίως καταβολές προς τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό

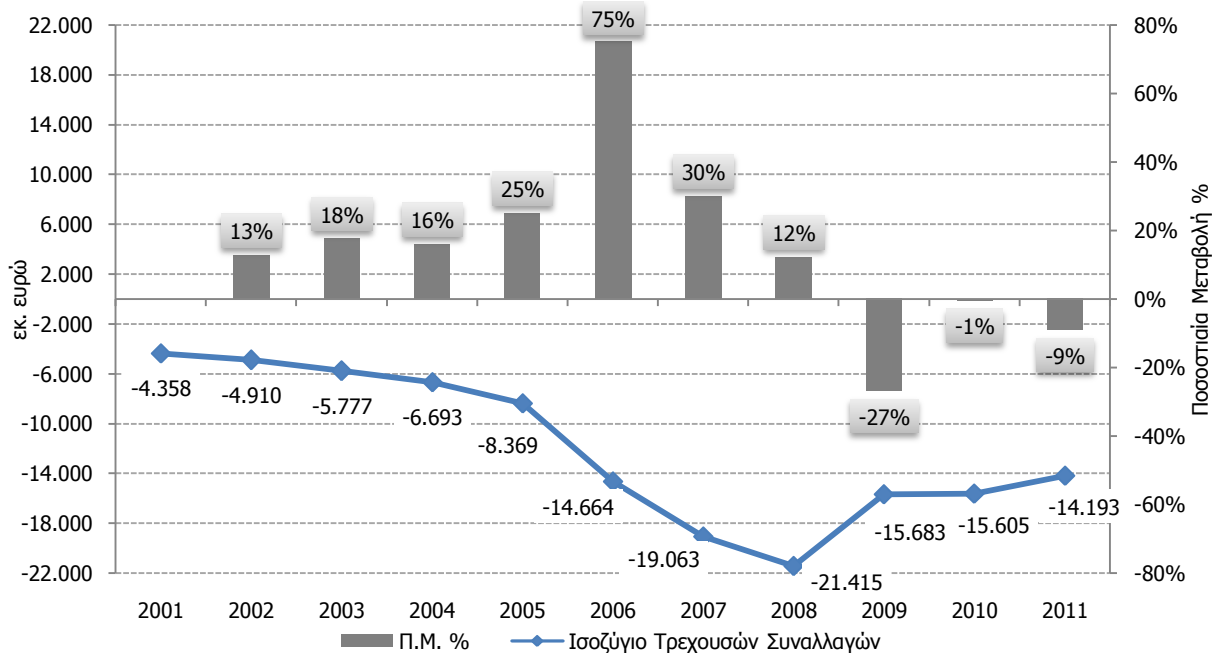
¹⁹ Οι εισπράξεις κεφαλαιακών μεταβιβάσεων αφορούν καταβολές από τα διαρθρωτικά ταμεία και το Ταμείο Συνοχής

Διάγραμμα 3.20
Εισαγωγές-Εξαγωγές 2001-2011 (Ιανουάριος-Ιούλιος)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 3.21
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών 2001-2011 (Ιανουάριος- Ιούλιος)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών

Σημαντική πτώση κατά 7,5% σημειώνεται στο **ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών** στο επτάμηνο του έτους, καθώς διαμορφώθηκε στα €14,5 δισεκ. από €15,6 δισεκ. το 2010.

Στους επιμέρους λογαριασμούς, οι **άμεσες επενδύσεις** παρουσίασαν καθαρή εκροή ύψους €656 εκ., έναντι €678 εκ. καθαρής εισροής το 2010. Οι άμεσες επενδύσεις προς την Ελλάδα μειώθηκαν στο ήμισυ και διαμορφώθηκαν στα €634 εκ., ενώ οι επενδύσεις ελλήνων προς το εξωτερικό σημείωσαν καθαρή εκροή ύψους €1,3 δισεκ., αυξημένη κατά €780 εκ. το 2011. Αναλυτικά τον Ιούλιο, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΤΤΕ, πραγματοποιήθηκαν οι εξής σημαντικές συναλλαγές:

- i. **εισροή** €392 εκ. για την εξαγορά του 10% του μετοχικού κεφαλαίου του ΟΤΕ εκ μέρους της Deutsche Telekom,
- ii. **εκροή** €350 εκ. από την προικοδότηση της θυγατρικής "EFG Eurobank Ergasias S.A. Spolka Akcyjna Oddzial w Polsce" από τη μητρική EFG Eurobank Ergasias SA, στην Πολωνία.

Στην κατηγορία των **επενδύσεων χαρτοφυλακίου**, η καθαρή εκροή που είχε διαμορφωθεί ήδη από το 2010, επεκτείνεται κατά €3,2 δισεκ. φέτος στο πρώτο επτάμηνο, με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί στα €9,4 δισεκ. Η καθαρή εισροή από απαιτήσεις μειώθηκε κατά 41,7% (€3,8 δισεκ.), ενώ και η καθαρή εκροή των υποχρεώσεων σημείωσε πτώση κατά 4,2% (€650 εκ.). Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, οι τοποθετήσεις μη κατοίκων σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια του ελληνικού δημοσίου

μειώθηκαν κατά €14,7 δισεκ., ενώ αυξήθηκαν οι τοποθετήσεις κατοίκων σε παράγωγα του εξωτερικού, κατά €623 εκ. Ταυτόχρονα, οι τοποθετήσεις μη κατοίκων σε μετοχές ελληνικών επιχειρήσεων μειώθηκαν κατά €131 εκ. Τέλος, οι επενδύσεις των εγχώριων θεσμικών επενδυτών σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια του εξωτερικού, μειώθηκαν κατά €5,9 δισεκ., ενώ μείωση καταγράφηκε και στις τοποθετήσεις κατοίκων σε μετοχές αλλοδαπών επιχειρήσεων κατά €76 εκ.

Στην κατηγορία των **"λοιπών" επενδύσεων**, το σχετικό ισοζύγιο καταγράφει καθαρή εισροή ύψους €24,5 δισεκ., έναντι €21,4 δισεκ. το 2010. Η εξέλιξη αυτά αντανάκλα κυρίως την αύξηση του δανεισμού της γενικής κυβέρνησης, αλλά και του ιδιωτικού τομέα. Συγκεκριμένα τα δάνεια Γενικής Κυβέρνησης ανήλθαν στο επτάμηνο στα €32,1 δισεκ., από €18,8 δισεκ. το 2010. Αντιστάθμισμα στα παραπάνω αποτέλεσε η αυξημένη εκροή των τοποθετήσεων των εγχώριων επενδυτών σε καταθέσεις και repos στο εξωτερικό κατά €3,4 δισεκ., ενώ σημειώθηκε μείωση και στις τοποθετήσεις μη κατοίκων σε καταθέσεις και repos στην Ελλάδα κατά το ίδιο ποσό. Τέλος, τα **συναλλαγματικά διαθέσιμα** της χώρας διαμορφώθηκαν στα τέλη Ιουλίου στα €4,7 δισεκ., από €4,6 δισεκ τον Ιούλιο του 2010.

Αποτίμηση

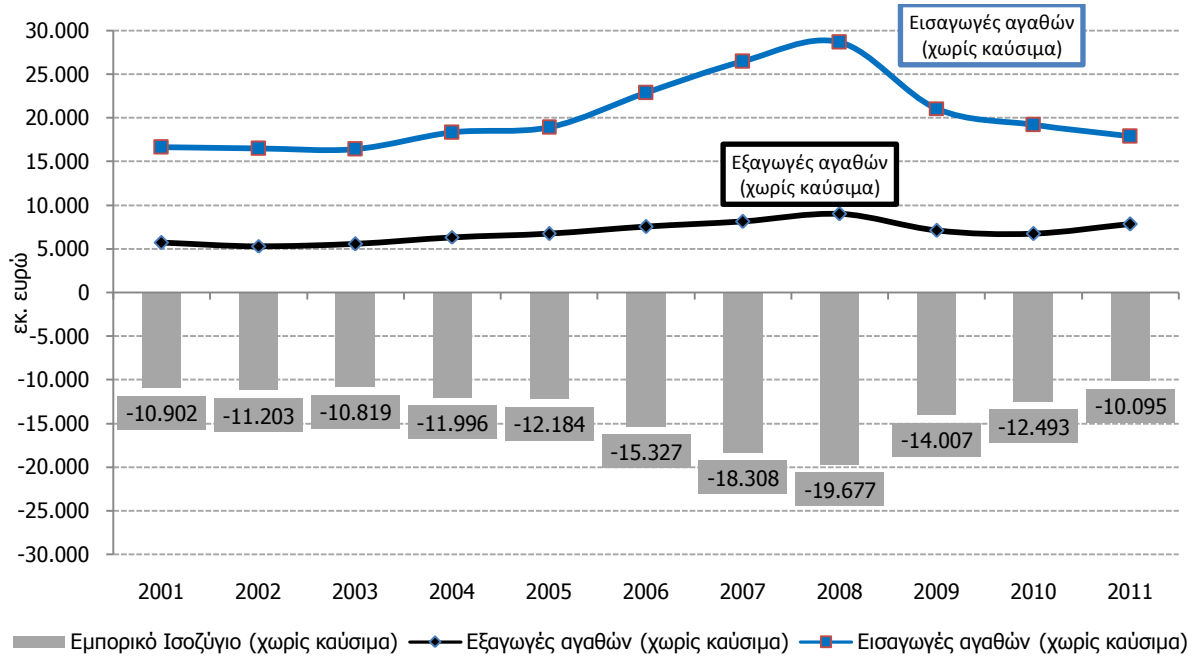
Τα δίδυμα ελλείμματα της ελληνικής οικονομίας (δημοσιονομικό & εμπορικό), που αντανάκλουν σε μεγάλο βαθμό τις παθογένειες της (χαμηλή ανταγωνιστικότητα, δημόσιος τομέας «Λεβιάθαν», εσωστρέφεια κ.α.), φαίνεται ότι ανέδειξαν όλες τις αρνητικές τους πτυχές με το ξέσπασμα της κρίσης. Μετά το 2008, η ελληνική οικονομία αδυνατεί να εισέλθει σε αναπτυξιακή τροχιά, εξαι-

τίας ακριβώς των ελλειμμάτων που συσσωρεύει τις τελευταίες δεκαετίες. Τα δημοσιονομικά έσοδα ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι κατά πολύ χαμηλότερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, ενώ οι δαπάνες του δημοσίου είναι πολύ υψηλές, με αποτέλεσμα το δημοσιονομικό έλλειμμα να έχει εκτοξευτεί, παραμένοντας σε υψηλά επίπεδα για ευρωπαϊκή χώρα που συμμετέχει στη Ζώνη του Ευρώ. Η μεγάλη φοροδιαφυγή και η απουσία ελέγχων, επιβαρύνουν πολλαπλασιαστικά τα έσοδα, καθώς πέρα από τη μη καταβολή των εσόδων από μεγάλο τμήμα των φορολογουμένων, σημειώνεται μετατόπιση των φορολογικών βαρών σε άλλους τομείς, με αποτέλεσμα την υπερφορολόγηση τους, και τη δυσλειτουργία της οικονομικής δραστηριότητας ακόμα και σε υγιή κύτταρα της ελληνικής οικονομίας. Ταυτόχρονα, το έτερο σημαντικό πρόβλημα της οικονομίας, το μεγάλο εμπορικό έλλειμμα, οξύνθηκε την τελευταία δεκαετία, εξαιτίας της χαμηλής ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, της διαμόρφωσης μιας επιχειρηματικής κουλτούρας η οποία εστίαζε σε μεγάλο βαθμό στην ικανοποίηση της εγχώριας αγοράς αλλά και της ραγδαίας αύξησης των εισαγωγών, που οφείλεται κυρίως στη χαμηλή ανταγωνιστικότητα.

Οι τελευταίες εξελίξεις δείχνουν ότι πέρα από τη δημοσιονομική προσαρμογή, η οποία λαμβάνει χώρα, με σκοπό τη μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος, ταυτόχρονα συντελείται και διόρθωση στο εμπορικό ισοζύγιο αλλά και στις ταξιδιωτικές εισπράξεις. Εκτός από τη δραστική μείωση των εισαγωγών, λόγω της μείωσης του εισοδήματος, τα στοιχεία από το ισοζύγιο πληρωμών δείχνουν ότι το έλλειμμα στο αμιγώς εμπορευματικό τμήμα του εμπορικού ισοζυγίου, χω-

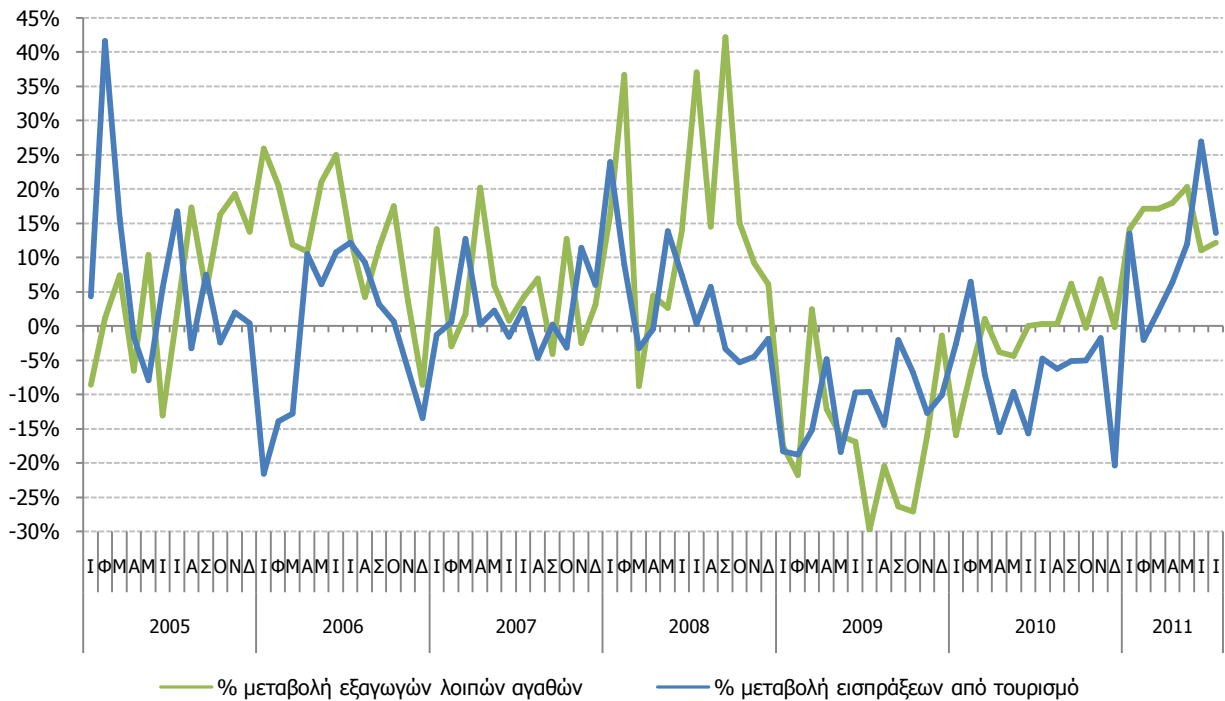
ρίς πλοία και καύσιμα δηλαδή, βελτιώνεται και λόγω της αύξησης των εξαγωγών. Συγκεκριμένα τον Ιούλιο οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 12,2%, ενώ από τις αρχές του έτους η αύξηση φθάνει το 15,7%. Παράλληλα οι εισπράξεις από τον τουρισμό αυξάνονται κατά 12,2% κατά μέσο όρο στο πεντάμηνο Μαρτίου-Ιουλίου 2011. Έτσι φαίνεται ότι τουλάχιστον ο εξαγωγικός προσανατολισμός διευρύνεται σιγά σιγά, όπως αποτυπώνεται και στο διάγραμμα 3.23, με θετικές επιπτώσεις για το σύνολο της οικονομίας, καθώς οι επιδόσεις αυτές συνεισέφεραν ώστε η ύφεση, παρότι ισχυρή, να μην έχει ακόμα μεγαλύτερη ένταση. Η μεταστροφή αυτή, ιδιαίτερα στις εξαγωγές λοιπών αγαθών, εκτιμάται ότι αποτελεί τμήμα της προσπάθειας των επιχειρήσεων να αντισταθμίσουν τις απώλειες της εγχώριας ζήτησης εξαιτίας της ύφεσης. Εκτός όμως από τα άμεσα οικονομικά αποτελέσματα, διαμορφώνεται και μια νέα επιχειρηματική κουλτούρα. Οι επιχειρήσεις καλούνται πλέον να δραστηριοποιηθούν σε ένα ακόμα πιο ανταγωνιστικό περιβάλλον από ότι στο παρελθόν, όπου η παροχή αγαθών και υπηρεσιών υψηλού επιπέδου, είναι επιτακτικής σημασίας για την επιβίωση και την ομαλή λειτουργία τους. Η αύξηση βέβαια των εξαγωγών, είναι λογικό να μην αναπληρώνει στο έπακρο τη μειούμενη εγχώρια ζήτηση σε αυτή την αρχή της περιόδου της άνθησής τους, εξαιτίας κυρίως του διαδικασίας προσαρμογής της εξαγωγικής δράσης τους που διέρχονται οι επιχειρήσεις, αλλά και του έντονου ανταγωνισμού ο οποίος υφίσταται σε διεθνές επίπεδο και δεν επιτρέπει την υψηλή τιμολόγηση. Η μεθοδική συνέχιση αυτής της εξέλιξης, αναμένεται να παγιώσει τα θετικά αποτελέσματα από την αύξηση των εξαγωγών, με θετικές επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία.

Διάγραμμα 3.22
Εισαγωγές-Εξαγωγές (χωρίς καύσιμα) 2001-2011 (Ιανουάριος-Ιούλιος)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Διάγραμμα 3.23
% μεταβολή εξαγωγών & εισπράξεων από τον τουρισμό (Ιαν/2004 – Ιουλ/2011)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Πίνακας 3.11

Προσωρινό Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών (Ιανουάριος-Ιούλιος) σε εκ. ευρώ

		Ιανουάριος - Ιούλιος			Ιούλιος		
		2009	2010	2011	2009	2010	2011
I	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (ΙΑ+ΙΒ+ΙΓ+ΙΔ)	-15.682,5	-15.605,1	-14.193,4	-1.598,9	-1.470,0	-902,4
I.A	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ (I.A.1 - I.A.2)	-18.318,2	-17.960,7	-16.770,0	-2.955,2	-2.694,6	-2.561,1
I.A.1	ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων	-4.311,0	-5.467,4	-6.675,2	-709,5	-1.024,8	-1.084,2
	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα	-14.007,2	-12.493,3	-10.094,9	-2.245,7	-1.669,8	-1.476,9
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων	-2.241,8	-2.276,7	-2.075,4	-403,7	-296,3	-396,0
	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα και πλοία	-11.765,4	-10.216,6	-8.019,4	-1.842,0	-1.373,5	-1.080,9
	Εξαγωγές αγαθών	8.777,4	9.335,9	11.345,5	1.337,0	1.542,8	1.878,6
I.A.2	Καύσιμα	1.674,2	2.584,1	3.505,4	304,4	457,4	690,5
	Πλοία (εισπράξεις)	524,5	446,2	550,7	51,4	101,7	84,5
	Λοιπά αγαθά	6.578,7	6.305,7	7.289,3	981,2	983,7	1.103,6
	Εισαγωγές αγαθών	27.095,6	27.296,6	28.115,5	4.292,2	4.237,4	4.439,7
	Καύσιμα	5.985,3	8.051,5	10.180,6	1.013,9	1.482,2	1.774,8
	Πλοία (πληρωμές)	2.766,3	2.722,9	2.626,2	455,1	398,0	480,4
	Λοιπά αγαθά	18.344,1	16.522,2	15.308,7	2.823,2	2.357,2	2.184,5
I.B	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.B.1 - I.B.2)	6.666,4	6.849,8	7.332,4	2.300,4	2.321,8	2.599,6
I.B.1	Εισπράξεις	14.906,6	15.810,0	15.671,3	3.616,8	3.673,5	3.816,8
I.B.2	Ταξιδιωτικό	5.240,3	4.780,9	5.461,3	2.081,5	1.929,5	2.252,0
	Μεταφορές	7.986,0	9.162,9	8.083,2	1.254,2	1.438,2	1.205,6
	Λοιπές υπηρεσίες	1.680,3	1.866,1	2.126,8	281,0	305,8	359,1
	Πληρωμές	8.240,2	8.960,1	8.338,9	1.316,4	1.351,7	1.217,2
	Ταξιδιωτικό	1.360,0	1.277,8	1.296,9	201,8	201,6	219,0
	Μεταφορές	4.059,8	4.826,6	4.380,9	637,5	714,8	617,1
	Λοιπές υπηρεσίες	2.820,4	2.855,8	2.661,1	477,1	435,3	381,0
	I.Γ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Γ.1 - I.Γ.2)	-5.579,5	-5.538,4	-5.811,7	-1.039,7	-1.101,3
I.Γ.1	Εισπράξεις	2.709,7	2.253,0	2.009,7	361,9	352,9	310,0
	Αμοιβές, μισθοί	182,5	118,3	111,1	46,1	18,1	16,9
	Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	2.527,2	2.134,7	1.898,6	315,8	334,8	293,1
I.Γ.2	Πληρωμές	8.289,2	7.791,4	7.821,5	1.401,6	1.454,2	1.293,6
	Αμοιβές, μισθοί	236,9	220,9	255,4	39,2	31,6	38,3
	Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	8.052,3	7.570,5	7.566,1	1.362,3	1.422,7	1.255,4
I.Δ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I.Δ.1 - I.Δ.2)	1.548,7	1.044,1	1.056,0	95,5	4,1	42,7
I.Δ.1	Εισπράξεις	3.962,1	3.627,1	3.426,6	318,1	342,7	339,4
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις απο ΕΕ)	2.774,5	2.732,1	2.724,2	156,3	223,9	236,4
	Λοιποί τομείς (μεταναστευτικά εμβάσματα, κλπ)	1.187,6	895,0	702,5	161,8	118,8	102,9
I.Δ.2	Πληρωμές	2.413,4	2.583,0	2.370,7	222,5	338,6	296,6
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	1.624,8	1.690,2	1.550,4	104,4	208,0	209,9
	Λοιποί τομείς	788,6	892,8	820,3	118,1	130,6	86,8
II	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (II.1-II.2)	1.256,2	800,6	564,3	354,6	664,2	254,1
II.1	Εισπράξεις	1.436,3	958,6	699,4	385,7	683,9	271,7
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις απο ΕΕ)	1.311,2	883,0	645,2	365,5	675,0	258,5
	Λοιποί τομείς	125,1	75,7	54,2	20,2	8,9	13,2
II.2	Πληρωμές	180,1	158,1	135,1	31,1	19,7	17,6
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	7,9	12,1	8,1	1,6	1,0	1,2
	Λοιποί τομείς	172,2	145,9	127,0	29,5	18,7	16,4
III	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I + II)	-14.426,3	-14.804,6	-13.629,1	-1.244,3	-805,8	-648,3
IV	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜ/ΚΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (ΙVA+ΙVB+ΙVG+ΙVΔ)	15.563,1	15.639,6	14.460,4	1.634,9	1.367,9	1.303,3
IV.A	ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ*	1.193,6	678,5	-656,1	525,4	195,4	49,9
	Κατοίκων στο εξωτερικό	-599,7	-510,4	-1.289,9	-94,4	-72,8	-407,5
	Μη κατοίκων στην Ελλάδα	1.793,3	1.188,9	633,8	619,7	268,2	457,3
IV.B	ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ*	23.739,5	-6.197,7	-9.403,0	4.769,1	-1.213,3	305,0
	Απαιτήσεις	-2.547,1	9.250,3	5.395,4	-832,7	635,3	241,7
	Υποχρεώσεις	26.286,6	-15.448,0	-14.798,4	5.601,7	-1.848,6	63,3
IV.Γ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ*	-9.356,0	21.061,8	24.542,5	-3.675,5	2.366,8	967,4
	Απαιτήσεις	-15.744,0	-16.058,3	-3.346,8	-246,2	572,0	-3.232,4
	Υποχρεώσεις	6.388,0	37.120,1	27.889,3	-3.429,3	1.794,8	4.199,8
	(Δάνεια Γενικής Κυβέρνησης)	-1.829,2	18.850,9	32.124,4	-94,2	-442,4	11.852,6
IV.Δ	ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ**	-14,0	97,0	-23,0	16,0	19,0	-19,0
V	ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	-1.136,8	-835,0	-831,3	-390,6	-562,1	-655,0
ΥΦΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ (τέλος περιόδου)***				2.688,0	4.647,0	4.732,0	

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* (+) καθαρή εισροή (-) καθαρή εκροή, ** (+) μείωση (-) αύξηση

*** Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα, σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, περιλαμβάνουν μόνο το νομισματικό χρυσό, τη "συναλλαγματική θέση" στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα "ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα" και τις απαιτήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος σε ξένο νόμισμα έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ. Αντίθετα, δεν περιλαμβάνουν τις απαιτήσεις σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ, τις απαιτήσεις σε συνάλλαγμα και σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών της ζώνης του ευρώ, και τη συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο και στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ.

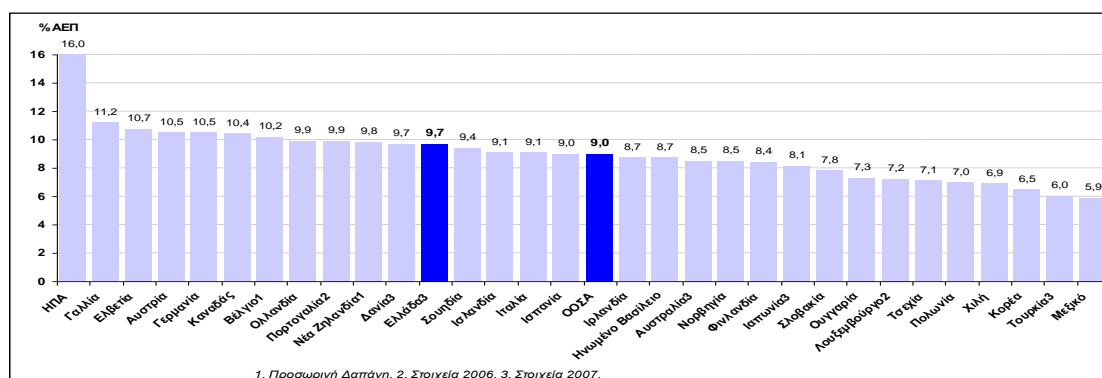
4. ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΥΓΕΙΑΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ ΜΝΗΜΟΝΙΟΥ²⁰

Η υγεία και η οργάνωση του συστήματος παροχής υπηρεσιών υγείας αποτελεί ένα από τα βασικότερα ζητήματα που απασχολούν τις σύγχρονες κοινωνίες. Επιπλέον οι επιχειρήσεις, δημόσιες και ιδιωτικές, και οι οργανισμοί δημιουργούν έναν από τους σημαντικότερους κλάδους της οικονομίας, που συνεισφέρει στην απασχόληση και στο ΑΕΠ της χώρας.

4.1 Η ζήτηση για υπηρεσίες Υγείας στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, η ζήτηση για υπηρεσίες υγείας και συνακόλουθα οι συνολικές δαπάνες για την υγεία έχουν αυξηθεί τα τελευταία χρόνια και έχουν πλέον προσεγγίσει το 10% του ΑΕΠ, ξεπερνώντας το μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ (Διάγραμμα 4.1). Η αύξηση αυτή συνδέεται με αντικειμενικούς κοινωνικοοικονομικούς και δημογραφικούς παράγοντες που ισχύουν διεθνώς. Παρ' όλα αυτά, η εκτίναξη των δαπανών υγείας στην Ελλάδα αποδίδεται κυρίως στην αποδεδειγμένη αναποτελεσματικότητα του υγειονομικού συστήματος και στις σπατάλες που απορρέουν από την παντελή έλλειψη ελέγχου και καταγραφής των συναλλαγών στον χώρο της υγείας. Πρόσφατη μελέτη του ΟΟΣΑ έδειξε ότι την επόμενη δεκαετία, το σύστημα υγείας της Ελλάδας, το οποίο αξιολογείται διεθνώς ως το δεύτερο πιο αναποτελεσματικό μετά από αυτό της Ιρλανδίας, θα μπορούσε να αναπτυχθεί χωρίς επιπρόσθετους πόρους, αποκλειστικά με την εξάλειψη της σπατάλης και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς του.

Διάγραμμα 4.1
Δαπάνη Υγείας ως % του ΑΕΠ, 2008

Πηγή: OECD Health Data, 2009

²⁰ Το παρόν κείμενο αποτελεί μια σύντομη περίληψη μελέτης που εκπονείται από το Παρατηρητήριο Οικονομικών της Υγείας του ΙΟΒΕ, σε συνεργασία με εξειδικευμένους ανεξάρτητους ερευνητές και με χρηματοδότηση του Συνδέσμου Φαρμακευτικών εταιρειών Ελλάδας. Το πλήρες κείμενο της μελέτης θα δημοσιευτεί σύντομα από το ΙΟΒΕ.

4.2 Στόχοι και Μέτρα Μνημονίου Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής για την Υγεία

Στο πλαίσιο της γενικότερης διαδικασίας δημοσιονομικής προσαρμογής που ξεκίνησε τον Μάιο του 2010 ο κλάδος της υγείας έχει βρεθεί στο επίκεντρο δράσεων και των πολιτικών εκσυγχρονισμού και εξορθολογισμού, αποτελώντας έναν από τους βασικούς τομείς στον οποίο γίνονται παρεμβάσεις με σκοπό τον περιορισμό του δημοσιονομικού ελλείμματος. Ευνόητα, γνώμονα για τις δράσεις αυτές αποτελούν οι στόχοι που ορίζονται στο Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής (ΜΟΧΠ) αναφορικά με το ύψος της δημόσιας δαπάνης υγείας και της δημόσιας φαρμακευτικής δαπάνης. Σύμφωνα με το ΜΟΧΠ, έως το 2012 η δημόσια δαπάνη υγείας στην Ελλάδα θα πρέπει να είναι ίση ή μικρότερη από το 6% του ΑΕΠ, ενώ η δημόσια δαπάνη φαρμάκου θα πρέπει να είναι ίση με το 1% του ΑΕΠ, προσεγγίζοντας έτσι τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Ταυτόχρονα, σε ότι αφορά τη δημόσια φαρμακευτική δαπάνη, το Μνημόνιο έχει θέσει ως στόχο για τη διετία 2011-2012 την εξοικονόμηση €2 δισεκ., εκ των οποίων το €1 δισεκ. θα πρέπει να έχει εξοικονομηθεί μέχρι το τέλος 2011.

Στο πλαίσιο αυτό, τους τελευταίους 16 μήνες θεσμοθετήθηκε μια δέσμη μέτρων για την επίτευξη των στόχων του Μνημονίου, τον εξορθολογισμό της δαπάνης υγείας και φαρμάκου, τον εκσυγχρονισμό των υγειονομικών υπηρεσιών και την αύξηση της αποδοτικότητάς τους. Την επίπτωση των μέτρων αυτών στη δημόσια δαπάνη υγείας επιχείρησε να αποτιμήσει και να αξιολογήσει, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, η μελέτη που εκπονήθηκε από το IOBE, σε συνεργασία με έγκριτους ερευνητές. Η ανάλυση των μέτρων και η αποτίμηση της εξοικονόμησης που μπορεί να επιτευχθεί με κάθε μέτρο πραγματοποιήθηκε σε δύο άξονες, δηλαδή από την πλευρά του Εθνικού Συστήματος Υγείας (ΕΣΥ) και από την πλευρά των Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης (ΦΚΑ).

4.3 Μέτρα και εξοικονομήσεις για το ΕΣΥ

Σε ότι αφορά το ΕΣΥ, από την ανάλυση που διεξήχθη προέκυψε ότι η εφαρμογή μέτρων αύξησης της αποδοτικότητας των δημόσιων νοσοκομείων και συμπίεσης του μισθολογικού κόστους, μέτρων ελέγχου των δαπανών υγειονομικού και λοιπού υλικού και μέτρων μείωσης της νοσοκομειακής φαρμακευτικής δαπάνης, μπορεί να αποφέρει συνολική εξοικονόμηση ύψους €1.081 εκατ. (95% Δ.Ε.²¹ €1.056, €1.119) το 2011 και επιπλέον εξοικονόμηση ύψους €380 εκατ. (95% Δ.Ε. €356, €404) το 2012. Το μεγαλύτερο ποσοστό της εξοικονόμησης προέρχεται από τη μείωση των μισθών στο ΕΣΥ και τη μείωση της νοσοκομειακής φαρμακευτικής δαπάνης (Διάγραμμα 4.2). Συγκεκριμένα, η αναμενόμενη μείωση στο μισθολογικό κόστος στο ΕΣΥ ανέρχεται σύμφωνα με τις αναλύσεις στα €461 εκατ. το 2011, ενώ η αναμενόμενη μείωση της

²¹ Δ.Ε.: Διάστημα Εμπιστοσύνης

νοσοκομειακής φαρμακευτικής δαπάνης στα €259 εκατ. (95% Δ.Ε. €239, €283) το 2011 και στα €166 εκατ. (95% Δ.Ε. €156, €178) το 2012.

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών, Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, esy-net, ΕΟΦ, εκτιμήσεις ΙΟΒΕ.

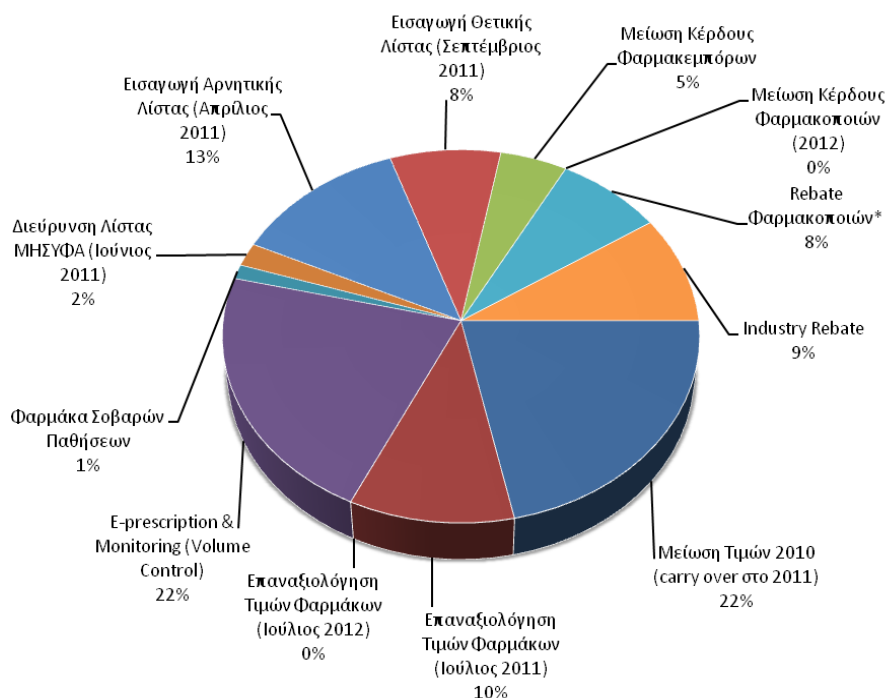
4.4 Μέτρα και εξοικονομήσεις για τους ΦΚΑ

Αντίστοιχα, σε ό,τι αφορά τους ΦΚΑ, προέκυψε ότι από τη λειτουργία του ενιαίου οργανισμού παροχής υπηρεσιών υγείας (ΕΟΠΥΥ), την εφαρμογή της ηλεκτρονικής συνταγογράφησης παραπεμπτικών και διαγνωστικών εξετάσεων, καθώς και την εφαρμογή μέτρων μείωσης της δημόσιας φαρμακευτικής δαπάνης, είναι εφικτό να εξοικονομηθούν συνολικά έως και €1.387 εκατ. (95% Δ.Ε. €1.322, €1.103) το 2011 και έως και €1.716 εκατ. (95% Δ.Ε. €1.651, 1.796) το 2012.

Μέτρα και εξοικονομήσεις από τη μείωση της δημόσιας φαρμακευτικής δαπάνης

Η εξοικονόμηση που προκύπτει για τους Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης προέρχεται στο μεγαλύτερο ποσοστό της από τη μείωση της δημόσιας φαρμακευτικής δαπάνης, καθώς μεγάλο τμήμα των μέτρων που ελήφθησαν ή ανακοινώθηκαν αφορούσαν το φάρμακο (Διάγραμμα 4.3).

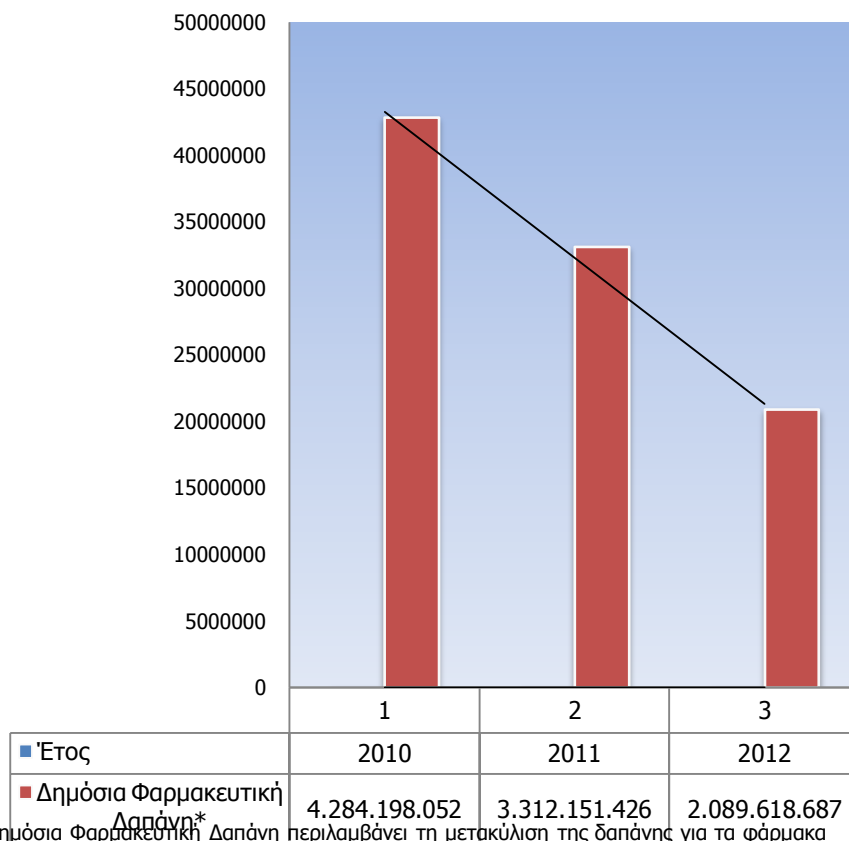
Διάγραμμα 4.3
Σύνθεση Εξοικονομήσεων στη Δημόσια Φαρμακευτική Δαπάνη

Πηγή: Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, ΕΟΦ, εκτιμήσεις ΙΟΒΕ

Ειδικότερα, η αναμενόμενη εξοικονόμηση στη δημόσια φαρμακευτική δαπάνη εκτιμάται στα €1.033 εκατ. (95% Δ.Ε. €966, €1.103) το 2011 και στα €1.260 εκατ. (95% Δ.Ε. €1.194, €1.340) το 2012, μη συμπεριλαμβανομένης της θεσμοθετημένης επιστροφής των φαρμακευτικών επιχειρήσεων προς τους ΦΚΑ για τα παρελθόντα έτη 2009 και 2010, ύψους €137 εκατ.

Διάγραμμα 4.4
Εξέλιξη Δημόσιας Φαρμακευτικής Δαπάνης

* Η Δημόσια Φαρμακευτική Δαπάνη περιλαμβάνει τη μετακύλιση της δαπάνης για τα φάρμακα των σοβαρών παθήσεων, η οποία ανέρχεται σε 61,17€ εκατομμύρια για το 2011 και σε 37,41 € εκατομμύρια για το 2012

Πηγή: Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων, ΕΟΦ, εκτιμήσεις ΙΟΒΕ

Τα παραπάνω μεγέθη εξοικονομήσεων, τα οποία προϋποθέτουν την αποτελεσματική και απαρρέγκλιτη εφαρμογή των μέτρων που έχουν προγραμματιστεί, καταδεικνύουν πως οι στόχοι του Μνημονίου αναφορικά με το επίπεδο της δημόσιας δαπάνης υγείας και τη δημόσιας φαρμακευτικής δαπάνης ως ποσοστό του ΑΕΠ μπορούν να επιτευχθούν. Ως αποτέλεσμα, μέχρι το τέλος του 2012, η μείωση στη δημόσια φαρμακευτική δαπάνη θα υπερβεί τα €2 δισεκ., διαμορφούμενη σε επίπεδα χαμηλότερα του 1% του ΑΕΠ (Διάγραμμα 4.4), ενώ η συνολική δημόσια δαπάνη υγείας θα οδεύει προς ποσοστά κάτω του 4% του ΑΕΠ, γεγονός που θα τη φέρει κοντά στην χαμηλότερη θέση της κατάταξης ανάμεσα στις χώρες του ΟΟΣΑ. Εντούτοις, η προσπάθεια μείωσης της φαρμακευτικής δαπάνης κατά 50% είναι πιθανό να οδηγήσει σε στρεβλώσεις της αγοράς, μέσω δυο κυρίως εξελίξεων: την υποκατάσταση της φαρμακευτικής περίθαλψης με παρεμβατική νοσοκομειακή φροντίδα και τη μετακίνηση μεγάλου χρηματοδοτικού βάρους στα νοικοκυριά. Επιπλέον, η συνολική μείωση της δαπάνης υγείας θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να προβληματίσει, δεδομένου ότι σε περιόδους κρίσεων μειώνονται και οι ιδιωτικές δαπάνες υγείας: με βάση τη διεθνή εμπειρία, η μείωση των δαπανών υγείας σε σημαντικό βαθμό έχει αρνητική επίπτωση στο προσδόκιμο και την ποιότητα ζωής.

4.5 Κριτική Αποτίμηση Μέτρων και Διατύπωση Προτάσεων

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η πλειοψηφία των μέτρων που υλοποιήθηκαν και δρομολογήθηκαν μέχρι σήμερα είχαν, κατά κύριο λόγο, βραχυπρόθεσμο, ταμειακό χαρακτήρα, δίνοντας έμφαση σε μειώσεις μισθών και τιμών, καθώς και σε χρηματικές επιστροφές. Τα μέτρα αυτά ήταν απαραίτητα και χρήσιμα για την ταχύτατη αποκλιμάκωση των δαπανών, ωστόσο δεν αποτελούν διαρθρωτικά και εκσυγχρονιστικά μέτρα και πολιτικές. Ασφαλώς δεν είναι εφικτό να αντιμετωπιστούν άμεσα και ταυτόχρονα όλες οι αδυναμίες του ελληνικού συστήματος υγείας. Ωστόσο, θα πρέπει να τονιστεί ότι τα εγγενή προβλήματα του συστήματος δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν, έστω και υπό την πίεση των εξελίξεων, με σπασμωδικές και αποσπασματικές κινήσεις και μέτρα. Θα πρέπει να δοθεί έμφαση στον εκσυγχρονισμό και την καλύτερη οργάνωση του κοινωνικού, ασφαλιστικού και υγειονομικού συστήματος. Συνεπώς, απαιτείται στρατηγική και καλά σχεδιασμένη, σταθερή και συντονισμένη επιχειρησιακή δράση, η οποία δε θα παραβλέπει την αναπτυξιακή διάσταση της βιομηχανίας υγείας, στο πλαίσιο ενός νέου, περισσότερο εξωστρεφούς, αναπτυξιακού προτύπου της χώρας.

Ενιαίος Ασφαλιστικός Φορέας και Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας

Αναλυτικότερα, η λειτουργία του ενιαίου ασφαλιστικού φορέα (ΕΟΠΥΥ), ο οποίος με τη μορφή μονοψωνίου αναλαμβάνει την αγορά υπηρεσιών υγείας για το 90% του πληθυσμού, καθιστά απαραίτητη την αναδιοργάνωση του συστήματος Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας (ΠΦΥ) και την εισαγωγή κινήτρων, ούτως ώστε να διασφαλιστεί η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Ειδικότερα, αναφορικά με την ΠΦΥ, προτείνεται η δημιουργία συνθηκών ημι-αγοράς με την εισαγωγή προϋποθέσεων ανταγωνισμού μεταξύ των προμηθευτών και την ταυτόχρονη καθέρωση ετήσιων σφαιρικών προϋπολογισμών (global budgeting) σε επίπεδο νομού, τόσο για το σύνολο των δαπανών για ΠΦΥ όσο και για τις επιμέρους κατηγορίες δαπάνης. Το σύστημα αυτό εκτιμάται ότι θα βελτιώσει την παραγωγική και την καταναλωτική αποδοτικότητα.

Προαγωγή Δημόσιας Υγείας

Επιπλέον, υπό την τρέχουσα οικονομική συγκυρία, κρίνεται επιτακτική η προαγωγή της δημόσιας υγείας και πρόληψης η οποία θα μπορούσε να αντισταθμίσει πιθανή μείωση της ποσότητας των υπηρεσιών υγείας λόγω της μειωμένης χρηματοδότησης και περιστολής των δαπανών, διασφαλίζοντας έναν ικανοποιητικό όγκο υπηρεσιών και τη διατήρηση του επιπέδου υγείας των πολιτών. Εξάλλου, η υιοθέτηση εθνικών προγραμμάτων προσυμπτωματικού ελέγχου αναμένεται να αποφέρει μακροπρόθεσμα εξοικονομήσεις στο σύστημα, μέσω της συμβολής τους στην πρόληψη εκδήλωσης παθήσεων ή επιδείνωσής τους.

Οργάνωση Νοσοκομειακής Φροντίδας

Αναφορικά με την οργάνωση της νοσοκομειακής φροντίδας, απαιτείται η μεταβολή του προτύπου οργάνωσης και λειτουργίας των νοσοκομείων από την τρέχουσα κατάσταση σε μια επιχειρησιακή βάση, δηλαδή η λειτουργία των νοσηλευτικών ιδρυμάτων με εκτεταμένη αυτονομία και ευθύνη (self governing) και η άσκηση διοίκησης από ειδικούς με κατάλληλες σπουδές. Επιπλέον, προτείνεται η ριζική αλλαγή του συστήματος χρηματοδότησης με α) την εγκαθίδρυση σφαιρικών προϋπολογισμών, ώστε να αποφευχθεί ο ηθικός κίνδυνος σε βάρος της κοινωνικής ασφάλισης υγείας, και β) την αποζημίωση με βάση τις ομοιογενείς διαγνωστικές ομάδες (DRGs).

Φαρμακευτική Πολιτική

Σε ό,τι αφορά τη φαρμακευτική πολιτική, οι περισσότερες δράσεις μέχρι σήμερα έχουν εστιάσει στον έλεγχο των τιμών των φαρμακευτικών προϊόντων σε όλα τα στάδια της εφοδιαστικής αλυσίδας, εξαντλώντας τα περιθώρια συμπίεσης των τιμών και συντελώντας στην εμφάνιση ελλείψεων και την ενίσχυση του μηχανισμού υποκατάστασης. Αντιθέτως, μέχρι πρότινος, ελάχιστα μέτρα στόχευαν στον έλεγχο του όγκου κατανάλωσης, ενώ η διαχείριση της νέας φαρμακευτικής τεχνολογίας αποτελεί ακόμη ζητούμενο. Ταυτόχρονα, τα χαμηλά ποσοστά συνασφάλισης επιδρούν στην αύξηση της κατανάλωσης. Υπό το πρίσμα αυτό, ο εξορθολογισμός της δαπάνης μπορεί να επιτευχθεί κυρίως με την ορθολογική διάχυση και αξιολόγηση της φαρμακευτικής τεχνολογίας και ενδεχομένως με την εισαγωγή ενός ορθολογικού σχήματος θετικής και αρνητικής συνασφάλισης, τα οποία θα συμβάλλουν στην ισορροπία ζήτησης και συνταγογράφησης. Παράλληλα, ο σχεδιασμός της ασφαλιστικής κάλυψης των φαρμάκων οφείλει να διευκολύνει την έκφραση των προτιμήσεων των χρηστών, τις επιλογές των προμηθευτών και τη χρήση των πόρων από μέρους των ασφαλισμένων και να μην προκαλεί εμπόδια εισόδου στην αγορά ή πρόσθετες αλλοιώσεις των πλήρων ή σχετικών τιμών, οι οποίες συνήθως επιφέρουν παρενέργειες. Κατά συνέπεια, η δόμηση ενός τέτοιου εργαλείου οφείλει να βασίζεται στον προσδιορισμό μιας τιμής αναφοράς ανά θεραπευτική κατηγορία ή παρόμοια ομάδα η οποία και αποτελεί την τιμή ασφαλιστικής κάλυψης. Η έκφραση άλλων προτιμήσεων ή/και επιλογών είναι θεμιτή, υπό την προϋπόθεση κάλυψης της διαφοράς από τους χρήστες, προβλέποντας ωστόσο την εξαίρεση από την καταβολή συν-πληρωμών (co-payments) συγκεκριμένων ομάδων του πληθυσμού. Σε συνδυασμό με τα ανωτέρω, η τεκμηριωμένη συνταγογράφηση οφείλει να αποτελέσει κρίσιμο σημείο της πολιτικής υγείας με τη δημιουργία βάσεων δεδομένων και την ενεργητική συμβουλευτική υποστήριξη των κλινικών γιατρών με ελεύθερη πρόσβαση στα σχετικά στοιχεία.

4.6 Αναπτυξιακές Δυνατότητες της Βιομηχανίας Υγείας

Ανακεφαλαιώνοντας, στο πλαίσιο μετάβασης της χώρας σε ένα νέο αναπτυξιακό πρότυπο, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και η αναπτυξιακή διάσταση και προοπτική της βιομηχανίας υγείας, καθώς και η δυνατότητα διενέργειας επενδύσεων οι οποίες να μπορούν να αποφέρουν σημαντικά κοινωνικά αλλά και οικονομικά οφέλη. Ειδικότερα, νέες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες, όπως για παράδειγμα η δημιουργία κέντρων αποκατάστασης και μεικτών ξενοδοχειακών μονάδων οι οποίες θα προσφέρουν και υπηρεσίες ιατρικής φροντίδας, μπορούν να αποτελέσουν νέες πηγές εισοδήματος και απασχόλησης στη χώρα μας. Ο δημόσιος τομέας σαφώς δεν μπορεί να υποστηρίξει μόνος του το εγχείρημα αυτό και επομένως θα πρέπει να δοθούν κίνητρα για συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα, ενώ θα πρέπει να αρθούν οι υφιστάμενοι θεσμικοί περιορισμοί ώστε να προκύψει ένα ασφαλές αναπτυξιακό πρότυπο για τον ιδιωτικό τομέα υγείας στη χώρα. Εξάλλου, σήμερα το ζητούμενο στην Ελλάδα είναι η αριστοποίηση των εθνικών πόρων υγείας, τόσο των δημόσιων όσο και των ιδιωτικών, προς όφελος του Έλληνα ασφαλισμένου και του Έλληνα ασθενή.

5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Το παράρτημα που ακολουθεί, χωρίζεται σε δύο μέρη, έτσι ώστε στην παρούσα έκθεση του ΙΟΒΕ να ενσωματωθεί το μοντέλο που ακολουθείται πλέον στο πλαίσιο παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισσαβόνας:

A) Το α' μέρος του παραρτήματος περιλαμβάνει τις επιδόσεις των χωρών – μελών της Ε.Ε. των 25 στους 14 διαρθρωτικούς δείκτες που συνθέτουν τη συνοπτική λίστα (short list) δεικτών που χρησιμοποιούνται πλέον από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, για την παρακολούθηση της υλοποίησης των στόχων της Λισσαβόνας από κάθε χώρα-μέλος και την πορεία των διαρθρωτικών αλλαγών των αντίστοιχων οικονομιών.

B) Το β' μέρος περιλαμβάνει μία επιλογή από τους υπόλοιπους δείκτες που υιοθετήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2000 σε μια προσπάθεια να τροφοδοτηθούν οι εθνικές κυβερνήσεις με ένα σύνολο από σαφείς διακριτούς και εύκολα μετρήσιμους δείκτες που αποτυπώνουν το βαθμό διαρθρωτικής προσαρμογής κάθε χώρας - μέλους. Οι δείκτες αυτοί αποτελούν έτσι (μαζί προφανώς με τους 14 παραπάνω δείκτες), την ευρεία λίστα (long list) των δεικτών που η Eurostat παρακολουθεί και εναρμονίζει σε συστηματική βάση για την Ε.Ε των 27.

Βασικός στόχος του συνόλου των διαρθρωτικών δεικτών είναι να καταγραφεί η πρόοδος, που έχει σημειωθεί σε πέντε κρίσιμους τομείς πολιτικής, οι οποίοι αφορούν στην **απασχόληση**, στην **καινοτομία και έρευνα**, στις **αλλαγές στη διάρθρωση της οικονομίας**, στην **κοινωνική συνοχή** και στο **περιβάλλον**. Παράλληλα παρακολουθούνται επιπλέον κάποιοι **βασικοί οικονομικοί δείκτες**, που αποδίδουν το ευρύτερο οικονομικό περιβάλλον, εντός του οποίου λαμβάνουν χώρα οι διαρθρωτικές αλλαγές που εφαρμόζονται σε κάθε χώρα - μέλος.

Κάθε ένας από τους δείκτες που παρουσιάζονται στη συνέχεια, αποδίδεται γραφικά για το σύνολο των 27 χωρών (όπου υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία), ενώ σε πινακοποιημένη μορφή δίνεται η επίδοση της Ελλάδας σε σύγκριση με τον μέσο όρο της Ε.Ε. των 27, της Ε.Ε. των 25, της Ε.Ε. των 15 και της Ευρωζώνης (τελευταία αναθεώρηση Eurostat, Αύγουστος 2007).

Ονοματολογία

EU27	Ευρωπαϊκή Ένωση (Τον Ιανουάριο 2007 εντάχθηκαν στη Ευρωπαϊκή Ένωση η Βουλγαρία και η Ρουμανία)
EU25	Ευρωπαϊκή Ένωση
EA13	Ευρωζώνη (Τον Ιανουάριο 2007 εντάχθηκε στη Ευρωζώνη η Σλοβενία)
BE	Βέλγιο
CZ	Τσεχία
DK	Δανία
DE	Γερμανία
EE	Εσθονία
EL	Ελλάδα
ES	Ισπανία
FR	Γαλλία
IE	Ιρλανδία
IT	Ιταλία
CY	Κύπρος
LV	Λετονία
LT	Λιθουανία
LU	Λουξεμβούργο
HU	Ουγγαρία
MT	Μάλτα
NL	Ολλανδία
AT	Αυστρία
PL	Πολωνία
PT	Πορτογαλία
SI	Σλοβενία
SK	Σλοβακία
FI	Φινλανδία
SE	Σουηδία
UK	Μ. Βρετανία

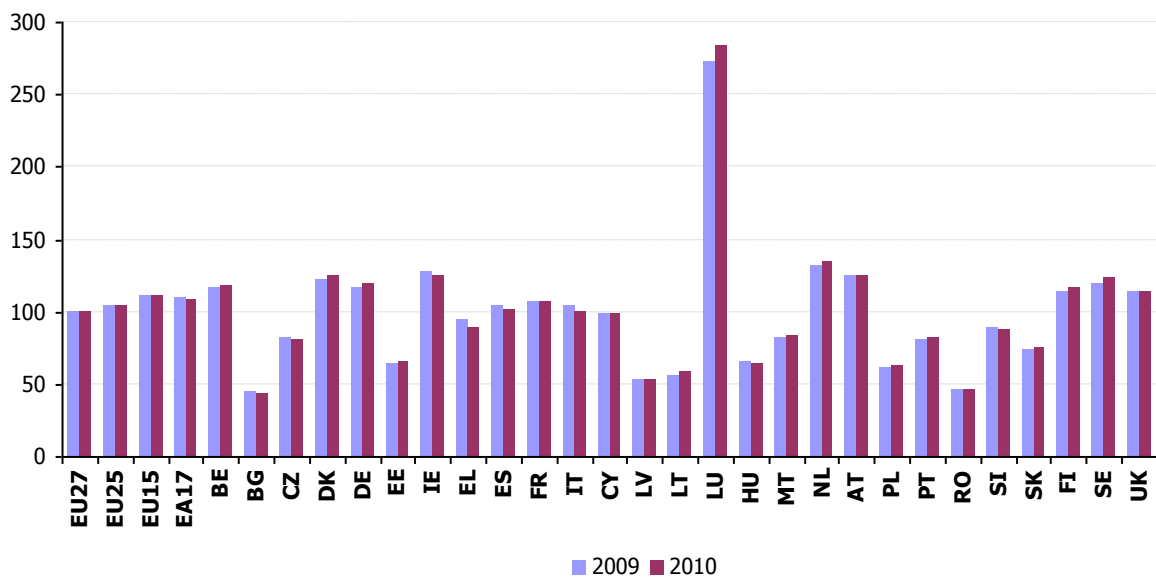
ΜΕΡΟΣ Α
(ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΛΙΣΤΑ ΔΙΑΦΘΡΩΤΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ)

I-A. ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

I-1α. Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ

(μονάδες αγοραστικής δύναμης, PPS, ΕΕ-27=100)

Οι μονάδες αγοραστικής δύναμης (Purchasing Power Standards, PPS) είναι δείκτες της μέσης αναλογίας των τιμών μεταξύ διαφορετικών χωρών. Η χρήση τους κάνει εφικτή την σύγκρισή του όγκου του κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεταξύ των χωρών.

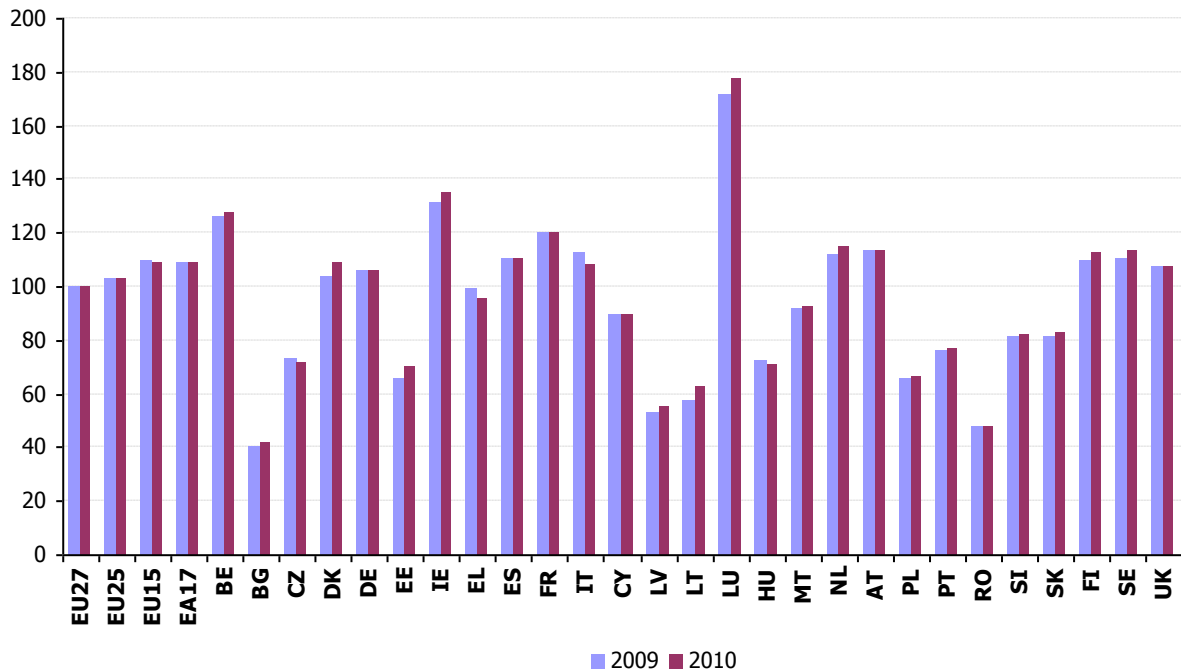
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	100	100	100	100	100	100	100	100	100
EU25	105	104	104	104	104	104	103	103	103
EU15	114	114	113	113	112	112	111	110	110
EA17	111	110	109	109	109	109	108	109	108
EL	90	93	94	91	93	92	94	94	89

Πηγή: Eurostat

I-2α. Παραγωγικότητα Εργασίας ανά Απασχολούμενο Άτομο

(ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης, (ΕΕ-27=100) PPS, / αριθμό εργαζομένων)

Ο αριθμός των εργαζομένων περιλαμβάνει τους απασχολούμενους και τους αυτό-απασχολούμενους. Περιλαμβάνονται οι μισθωτοί, οι δημόσιοι υπάλληλοι, οι στρατιωτικοί και οι ιδιοκτήτες επιχειρήσεων. Οι εποχικά απασχολούμενοι και αυτοί που απουσιάζουν από την εργασία τους λόγω ασθένειας, διακοπών, απεργίας και παρακολούθησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων κατά τη διάρκεια της έρευνας περιλαμβάνονται στους απασχολούμενους. Ο καθορισμός αυτός είναι σύμφωνος με το Διεθνή Οργανισμό Εργασίας (International Labor Organization, ILO)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	100	100	100	100	100	100	100	100	100
EU25	104,4	104,3	104,1	104	103,8	103,6	103,3	103,3	103,2
EU15	111,9	111,4	110,9	110,6	110,5	110,1	109,7	109,4	109,2
EA17	110,6	110	109	109,2	109	109,1	108,9	109,1	108,6
EL	100	101,8	101,1	98,8	99,2	97,7	100,4	99,4	95,7

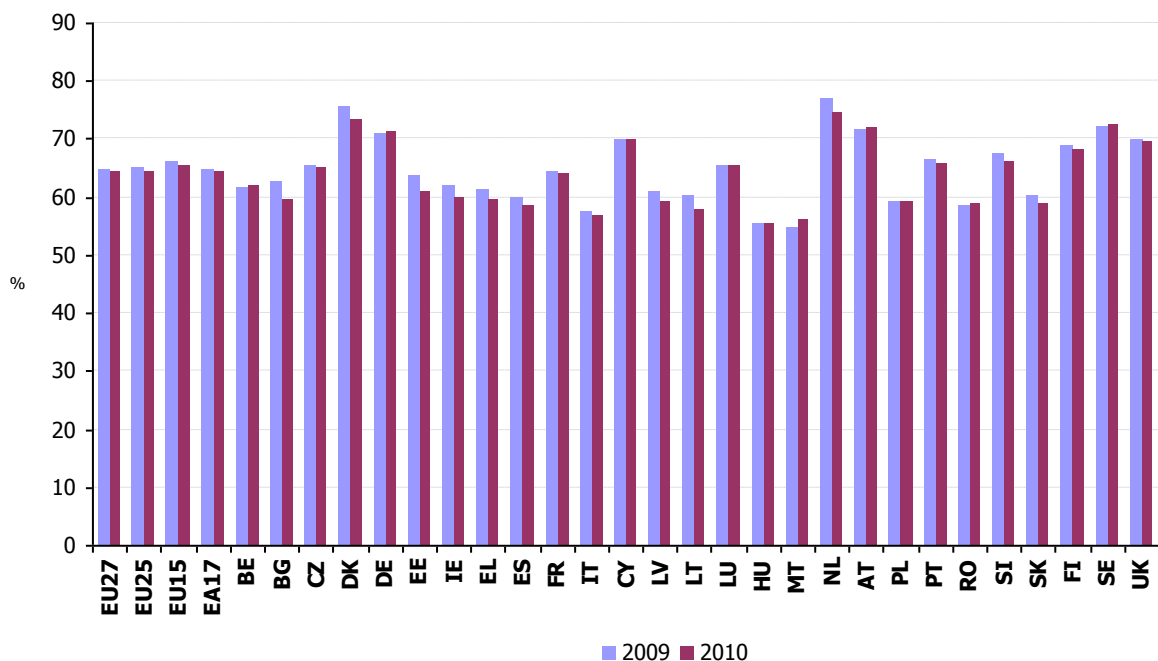
(p): προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Eurostat

II-A. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

II-1α. Ποσοστό Απασχόλησης (% απασχολούμενων ατόμων ηλικίας 15-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού)

Τα εργατικό δυναμικό αποτελείται από άτομα τα οποία κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας εργάζονταν κάνοντας οποιαδήποτε εργασία επί πληρωμή για τουλάχιστον μια ώρα ή έχουν εργασία αλλά απουσίαζαν από αυτή κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας. Η έρευνα αναφέρεται σε άτομα άνω των 15 ετών. Άτομα τα οποία κατοικούν σε συλλογικές κατοικίες (εστίες, θεραπευτήρια, εκκλησιαστικά ιδρύματα, εργατικές εστίες, ξενώνες κ.τ.λ) καθώς και άτομα που εκπληρώνουν υποχρεωτική στρατιωτική θητεία δεν περιλαμβάνονται στην έρευνα.

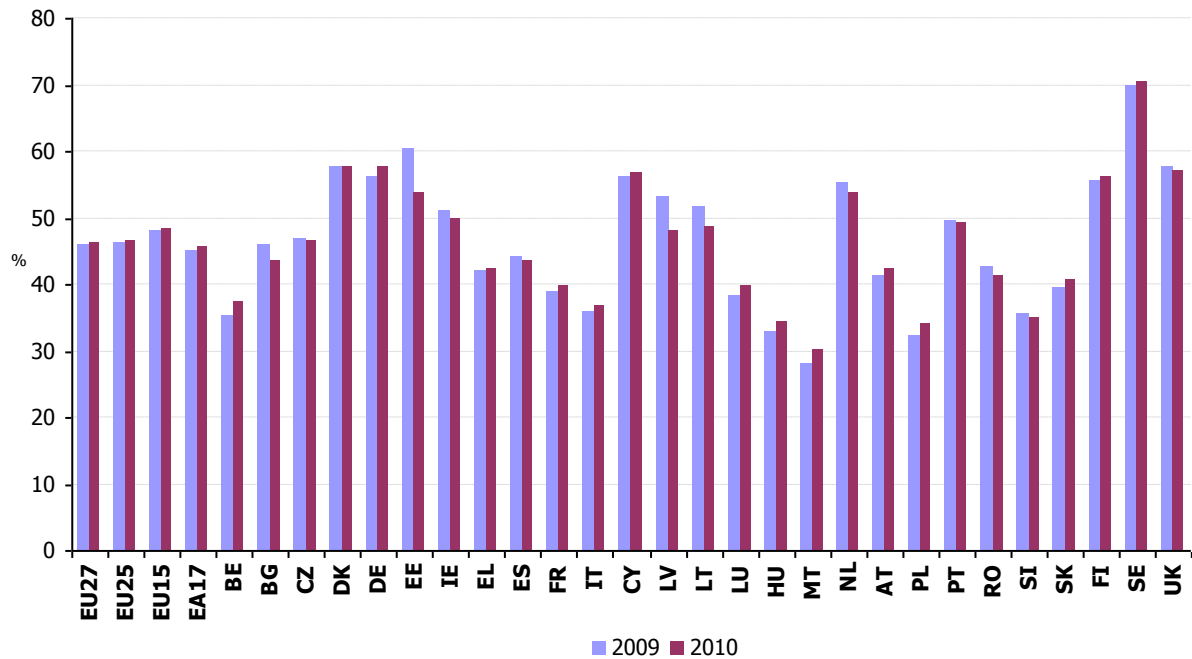

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	62,7	62,8	63,5	64,5	65,4	65,9	64,6	64,2
EU25	63,0	63,1	64,0	64,8	65,8	66,3	65,0	64,5
EU15	64,4	64,6	65,4	66,2	66,9	67,3	65,9	65,4
EA17	62,6	62,8	63,7	64,7	65,6	66,0	64,7	64,2
EL	58,9	59,6	60,1	61,0	61,4	61,9	61,2	59,6
Άντρες								
EU27	70,3	70,2	70,8	71,6	72,5	72,8	70,7	70,1
EU25	70,9	70,7	71,4	72,1	73,0	73,2	71,1	70,4
EU15	72,7	72,5	73,0	73,6	74,2	74,2	71,9	71,4
EA17	71,4	71,2	71,8	72,6	73,3	73,3	71,1	70,4
EL	73,5	74,0	74,2	74,6	74,9	75,0	73,5	70,9
Γυναίκες								
EU27	55,0	55,4	56,3	57,3	58,3	59,1	58,6	58,2
EU25	55,2	55,6	56,6	57,6	58,6	59,4	58,9	58,6
EU16	56,2	56,7	57,8	58,7	59,6	60,4	59,9	59,5
EA17	53,8	54,3	55,6	56,8	57,9	58,7	58,3	57,9
EL	44,5	45,5	46,1	47,4	47,9	48,7	48,9	48,1

Πηγή: Eurostat

II-2α. Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 55-64 ετών

(% απασχολούμενων ατόμων ηλικίας 55-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού)

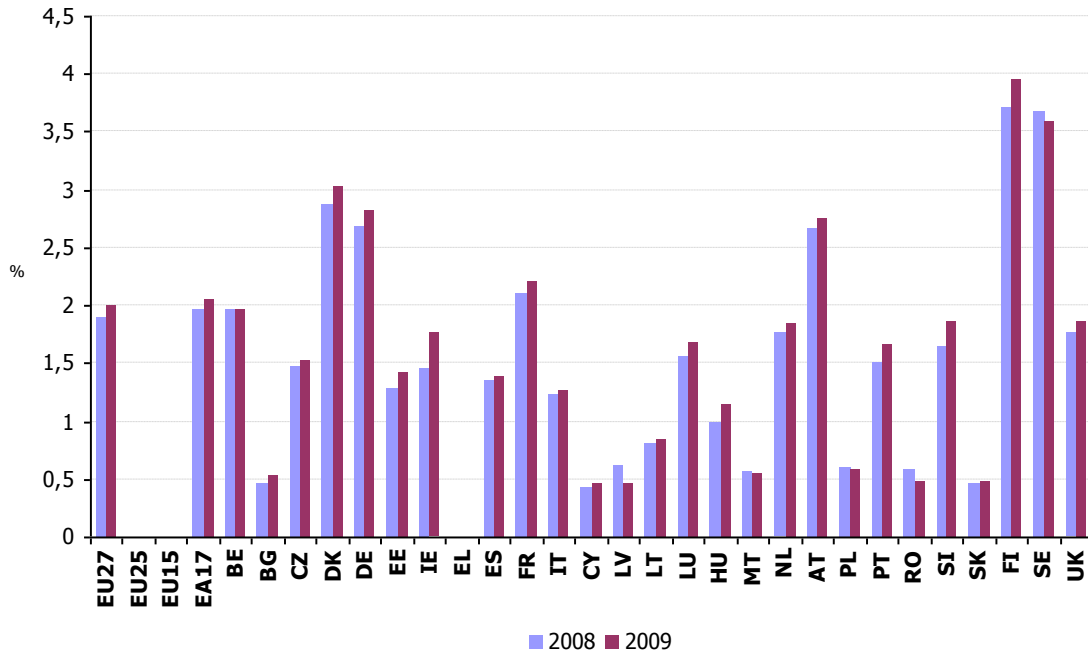

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	38,2	39,9	40,5	42,3	43,5	44,6	45,6	46,0	46,3
EU25	38,4	40,1	40,8	42,6	43,6	44,8	45,7	46,2	46,6
EU15	39,8	41,5	42,3	44,2	45,3	46,5	47,4	47,9	48,4
EA17	35,9	37,4	38,2	40,4	41,7	43,2	44,3	45,1	45,8
EL	38,9	41,0	39,4	41,6	42,3	42,4	42,8	42,2	42,3
Άντρες									
EU27	48,2	49,7	50,1	51,6	52,7	53,9	55,0	54,8	54,6
EU25	48,6	50,1	50,6	51,9	52,8	54,1	55,0	54,9	54,8
EU15	49,8	51,4	52,0	53,2	54,1	55,3	56,2	56,1	56,2
EA17	46,4	47,7	48,4	49,8	50,9	52,4	53,3	53,5	53,8
EL	55,3	58,3	56,4	58,8	59,2	59,1	59,1	57,7	56,5
Γυναίκες									
EU27	28,9	30,6	31,4	33,6	34,9	35,9	36,8	37,8	38,6
EU25	28,8	30,6	31,5	33,8	35,0	36,1	36,9	37,9	38,9
EU15	30,2	32,0	32,9	35,5	36,8	38,1	39,0	40,1	40,9
EA17	25,8	27,6	28,4	31,4	32,9	34,5	35,7	37,1	38,1
EL	24,2	25,3	24,0	25,8	26,6	26,9	27,5	27,7	28,9

Πηγή: Eurostat

III-A, ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΈΡΕΥΝΑ

III-1α, Ακαθάριστη Εγχώρια Δαπάνη σε Έρευνα και Ανάπτυξη (R&D)
(% του ΑΕΠ)

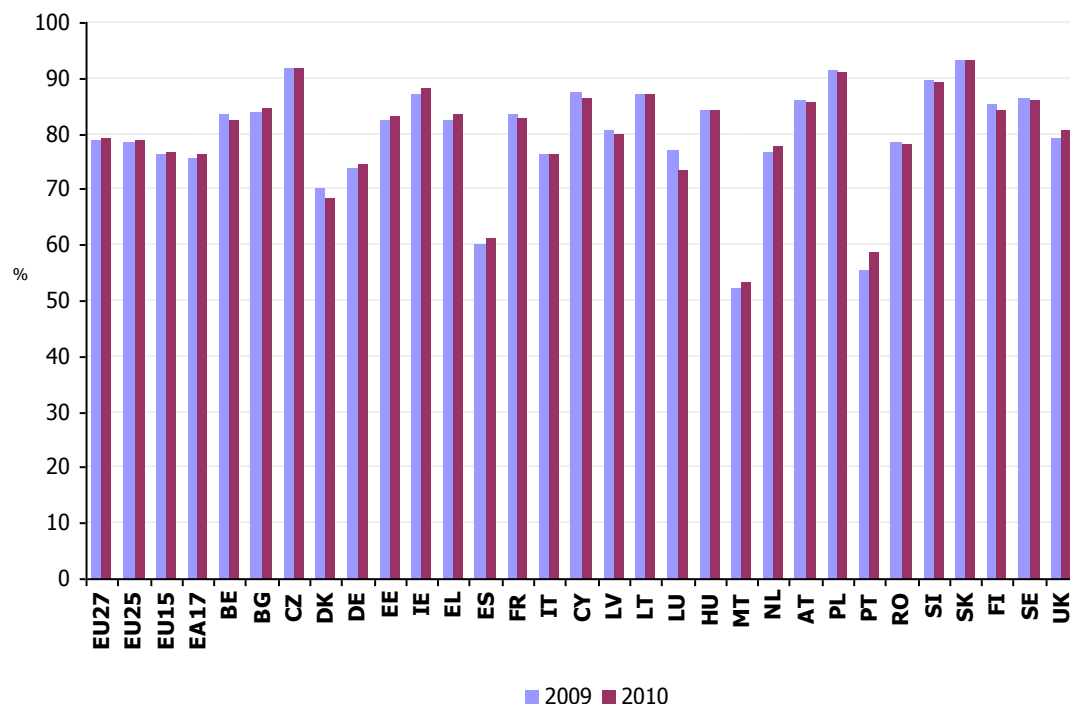
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	1,86 ^s	1,87 ^s	1,86 ^s	1,82 ^s	1,82 ^s	1,85 ^s	1,85 ^s	1,92 ^s	2,01 ^s
EU15	1,92 ^s	1,93 ^s	1,93	1,89 ^s	1,89 ^s	1,92 ^s	1,93 ^s	2,01 ^s	2,10 ^s
EA16	1,85 ^s	1,87 ^s	1,87 ^s	1,85 ^s	1,84 ^s	1,87 ^s	1,88 ^s	1,96 ^s	2,05 ^s
EL	0,58	:	0,57 ^e	0,55 ^e	0,59 ^e	0,58 ^e	0,58 ^e	:	:

(s): εκτίμηση Eurostat

Πηγή: Eurostat

III-2α, Επίπεδο Μόρφωσης Ατόμων Ηλικίας 20-24 ετών

(% πληθυσμού 20-24 ετών που έχει ολοκληρώσει τουλάχιστον την δευτεροβάθμια εκπαίδευση)

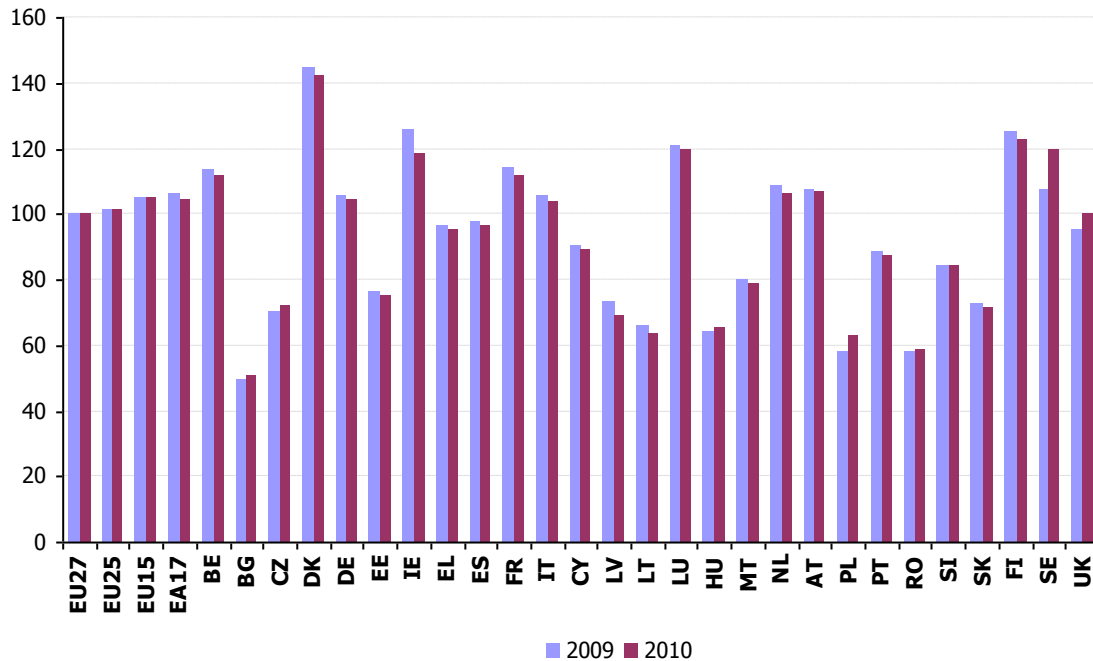
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	76,7	76,9	77,1	77,5	77,9	78,1	78,4	78,6	79,0
EU25	76,7	77	77,3	77,6	77,9	78	78,3	78,5	78,9
EU15	73,7	74,1	74,4	74,7	75,0	75,2	75,7	76,1	76,6
EA17	73,4	73,5	74,1	74,3	74,5	74,9	75,5	75,7	76,1
EL	81,1	81,7	83,0	84,1	81,0	82,1	82,1	82,2	83,4
Άντρες									
EU27	74,0	74,4	74,4	74,8	75,0	75,4	75,6	75,9	76,2
EU25	74,0	74,4	74,3	74,8	74,9	75,2	75,3	75,6	76,0
EU15	70,9	71,3	71,2	71,8	71,7	72,2	72,5	72,9	73,5
EA17	70,2	70,2	70,5	70,8	70,9	71,5	72,1	72,3	72,7
EL	76,1	76,6	79,2	79,7	75,5	77,5	78,0	77,8	79,5
Γυναίκες									
EU27	79,3	79,4	80,0	80,2	80,8	80,8	81,3	81,4	81,8
EU25	79,4	79,7	80,2	80,4	81,0	80,9	81,4	81,5	81,9
EU15	76,6	76,9	77,5	77,8	78,4	78,3	79,0	79,3	79,7
EA17	76,7	76,8	77,7	77,7	78,2	78,4	79,0	79,1	79,5
EL	86,0	86,8	86,8	88,5	86,6	87,0	86,6	86,9	87,2

Πηγή: Eurostat

IV-A, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

IV-1α, Συγκριτικά Επίπεδα Τιμών

(ιδιωτική τελική κατανάλωση, συμπεριλαμβάνονται οι έμμεσοι φόροι ΕΕ-27=100)

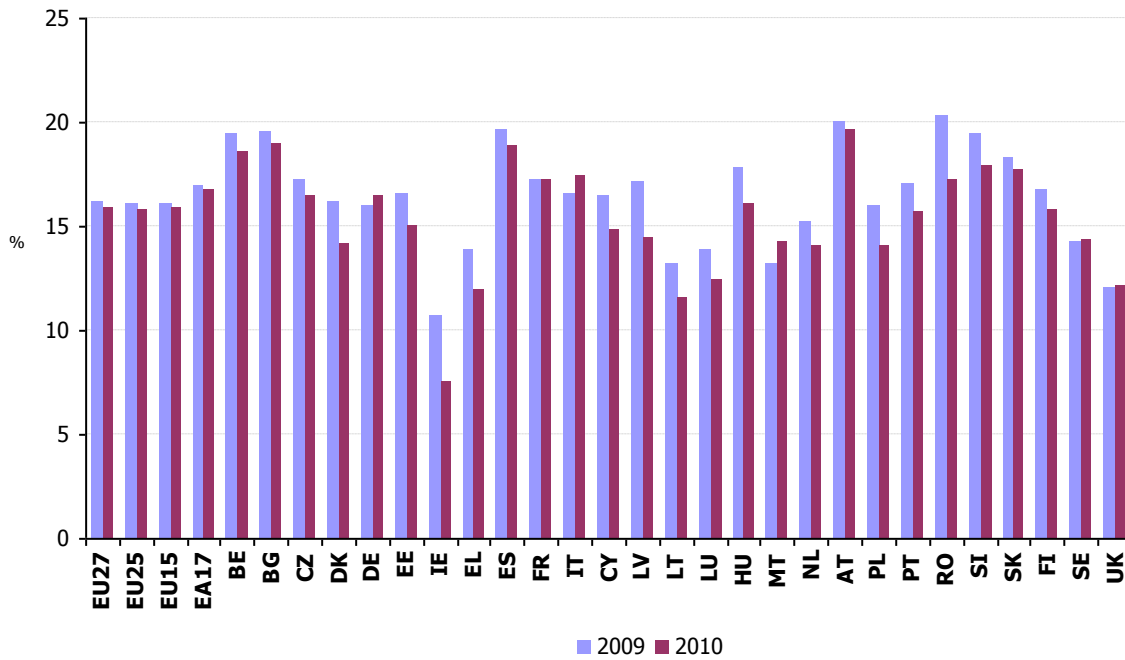
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	100	100	100	100	100	100	100	100	100
EU25	101,1	101,1	101,2	101,1	101,1	101,1	101,1	101,1	101,1
EU15	104,8	105,2	105,4	104,9	104,8	104,8	104,4	105,1	104,8
EA16*	100,4	102,9	103	102,0	101,9	101,3	103,5	106,0	104,2
EL	80,2	85,9	87,6	88,4	89,1	89,8	91	96,5	95,5

*Δεν υπάρχει διαθέσιμη πληροφορία για την ευρωζώνη-17

Πηγή: Eurostat

IV-2α, Επιχειρηματικές Επενδύσεις

(ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου ιδιωτικών επιχειρήσεων ως % του ΑΕΠ)

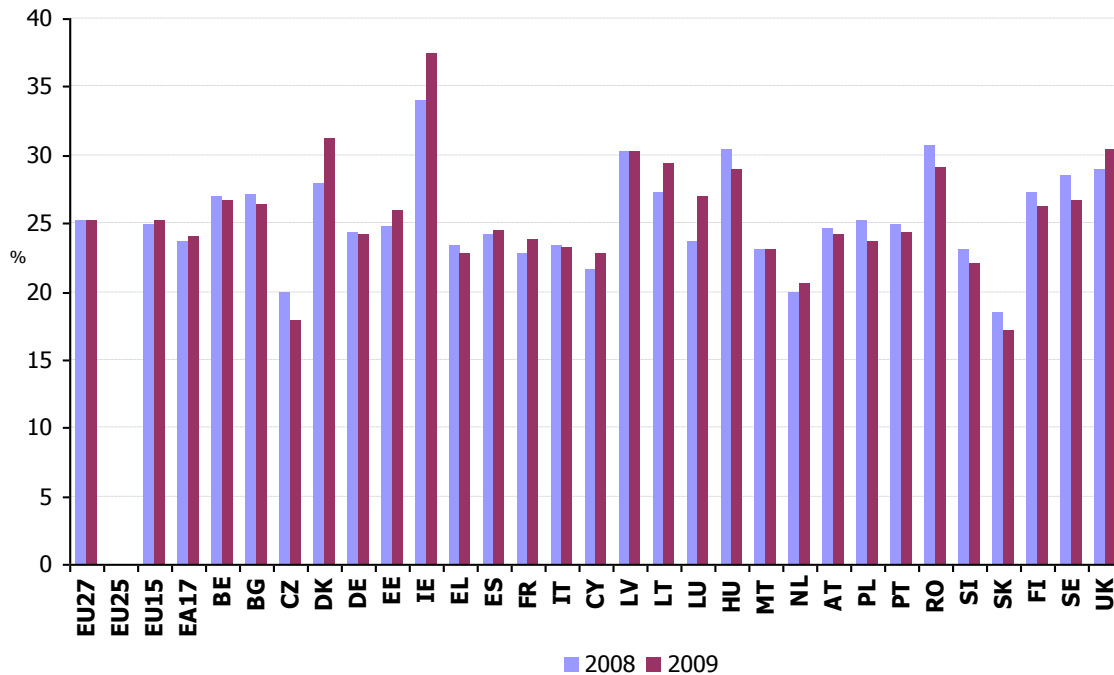
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	17,3	17,1	17,2	17,8	18,2	18,7	18,4	16,2	15,9
EU25	17,3	17,1	17,2	17,7	18,2	18,6	18,2	16,1	15,8
EU15	17,3	17	17,2	17,7	18,1	18,5	18,2	16,1	15,9
EA17	17,9	17,7	17,9	18,2	18,9	19,3	19,0	16,9	16,7
EL	19,1	19,8	18,5	17,1	17,5	17,6	15,5	14,1	11,9

Πηγή: Eurostat

V-A, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

V-1α, Ποσοστό Πληθυσμού στο Όριο της Φτώχειας

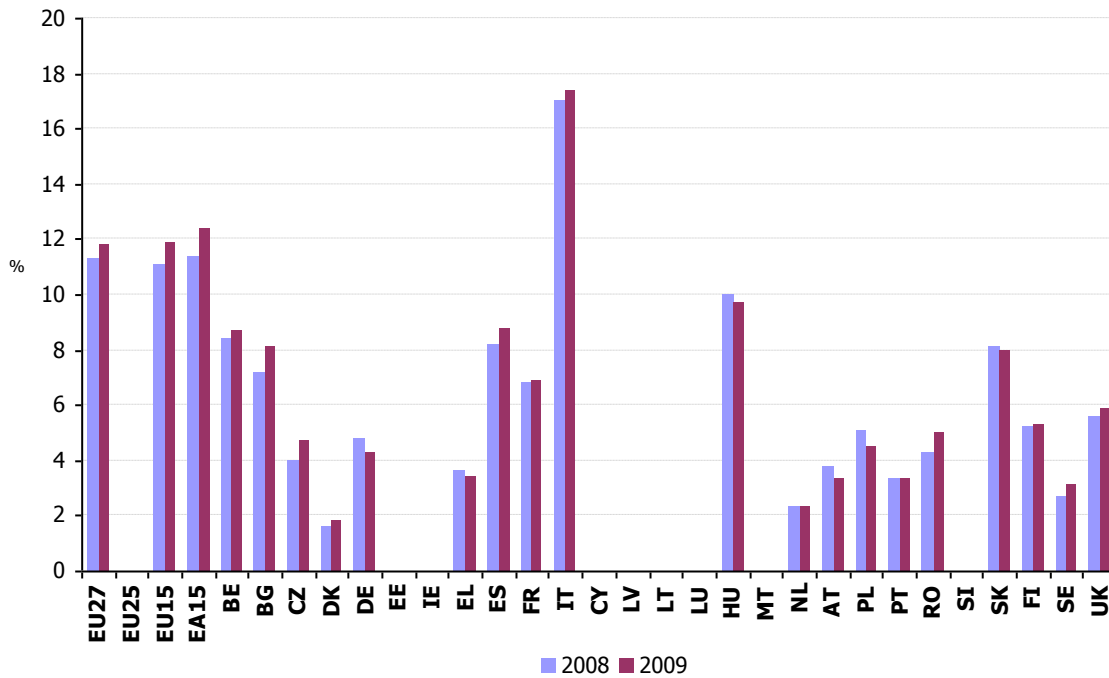
(% ατόμων με διαθέσιμο εισόδημα κάτω του 60% του εθνικού διάμεσου διαθέσιμου εισοδήματος)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	:	:	:	:	25,9	26,1	25,9	25,1	25,1
EU25	24,0	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	24,0	:	25,0	26,0	25,4	25,8	25,7	24,8	25,2
EA17	:	:	:	:	24,2	24,7	24,7	23,7	23,9
EL	23,0	:	23,7	22,5	22,6	23,4	23,7	23,3	22,7
Άντρες									
EU27	:	:	:	:	25,0	25,1	24,8	24,0	24,1
EU25	24,0 ^s	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	:	:	23,0	24,0	24,2	24,5	24,4	23,5	24,0
EA17	:	:	:	:	23,1	23,6	23,6	22,6	22,9
EL	21,0	:	22,9	21,2	21,1	22,1	22,7	22,3	21,6
Γυναίκες									
EU27	:	:	:	:	26,9	27,0 ^s	26,9	26,1	26,1
EU25	26,0	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	:	:	26,0	27,0	26,6	26,9	26,9	26,0	26,2
EA17	:	:	:	:	25,3	25,7	25,8	24,8	24,8
EL			24,5	23,8	24,1	24,7	24,7	24,3	23,7

Πηγή: Eurostat

V-2α Διασπορά Ποσοτών Συνολικής Απασχόλησης ανά Περιφέρεια
(Συντελεστής διασποράς ποσοτών απασχόλησης μεταξύ περιφερειών της κάθε χώρας, NUTS 2)

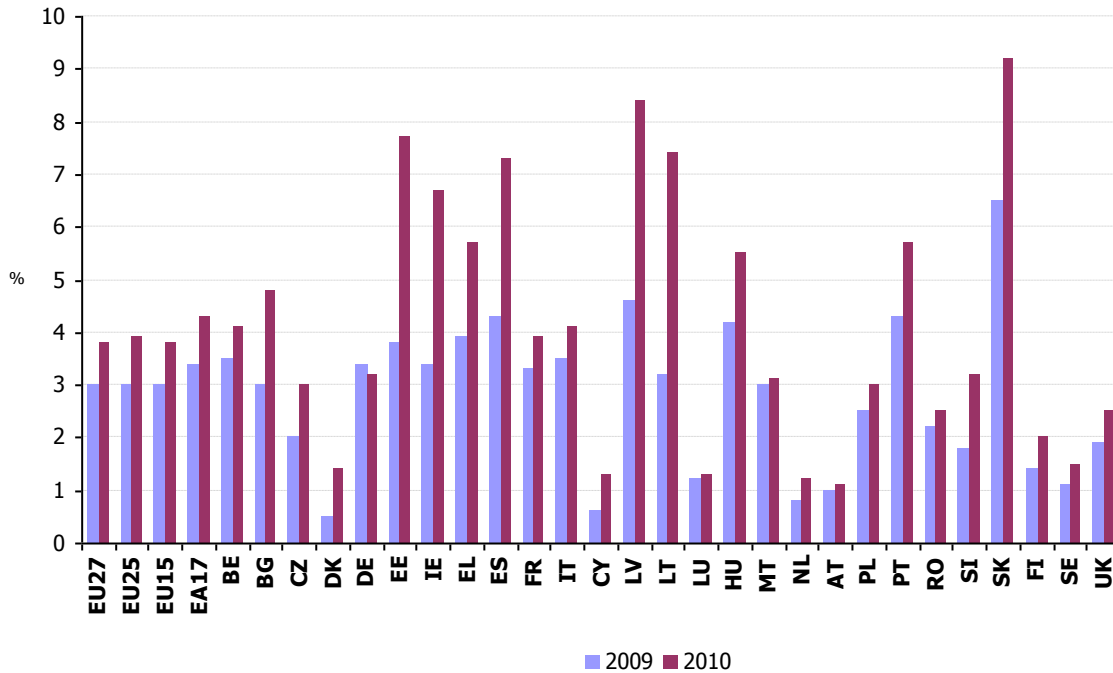
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	13,2	13,2	12,9	12,1	11,9	11,4	11,1	11,3	11,8
EU25	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	13,1	12,4	11,8	11	10,8	10,6	10,6	11,1	11,9
EA15*	12,7	12,1	11,5	10,5	10,5	10,6	10,8	11,4	12,4
EL	4,3	3,8	3,2	4,1	4,3	3,7	3,5	3,6	3,4

*Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την ευρωζώνη των 16 αλλά και 17

Πηγή: Eurostat

V-3α Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας (% των ανέργων άνω των 12 μηνών στο σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού)

Ως άνεργους θεωρούμε τα άτομα τουλάχιστον 15 ετών τα οποία δεν μένουν σε συλλογικές κατοικίες και δεν θα εργαστούν ή θα ξεκινήσουν να εργάζονται τις επόμενες δυο εβδομάδες καθώς ψάχνουν για εργασία, Η διάρκεια ανεργίας ορίζεται ως το χρονικό διάστημα: που ψάχνουν για εργασία (μεγαλύτερο των 12 μηνών)

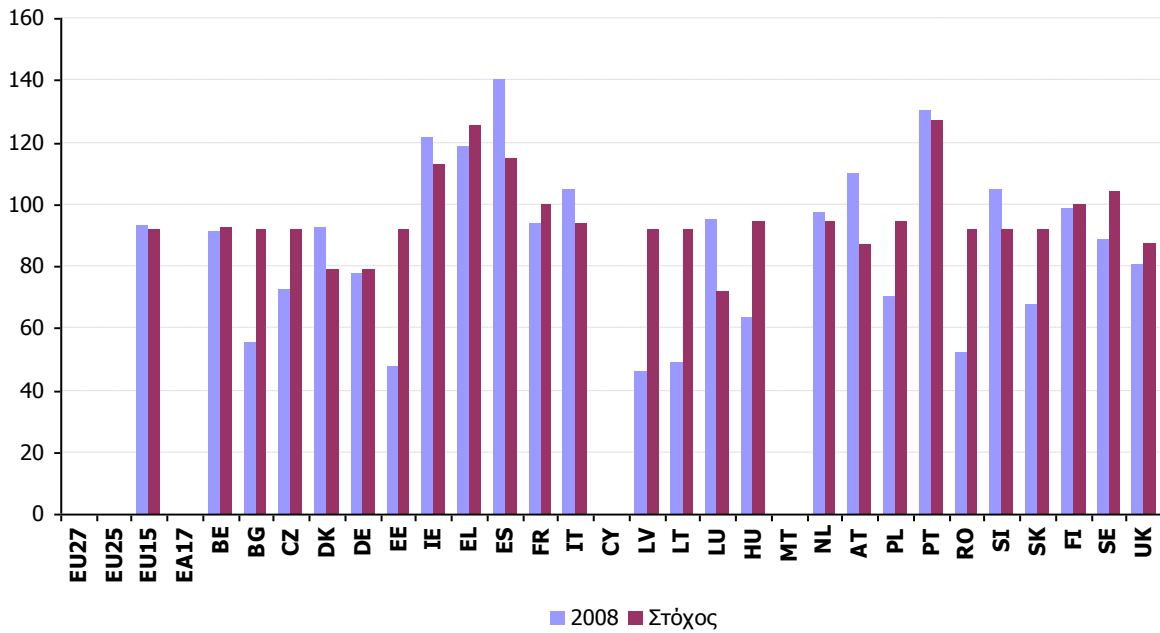
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	4,0	4,1	4,2	4,1	3,7	3,1	2,6	3,0	3,8
EU25	3,9	4,0	4,1	4,1	3,7	3,0	2,6	3,0	3,9
EU15	3,1	3,3	3,4	3,4	3,2	2,8	2,6	3,0	3,8
EA17	3,7	4,0	4,2	4,1	3,9	3,3	3,0	3,4	4,3
EL	5,3	5,3	5,6	5,1	4,8	4,1	3,6	3,9	5,7
Άντρες									
EU27	3,6	3,8	3,9	3,8	3,5	2,8	2,4	2,9	3,9
EU25	3,4	3,7	3,7	3,7	3,4	2,8	2,4	2,9	3,9
EU15	2,7	3,0	3,1	3,1	3,0	2,6	2,4	2,9	3,9
EA17	3,2	3,5	3,7	3,7	3,5	3,0	2,7	3,2	4,2
EL	3,1	3,0	3,0	2,6	2,6	2,2	2,1	2,4	3,9
Γυναίκες									
EU27	4,5	4,5	4,6	4,5	4,0	3,3	2,8	3,1	3,7
EU25	4,4	4,5	4,6	4,5	4,0	3,3	2,8	3,1	3,8
EU15	3,6	3,7	3,9	3,7	3,5	3,1	2,8	3,1	3,7
EA17	4,4	4,6	4,8	4,6	4,3	3,8	3,3	3,6	4,3
EL	8,6	8,9	9,4	8,9	8,1	7,0	6,0	6,0	8,1

Πηγή: Eurostat

VI-A, ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

VI-1α, Εκπομπές Αερίων που σχετίζονται με το Φαινόμενο του Θερμοκηπίου

(ποσοστιαία μεταβολή από το έτος βάσης ως προς τους στόχους του Κιότο, σε ισοδύναμα CO₂)

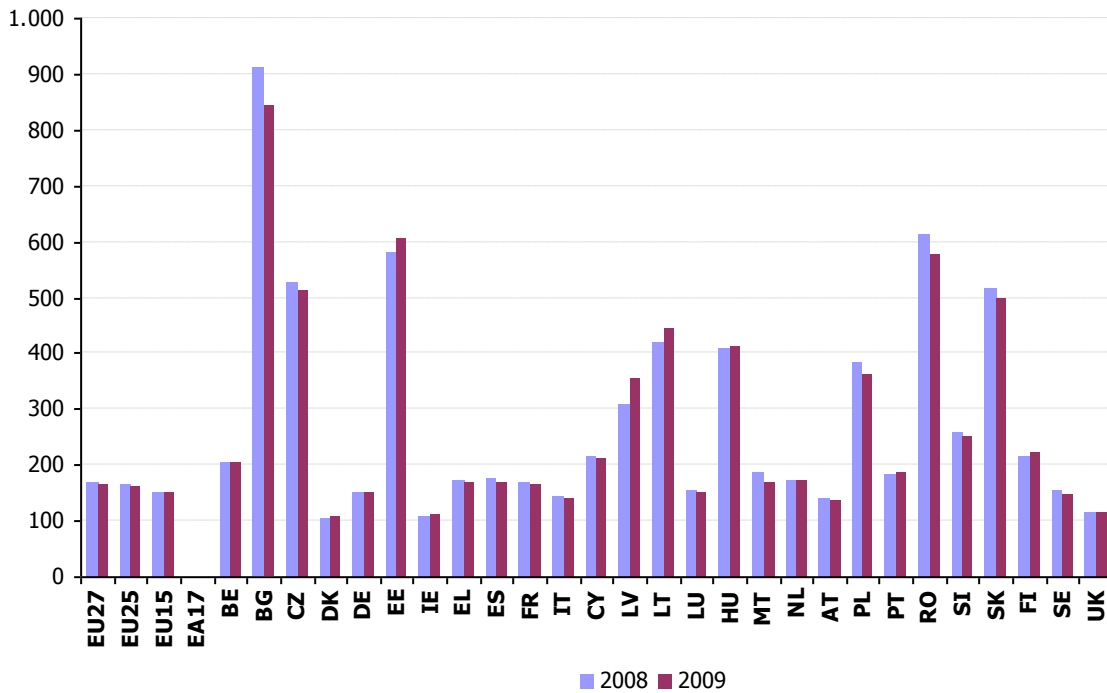

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Στόχος
EU27	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU25	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	97,5	96,8	98	97,9	97,2	96,3	94,9	93,1	92
EA17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	117,9	117,6	121,1	121,4	124,2	120,3	123,3	118,6	125

Πηγή: Eurostat

VI-2α, Ενεργειακή Ένταση της Οικονομίας

(ακαθάριστη εγχώρια κατανάλωση ενέργειας ως προς ΑΕΠ (σταθερές τιμές 1995), kilogram ισοδύναμου πετρελαίου (kgoe) ανά 1000 €)

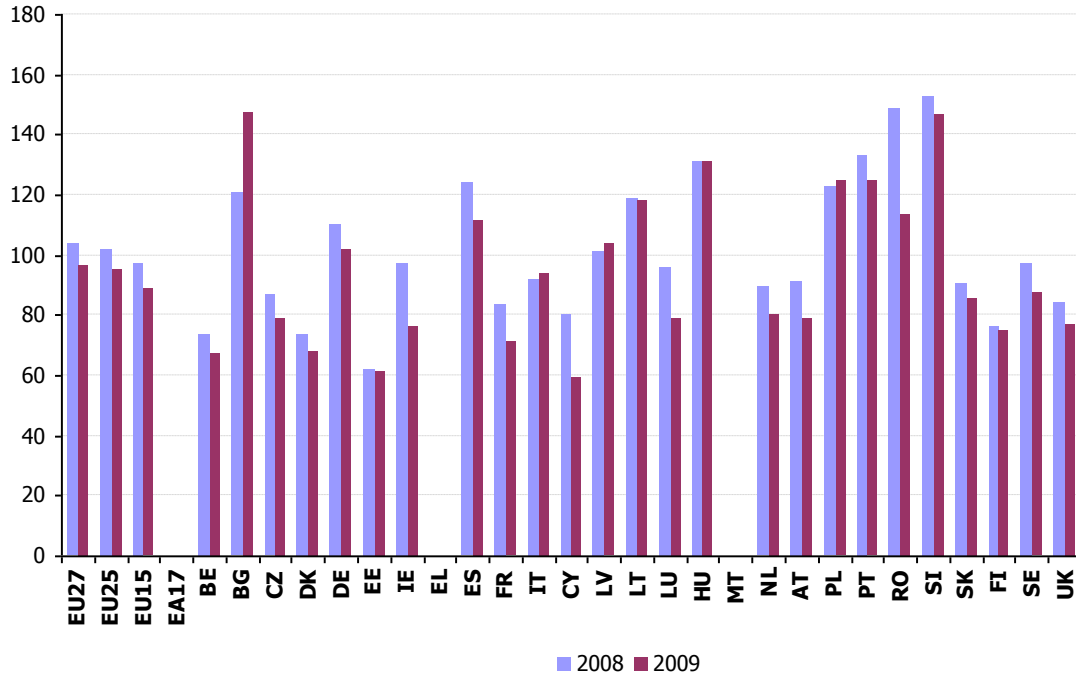

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	187,7	184,9	186,7	184,1	181,0	175,5	168,7	167,4	165,2
EU25	182,8	179,9	181,7	179,4	176,4	170,9	164,3	163,2	161,4
EU15	167,9	165,3	167,0	165,2	162,4	157,1	151,2	150,3	148,8
EA17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	202,5	198,8	192,6	187,4	186,7	178,5	171,4	171,0	167,9

Πηγή: Eurostat

VI-3α, Όγκος Μεταφερόμενων Εμπορευμάτων

(ως προς του ΑΕΠ (σε σταθερές τιμές 2000, σε τόνους ανά χλμ, Δείκτης 2000=100)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	99,0	100,2	99,3	105,2	105,1	105,7	106,4	103,8	96,4
EU25	98,8	99,7	98,6	104	103,2	103,8	104,6	102	95,0
EU15	99,1	99,6	97,7	103	101,3	100,9	100,5	96,9	88,9
EA17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	100	:	:	:	:	:	:	:	:

Πηγή: Eurostat

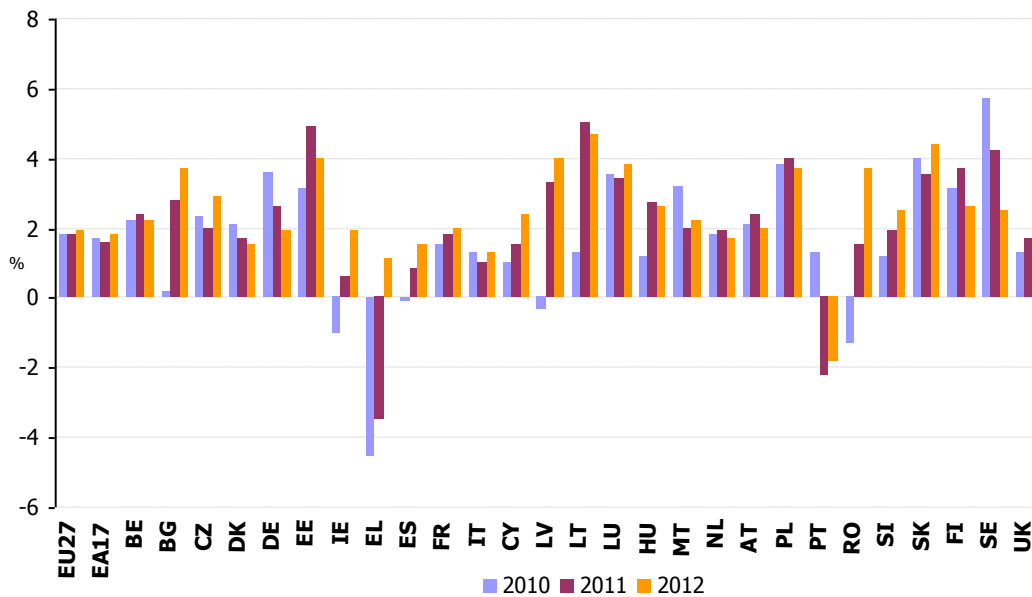
ΜΕΡΟΣ Β
(ΑΛΛΟΙ ΔΙΑΦΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ)

I-B, ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

I-1β, Ρυθμός Ανάπτυξης ΑΕΠ (σε σταθερές τιμές 2000)

(% μεταβολής σε σχέση με το προηγούμενο έτος)

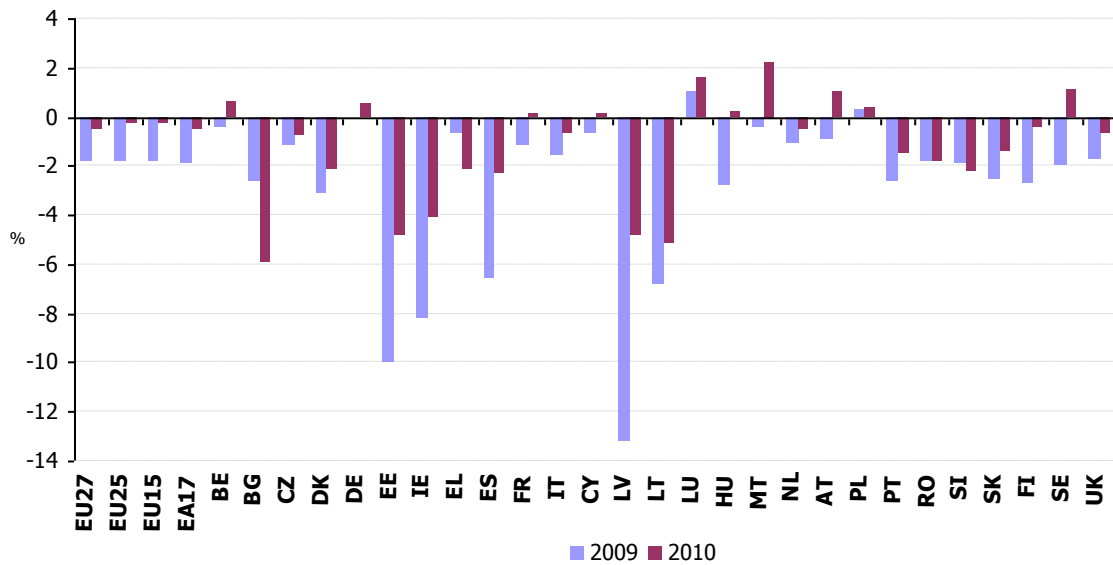
Η μέτρηση της μεταβολής του όγκου ΑΕΠ γίνεται μέσω του ΑΕΠ σε σταθερές τιμές, Η επίπτωση από τις μεταβολές του επιπέδου των τιμών (πληθωρισμός) απαλείφονται,

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
EU27	2,5	2,0	3,3	3,0	0,5	-4,3	1,8	1,8 ^(f)	1,9 ^(f)
EU25	2,5	1,9	3,2	2,9	0,4	-4,2	1,8	1,8 ^(f)	1,9 ^(f)
EU15	2,4	1,8	3,1	2,7	0,2	-4,3	1,8	1,7 ^(f)	1,8 ^(f)
EA17	2,2	1,7	3,1	2,8	0,4	-4,2	1,7	1,6 ^(f)	1,8 ^(f)
EL	4,4	2,3	5,2	4,3	1,0	-2,0	-4,5	-3,5 ^(f)	1,1 ^(f)

(f): πρόβλεψη
 Πηγή: Eurostat

I-2β, Μεταβολή της Απασχόλησης
(ετήσια μεταβολή -%- της συνολικής απασχόλησης)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	0,4	0,4	0,7	0,9	1,7	1,8	0,9	-1,8	-0,5
EU25	0,4	0,3	0,8	1,0	1,7	1,8	1,0	-1,8	-0,3
EU15	0,7	0,5	0,8	0,9	1,5	1,6	0,7	-1,8	-0,3
EA17	0,7	0,4	0,8	1,0	1,7	1,8	0,8	-1,9	-0,5
EL	2,3	1,2	2,4	0,8	3,3	1,7	0,2	-0,7	-2,1
Άντρες									
EU27	0,0	0,0	0,3	0,7	1,4	1,6	0,5	-2,7	-0,6
EU25	-0,1	-0,1	0,3	0,7	1,5	1,6	0,5	-2,7	-0,5
EU15	0,1	0,0	0,2	0,4	1,3	1,3	0,2	-2,8	-0,4
EA17	0,0	-0,2	0,2	0,4	1,4	1,4	0,1	-2,9	-0,7
EL	1,6	0,7	1,8	0,5	2,5	1,7	-0,4	-1,7	-2,8
Γυναίκες									
EU27	0,8	0,8	1,2	1,3	2,0	2,1	1,5	-0,7	-0,3
EU25	1,1	0,9	1,3	1,5	2,0	2,2	1,6	-0,6	-0,2
EU15	1,5	1,1	1,5	1,6	1,9	2,0	1,4	-0,6	-0,2
EA17	1,6	1,3	1,6	1,8	2,1	2,3	1,6	-0,6	-0,2
EL	3,3	2,0	3,5	1,3	4,6	1,9	1,1	0,8	-1,1

Πηγή: Eurostat

Ι-3β, Πληθωρισμός (ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΕνΔΤΚ)

Οι εναρμονισμένοι Δείκτες Τιμών Καταναλωτή καταρτίστηκαν με στόχο την διεθνή σύγκριση των μεταβολών στις τιμές των καταναλωτών (πληθωρισμού),

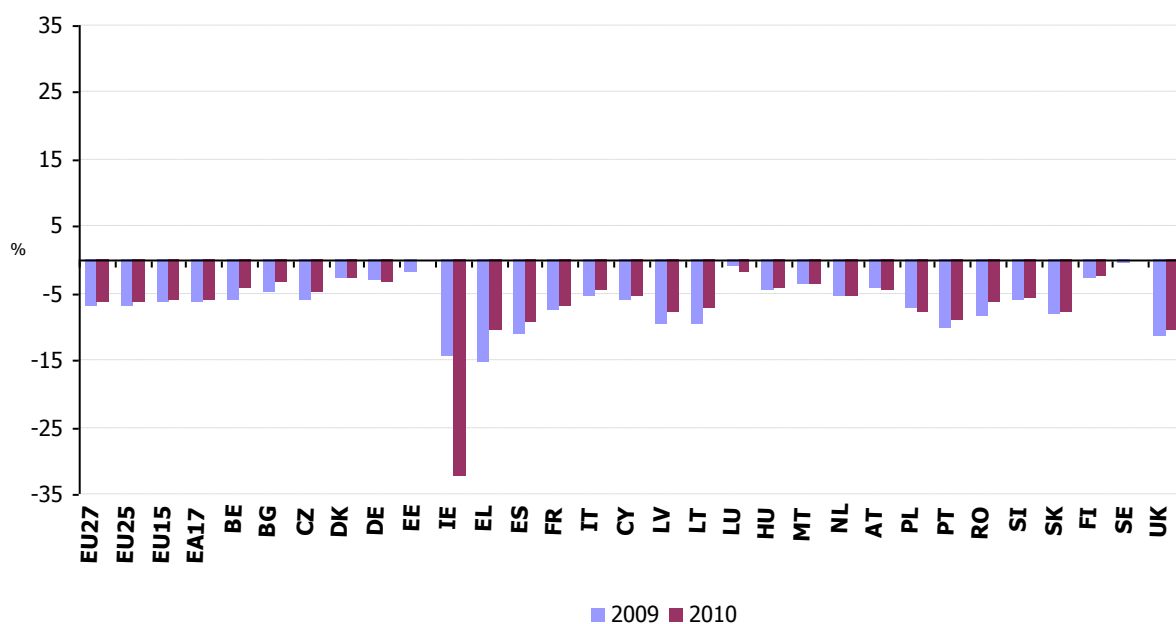
Οι Εν.Δ.Τ.Κ χρησιμοποιούνται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα με σκοπό την παρακολούθηση του πληθωρισμού στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) καθώς και την εκτίμηση του πληθωρισμού σύγκλισης,

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2010 Ιαν-Αυγ	2011 Ιαν-Αυγ
EU27	2,1	2,3	2,3	2,3	2,4	3,7	1,0	2,1	1,9	3,0
EU25	1,9	2,1	2,2	2,2	2,3	3,5	0,9	2,0	1,9	2,9
EU15	2,0	2,0	2,1	2,2	:	:	:	:	:	:
EA17	2,1	2,2	2,2	2,2	2,1	3,3	0,3	1,6	1,4	2,6
EL	3,4	3,0	3,5	3,3	3,0	4,2	1,3	4,7	4,4	3,4

Πηγή: Eurostat

Ι-4β, Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ)

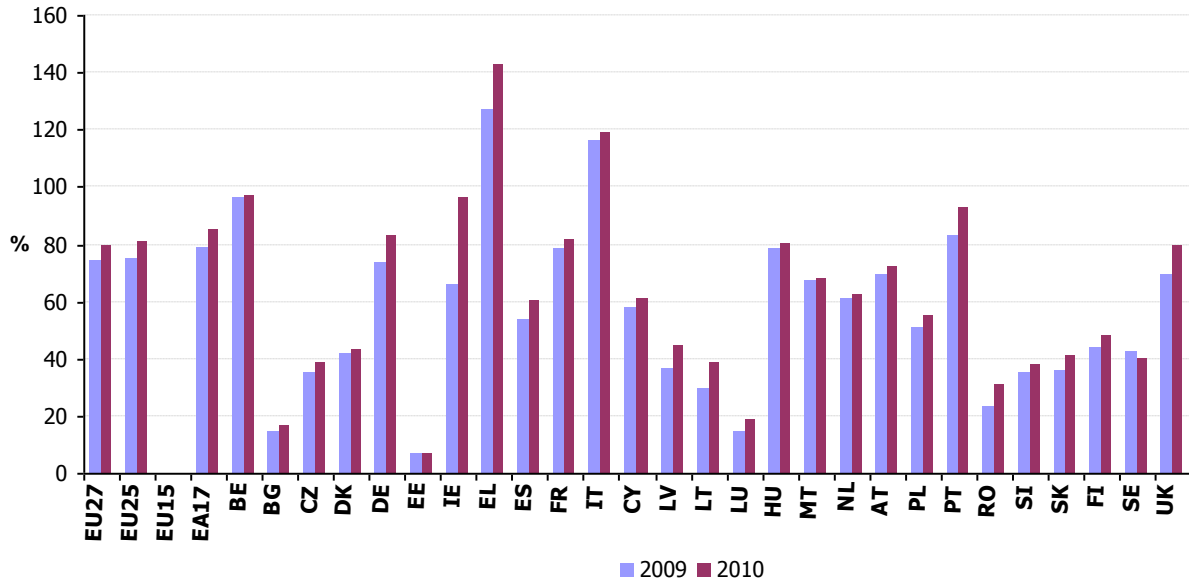

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	-2,5	-3,1	-2,9	-2,5	-1,5	-0,9	-2,4	-6,8	-6,4
EU25	-2,5	-3,1	-2,9	-2,5	-1,5	-0,9	-2,3	-6,8	-6,4
EU15	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EA17	-2,6	-3,1	-2,9	-2,5	-1,4	-0,7	-2	-6,3	-6
EL	-4,8	-5,6	-7,5	-5,2	-5,7	-6,4	-9,8	-15,4	-10,5

Πηγή: Eurostat

Ι-5β, Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ)

Το χρέος Γενικής Κυβέρνησης καθορίζεται ως το απόθεμα του ακαθάριστου χρέους στο τέλος του έτους σε ονομαστικές τιμές,

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	60,4	61,8	62,2	62,8	61,5	59	62,3	74,4	80
EU25	60,6	62,1	62,5	63,2	62	59,6	63	75,1	80,7
EU15	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EA16*	67,9	69	69,5	70	68,4	66,2	69,9	79,3	85,1
EL	101,7	97,4	98,6	100	106,1	105,4	110,7	127,1	142,8

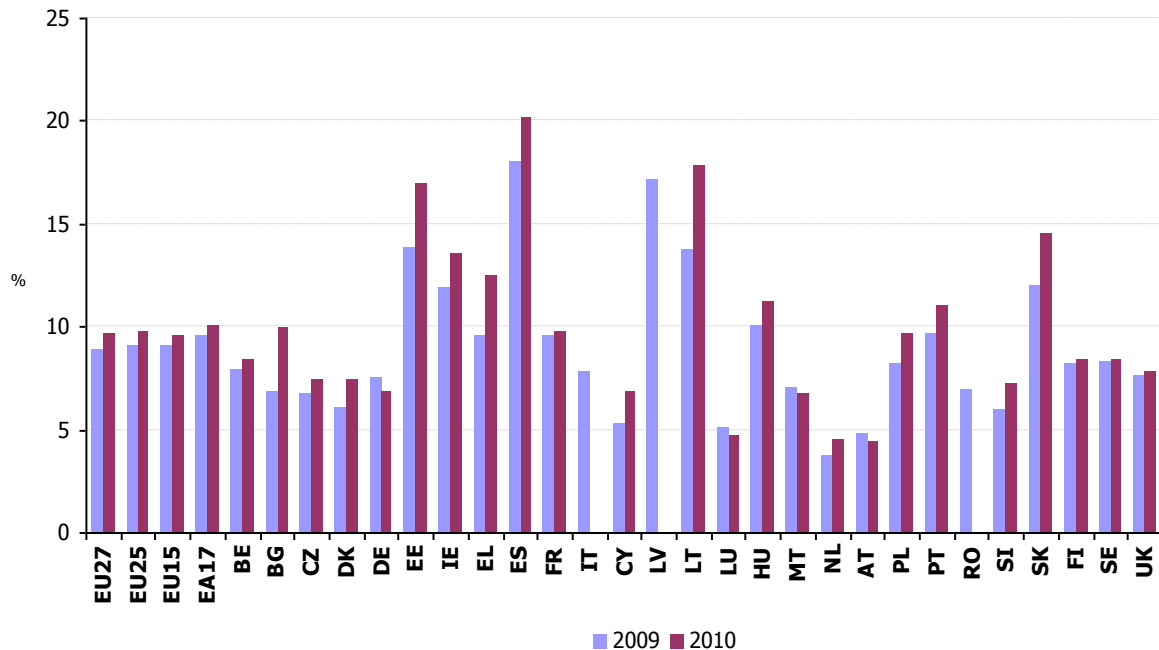
Πηγή: Eurostat

II-B, ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

II-1β, Ποσοστό Ανεργίας

(άνεργοι ως μερίδιο του εργατικού δυναμικού)

Ως άνεργους θεωρούμε τα άτομα τουλάχιστον 15 ετών τα οποία δεν μένουν σε συλλογικές κατοικίες και δεν θα εργαστούν ή θα ξεκινήσουν να εργάζονται τις επόμενες δυο εβδομάδες καθώς ψάχνουν για εργασία,

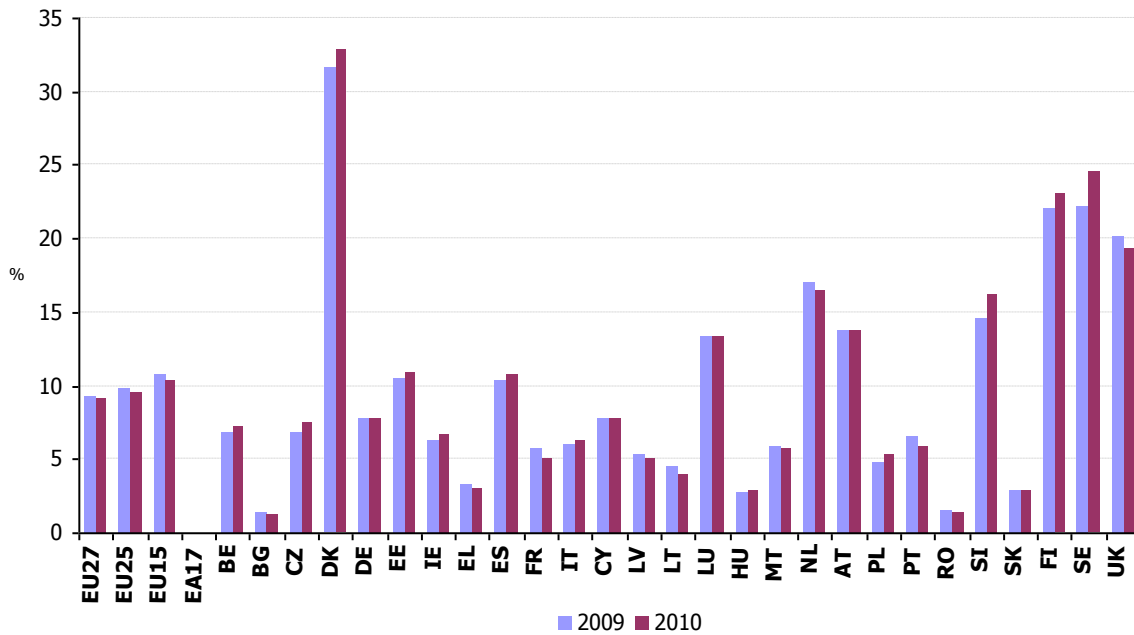
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Σύνολο									
EU27	8,9	9,0	9,1	8,9	8,2	7,2	7,0	8,9	9,6
EU25	8,8	9,0	9,1	9,0	8,2	7,2	7,1	9,0	9,7
EU15	7,6	8,0	8,1	8,2	7,7	7,0	7,1	9,0	9,5
EA17	8,4	8,8	9,0	9,0	8,4	7,5	7,5	9,5	10,0
EL	10,3	9,7	10,5	9,9	8,9	8,3	7,7	9,5	12,5
Άνδρες									
EU27	8,3	8,4	8,5	8,3	7,6	6,6	6,6	9,0	9,6
EU25	8,1	8,4	8,4	8,3	7,5	6,6	6,6	9,1	9,7
EU15	6,9	7,3	7,5	7,6	7,1	6,4	6,7	9,1	9,6
EA17	7,5	7,9	8,1	8,2	7,5	6,7	6,9	9,3	9,9
EL	6,8	6,2	6,6	6,1	5,6	5,2	5,1	6,9	9,9
Γυναίκες									
EU27	9,7	9,7	9,8	9,6	8,9	7,8	7,5	8,8	9,5
EU25	9,7	9,8	9,9	9,8	9,0	8,0	7,6	9,0	9,6
EU15	8,5	8,8	8,9	8,9	8,5	7,8	7,7	9,0	9,4
EA17	9,7	10,0	10,1	10,1	9,5	8,5	8,3	9,6	10,1
EL	15,7	15,0	16,2	15,3	13,6	12,8	11,4	13,2	16,2

Πηγή: Eurostat

II-2β, Δια Βίου Εκπαίδευση

(% πληθυσμού 25-64 ετών που συμμετέχουν σε προγράμματα εκπαίδευσης ή κατάρτισης)

Η αναφερόμενη περίοδος είναι οι τελευταίες τέσσερις εβδομάδες διεξαγωγής της έρευνας (εξαιρούνται η Γαλλία, η Ολλανδία και η Πορτογαλία για τις οποίες τα στοιχεία αναφέρονται σε εκπαίδευση ή μόρφωση που λαμβάνεται την στιγμή που γίνεται η έρευνα), Στη μόρφωση περιλαμβάνεται η βασική, ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση καθώς επίσης η εκπαίδευση μέσα από την εργασία, σεμινάρια, εξ' αποστάσεως, άνευ διδασκάλου εκπαίδευση κ,τ,λ, Επίσης περιλαμβάνονται ειδικά τμήματα π,χ ξένων γλωσσών, καλών τεχνών όπως επίσης και για διοίκηση επιχειρήσεων, επεξεργασία στοιχείων κ,α, Μέχρι το 1998 ως εκπαίδευση θεωρούνταν η γενική και επαγγελματική εκπαίδευση η οποία σχετίζεται με την τρέχουσα ή μελλοντική εργασία του ερωτηθέντα,

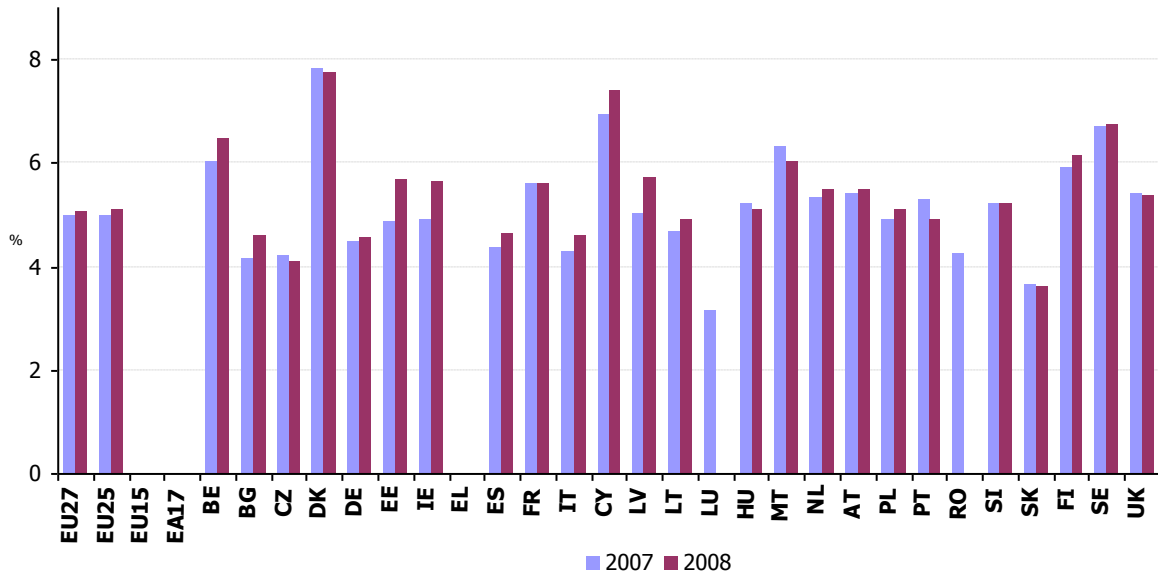

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	7,2	8,5	9,3	9,8	9,6	9,4	9,4	9,3	9,1
EU25	7,6	9	9,8	10,3	10,1	9,9	9,9	9,8	9,6
EU15	8,1	9,8	10,7	11,3	11,1	10,7	10,8	10,7	10,4
EA17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	1,1	2,6	1,8	1,9	1,9	2,1	2,9	3,3	3,0
Άντρες									
EU27	6,6	7,9	8,7	9,0	8,7	8,5	8,5	8,4	8,3
EU25	7,0	8,4	9,1	9,5	9,2	8,9	8,9	8,8	8,7
EU15	7,5	9,1	10,0	10,4	10,1	9,7	9,7	9,7	9,4
EA17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	1,1	2,6	1,8	1,9	2,0	2,2	2,8	3,2	3,1
Γυναίκες									
EU27	7,8	9,1	10,0	10,5	10,4	10,2	10,2	10,2	10,0
EU25	8,2	9,6	10,6	11,1	10,8	10,8	10,8	10,7	10,5
EU15	8,8	10,4	11,4	12,1	12,1	11,8	11,7	11,7	11,4
EA17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	1,1	2,7	1,8	1,8	1,8	2,1	3,1	3,3	2,9

Πηγή: Eurostat

III-B, ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΈΡΕΥΝΑ

III-1β, Δημόσιες Δαπάνες για Εκπαίδευση
(% του ΑΕΠ)

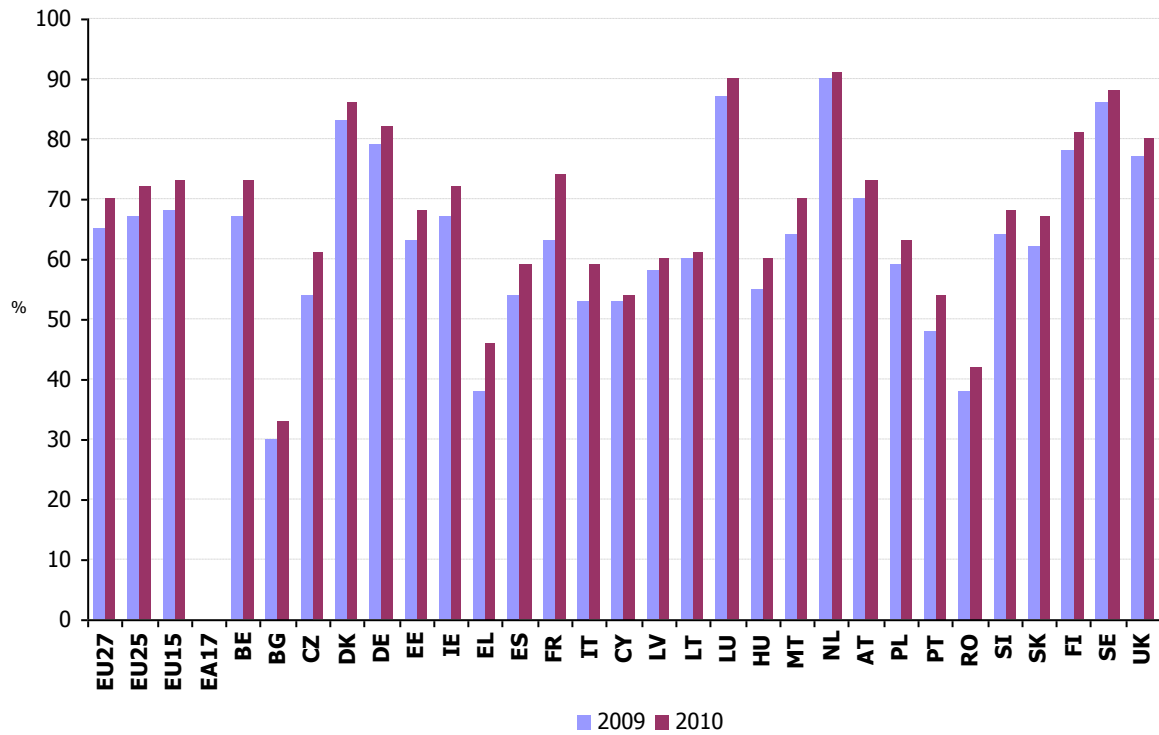
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	4,9	5,0	5,1	5,1	5,1	5,0	5,0	5,0	5,1
EU25	:	:	:	:	:	:	5,1	5,0	5,1
EU15	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EA17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	3,4	3,5	3,6	3,6	3,8	4,0	:	:	:

*Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την ευρωζώνη των 16 αλλά και 17

Πηγή: Eurostat

III-2β, Πρόσβαση στο Διαδίκτυο (Νοικοκυριά)

(% των νοικοκυριών που έχουν την δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο)

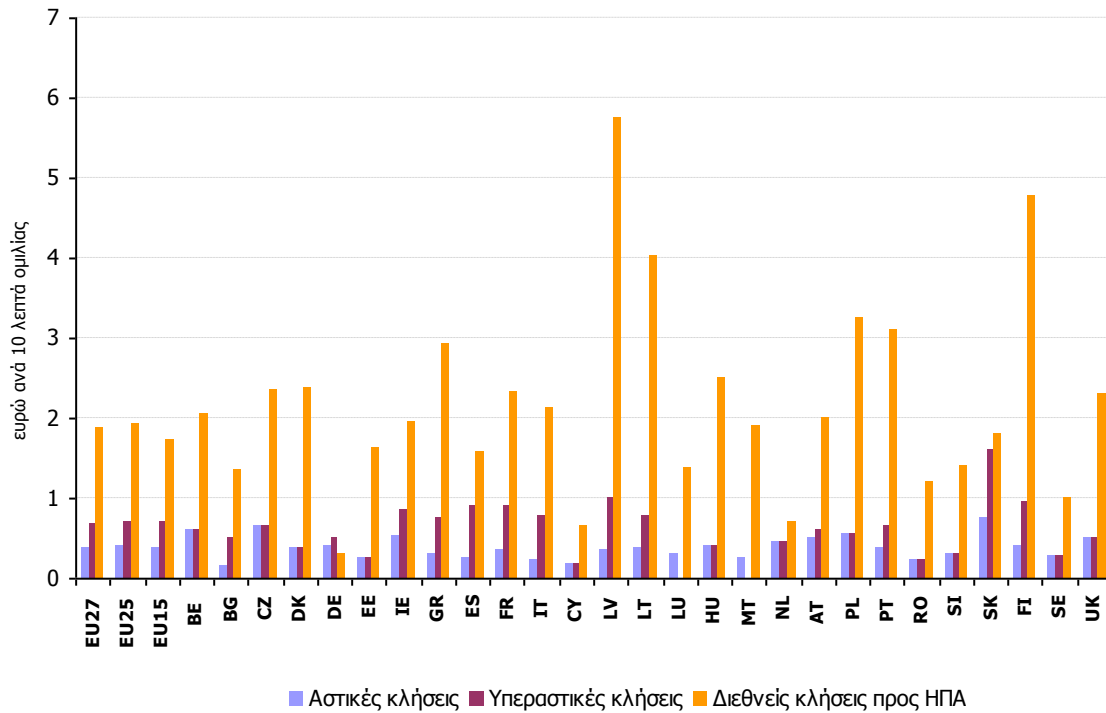

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	:	:	41	48	49	54	60	65	70
EU25	:	:	43	48	51	56	62	67	72
EU15	39	43	46	53	54	59	64	68	73
EA17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	12	16	17	22	23	25	31	38	46

Πηγή: Eurostat

IV-B, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

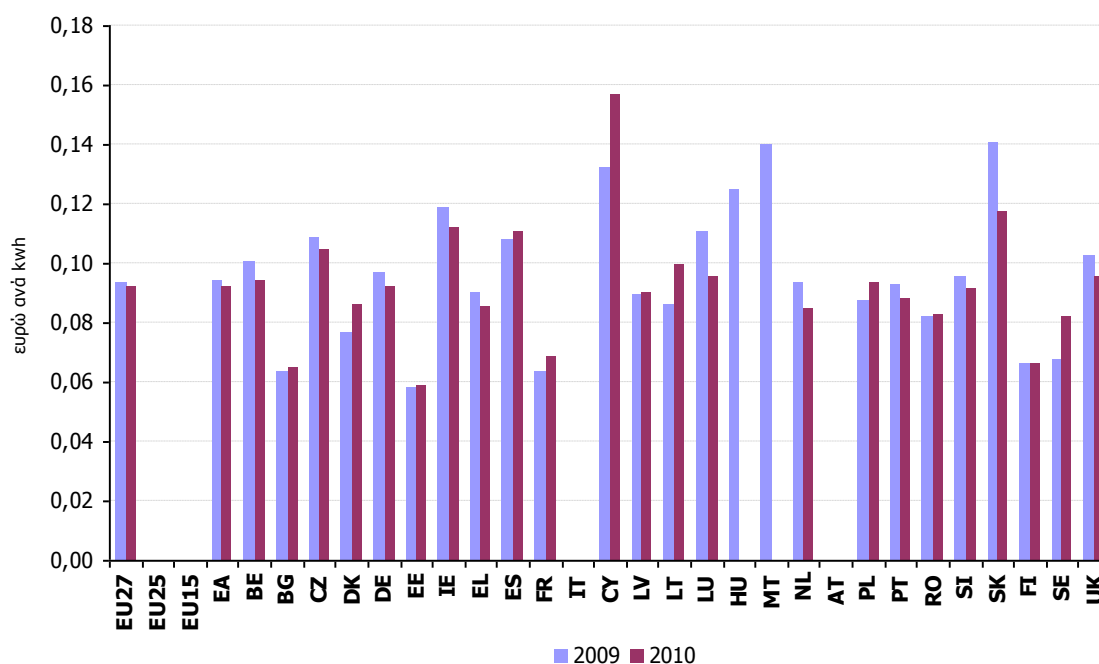
IV-1β, Τιμές Τηλεπικοινωνιών, 2008 (ευρώ/10 λεπτά συνομιλίας)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Αστικές κλήσεις									
EU27	:	:	:	0,38	0,37	0,35	0,35	0,36	0,38
EU25	0,39	0,39	0,39	0,39	0,37	0,35	0,35	0,36	0,39
EU15	0,4	0,4	0,39	0,39	0,37	0,35	0,33	0,35	0,37
EA17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	0,31	0,36	0,31	0,31	0,31	0,31	0,31	0,31	0,31
Υπεραστικές κλήσεις									
EU27	1,33	1,18	1,08	1,06	0,92	0,77	0,76	0,76	0,67
EU25	1,33	1,17	1,07	1,05	0,92	0,76	0,77	0,77	0,70
EU15	1,33	1,14	1,03	1,01	0,87	0,69	0,70	0,70	0,71
EA17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	1,4	0,98	0,77	0,77	0,73	0,74	0,74	0,74	0,74
Διεθνείς κλήσεις προς ΗΠΑ									
EU27	:	:	:	3,16	2,21	2,14	2,13	2,07	1,88
EU25	:	:	3,08	2,98	2,13	2,11	2,11	2,12	1,92
EU15	3,03	2,57	2,16	2,07	1,83	1,84	1,86	1,89	1,73
EA17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	3,26	2,91	2,95	2,95	2,91	2,93	2,93	2,93	2,93

Πηγή: Eurostat

IV-2β, Τιμές Ηλεκτρικού Ρεύματος (Βιομηχανική χρήση) (σε ευρώ ανά kWh)

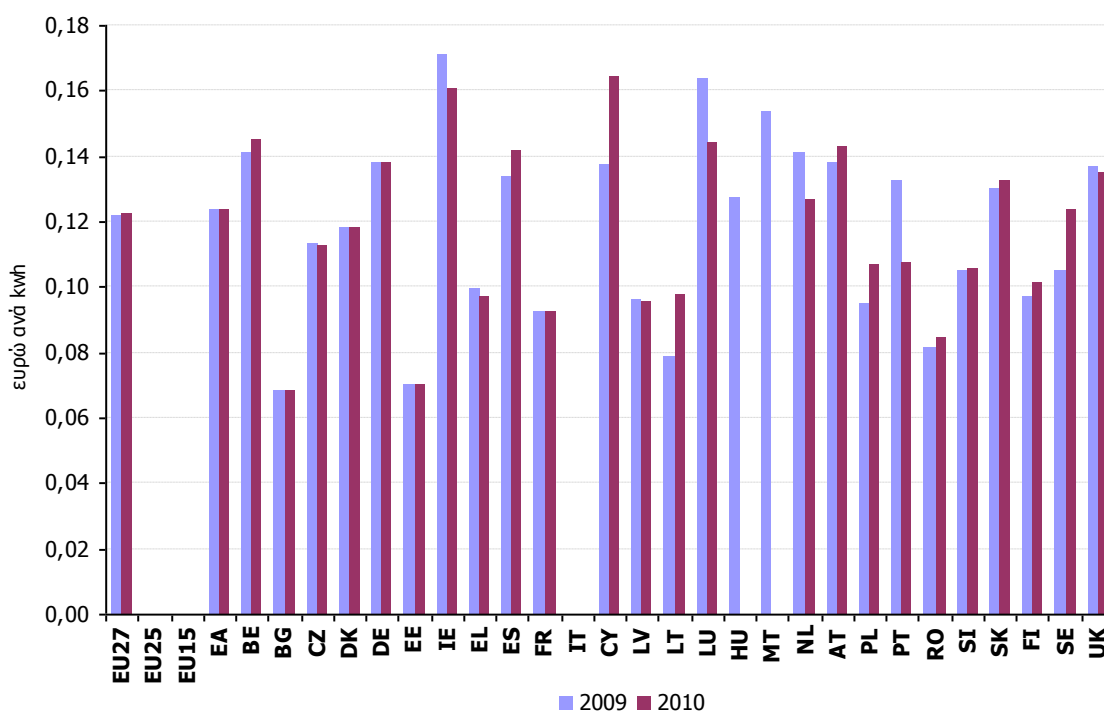

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	:	:	:	0,0672	0,0752	0,0845	0,0901	0,0932	0,0918
EU25	:	:	0,0623	0,0672	0,0755	:	:	:	:
EU15	0,062	0,0648	0,0634	0,0682	0,0766	:	:	:	:
Ευρωζώνη*	:	:	0,0667	0,0713	0,0774	0,0828	0,0896	0,0943	0,0920
EL	0,059	0,0614	0,063	0,0645	0,0668	0,0789	0,0891	0,0901	0,0855

*(EA11-2000, EA12-2006, EA13-2007, EA15-2008, EA16, EA17)

Πηγή: Eurostat

IV-3β, Τιμές Ηλεκτρικού Ρεύματος (Νοικοκυριά) (σε ευρώ ανά kWh)

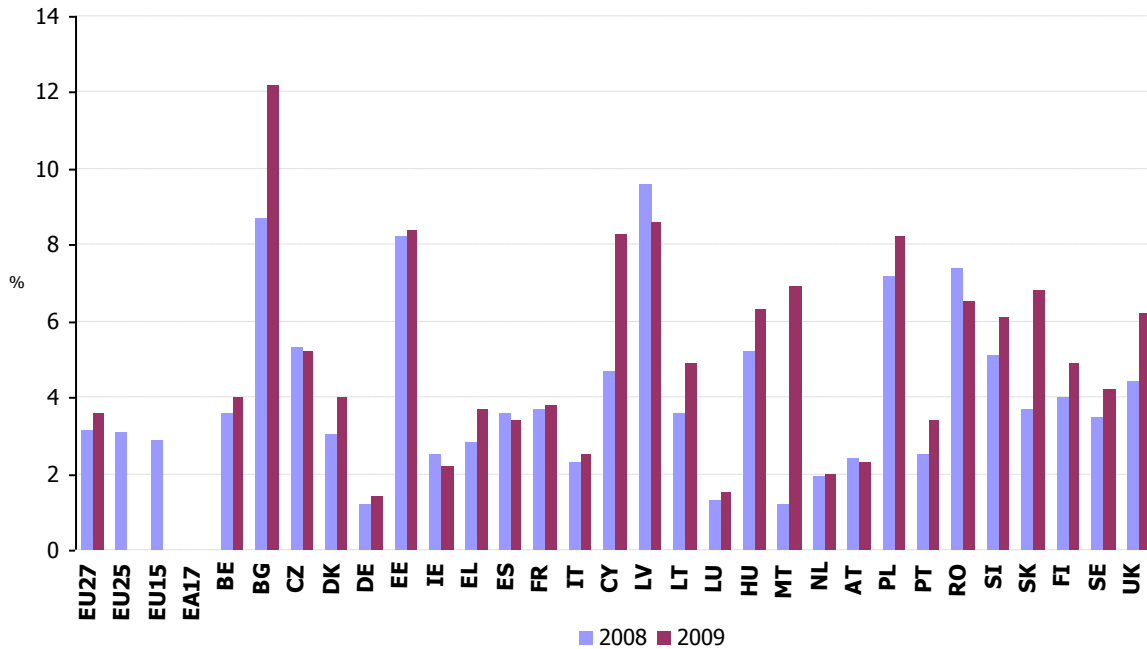

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	:	:	:	0,1013	0,1068	0,1173	0,1175	0,1227	0,1223
EU25	:	:	0,1002	0,1023	0,1077	0,1183	:	:	:
EU15	0,1032	0,1036	0,1027	0,1042	0,1094	0,1205	:	:	:
Ευρωζώνη*	:	:	0,108	0,1103	0,1137	0,1203	0,1167	0,1246	0,1234
EL	0,058	0,0606	0,0621	0,0637	0,0643	0,0661	0,0957	0,1055	0,0975

*(EA11-2000, EA12-2006, EA13-2007, EA15-2008, EA16, EA17)

Πηγή: Eurostat

IV-4β, Αξία Κρατικών Προμηθειών, για τις οποίες έχει γίνει δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε
(% του ΑΕΠ)

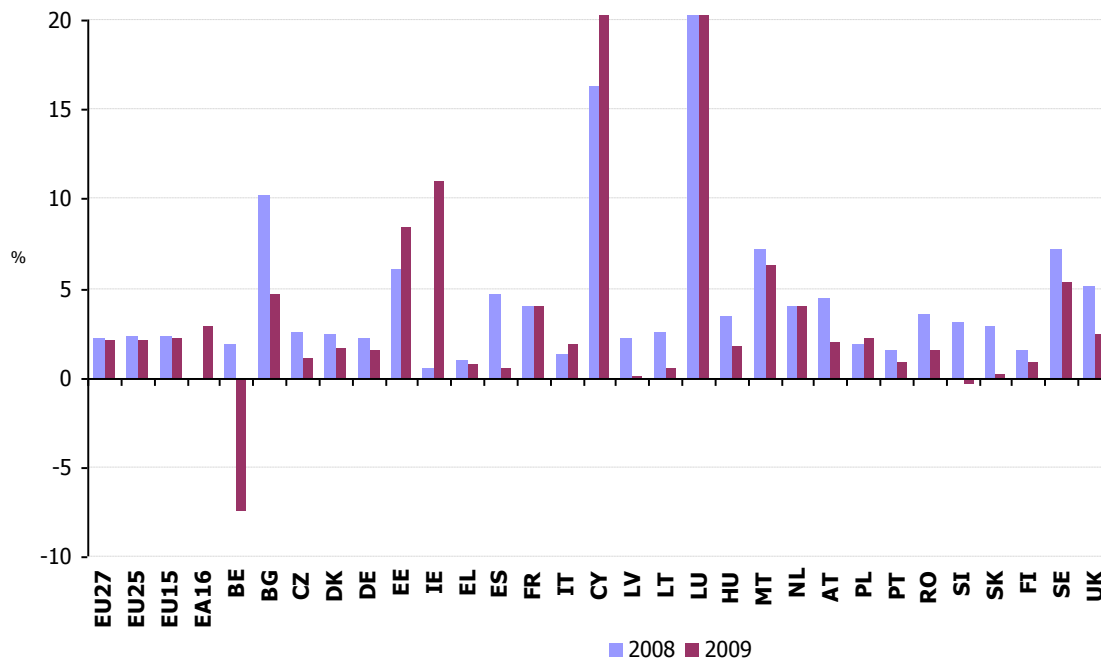

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	:	:	:	:	2,9	3,2	3,0	3,1	3,6
EU25	:	:	:	2,7	2,9	3,3	3,0	3,1	:
EU15	2,4	2,6	3,5	2,7	2,8	3,1	2,8	2,9	:
EA17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	4,1	5,21	4,41	3,72	4,9	5,6	3,5	2,8	3,7

Πηγή: Eurostat

IV-5β, Άμεσες Ξένες Επενδύσεις

(μέση αξία εισροών και εκροών άμεσων ξένων επενδύσεων ως προς το ΑΕΠ επί 100)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	:	:	:	0,9	1,7	2,3	3,9	2,2	2,1
EU25	2,4	1,3	1,3	1	1,7	2,4	4,0	2,3	2,1
EU15	2,6	1,4	1,4	1,1	2,0	:	4,2	2,3	2,2
EA16*	:	:	:	:	:	:	:	:	2,8
EL	0,8	:	:	0,7	0,4	1,8	1,2	1,0	0,7

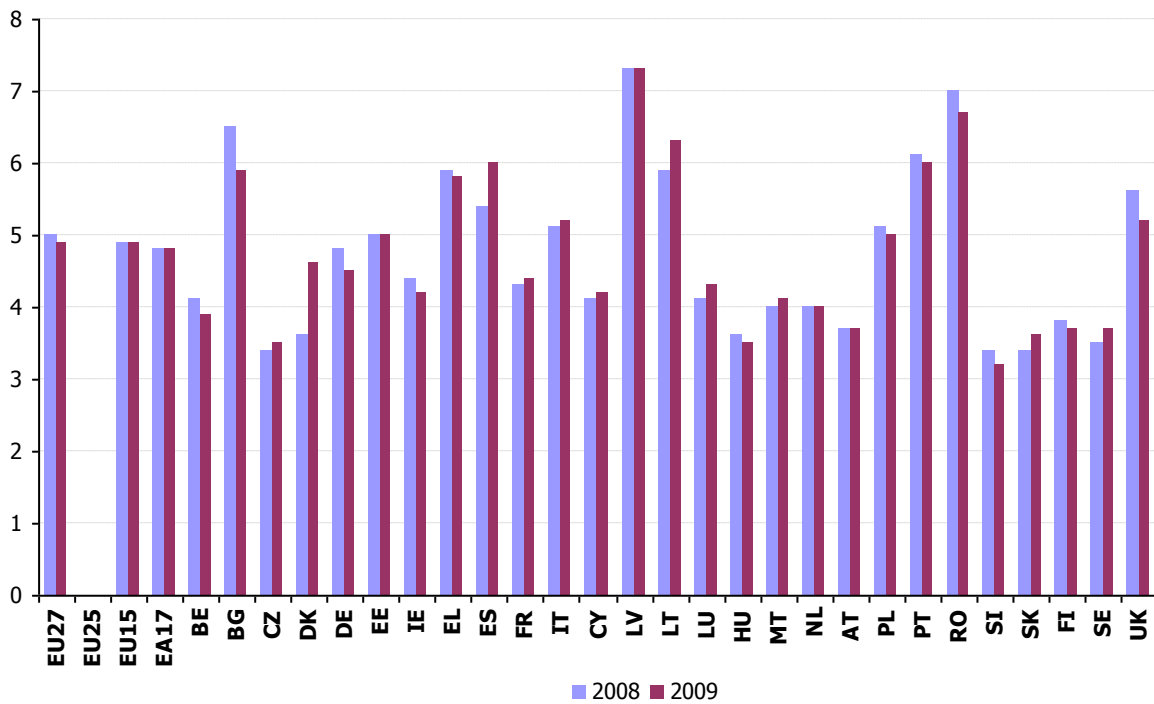
*Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την ευρωζώνη των 17

Πηγή: Eurostat

V-B, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

V-1β, Κατανομή Εισοδήματος

(Δείκτης του συνολικού εισοδήματος του 20% του πληθυσμού που αμείβεται με υψηλά εισοδήματα ως προς το 20% του πληθυσμού που αμείβεται με χαμηλά εισοδήματα)

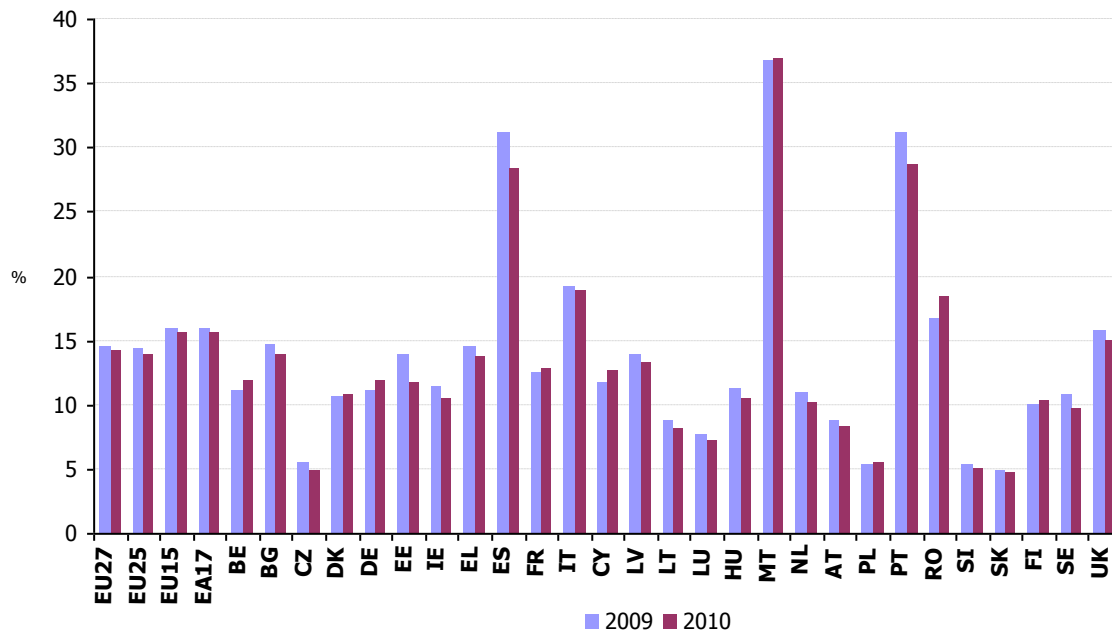

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	:	:	:	:	5,2	5,1	5,0	5,1	5,1
EU25	4,5	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	4,5	:	4,6	4,8	4,8	4,8	5,0	5,0	5,0
EA17	:	:	:	:	:	:	4,9	4,9	4,9
EL	5,7	:	6,4	5,9	5,8	6,4	6,3	6,2	6,2

Πηγή: Eurostat

V-2β, Άτομα με Επίπεδο Μόρφωσης μέχρι και Γυμνάσιο (δευτεροβάθμια) χωρίς περαιτέρω Εκπαίδευση ή Κατάρτιση

(ως % πληθυσμού ηλικίας 18-24 ετών με χαμηλή δευτεροβάθμια και δεν είναι σε πρόγραμμα εκπαίδευσης ή κατάρτισης)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	17,0	16,6	16,1	15,8	15,5	15,1	14,9	14,4	14,1
EU25	16,6	16,1	15,7	15,5	15,4	15,0	14,9	14,3	13,9
EU15	18,6	18,2	17,7	17,5	17,3	16,9	16,7	15,9	15,5
EA17	18,9	18,5	17,9	17,6	17,4	16,8	16,6	15,9	15,6
EL	16,5	16,0	14,7	13,6	15,5	14,6	14,8	14,5	13,7
Άντρες									
EU27	19,1	18,7	18,4	17,8	17,6	17,1	16,9	16,3	16,0
EU25	18,8	18,3	18,1	17,6	17,6	17,2	17,0	16,3	15,9
EU15	21,0	20,6	20,3	19,8	19,8	19,3	19,1	18,2	17,7
EA17	21,6	21,2	20,9	20,3	20,2	19,5	19,2	18,4	18,0
EL	20,6	20,0	18,1	17,6	20,2	18,6	18,5	18,3	16,5
Γυναίκες									
EU27	14,9	14,5	13,8	13,7	13,4	13,0	12,9	12,5	12,2
EU25	14,4	13,9	13,3	13,3	13,1	12,7	12,7	12,2	11,8
EU15	16,3	15,8	15,1	15,2	14,9	14,5	14,3	13,7	13,2
EA17	16,2	15,8	14,9	15,0	14,6	14,1	13,9	13,4	13,1
EL	12,5	11,9	11,3	9,7	10,8	10,6	10,9	10,6	10,8

Πηγή: Eurostat